143

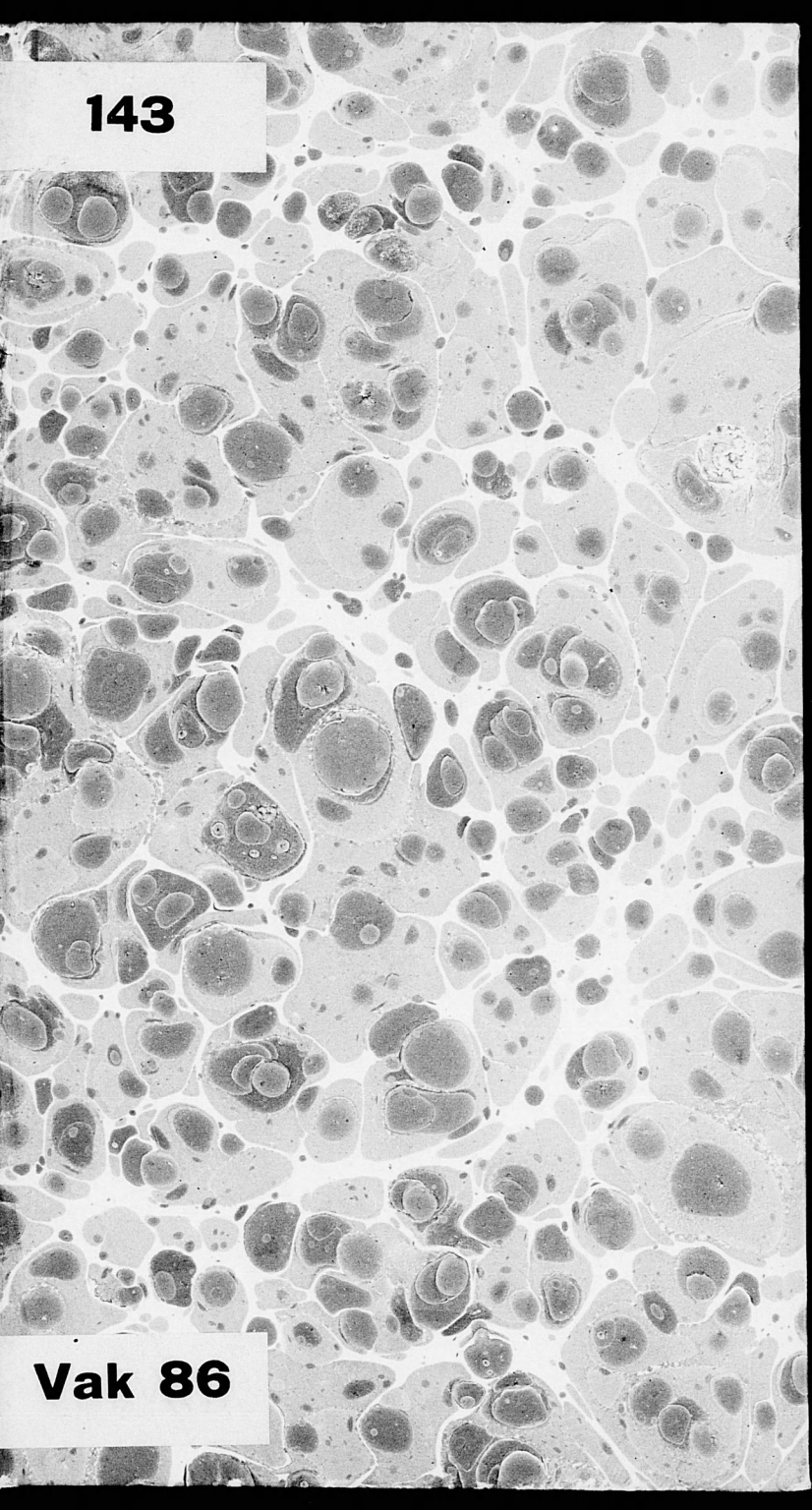

Vak 86

143

Vak 86

VAK 06 No. 143

DE

VIRIS ILLUSTRIBUS
URBIS ROMÆ.

A ROMULO AD CÆSAREM AUGUSTUM.

ALTERA EDITIO

DENUO RECOGNITA ET EMENDATA

CUI ACCESSERE XIV PARAGRAPHI

DE MORIBUS ET INSTITUTIS POPULI ROMANI,

VARIÆ ANNOTATIONES

ET

LEXICON LATINO-BELGICUM.

ed G. J. Craffe

LUGDUNI-BATAVORUM,
Apud J. W. VAN LEEUWEN.
1876.

Bibliotheek
MINDERBROEDERS
WEERT.

Snelpersdruk van H. C. A. THIEME, te Nijmegen.

MORES ET INSTITUTA

POPULI ROMANI.

§ I. DE REPUBLICA.

Respublĭca dici solet imperium in quo, ad majōrem omnium utilitātem, primorum civium dominātu omnia tenentur. Tria Romae erant genĕra *servorum*. Servus is erat, qui fuerat natus ex domĭni ancilla et vocabatur *verna;* servus jure civīli, qui se venire fuisset passus; servus jure gentium, si bello captus aut sub hasta vendĭtus. Tria erant *liberorum* genĕra. Libĕri erant vel ingenui, vel liberti, vel libertīni. Ingenuus, qui in libertāte natus erat, ex libĕris scilĭcet parentibus. Libertus, qui, cum esset servus, factus fuit liber. Libertīnus, qui ex libertis procreatus fuit. Romŭlus divīsit urbem in duas partes: altĕra erat *patriciorum;* erat altĕra *plebejorum*. Tunc soli patricii magistrātus obtinebant; postea jure eōdem plebeji potīti sunt; multæ tamen dignitātes nunquam concessæ sunt plebejis.

§ II. DE COMITIIS.

Popŭlus Romānus divīsus erat in tres praecipue partes: *senatōres*, *equĭtes*, *popŭlum*. Penes senatōres totīus

Reipublĭcae summa adeo fuit, ut nihil unquam fiĕret inconsulto senātu. Equĭtes erant a senātu tum honōre, tum opibus proxĭmi. Inter eos erant quoque senatōrum filii, donec in senatōres legerentur. Denĭque popŭlus erat, in quo omnes ii, qui neque senatōres, neque equĭtes. *Comitia* erant conventus popŭli Romāni ad ferendum de re alĭqua suffragium; porro, quia popŭlus modo in curias, modo in centurias, modo in tribus divīsus suffragium ferebat, inde fuere comitia *curiāta, centuriāta et tribūta*. Suum quibusque munus tribūtum; triplĭci de causa convocabantur: si creandus magistrātus, si ferenda lex, si judicium ferendum. Latae in comitiis leges ab iis sortiebantur nomĭna: hinc alia lex curiāta, alia centuriāta, alia tribūta. In comitiis magistratuum, praeter cives, adĕrant candidāti veste alba, qui scilĭcet petebant magistrātum: diribitōres, qui per pontes quosdam transeunti popŭlo darent tabŭlas, et cujusque sententiam rogarent: custōdes, qui cavebant ne quid, in colligendis suffragiis, fraudis fiĕret: praecōnes, qui sententiam singularum curiarum, aut centuriarum, aut tribuum dicĕrent, quique ex candidātis suffragiorum numĕro vincĕrent, palam renuntiarent. In comitiis judiciorum erant praeterea accusātor, patrōni, et cum amicorum copia reus sordĭda veste, promissa barba, impexo capillo, et squalĭdo totīus corpŏris habĭtu. Olim voce ferebatur suffragium. In comitiis deinde legum judiciorumque duae tabŭlae dabantur: in altĕra scriptum erat *U. R.* (*uti rogas*); in altĕra *A* (*antīquo*), pro numĕro vero superiōre vel ferebatur lex, vel antiquabatur. Si par esset, nulla erat sententia, nisi de reis ageretur; illa enim centuria censebatur absolvĕre, quæ non condemnabat. Bina semper pro magistratibus habebantur comitia: primo ut eligerentur: *quos vultis*, ajebat qui præĕrat, *consŭles, prætōres fiĕri?* denĭque, postquam electio rata erat:

vultis, jubetisne ut Marcus Cicĕro et Cajus Antonius, quos consŭles popŭlus designavit, consulātum habeant? — Per *Forum* intelligebant Romāni, vel locum publĭcum in quo alĭqua divendebantur, vel curiam, illum scilĭcet locum in quo judicia exercebantur. — *Rostra* suggestum erat Romæ in foro, navium Antiatium rostris adornātum, ex quo ad popŭlum haberi concio consueverat.

§ III. DE MENSIBUS.

Singulorum mensium tres partes erant, a Calendis, Nonis et Idibus appellatæ. *Calendae* dictæ sunt a verbo Græco *καλεῖν* quod significat *vocare*, quia, eo die, pontĭfex vocatam plebem monebat, quot dies ad nonas superessent. *Nonae* dictæ sunt, quod erant nonus retro dies ante idus. Idus autem appellatæ a verbo *iduare*, hoc est *dividĕre*, quod mensem duas in partes dividĕrent. Calendæ primum mensis diem occupabant. Nonæ vero mensibus Martio, Majo, Julio, et Octōbri, qui unīus et triginta dierum erant, septĭmum; idus decĭmum quintum occupabant. In relĭquis, qui triginta, nonæ quintum, idus decĭmum tertium. Ităque, die primo mensis, dicebatur calendis; secundo die, si mensis die septĭmo nonas habēret, sexto nonas dicebatur; si quinto, quarto nonas. Post diem vero nonarum, proxĭmus dies appellabatur octāvus idus, et sic relĭqui.

Sex Majus Nonas, Octōber, Julius, et Mars;
Quattuor at relĭquis; dabat Idus quilĭbet octo.

§ IV. DE VESTE.

Toga, quam superinduebant tunĭcæ, erat lanea, figūra ut plurĭmum semicirculāri, aliquando quadrāta. Fuere in toga sinus duo breves, ita appensi, ut superior a dextro latĕre ad sinistrum oblīque serpĕret, sicut balteus; inferior autem a medio fere corpŏre ad imam ferme togam defluĕret. *Toga praetexta* propria fuit magistratuum, sacerdōtum, sed maxĭme puerorum, ut et *bulla aurea*, et puellarum, donec nubĕrent. Huic limbus purpureus ad extrēmam oram circumlātus erat. Togæ supponebantur tunĭcæ duæ vel plures, quæ cutem attingebat, dicta *subucŭla*, quæ togam, *tunĭca*. Plebis tunĭca erat sine clavis; in equĭtum tunĭcis erant *angusti clavi*, in senatorum *lati*. Clavi autem illi erant purpurei quidam flores panno vel assūti vel intexti. *Palmāta* tunĭca triumphantium fuit, a palmis in ea pictis dicta. *Paludamentum*, *chlamys*, *lacerna*, *sagum* militaria erant indumenta, quae tunĭcæ superinduebantur. Paludamentum erat purpŭra, cocco, aurōque distinctum sicut et chlamys. *Penŭla* ad arcendum frigus utebantur, sicut et *stola* mulĭĕres. Calceamenti duplex fuit genus: *calceus* scilĭcet, qui totum pedem tegebat, et *solea*, quæ tantummŏdo plantam.

---

§ V. DE CONVIVIIS.

Sciendum est, quattuor fuisse apud Romānos sumendi cibi tempŏra: mane *jentacŭlum*, circa meridiem *prandium*, quod erat parcissimum; haud multo post, *merendam;* sub horam nonam *coenam*, quæ, quia eam sumebant cum amīcis, erat lautior. In usu fuit ut prin-

cipio cœnæ daretur scheda, in qua notatum erat, quæ et quo ordĭne obsonia appōni debērent. Accumbentes cœnabant; tres circa mensam ad summum lectŭli insternebantur purpŭra, in quibus ad summum novem. Antĕquam accumbĕrent, corpus lavabant, mutabant togam, soleasque, ne inquinarent lectŭlos, ponĕre in usu fuit.

§ VI. DE LUDIS.

Plurĭmi apud Romānos fuere ludi: alii *circenses*, qui in circo, et *scenĭci*, qui in scena; alii *sacri*, qui in Deorum honōrem, ut Megalenses, Cereāles; *votīvi*, qui ex voto; *funĕbres*, qui in funĕre; et *ludĭcri*, qui exercitatiōnis causa. Ludi circenses, quos curabant consŭles et prætōres, septem fuere. Primo, cum cæstibus, pugnis, fustibus, gladiis, pilis, hastis, etc., tum gladiatōrum certāmen, tum pugna cum bestiis, tum etiam luctatio, cum alter altĕrum humi sternĕre nitebatur. Secundo, cursus habebantur; tertio, saltatio aut in æquo campo, aut ex inferiōre loco in sublimius, aut ex sublīmi loco in inferius; quarto, disci ludus; quinto, pugna equestris; sexto, aurigatio, qua bigæ quadrigæve certabant; septimo, naumachia, cum in aqua forma navālis pugnæ erat adumbrata. Amphitheātra forma semper erant circulāri vel oblonga. Medius locus dictus est cavea et arēna: hic enim locus sic dictus est, quod valde depressus erat, et arēna sparsus.

Ludi *Megalenses* fiebant in honōrem magnæ Deorum matris, id est Cybĕles, quæ Megăle vocabatur a voce Græca *μεγάλη*, quæ magnam significat. *Cereāles*, in honōrem Cerĕris; *Martiāles*, *Apollināres*, *Consuāles*, in honōrem Martis, Apollĭnis et Consi dei; *Capitolīni*, ob

Prima vero praestabat maxĭme cetĕris, tum numĕro, tum dignitāte, quod in ea clarissimi tribūni eligerentur. Cohors praeterea erat praetoria, quae ducem semper sequebatur, ab ipso delecta vel ex amicissimis vel ex fortissimis. Novem cohortes praetorias Augustus ad custodiam corpŏris adhibuit; illae cohortes imperatoribus deinde fuere perniciōsae propter potestātem nimiam. Si quaeras, quot legiōnes fuerint, dum summa rerum penes consŭles erat quattuor fuere legiōnes, binae cuīque consŭli: post socii ad Romānas quattuor addĕre coacti sunt. In bello secundo Punĭco legiōnes viginti quinque per Italiam, Siciliam et Hispaniam habebant; in bello civīli Pompejus et Caesar habebant quadraginta; in Mutinensi Antonius et consŭles quinquaginta, etc.

Socii et in castris et in acie ita disposĭti erant, ut Romānas legiōnes utrimque tegĕrent, unde alāres dicti. Sociorum duces non tribūni vocabantur, sed praefecti.

Hoc erat inter alam et cornu discrīmen, quod cornu de legionibus Romanorum et sociorum diceretur saepe, ala de Romānis raro, fere semper de sociorum turmis: ala enim, florente Republĭca, sociorum equitātus fuit ut plurĭmum; sub Imperatoribus *auxiliāres copiae* ala et alāres dictae sunt.

---

§ IX. DE MILITIBUS.

QUATTUOR fuere ordĭnes milĭtum. Primo, erant *velĭtes*, sive levis armatūrae, ac proinde ad cursum expeditiōres: juniōres in *velĭtes* electi. Secundo, erant aetāte proxĭmi, *hastāti* ab hastis. Tertio, robŏre et annis paulo majōres, *princĭpes* dicti, quia proelium inire solebant: scutāti utebantur gladiis. Quarto, *triarii*, qui tertio ordĭne

pugnabant; ii vulgo natu maxĭmi, et veterāni milĭtes: utebantur scuto, hasta et ense.

In singŭlis cohortibus, ut prius diximus, tres erant manipŭli: unus hastatorum, alter princĭpum, tertius triariorum, qui semper sexcenti; alii modo plures, modo pauciōres. Velĭtes, quibus nullus dux erat, dispersi erant æqualĭter in omnes manipŭlos *hastatorum*, *princĭpum*, et *triariorum*. Levis armatūræ milĭtes fuere ferentarii, rorarii, accensi, ut præsto essent supplendis legionibus; deinde velĭtes institūti; denĭque in eorum locum suffecti antesignāni, velōces, tum sagittarii et funditōres; hi, quia nullis gravioribus armis impedīti, præludebant pugnæ telis, lapidibus, sagittis. Evocati erant milĭtes emerĭti; qui ab imperatoribus ad bellum precibus vel littĕris evocabantur; summa eorum fuere jura.

---

§ X. DE DUCIBUS.

Ducum tres classes erant; alii peditibus, equitibus alii, alii omnibus præĕrant. Peditibus *centuriōnes et tribūni*; equitibus *decuriōnes et praefecti*: omnibus *legāti et imperātor*. Primæ cohortis hæc præcipua dignĭtas fuit, ut, qui in cohorte hastatorum erat centurio, primus hastātus, qui princĭpum, primus princeps, qui triariorum, primipĭlus diceretur: ipsīus erat aquĭlam tuēri, eamque et figĕre humi et humo vellĕre. In legiōne cohortes erant decem, in cohortibus sex centuriōnes. His a cohortium numĕro nomen indĭtum, ita ut qui in decĭma erant cohorte, *decĭmi*, qui in octāva *octāvi* dicerentur: qui autem præĕrat, in legiōne videlĭcet decĭma, triariis, decĭmus pilus; qui principibus, decĭmus princeps; qui hastātis, decĭmus hastātus appellabatur. Hæc autem pro-

movendi militis erat ratio : gesserit quis aliquid fortiter, isque tum fuerit in decima scilicet cohorte hastatorum secundus centurio, fiet primus hastatorum centurio, hoc est decimus hastatus, tum decimus princeps, tum vero decimus pilus, idque in eadem cohorte ; qua explēta, ex decimo pilo fiet nonus, tum octavus, donec primum, si fortuna faveat, aut tribunatum assequatur.

Ut tribuni legionem, centuriones cohortes manipulosque ducebant ; ita præfecti equitum alam, et decuriones turmas et decurias. Ala erat centum equitum aut quattuor centum ; turma triginta, decuria decem. Legati aut a senatu dabantur imperatoribus, aut eligebantur ab ipsis imperatoribus ; tres fuere vel quattuor : jura fuere de privatis causis cognoscere, absente imperatore, præesse exercitui. Duo legatorum genera induxit Augustus, consulares, qui universo præessent exercitui, et prætorios, qui legionibus singulis.

Imperator vel is erat, cui dabatur jus gerendi belli propriis auspiciis ; vel is qui, profligatis magno prœlio hostibus, primum a militibus, deinde a senatu imperator appellabatur : tuncque ante reditum decernebatur ipsi supplicatio, et aliquando triumphus. Signa fuere aquila, lupus, minotaurus, equus, aper. Aquila erat aureum aquilæ simulacrum, hastæ præpilatæ suffixum : signum erat unius legionis Romanæ, unde per aquilas legiones numerabantur. Tempore Romuli signa fuerant manipuli feni suspensi e pertica ; postea usi sunt hasta, in cujus vertice transversum erat ligneolum in modum crucis : tum ex illo ligneolo appensi orbiculi et clipeoli, supra quos manus eminebat : denique in orbiculis positæ tum Deorum, tum imperatorum imagines : fuerunt et pila. Addita hæc sunt ab imperatoribus : elephas, sphinx et draco. Vexilla proprie fuerunt equitum : erant vela quaedam in quadratam formam effecta, quæ ad hastam,

appendebantur: ex auro et purpŭra flammarum instar intermixta erant, in iisque imperatōrum nomĭna inscribebantur.

---

§ XI. DE FORMA ACIEI.

Apud Romānos acies aut duplex fere fuit aut triplex: duplex, cum tota acies in duo cornua divīsa fuit, dextrum et sinistrum; triplex, cum inter duo cornua tertia acies media fuit, cum, verbi gratia, duae tantum essent aut plures legiōnes: tum Romāni in medio posĭti, socii ad utrumque cornu. Sed aciēi vulgātae, quam descrībit Livius, formam explĭco.

Erat exercĭtus quattuor legiōnum, quarum duae Romanorum erant, totĭdem sociorum. Legiōnes Romānae in medio collocabantur, illustrior ad dextram; duae sociorum in cornibus. Equĭtes in turmas descripti, ad latĕra ita disposĭti, ut socii cornu sinistrum tegĕrent, dextrum Romāni. In legionibus singŭlis triplex ordo fuit: unus *hastatorum*, alter *princĭpum*, tertius *triariorum* fuit. Prima frons hastatorum manipŭlos omnes, ex legionibus singŭlis decem, ex omnibus quadraginta habebat. Interjecto alĭquo spatio, excipiebant hastātos totĭdem princĭpum manipŭli. Triarii denĭque extrēmam aciem occupabant: ut inter legiōnes, ita et inter ordĭnes manipulosque erant alĭqua spatia, in quibus nullo certo ordĭne dispersi erant velĭtes.

Evocati vel pugnabant cum imperatōre, vel in manipŭlis, ut militibus animos addĕrent. Centuriōnes in suis centuriis adstabant singŭli. Tribūni, alii aliam in partem se inferebant, prout res poscebat. Legatorum haec erant munia: duo mediam aciem regebant, duo utrumque cornu,

alter altĕrum. Imperātor cohorte stipātus praetoria, triarios inter et princĭpes consistebat, et inde omnem regebat exercĭtum. Manipŭli ita erant in quadrum disposĭti, ut quadrāta quoque totĭus legiōnis forma foret. Quo composĭti erant, omnes eo pugnabant ordĭne.

---

§ XII. DE TRIUMPHIS.

Quando quis rem bene gesserat, continuo a militibus imperātor appellatus, laureātas littĕras ad senātum mittebat, quibus et imperatōris nomen et supplicatiōnem deposcĕret; tum vero, si libēret, senātus adībat deorum templa, offerebat sacrificia, dabat epŭlas, dies celebrabat festos, plures vel pauciōres, pro dignitāte victōris et victoriae.

Ovatio dicebatur vel a clamoribus festīvis milĭtum, vel ab ove, quae in ovatiōne, uti in triumpho taurus, immolabatur. Qui nec dictātor, nec consul, nec justum hostem, sed servum fugitīvum vicisset, huic concessa ovatio; ovans, murto coronatus, tibiis modulantibus, urbem ingrediebatur: equo vectus, nec ne, incertum est.

Triumphi haec pompa fuit: currum praecedebant tibicĭnes, post mactandi boves, vittis sertisque redimīti: deinde rapta ex hoste spolia, domitarum gentium titŭli, victarumque urbium imagĭnes; tum capti hostium duces, princĭpes, reges, vincti catēnis: inde imperātor curru sublīmis, veste triumphāli insignis, coronatus lauro, laurīque ramum manu protendens, interdum cervis, nonnunquam leonibus vel elephantis, saepius quadrīgis albis vehebatur. Post currum libĕri, amīci, affīnes, tum demum victor exercĭtus, equĭtes turmātim et pedĭtes suis quique ordinibus, laureati omnes, et triumphalia carmĭna acci-

nentes. Quisque relāta fortitudĭnis praemia ostentabat; alii armillas, hastas alii, pars corōnas, nonnulli phalĕras, galeas multi gerebant. Hac pompa ductus imperātor in Capitolium, Diis sacrificabat; epulumque senātus publĭcis sumptibus dare consueverat.

Capitolium fuit templum in monte Tarpejo, Jovi sacrum: hujus in deauratiōnem bis sexcenta talenta impendit Domitiānus. Erant hoc in templo tres aedes: una Junōnis, altĕra Minervae, tertia, quae media et pulcherrĭma, Jovis erat.

§ XIII. DE SACERDOTIBUS.

Pontifĭcum collegio praefuit *pontĭfex maxĭmus*, cujus erat de iis omnibus, quae ad sacra pertinērent, judicare. Hanc dignitātem Julius Caesar primus, tum cetĕri, post ipsum, imperatōres pagāni assumpserunt. Gratiānus pontifĭcem maxĭmum appellari se vetuit.

Flamĭnes vel a pileo quo utebantur, quodque vocabatur *flammeum*, vel a filo quo caput redimīti erant, dicti sunt. Erant praeterea *feciāles*, quorum munus erat cavēre, ne injusta bella suscipĕrent Romāni; *Martis*, *Panos*, *Cybĕles*, *Hercŭlis* sacerdōtes; alii, quos *epulōnes*, quia epŭlis praeërant; alii, quos vocabant *curiōnes*, quia ad singŭlas pertinebant curias. Vestae templum ab Ænēa vel ab Ascanio condĭtum, *Vestāles* autem a Numa Pompilio fuerunt institūtae, quoniam suum cuique munus descripserat. Lege porro cautum erat, ne qua patre aut servo, aut liberto nata, aut quavis corpŏris labe infāmis, aut annis vel sex minor, vel major decem, legeretur Vestālis. Maxĭmus iis honor habītus est: earum erat ignem sacrum alĕre, qui, si casu exstingueretur, igne cælesti accendebatur, collectis solis radiis. Triginta annos Deae sacrario inserviebant. Primo decennio caeremonias ritusque sacrorum ediscebant, secundo exerce-

bant, tertio docebant alias ; tuncque fas erat, posĭtis sacerdotii insignibus, nubĕre. Si exstinctus ignis per incuriam, virgis rea cædebatur; si violatus pudor, suffodiebatur viva. Erat caverna altissĭma in qua stratus lectus, ardens lucerna; ac, ne rea continuo fame periret, panis, lac, et oleum : huc postquam demissa erat, et clausum ostium, altum erat eo die per totam urbem silentium.

§ XIV. DE AUGURIBUS ET ARUSPICIBUS.

Ad *augŭres* pertinuit ex cantu, volatūve avium, aut ex pullorum tripudiis, somniis, portentis, oracŭlis responsa dare. Quinque fuere genĕra auguriorum : primum e cælo nascebatur, tonitrua scilĭcet et fulmĭna. Secundum aves, quarum aliæ ore canentes, *Oscĭnes* dictæ, faciebant auspicia, ut corvus, cornix, noctua : aliæ, volātu dictæ *Praepĕtes*, ut aquĭlæ, vultŭres, buteōnes. Tertium genus, pulli videlĭcet. (Summo mane puls, vel offa objiciebatur pullis ; qui si ad oblātam escam non prosilirent continuo, si dissiparent alis, si, illa relicta, occinĕrent vel avolarent, omen erat infaustum; sin contra, optĭmum.) Quartum genus auguriorum ex quadrupedibus, ut lupis, vulpibus, capris, asĭnis, mustēlis, muribus, etc., nascebatur. Quintum, diræ : ea scilĭcet, quæ præter morem in domibus, agris, vel corporibus eveniunt, si, verbi gratia, fuerat conspecta mustēla, si mel a muribus corrōsum, si vinum effūsum, si voces audītæ, etc.

Aruspices victĭmas considerabant, antĕquam jugularentur, et ubi dissecta erant ipsarum viscĕra. Ex vario modo quo sequebatur ductōrem victĭma, sponte vel invīta, ex copiōso vel pauco sanguĭne ; ex jecŏre bene aut male affecto, ex flamma pura vel fuliginōsa, cum cremabatur victĭma, faustum conjiciebant vel infaustum augurium : sed, deficiente corde, acerbissĭma quaeque ominabantur.

Quæ de MORIBUS ET INSTITUTIS POPULI ROMANI annotanda supersunt, in decursu libri capitibus supposita reperiuntur:

	Pag.
Absens	147.
Adoptio	161.
Advocātus	166.
Ædes	69.
Ædilĭtas	71.
Ærarium	81.
Ambitio	145.
Aquilĭfer	146.
Argentaria (ars)	118.
Armillae	133.
Auspicium et Augurium	3.
Aventīnum	111.
Bulla	13.
Caduceātor	93.
Candidātus	84, 147.
Capitolium	4, 112.
Censor	47, 106.
Centurio	28.
Ceres	93.
Civĭtas	149.
Cœna	95.
Cohors	99.
Comitium	19.
Concio	108.
Consul	17, 104, 111, 156.
Corōnæ	53, 133.
Corōna (sub-vendĭtus)	113.
Curia	44, 121.
Curūles (Magistrātus)	31, 85.
Decemvir	28.
Decurio	86.
Denarius	68, 167.
Dictātor	23, 130.
Drachma	167.
Equĭtes	41.
Familia	111.
Feciāles	11.
Fiscus	81.
Flamen	6.
Forum	28.
Gens	22.
Graecŭlus	167.
Graphium	148.
Hastæ	48.
Honor	69.
Honōres	118.
Horae diēi et noctis	96.
Ignobĭlis	85.
Imāgo	85.
Infŭla	27.
Insignia Senatōris	120.
» bellĭcae fortitudĭnis	133.
Janicŭlum	7.
Janus	6.
Jugĕrum	25
Jugum (subter-mitti)	39

	Pag.
Juramentum . . .	156.
Lapis	27.
Lares	109.
Legāti	30.
Legio.	137.
Libertus.	143.
Lictor	21, 33.
Luctus publĭcus . .	157.
Ludi Circenses . .	99.
Ludus	162.
Magister equĭtum . .	41.
Magistrātus Curūles	31, 85.
Manes	37.
Manumissio . . .	143.
Militia	151.
Municipia	86.
Nobilĭtas . 110,	86, 139.
Nota	106.
Optimātes	139.
Ovatio	69.
Palaestra	87.
Patres (conscripti) .	81.
Penātes	109.
Phalĕrae	133.
Piĕtas	69.
Plebeji	28.
Populāres	139.
Portĭcus.	65.
Praeco	75.
Praefectus	62.
Praetor	159.
Primipĭlus	146.
Proconsul	73.

	Pag.
Proscriptio	129.
Provincia . . 77,	110.
Quaestor.	87.
Quirītes	72.
Repetundae . . .	117.
Rostra	82.
Sacramentum . . .	90.
Saxum Tarpejum . .	121.
Sella curūlis . . .	71.
Senātus Auctorĭtas .	101.
Senātus Consultum .	101.
Senatōris insignia. .	120.
Servi	152.
Sestertium	145.
Signa.	136.
Sordidātus	101.
Sortitio	95.
Stilus.	148.
Subhastatiōnes. . .	28.
Subsignāni	136.
Tabŭla proscriptiōnis.	129.
Talentum	122.
Templum	69.
Tiro	90.
Toga . . . 98, 122,	162.
Torques	133.
Tribūni plebis . . .	106.
Tribus 84,	106.
Tuba	113.
Vestis pulla . . .	97.
Vexilla	136.
Vigilia	96.
Virtus	69.

DE VIRIS ILLUSTRIBUS.

URBIS ROMÆ.

A ROMULO AD AUGUSTUM.

ROMANI IMPERII EXORDIUM. PROCA, REX ALBANORUM.

1. Proca, rex Albanorum, duos filios, Numitōrem et Amulium, habuit. Numitōri, qui natu [1]) major erat, regnum relīquit; sed Amulius, pulso [2]) fratre, regnavit, et, ut eum sobŏle privaret, Rheam Sylviam ejus filiam Vestæ sacerdōtem fecit [3]), quæ tamen gemĭnos Romŭlum et Remum pepĕrit. Quo cognĭto [4]), Amulius ipsam in vinculă conjēcit, parvŭlos alveo [5]) imposĭtos abjēcit in Tibĕrim, qui tunc forte super ripas erat effūsus; sed, relabente flumĭne, eos aqua in sicco relīquit. Vastæ tum in iis locis solitudĭnes erant. Lupa, ut fama tradĭtum est, ad vagītum accurrit, infantes lingua lambit, ubĕra eorum ori admōvit, matremque se gessit.

2. Quum lupa sæpius ad parvŭlos velŭti ad catŭlos

[1]) *natu* abl. partis.

[2]) *pello.*

[3]) De Vestaalsche maagden verbonden zich tot den ongehuwden staat. Haar dienst duurde 30 jaren; na dien tijd konden zij trouwen. Zie § XIII de Sacerdotibus.

[4]) *quo cognito* voor: *ea re cognita.*

[5]) *alveo* (dativus) *impositos* voor: *positos in alveo.*

reverteretur, Faustŭlus, pastor regius, rem animadvertit, eos tulit in casam, et Accæ Laurentiæ conjŭgi dedit educandos [1]). Qui [2]) adulti inter pastōres primo lūdĭcris certaminibus vires auxere [3]), deinde venando saltus peragrare cœperunt, tum latrōnes a rapīna pecŏrum arcēre. Quare iis [4]) insidiati sunt latrōnes, a quibus [5]) Remus captus est; Romŭlus autem vi se defendit. Tunc Faustŭlus, necessitāte compulsus, indicavit Romŭlo, quis esset ejus avus, quæ mater. Romŭlus statim, armatis pastoribus, Albam properavit.

3. Interea Remum latrōnes ad Amulium regem perduxerunt, eum accusantes, quasi Numitōris greges infestare solĭtus esset; Remus ităque Numitōri ad supplicium a rege tradĭtus est: at Numĭtor, considerato adolescentis vultu, haud procul fuit quin [6]) nepōtem agnoscĕret. Nam Remus oris lineamentis erat matri simillimus, ætasque [7]) tempŏri expositiōnis congruebat. Dum ea res anĭmum Numitōris anxium tenēret, repente Romŭlus supervēnit, fratrem liberavit, et, Amulio interfecto, avum Numitōrem in regnum restituit.

4. Deinde Romŭlus et Remus urbem in iisdem locis, ubi expositi educatīque fuerant, condiderunt; sed orta est inter eos contentio, uter nomen novæ urbi daret, eamque regĕret; adhibuere auspicia [8]). Remus prior sex

---

[1]) *educandos*, gerundivum, vert.: *om opgevoed te worden*, of: *om op te voeden*, of: *ter opvoeding*.

[2]) *qui* voor: *ii*.

[3]) *augeo*.

[4]) *iis*, dativus om *insidiari*.

[5]) *a quibus* voor: *et ab iis*.

[6]) *procul fuit quin* voor: procul *abfuit* quin.

[7]) *ætasque* namelijk: van Remus.

[8]) *auspicium*. De heidenen letten op de vlucht en den zang der vogelen, om den wil der goden te kennen. Zie § XIV de Auguribus et Aruspicibus.

vultŭres, Romŭlus postea, sed duodĕcim, vidit. Sic Romŭlus, augurio [1]) victor, novam urbem Romam vocavit; et, ut eam prius legibus quam mœnibus muniret, edixit ne quis [2]) vallum transiliret. Quod [3]) Remus irrīdens transilivit; eum iratus Romŭlus interfēcit, his increpans verbis: »Sic deinceps malo afficietur quicumque transiliet mœnia mea." Ita solus potītus est imperio Romŭlus.

ROMULUS, ROMANORUM REX PRIMUS.

5. Romŭlus imagĭnem urbis magis quam urbem fecerat: deĕrant incŏlæ. Erat in proxĭmo lucus: hunc asȳlum fecit. Eo statim multitūdo latrōnum pastorumque confŭgit. Quum vero ipse et popŭlus uxōres non habĕrent, legātos ad vicīnas gentes misit, qui [4]) societātem connubiumque [5]) petĕrent. Nusquam benigne legatio audīta est: ludibrium etiam addītum: »Quidni femĭnis quoque asȳlum aperuistis? Id enim compar foret connubium." Romŭlus, ægritudĭnem anĭmi dissimŭlans, ludos parat: indīci deinde finitĭmis spectacŭlum jubet. Multi convenere studio etiam videndæ novæ urbis [6]), maxime Sabīni cum libĕris et conjugibus. Ubi spectacŭli tempus venit, eōque dedītæ mentes cum ocŭlis erant,

---

[1]) *augurium* duidt hetzelfde aan als *auspicium*, met dit onderscheid, dat het *augurium* geschiedde uit *bepaalde* vogelen en op eene *daartoe bestemde* plaats. Zie § XIV de Auguribus et Aruspicibus.

[2]) *quis* voor: *aliquis.*

[3]) *quod* (scil. vallum) voor: *sed id vallum.*

[4]) *qui* voor: *ut ii.*

[5]) *societatem connubiumque* voor: *societatem connubii.*

[6]) voor: *studio etiam videndi novam urbem.*

tum, dato signo, virgĭnes raptæ sunt: et hæc [1]) fuit statim causa bellorum.

6. Sabīni, ob virgĭnes raptas [2]), bellum adversus Romānos sumpserunt, et quum Romæ appropinquarent, Tarpejam virgĭnem nacti [3]) sunt, quæ aquæ causa sacrorum hauriendæ [4]) descenderat. Hujus pater Romānæ præĕrat arci. Titus Tatius, Sabinorum dux, Tarpejæ optiōnem munĕris dedit, si exercĭtum suum in Capitolium [5]) perduxisset. Illa petiit quod [6]) Sabīni in sinistris manibus gerebant, videlĭcet annŭlos et armillas. Quibus [7]) dolōse promissis, Tarpeja Sabīnos in arcem perduxit, ubi Tatius eam scutis obrui præcēpit: nam et scuta in lævis habuerant. Sic impia proditio celĕri pœna vindicata est.

7. Romŭlus adversùs Tatium processit, et in eo loco, ubi nunc Romānum forum est, pugnam conseruit. Primo impĕtu vir inter Romānos insignis, nomĭne Hostilius, fortissime dimĭcans cecĭdit; cujus [8]) interĭtu consternati Romāni fugĕre cœperunt. Jam Sabīni clamitabant: »Vicimus perfĭdos hospĭtes, imbelles hostes. Nunc sciunt, longe aliud esse virgĭnes rapĕre, aliud pugnare cum viris. »Tunc Romŭlus arma ad cælum tollens Jovi ædem

---

[1]) *et hæc* voor: *et hoc* fuit statim etc.

[2]) *ob virgines raptas*, vert.: *om de geroofde maagden* of: *om het rooven der maagden.*

[3]) *nanciscor.*

[4]) voor: quæ descenderat causa aquae sacrorum hauriendae. *Causa* door *om* en het *gerundivum* door den *infinitivus* te vertalen.

[5]) *Capitolium* afgeleid van *Caput*: bij het uitgraven, zegt men, der fundamenten werd een menschenhoofd gevonden. Zie § XII de Triumphis.

[6]) *quod* voor: *id quod.*

[7]) *quibus* voor: *et iis.*

[8]) *cujus* voor: *ejus.*

vovit; et exercĭtus seu forte seu divinĭtus restĭtit [1]). Prœlium ităque redintegratur; sed raptæ muliĕres, crinibus passis [2]), ausæ sunt inter tela volantia sese inferre; et hinc patres, inde viros deprecatæ, pacem conciliarunt.

8. Romŭlus cum Tatio fœdus percussit, et Sabīnos in urbem recēpit. Centum ex senioribus elēgit, quorum [3]) consilio omnia agĕret, quique ob *senilem* ætātem *Senatus* vocati sunt. Tres equĭtum centurias constituit; plebem in triginta curias distribuit. His ita ordinatis, quum [4]) ad Capræ palūdem exercĭtum lustraret, subĭto coorta est tempestas cum magno fragōre tonitribusque, et Romŭlus e conspectu ablātus est [5]). Eum ad Deos abiisse vulgo credĭtum est; cui rei [6]) fidem fecit Procŭlus, vir nobĭlis. Orta enim inter patres et plebem seditiōne, is in conciōnem processit et jurejurando affirmavit, Romŭlum a se visum augustiore forma [7]) quam fuisset, eundemque præcipĕre, ut seditionibus abstinērent, et virtūtem colĕrent. Ita Romŭlus pro Deo cultus et [8]) Quirīnus est appellatus.

NUMA POMPILIUS, ROMANORUM REX SECUNDUS

9. Successit Romŭlo Numa Pompilius, vir inclĭta

---

[1]) Deze gebeurtenis was een natuurlijk gevolg van het vertrouwen, dat Romulus door die godsdienstige daad zijn troepen inboezemde.

[2]) *pando.*

[3]) *quorum* voor: *ut eorum.*

[4]) *His ita ordinatis, quum* voor: *quum, his, ita ordinatis.*

[5]) Hij werd, zegt men, midden in den Senaat, vermoord.

[6]) *cui rei* voor: *et huic rei.*

[7]) *augustiore forma*, een ablativus, afhangende van het uitgelatene *praeditum.*

[8]) *colo.*

justitia et religiōne [1]). Is Curibus [2]) ex oppĭdo Sabinorum, accītus est. Quum Romam venisset, ut popŭlum ferum religiōne molliret, sacra plurĭma instituit [3]). Aram Vestæ consecravit et ignem in ara perpetuo alendum [4]) virginibus dedit. Flamĭnem [5]) Jovis sacerdōtem creavit, eumque insigni veste et curūli sella adornavit. Duodĕcim Salios Martis sacerdōtes legit, qui ancilia quaedam, imperii pignŏra e caelo, ut putabant, delapsa, ferre per urbem, canentes et rite saltantes, solebant. Annum in duodĕcim menses ad cursum lunae descripsit; nefastos fastosque dies fecit: portas Jano Gemĭno [6]) aedificavit, ut esset index pacis et belli; nam apertus, in armis esse civitātem, clausus vero, pacatos circa [7]) omnes popŭlos, significabat.

10. Leges quoque plurĭmas et utīles tulit Numa. Ut vero majorem institūtis suis auctoritātem conciliaret, simulavit sibi cum Dea Egeria esse [8]) colloquia nocturna, ejusque monĭtu se omnia, quae agĕret, facĕre. Lucus erat quem medium [9]) fons perenni rigabat aqua: eo saepe Numa sine arbĭtris se inferebat, velut ad congres-

---

[1]) *inclita justitia et religione*, ablativus qualitatis.

[2]) *Curibus*, ablativus van *Cures*, *ium*, naam eener stad.

[3]) Vert.: instituit sacra plurima, ut molliret religione populum ferum.

[4]) *alendum*, gerundivum: *om gevoed, onderhouden te worden;* of: *om te voeden, te onderhouden.*

[5]) *Flaminem.* Een Flamen was een priester, die met den dienst eener bijzondere godheid belast was en daarom tot geen *collegium* (afgesloten gezelschap of vereeniging) behoorde. Zie § XIII. de Sacerdotibus.

[6]) Janus noemt men *Geminus* of *Bifrons*, en beeldt men af met twee aangezichten.

[7]) *circa* hier *adverbium: in het rond.*

[8]) *esse* met eenen dativus: *Sibi*, in de beteekenis van: *hebben.*

[9]) *quem medium.* Men vertaalt: *medius lucus, het midden van het bosch.*

sum Deae: ita omnium animos religione imbuit, ut fides et jusjurandum, non minus quam legum et pœnarum metus, cives continerent. Bellum quidem nullum gessit, sed non minus civitati profuit quam Romulus. Morbo extinctus, in Janiculo [1]) monte sepultus est. Ita duo deinceps reges, ille bello, hic pace, civitatem auxerunt. Romulus septem et triginta regnavit annos [2]), Numa tres et quadraginta.

TULLUS HOSTILIUS, ROMANORUM REX TERTIUS.

11. Mortuo Numa, Tullus Hostilius rex creatus est. Hic non solum proximo regi dissimilis, sed etiam Romulo ferocior fuit. Eo regnante, bellum inter Albanos et Romanos exortum est. Ducibus Hostilio et Suffetio placuit, paucorum manibus fata utriusque populi committi. Erant apud Romanos trigemini Horatii, trigemini quoque apud Albanos Curiatii. Cum iis agunt reges, ut pro sua quisque [3]) patria dimicent [4]) ferro. Foedus ictum est ea lege, ut ubi victoria, ibi quoque imperium esset. Itaque trigemini arma capiunt, et in medium inter duas acies procedunt. Consederant [5]) utrimque duo exercitus. Datur signum, infestisque armis terni [6]) juvenes magnorum exercituum animos gerentes concurrunt.

[1]) *Janiculum*, een berg bij den Tiber, welke in het vervolg tot Rome werd getrokken.

[2]) *annos*, accusativus op de vraag: *hoe lang?*

[3]) *quisque*, *elk*, namelijk: de Horatiërs van den eenen, de Curiatiërs van den anderen kant.

[4]) Het meervoudige: *dimicent* staat hier, achter *quisque*, voor het enkelvoud: *dimicet*.

[5]) *Consido*.

[6]) *terni*, distributivum, drukt uit, dat er *van beide zijden* drie optraden.

12. Ut [1]) primo concursu increpuere arma, horror ingens animos perstrinxit. Consertis deinde manibus, statim duo Romani alius super alium expirantes ceciderunt: tres Albani vulnerati. Ad casum Romanorum conclamavit gaudio exercitus Albanus. Romanos jam spes tota deserebat. Unum Horatium tres Curiatii circumsteterant: is, quamvis integer, quia tribus impar erat, fugam simulavit, ut singulos, per intervalla secuturos, separatim aggrederetur. [2]) Jam aliquantum spatii, ex eo loco ubi pugnatum est, aufugerat, quum respiciens videt, unum Curiatium haud procul ab se abesse. In eum magno impetu redit; et, dum Albanus exercitus inclamat Curiatiis ut opem ferant fratri, jam Horatius eum occiderat. Alterum deinde, priusquam tertius posset consequi, interfecit.

13. Jam singuli supererant [3]), sed nec spe nec viribus pares. Alterius erat intactum ferro corpus, et geminata victoria ferox animus. Alter fessum vulnere, fessum cursu trahebat corpus. Nec illud prœlium fuit. Romanus exultans male sustinentem arma confecit, jacentemque spoliat. Romani ovantes ac gratulantes Horatium accipiunt, et domum deducunt. Princeps [4]) ibat Horatius trium fratrum spolia præ se gerens. Cui [5]) obvia fuit soror, quæ desponsa fuerat uni ex Curiatiis, viso que super humeros fratris paludamento sponsi, quod ipsa confecerat, flere et crines solvere coepit. Movit ferocem juvenis animum comploratio sororis in tanto

---

[1]) *Ut*, *zoodra als.*

[2]) Construeer: is, quamvis integer, simulavit, quia impar erat tribus, fugam, ut aggrederetur singulos, secuturos per intervalla, separatim.

[3]) *singuli supererant*, vert.: *van weêrszijde één.*

[4]) *Princeps*, vert.: *vooraan, aan de spits.*

[5]) *Cui* voor: *ei.*

gaudio publĭco: stricto ităque gladio transfīgit puellam, simul eam his verbis increpans: »Abi hinc cum immatūro amōre ad sponsum, oblīta [1]) fratrum, oblīta patriæ. Sic eat quaecumque Romāna [2]) lugebit hostem!"

14. Atrox id visum est facĭnus patribus plebīque [3]); quare raptus est in jus Horatius et apud judĭces condemnatus. Jam accesserat lictor [4]) injiciebatque laqueum. Tum Horatius ad popŭlum provocavit. Interea pater Horatii senex proclamabat, filiam suam jure caesam fuisse, et juvĕnem amplexus, spoliáque Curiatiorum ostentans orabat popŭlum, ne se orbum libĕris [5]) facĕret. Non tulit popŭlus patris lacrĭmas, juvenemque absolvit, magis admiratiōne virtūtis, quam jure causae. Ut tamen caedes manifesta expiaretur, pater, quibusdam sacrificiis peractis, transmīsit per viam tigillum, et filium capīte adoperto velut sub jugum misit: quod tigillum *Sororium* appellatum est.

15. Non diu pax Albāna mansit: nam Suffetius, dux Albanorum, quum invidiōsum se apud cives vidēret, quod bellum uno paucorum certamĭne finisset, ut rem corrigĕret, Vejentes adversus Romānos concitavit [6]). Ipse, ab Tullo in auxilium arcessītus, aciem in collem subduxit, ut fortūnam belli experiretur ac sequeretur. Qua

---

[1]) *obliviscor* met den genitivus: *fratrum*, *patriae*.

[2]) *quaecumque Romana*, vert.: *elke Romeinsche vrouw, die* ...

[3]) Construeer: facinus id visum est patribus plebique atrox.

[4]) *lictor*. De Lictoren waren gerechtsdienaars: zij moesten, op bevel van de Overheden, de misdadigers grijpen en straffen. De hoogste ambtenaren, de Vestalen en sommige priesters werden door twee, zes of twaalf *Lictores* voorafgegaan, die de bijlbundels *fasces* op den schouder droegen.

[5]) *liberis* in den ablativus, om het adjectief *orbus*.

[6]) Construeer:... concitavit, ut corrigeret rem, Vejentes adversus Romanos.

re Tullus intellecta, dixit clara voce, suo illud jussu Suffetius facĕre, ut hostes a tergo circumvenirentur. Quo audīto, hostes terrĭti victīque sunt. Postĕra die Suffetius quum ad gratulandum Tullo venisset, jussu illīus quadrīgis religatus est, et in diversa distractus. Deinde Tullus Albam propter ducis perfidiam diruit, et Albānos Romam transire jussit.

16. Roma intĕrim crevit Albae ruīnis: duplicatus est civium numĕrus: mons Cælius urbi addītus, et quo [1]) frequentius habitaretur, eam [2]) sedem Tullus regiæ cepit, ibīque deinde habitavit. Auctarum [3]) virium fiducia elātus, bellum Sabīnis indixit; pestilentia insecūta est: nulla tamen ab armis quies dabatur. Credebat enim rex bellicōsus, validiora militiæ quam domi esse juvĕnum corpŏra; sed ipse quoque diuturno morbo est implicĭtus: tunc fracti simul cum corpŏre sunt spirĭtus illi ferōces, nullīque rei deinceps nisi sacris opĕram dedit. Memŏrant, Tullum fulmĭne ictum cum domo conflagrasse. Tullus magna gloria belli regnavit annos [4]) duos et triginta.

ANCUS MARCIUS, ROMANORUM REX QUARTUS.

17. Tullo mortuo, Ancum Marcium regem popŭlus creavit. Numæ Pompilii nepos Ancus Marcius erat, æquitāte et religiōne avo simĭlis. Tunc Latīni, cum quibus, Tullo regnante, ictum fœdus erat, sustulerunt anĭmos, et incursiōnem in agrum Romanorum fecerunt. Ancus,

[1]) *quo* voor: *ut eo.*

[2]) *eam* voor: *eum*, scilicet: *montem.*

[3]) *augeo. Auctarum virium* is een genitivus objectivus, afhangende van *fiducia. Auctæ vires*, vert.: *vermeerdering van strijdkrachten.*

[4]) *annos*, accusativus op de vraag: *hoe lang?*

priusquam iis bellum indicĕret, legātum misit, qui [1]) res repetĕret, eumque morem postĕri retinuerunt. Id autem hoc modo fiebat. Legātus, ubi ad fines eorum venit, a quibus res repetuntur, capīte velāto, ait: »Audi, Jupĭter [2]), audīte, fines hujus popŭli. Ego sum publĭcus nuncius popŭli Romāni: verbis meis fides sit." Deindĕ perăgit postulāta. Si non deduntur res, quas exposcit, hastam in fines hostium emittit, bellumque ita indīcit. Legātus, qui ea de re mittītur, *feciālis* [3]), ritusque belli indicendi *jus feciāle*, appellatur.

18. Legāto Romāno res repetenti superbe responsum est a Latīnis; quare bellum hoc modo iis indictum est. Ancus, exercĭtu conscripto, profectus, Latīnos fudit, et, oppĭdis deletis, cives Romam traduxit. Quum autem in tanta homĭnum multitudīne facinŏra clandestīna fĭerent, Ancus carcĕrem in media [4]) urbe ad terrōrem increscentis audaciæ aedificavit: muro lapideo urbem circumdĕdit, et Janicŭlum montem, ponte sublicio in Tibĕrim facto, urbi conjunxit. Pluribus aliis rebus intra paucos annos confectis, immatūra morte praereptus, non potuit praestare qualem promiserat regem [5]).

---

[1]) *qui* voor: *ut is.*

[2]) *Jupiter* staat hier evenals het woord: *fines*, dat aanstonds volgt, in den vocativus.

[3]) *Fecialis.* De *Feciales* waren priesters, die met het sluiten van plechtige verbonden, het vorderen van voldoening en het verklaren van den oorlog belast waren. Zij droegen een krans van gewijde kruiden, waardoor hunne personen onschendbaar waren. Zie § XIII de Sacerdotibus.

[4]) *in media urbe*, vert.: *media urbs*, *het midden der stad.*

[5]) Vertaal: Rebus pluribus aliis confectis intra annos paucos, non potuit, præreptus morte immatura, praestare se regem (talem) qualem (esse) promiserat.

LUCIUS TARQUINIUS PRISCUS, ROMANORUM REX QUINTUS.

19. Anco regnante, Lucius Tarquinius ex urbe Tarquiniis [1]) profectus, cum conjŭge et fortūnis omnibus Romam commigravit. Addĭtur haec fabŭla: scilĭcet ei advenienti aquĭla pileum sustŭlit, et super carpentum, ubi Tarquinius sedebat, cum magno clangōre volĭtans, rursus capĭti apte reposuit; inde sublīmis abiit. Tanăquil conjux, auguriorum perīta regnum ei portendi [2]) intellexit: ităque virum complexa jussit eum alta sperare. Has spes cogitationesque secum portantes, urbem ingressi sunt, domiciliōque ibi comparato, Tarquinius pecunia et industria dignitātem atque etiam Anci regis familiaritātem consecūtus est, a quo tutor [3]) libĕris relictus, regnum intercēpit, et ita administravit, quasi jure adeptus fuisset.

20. Tarquinius Priscus bellum cum Sabīnis gessit, in quo bello equĭtum centurias numĕro auxit [4]), nomĭne mutare non potuit, deterrĭtus, ut ferunt, Accii Navii auctoritāte. Accius, ea tempestāte augur inclĭtus, id fiĕri posse negabat [5]), nisi aves addixissent; irātus rex, in experimentum artis, eum interrogavit, fierīne [6]) posset, quod [7]) ipse mente conceperat: Accius, augurio acto, fiĕri posse respondit. Atqui hoc, inquit rex, agitabam, an cotem illam secare novacŭla possem. Potes

---

[1]) *Tarquinii*, *orum*, naam eener stad.

[2]) *portendi*, inf. praes. pass.

[3]) *tutor*, vert.: *als voogd.*

[4]) *augeo. Numero auxit*, *numero* is een ablativus partis en beteekent: *in getal*, of: *wat het getal betreft.*

[5]) *negabat*, vert.: *zeide*, *dat niet.*

[6]) *ne*, hier een vraagwoordje: *of.*

[7]) *quod* voor: *id quod.*

ergo, inquit augur; et secuisse dicĭtur [1]). Tarquinius Sabīnos vicit, et filium tredĕcim annorum, quod in proelio hostem percussisset, praetexta et bulla [2]) donavit [3]), unde [4]) haec [5]) ingenuorum [6]) puerorum insignia esse, coeperunt.

21. Superĕrant duo Anci filiī, qui, aegre ferentes se paterno regno [7]) fraudatos esse regi paraverunt insidias. Ex pastoribus duos ferocissimos delĭgunt ad patrandum facĭnus. Ii, simulata rixa, in vestibŭlo regiae tumultŭantur. Quum eorum clamor penĭtus in regiam pervenisset, vocati ad regem pergunt. Primo uterque simul vociferari coepit et certātim alter altĕri obstrepĕre. Quum vero jussi essent invĭcem dicĕre, unus ex composĭto rem ordītur; dumque intentus in eum se rex totus avertĕret, alter elātam [8]) secūrim in ejus caput dejēcit, et, relicto telo, ambo foras se proripiunt.

SERVIUS TULLIUS, ROMANORUM REX SEXTUS.

22. Servius Tullius matre nobĭli, sed captīva, natus est. Quum in domo Tarquinii Prisci educaretur, ferunt

---

[1]) *dicitur*, scil: Tarquinius.

[2]) *praetexta*. Zie § IV. de Vestibus. De *bulla* was een gouden of, bij arme lieden, lederen halssieraad, van binnen hol, in hetwelk een amulet of behoedmiddel tegen tooverij besloten was, en dat door vrijgeborene kinderen op de borst gedragen werd.

[3]) donare aliquem (filium) aliqua re (praetexta et bulla): iemand met iets begiftigen.

[4]) *unde* voor: *et inde*.

[5]) *hæc*, neut. plur. vert.: *deze dingen*, namelijk: praetexta et bulla.

[6]) Zie § 1. de Republica.

[7]) *paterno regno* is een ablativus, afhangende van *fraudatos*, *beroofd*.

[8]) effero.

prodigium visu eventūque [1]) mirabĭle accidisse. Flammae species puĕri dormientis caput amplexa est. Hoc viso, Tanăquil summam ei dignitātem portendi intellexit; conjŭgi suāsit [2]), ut eum non secus ac libĕros suos educaret. Is, postquam adolēvit, a Tarquinio gener [3]) assumptus est; et quum Tarquinius occīsus esset, Tanăquil, celata ejus morte, popŭlum ex superiore parte ædium allocūta ait, regem, gravi quidem sed non letāli vulnĕre accepto, petĕre ut, intĕrim dum convalescĕret, Servio Tullio audientes essent. Servius Tullius quasi precario regnare cœpit, sed recte imperium administravit.

23. Servius Tullius alĭquod urbi decus addĕre voluit. Jam tum inclĭtum erat Diānæ Ephesiæ fanum. Id [4]) communĭter [5]) a civitatibus Asiæ factum, fama ferebat. Ităque Latinorum popŭlis suāsit, ut et [6]) ipsi Romæ [7]) fanum Diānæ cum popŭlo Romāno ædificarent. Quo facto, bos miræ magnitudĭnis cuidam Latīno nata [8]) dicĭtur, et responsum somnio datum, [9]) eum popŭlum summam imperii habiturum, cujus civis bovem illam immolasset. Latīnus bovem ad fanum Diānæ deduxit, et causam sacerdōti Romāno exposuit. Sacerdos callĭdus dixit, eum debēre prius vivo flumĭne manus abluĕre. Dum Latīnus ad Tibĕrim descendit, sacerdos bovem immolavit. Ita imperium civibus, gloriamque sibi comparavit.

24. Servius Tullius filiam altĕram ferōcem, mitem

---

[1]) *visu eventuque.* ablat. partis.
[2]) *suadeo.*
[3]) *gener, als*, of: *tot schoonzoon.*
[4]) *id* namelijk: *fanum.*
[5]) *communiter* behoort bij *factum.*
[6]) *et* voor: *etiam.*
[7]) *Romae*, de genitivus op de vraag: *waar?*
[8]) *nata* voor: *nata esse.*
[9]) *datum* voor: *datum esse.*

altĕram habebat. Duo quoque Tarquinii Prisci filii longe dispăres moribus erant: Tullia ferox Tarquinio miti nupserat [1]); Tullia vero mitis Tarquinio ferōci; sed mites, seu forte, seu fraude, perierunt: ferōces morum similitūdo conjunxit. Statim Tarquinius Superbus a Tullia incitatus, advocato senātu, regnum paternum repetĕre cœpit: qua re audīta, Servius, dum ad curiam contendit, jussu Tarquinii gradibus dejectus, et domum refugiens, interfectus est. Tullia carpento vecta, [2]) in forum properavit, virum e curia evocavit, et prima regem salutavit: a quo [3]) jussa de turba decedĕre, quum domum redirĕt, viso patris corpŏre, muliōnem evitantem, super ipsum corpus carpentum agĕre praecēpit. [4]) Unde vicus ille *Sceleratus* dictus est. Servius Tullius regnavit annos [5]) quattuor et quadraginta.

TARQUINIUS SUPERBUS, ROMANORUM REX SEPTIMUS ET ULTIMUS.

25. Tarquinius Superbus regnum sceleste occupavit. Attămen bello strenuus hostes domuit. Urbem Gabios [6]) in potestātem redēgit fraude Sexti filii. Is, quum indigne ferret, eam urbem a patre expugnari non posse, ad Gabīnos se contŭlit, erga se patris saevitiam simŭlans. Benigne a Gabīnis exceptus est, et paulātim eorum be-

---

[1]) *nubo.*

[2]) *veho.*

[3]) *a quo* voor: *et ab eo* (namelijk: *rege*).

[4]) Vert:... praecepit corpore patris, quum rediret domum, viso, mulionem evitantem (corpus), agere carpentum *super corpus ipsum*, vert.: *recht over het lichaam.*

[5]) *annos*, accusativus op de vraag: *hoe lang?*

[6]) *Gabii, orum*, naam eener stad in Latium.

nevolentiam fictis blanditiis ad se alliciendo, dux belli electus est. Tum e suis unum ad patrem misit sciscitatum [1], quidnam se [2] facĕre vellet. [3] Pater nuncio filii nihil respondit, sed in hortum transiit; ibīque inambŭlans, sequente nuncio, altissima papaverum capĭta bacŭlo decussit. Nuncius fessus exspectando [4] rediit Gabios. Sextus, cognĭto silentio patris simul ac facto [5], intellexit, quid vellet pater. Primōres civitātis interēmit, patrīque urbem sine ulla dimicatiōne tradĭdit.

26. Postea Tarquinius Superbus Ardeam urbem oppugnavit. Ibi, Tarquinius Collatīnus, sorōre regis natus [6], forte cœnabat apud Sextum Tarquinium cum aliis juvenibus regiis. Incĭdit forte de uxoribus mentio; quum unusquisque suam laudaret conjŭgem, placuit [7] experiri. Ităque equis Romam petunt; regias nurus in convivio et luxu deprehendunt. Pergunt inde Collatiam. Lucretiam, Collatīni uxōrem, inter ancillas in lanificio inveniunt. Illa autem virtūte ac venustāte cetĕris praestare judicatur. Paucis interjectis diebus, Sextus Collatiam rediit, et Lucretiae vim attŭlit. Quae, postĕro die, advocatis patre et conjŭge, rem exposuit, et se cultro, quem sub veste texerat, occīdit. Conclāmant vir paterque, et in exitium regum conjūrant.

Tarquinio Romam redeunti clausae sunt urbis portae, et exsilium fuit indictum.

---

[1]) *sciscitatum* is het eerste supinum.

[2]) *se* heeft betrekking op Sextus, die *onderwerp* is van het hoofdverbum: *misit*.

[3]) *vellet* heeft tot *onderwerp*: *pater*.

[4]) *exspectando*. Gerundium in den abl., afhangende van *fessus* op de vraag: *waarvan?* of *waardoor?*

[5]) *facto* is het *substantief* factum, in den ablat.

[6]) *sorore regis natus*. Bij het part. *natus*, *geboren* wordt het woord, waarmede men de ouders aanduidt, in den Abl. geplaats zonder præp.

[7]) *placuit*, vert.: *men vond goed*.

JUNIUS BRUTUS, ROMANORUM CONSUL PRIMUS.

(Anno urbis condĭtae 244.)

27. Junius Brutus, sorōre Tarquinii natus, quum [1]) eandem fortūnam timēret in quam frater inciderat, qui ob divitias et prudentiam, fuerat ab avuncŭlo occīsus, stultitiam finxit: inde *Brutus* dictus est. Profectus Delphos cum Tarquinii filiis, quos pater ad Apollĭnem muneribus honorandum miserat, bacŭlo sambuceo aurum inclūsum Deo donum tulit [2]). Peractis deinde mandātis patris, juvĕnes Apollĭnem consuluerunt, quisnam ex ipsis Romae regnaturus esset. Responsum est [3]), eum Romæ summam potestātem habiturum, qui primus [4]) matrem oscularetur. Tunc Brutus, perinde ac si casu fuisset prolapsus, terram osculatus est, quod ea commūnis sit mater omnium mortalium.

28. Expulsis regibus, duo consŭles [5]) creati sunt, Junius Brutus et Tarquinius Collatīnus, Lucretiæ marītus. At libertas modo parta [6]), per dolum et proditiōnem pæne amissa est. Erant in juventūte Romāna adolescentes alĭquot, sodāles Tarquiniorum. Hi de accipiendis nocte in urbem regibus [7]) colloquuntur; ipsos Bruti consŭlis filios in societātem consilii assūmunt. Sermōnem eorum ex servis unus excēpit, remque ad consŭles detŭlit. Scriptæ ad

---

[1]) *quum*. Construeer: *finxit*, *quum timeret* enz.

[2]) *donum tulit* namelijk: aurum, inclusum baculo sambuceo of: clausum in baculo sambuceo.

[3]) *Respondeo*, onpersoonlijk gebruikt, en daarachter een accusativus (*eum*) cum infinitivo (*habiturum*, scilicet: *esse*).

[4]) *primus*, *het eerst*.

[5]) De Consuls waren te Rome de hoofden der Republiek. Hun gezag duurde slechts één jaar.

[6]) *pario*.

[7]) *de accipiendis regibus*, vert.: *de accipiendo reges*.

Tarquinium littĕræ manifestum [1]) facĭnus fecerunt. Proditōres in vincŭla conjecti sunt, deinde damnati. Stabant ad palum deligati [2]) juvĕnes nobilissimi, sed præ cetĕris libĕri consŭlis omnium in se ocŭlos convertebant. Consŭles in suam sedem procēdunt, missīque lictōres nudātos virgis cædunt, securīque feriunt. Supplicii non spectātor modo, sed et exactor erat Brutus, qui tunc patrem exuit, ut consŭlem agĕret.

29. Tarquinius deinde bello aperto regnum recuperare tentavit. Equitibus præĕrat Aruns, Tarquinii filius; rex ipse cum legionibus [3]) sequebatur. Obviam hosti consŭles eunt. Brutus ad explorandum cum equitātu antecessit. Aruns, ubi Brutum agnōvit, inflammatus ira: »Vir ille est, inquit, qui, nos e patria expŭlit: en ille, nostris decorātus insignibus, magnifĭce incēdit." Tum concĭtat calcaribus equum, atque in ipsum consŭlem [4]) dirĭgit; Brutus avĭde se certamĭni offert. Adeo infestis anĭmis concurrunt, ut ambo, hasta transfixi, ceciderint: fugatus est tamen Tarquinius. Alter consul Romam triumphans rediit. Bruti collēgæ funus [5]) quanto potuit apparātu fecit [6]). Brutum matrōnæ ut parentem anno [7]) luxerunt.

HORATIUS COCLES.

30. Porsenna, rex Etruscorum, ad restituendum

[1]) *manifestum* is geen onmiddelijke bepaling van *facinus*, maar van *fecerunt*.

[2]) *deligati* is geen *onderwerp*, maar *bepaling*.

[3]) Zie § VIII de exercitu.

[4]) *in ipsum consulem*, vert.: *recht op den Consul aan*.

[5]) *funus*. Zie § VIII. *de Funeribus*.

[6]) construeer: fecit, apparatu (tanto) quanto (facere) potuit, funus Bruti collegae.

[7]) *anno*, abl.: *voor een jaar*, of: *voor een rond jaar*.

Tarquinios cum infesto exercĭtu Romam venit. Primo impĕtu Janicŭlum cepit. Non usquam alias ante tantus terror Romānos invāsit; ex agris in urbem demĭgrant; urbem ipsam sepiunt præsidiis. Alia urbis pars muris, alia Tibĕri objecto [1]) tuta videbatur. Pons sublicius iter pæne hostibus dedit, nisi unus vir fuisset, Horatius Cocles, illo cognomĭne, quod in alio prœlio ocŭlum amiserat. Is pro ponte stetit, [2]) et aciem hostium solus sustinuit, donec pons a tergo interrumperetur. Ipsa audacia [3]) obstupefēcit hostes; ponte rescisso, [4]) armatus in Tibĕrim desiluit, et incolŭmis ad suos transnavit. Memor tantæ virtūtis civĭtas fuit; et ei tantum agri [5]) datum est, quantum uno die circumarari potuisset. Statua quoque in Comitio [6]) posĭta.

MUSIUS SCÆVOLA.

31. Quum Porsenna Romam obsidēret, Mucius, vir Romānæ constantiæ, senātum adiit, et veniam transfugiendi petiit, necem regis repromittens. Accepta potestāte, in castra Porsennæ venit. Ibi, in confertissima turba, prope regium tribūnal constĭtit. Stipendium tunc forte militibus dabatur; et scriba cum rege pari fere ornātu sedebat. Mucius illum pro rege deceptus occīdit. Apprehensus et

---

[1]) *Tiberi objecto. Tiber objectus* is de *Tiber, die er voorgeworpen is, er voor ligt, er langs stroomt.*

[2]) *sisto.*

[3]) *ipsa audacia, enkel en alleen door zijne stoutmoedigheid.*

[4]) *rescindo.*

[5]) *tantum agri*, genit. partit. *zooveel lands.*

[6]) *Comitio.* Het *Comitium* was een ruim plein van het Rom. Forum voor de *Curia Hostilia*, waar de *Comitia* (volksvergaderingen) oorspronkelijk alleen gehouden werden.

ad regem pertractus, accenso ad sacrificium focŭlo dextram injēcit [1]); hoc supplicii [2]) a rea [3]) exĭgens, quod in cæde peccasset. Attonĭtus miracŭlo rex, juvĕnem amoveri ab altaribus jussit. Tum Mucius, quasi beneficium remunĕrans ait, trecentos, sui simĭles, adversus eum conjurasse. Qua re ille terrĭtus bellum, acceptis obsidibus, deposuit.

CLÆLIA VIRGO.

32. Porsenna Clæliam, virgĭnem nobĭlem, inter obsĭdes accēpit. Quum ejus castra haud procul ripa [4]) Tibĕris locata essent, Clælia, deceptis custodibus, noctu egressa, equum, quem sors obtulerat, arripuit, et Tibĕrim trajēcit. Quod ubi regi nunciatum est, primo ille incensus ira Romam legātos misit, ad Clæliam obsĭdem reposcendam. Romāni eam ex [5]) fœdĕre restituerunt. Tum rex virgĭnis virtūtem admiratus, eam laudavit, ac parte obsĭdum donare [6]) se [7]) dixit; permisitque ut ipsa, quos [8]) vellet, legĕret. Productis obsidibus, Clælia virgĭnes puerosque elēgit, quorum ætātem [9]) injuriæ obnoxiam [10]) sciebat, et cum iis in patriam rediit. Romāni novam in femĭna virtūtem novo genĕre honōris, statua equestri,

---

[1]) construeer: injecit dextram foculo accenso ad sacrificium.

[2]) *supplicii*, genitivus partitivus, *hoc supplicii* voor: *hoc supplicium*.

[3]) *rea* namelijk: *dextra*.

[4]) *procul ripa*, vert.: *ver van den oever*.

[5]) *ex*, *volgens*, *overeenkomstig*.

[6]) *donare aliqua re* (parte obsidum) *met iets begiftigen*.

[7]) *se*, *onderwerp* van *donare* en slaat dus op den koning.

[8]) *quos* voor: *eos quos*.

[9]) *aetatem*, hier: *jeugdige leeftijd*.

[10]) *obnoxiam* scil.: *esse*.

donavere. In summa [1]) via sacra fuit posĭta virgo insĭdens equo.

PUBLIUS VALERIUS PUBLICOLA.

33. Tarquinius Collatīnus se consulātu abdicavit, quod invīsum esset popŭlo Tarquinii nomen. Ităque consul creatus est Publius Valerius, quo adjutōre Brutus reges ejecerat. Hic tamen, quia in locum Bruti mortui altĕrum consŭlem non subrogaverat, et domum in alto atque munīto loco habebat, in suspiciōnem regni affectati [2]) venit. Quo cognĭto, apud popŭlum questus est, quod de se tale alĭquid timuissent, et misit, qui [3]) domum suam diruĕrent. Dempsit [4]) etiam secūres [5]) fascibus, eosque in popŭli conciōne submīsit, quasi major popŭli quam consŭlis majestas esset. Gratum id multitudĭni spectacŭlum fuit: inde Valerio cognōmen *Publicolæ* datum est. Quum quartum consul fuisset, mortuus est adeo pauper, ut funĕri sumptus deesset. Collectis a popŭlo nummis est sepultus, et annuo matronarum luctu honoratus.

FABII TRECENTI SEX.

34. Vexabantur incursionibus Vejentium [6]) Romāni.

[1]) *in summa via. Summa via: het hoogste gedeelte van den weg.*

[2]) *regni affectati. Regnum affectatum* is: *het trachten naar het koningschap.*

[3]) *misit qui* voor: *misit homines, famulos, qui of: ut ii enz.*

[4]) *demo.*

[5]) de *securis*, midden in de *fasces*, was het zinnebeeld van de macht der Lictoren. De Consuls werden vergezeld door 12 Lictoren.

[6]) *Veji, orum*, eene stad van Etrurië.

Tum Fabia gens [1]) senātum adit. Consul Fabius pro gente loquĭtur, »Vos alia bella curate; Fabios hostes [2]) Vejentibus date: istud bellum privāto sumptu gerĕre, nobis in animo est." Cui gratiæ ingentes actæ sunt. Consul e curia egressus, comitante Fabiorum agmĭne [3]), domum rediit. Manat tota urbe rumor, Fabios ad cælum laudibus effĕrunt. Fabii postĕro die arma capiunt. Nunquam exercĭtus neque minor numĕro, neque [4]) clarior fama et admiratiōne homĭnum per urbem incessit. Ibant sex et trecenti milĭtes, omnes patricii, omnes unĭus gentis. Ad Cremĕram flumen perveniunt. Is opportūnus visus est locus communiendo [5]) præsidio [6]). Hostes non semel [7]) fusi, pacem supplĭces petunt.

35. Vejentes [8]) pacis impetratæ [9]) brevi [10]) pœnituit. Ităque, redintegrato bello, inierunt consilium, insidiis ferōcem hostem captandi. Multo successu Fabiis [11]) audacia crescebat. Quum igĭtur palāti [12]) passim agros populārentur, pecŏra a Vejentibus obviam acta sunt; ad quæ progressi Fabii, in insidias, circa ipsum iter [13]) locatas,

[1]) *gens* beteekent hier: de in verscheidene familiën verdeelde nakomelingschap van een zelfde stamhuis.

[2]) *hostes*, geen *voorwerp*, maar *bijstelling*.

[3]) *comitante Fabiorum agmine*, deze ablat. absol. bepaalt het hoofdverbum: *rediit*.

[4]) *neque ... neque* achter eene ontkenning te vertalen door: *aut ... aut*.

[5]) *communiendo* (praesidio) is de dativus van het gerundivum geregeerd door *opportunus*.

[6]) *praesidio*, ablat. op de vraag: waardoor? waarmede?

[7]) *non semel* voor: *saepius*.

[8]) *Vejentes* is de accusativus, geregeerd door *poenituit*.

[9]) *pacis impetratae* is de genitivus, insgelijks geregeerd door: *poenituit*.

[10]) *brevi* scilicet: *tempore*.

[11]) *Fabiis*, de dativus: *bij de Fabiërs*.

[12]) *palati*, een *part. perf.*, te vertalen als een *part. praesens*.

[13]) *circa ipsum iter*, *juist rondom dien weg*.

delapsi sunt, et omnes ad unum [1]) perierunt. Dies, quo id factum est, inter nefastos relātus fuit; porta, qua profecti fuerant, *Scelerāta* est appellata. Unus omnīno superfuit ex ea gente, qui, propter ætātem impubĕrem, domi relictus fuerat. Is genus propagavit ad Quintum Fabium Maxĭmum, de quo inferius mentiōnem facturi sumus.

AULUS POSTHUMIUS, DICTATOR [2]).

36. Tarquinius ejectus ad Mamilium Tusculānum genĕrum suum confugerat. Quum ille, concitato Latio, Romānos gravĭter urgēret, nova Romæ dignĭtas creata est, quæ *Dictatūra* appellata est, major quam consulātus. Tunc præterea creatus est *magister equĭtum*, qui dictatōri obsequeretur. Aulus Posthumius dictātor factus, cum hostibus apud Regillum lacum conflixit, ubi, quum victoria nutaret, magister equĭtum equis frenos detrăhi jussit, ut irrevocabĭli impĕtu ferrentur; itāque [3]) et aciem Latinorum fuderunt, et castra ceperunt. Tarquinius Cumas se contulisse dicĭtur, in eāque urbe senio et ægritudĭne esse confectus.

---

[1]) *omnes ad unum*, *allen tot den laatste toe.*

[2]) *De Dictator* was een overheidspersoon, die alleen in moeilijke tijdsomstandigheden werd aangesteld. Zijne macht was onbeperkt; maar duurde slechts zes maanden. De tweede persoon na hem was de *Magister equitum*, aanvoerder der ruiterij, die door den Dictator zelf gekozen werd.

[3]) *itaque*, hier voor: *et ita*, *en zóó*, *op die wijze.*

MENENIUS AGRIPPA.
(Anno urbis condĭtae 261).

37. Menenius Agrippa concordiam inter patres plebemque restituit; nam, quum plebs a patribus secessisset, quod tribūta et militiam non toleraret [1]), Agrippa, vir facundus, ad plebem missus est; qui, introductus in castra, nihil aliud quam hoc narrasse fertur: »Olim humāni artus, quum ventrem otiōsum [2]) cernĕrent, ab eo discordarunt, conspiraruntque ne manus ad os cibum ferrent, neque os accipĕret datum [3]), neque dentes conficĕrent. At, dum ventrem domare volunt, ipsi quoque defecerunt, totumque corpus ad extrēmam tabem venit: inde apparuit, ventris haud segne ministerium esse, eumque acceptos cibos per omnia membra disserĕre; quam ob rem cum eo in gratiam redierunt. Sic senātus et popŭlus quasi unum corpus, discordia pereunt, concordia valent."

38. Hac fabŭla Menenius flexit homĭnum mentes; plebs in urbem regressa est. Creavit tamen tribūnos, qui libertātem suam adversus nobilitātis superbiam defendĕrent. Paulo post mortuus est Menenius, vir omni vita parĭter patribus ac plebi carus; sed post restitūtam civium concordiam [4]) carior plebi factus. Is tamen in tanta paupertāte decessit, ut eum popŭlus collātis quadrantibus sepeliret, locum sepulcro senātus publĭce daret. Potest consolari paupĕres Menenius, sed multo magis docēre locuplĕtes, quam non sit necessaria solĭdam laudem cupienti nimis anxia divitiarum comparatio [5]).

---

[1]) *toleraret*, vert.: *nolebat tolerare.*

[2]) *otiosum* scil.: *esse.*

[3]) *datum* namelijk: *cibum.*

[4]) *post restitutam concordiam. Concordia restituta: het herstellen der eendracht.*

[5]) vertaal: quam non necessaria sit cupienti laudem solidam, comparatio nimis anxia divitiarum.

QUINCTIUS CINCINNATUS.

39. Æqui consŭlem Minucium atque exercĭtum ejus circumsessos [1]) tenebant. Id ubi [2]) Romæ nunciatum est, tantus pavor, tanta trepidatio fuit, quanta si urbem ipsam, non castra, hostes obsidērent. Quum autem in altĕro consŭle parum esse præsidii [3]) videretur, dictatōrem dici placuit, qui rem afflictam restituĕret. Quinctius Cincinnātus omnium concensu dictātor est dictus. Ille, spes unĭca imperii Romāni, trans Tibĕrim quattuor jugĕrum [4]) colebat agrum. Ad quem missi legāti nudum eum arantem offenderunt. Salūte data invĭcem redditāque, Quinctius togam propĕre e tugurio proferre uxōrem Raciliam jussit, ut Senātus mandāta togātus audiret.

40. Postquam, absterso pulvĕre ac sudōre, toga indūtus processit Quinctius, dictatōrem eum legāti gratulantes consalūtant; quantus terror in exercĭtu sit, expōnunt. Quinctius igĭtur Romam venit, et, antecedentibus lictoribus, domum deductus est. Postĕro die profectus, exercĭtum Romānum, cæsis hostibus, liberavit. Urbem triumphans ingressus est. Ducti sunt ante currum hostium duces, militaria signa prælāta, secūtus est exercĭtus præda onustus; epŭlæ instructæ [5]) ante omnium domos. Quinctius sexto decĭmo die dictatūra, quam in sex menses acceperat, se abdicavit, et ad boves rediit triumphālis agricŏla.

[1]) *circumsedeo.*

[2]) *ubi*, zoodra als.

[3]) *praesidii*, genitivus partitivus, afhangende van *parum*, vertaal: *parvum praesidium*, weinig hulp.

[4]) *quattuor jugerum* (gen. plur. samentrekking van *jugerorum*) genitivus qualitatis, ter bepaling van *agrum*. Een *jugerum* had 240 voet in de lengte en 120 voet in de breedte.

[5]) *instructae* (sunt.)

CAJUS MARCIUS CORIOLANUS.

40. Cajus Marcius, gentis patriciæ [1]), a captis Coriŏlis [2]), urbe Volscorum, [3]) Coriolānus dictus est. Patre orbātus adhuc puer, sub matris tutēla adolēvit. Sortītus erat a natūra nobĭles ad laudem impĕtus; sed, quia doctrīna non accesserat, iræ impŏtens, obstinatæque pervicaciæ [4]) fuit. Quum prima stipendia facĕre cœpisset adolescens, [5]) e multis prœliis, quibus interfuit, nunquam rediit, nisi donatus corōna aliōve [6]) militāri præmio. In omni vitæ ratiōne nihil aliud sibi proponebat, quam ut matri placēret; quumque illa audiret filium laudari, aut corōna donari vidēret, tum demum felīcem sese existimabat. Ea oblectanda et colenda [7]) satiari non poterat. Illa cupiente, uxōrem duxit; illīus in ædibus cum uxōre habitavit.

42. Coriolānum post insignem victoriam, ejus opĕra maxĭme partam [8]), Posthumius consul apud milītes laudavit; eum militaribus donis onerare voluit; agri [9]) centum jugĕra, decem captīvos, totĭdem ornātos equos, centum boves et argenti pondus [10]) quantum sustinēre potuisset, offerebat. Coriolānus vero nihil ex his omnibus accēpit, præter unīus hospĭtis captīvi salūtem et equum. Consul factus, gravi annōna advectum [11]) e Sicilia fru-

---

[1]) *gentis patriciæ* scilicet: *vir*, genitivus qualitatis.
[2]) *captis Coriolis. Capti Corioli*, *het innemen van Corioli.*
[3]) De Volscen woonden in het zuidelijk gedeelte van Latium.
[4]) *obstinataeque pervicaciæ*, genitivus qualitatis.
[5]) *adolescens: als jongeling.*
[6]) *aliove* voor: *vel alio.*
[7]) *ea oblectanda et colenda* voor: *oblectando et colendo eam.*
[8]) *pario.*
[9]) *agri*, genitivus partitivus, afhangende van *centum jugera:* gelijk later in denzelfden zin *argenti* van *pondus.*
[10]) *pondus,* namelijk: *tantum*, quantum sustinere potuisset.
[11]) *adveho.*

mentum, magno pretio dandum [1]) popŭlo curavit, ut plebs agros non seditiōnes colĕret. Qua de causa damnatus, ad Volscos concessit, eosque adversus Romānos concitavit. Imperātor a Volscis factus, ad quartum ab urbe lapĭdem [2]) castra posuit, et agrum Romānum est populatus.

43. Missi sunt Roma ad Coriolānum oratōres de pace, sed atrox responsum retulerunt; itĕrum deinde missi, ne in castra quidem recepti sunt. Sacerdōtes quoque, suis infŭlis [3]) velati, ad eum iverunt supplĭces, nec magis animum ejus flexerunt. Stupebat senātus, trepidabat popŭlus, viri parĭter ac mulĭĕres exitium immĭnens lamentabantur. Tum Veturia, Coriolāni mater, et Volumnia uxor, duos parvos filios secum trahens, castra hostium petierunt. Ubi matrem adspexit Coriolānus: »O patria, inquit, vicisti iram meam, admōtis matris meæ precibus, cui tuam in me injuriam condōno!" Complexus inde suos, castra movit, et exercĭtum ex agro Romāno abduxit. Coriolānus postea a Volscis, ut prodĭtor, occīsus [4]) dicĭtur. Matrōnæ vero Romānæ per menses decem lugubria [5]) induerunt.

---

[1]) *curavit dandum*, *hij liet geven* enz.

[2]) Op de Romeinsche heerwegen stond om de 1000 schreden (of 5000 Rom. voeten) een mijlsteen (milliare).

[3]) *infulis*. *Infula* heette de voorhoofdsband der Vestaalsche maagden; ook noemde men zóo de banden en linten, waarmede het hoofd van den priester, het altaar en het offerdier omwonden werden.

[4]) *occisus* scilicet: *esse*.

[5]) *lugubria* scilicet: *vestimenta*.

LUCIUS VIRGINIUS, CENTURIO. [1]

44. Anno trecentesimo ab urbe condĭta, [2] pro [3] duobus consulibus, Decemvĭri [4] creati sunt, qui allātas e Græcia leges popŭlo proponĕrent. Unus ex iis, Appius Claudius, virgĭnem plebejam [5] adamavit. Quam quum Appius non posset pretio ac spe pellicĕre, clienti suo negotium dedit, ut eam in servitūtem deposcĕret: facĭle victurus, quum ipse esset et accusātor et judex. Lucius Virginius, puellæ pater, tunc abĕrat militiæ causa. Cliens igĭtur virgĭni, venienti in forum [6], injēcit manum, affirmans [7] suam esse servam; eam sequi se jubet; ni faciat, minatur, se cunctantem vi abstracturum [8]. Pavĭda puella stupente, ad clamōrem nutrīcis fit concursus. Quum ille puellam non posset abducĕre, eam vocat in jus, ipso Appio judĭce.

---

[1]) *Centurio.* De *Centurio* of *ordinis ductor* werd uit de beste soldaten gekozen, hij stond onder de *tribuni militum.* Bij iederen *manipel* (zie § XI de Forma aciei) waren twee Centurio's.

[2]) *ab urbe condita. Ab* beteekent hier: *sedert, na. Urbs condita: het stichten der stad.*

[3]) *pro, in de plaats van.*

[4]) De *Decemviri* werden te Rome in het jaar 451 v. Chr. aangesteld, om de wetten te vervaardigen. Zij waren, gelijk hun naam aanduidt, tien in getal. Alle andere Overheidsambten hielden, bij hunne aanstelling, op. Zij hadden eene onbeperkte macht. Ook zij heetten *decemviri* te Rome, die tot den raad des Praetors behoorden en voorzaten bij de openbare verkoopingen: *subhastationes.*

[5]) *plebejam.* De *plebeji* maakten den derden stand uit van het Romeinsche volk. Zie § 1 de Republica.

[6]) *forum.* Het *Forum* te Rome, een groot plein, nabij den Tiber, waar de Comitia gehouden werden, de rechtbanken zitting hielden en het openbare spreekgestoelte (de Rostra) stond. Zie § II de Comitiis.

[7]) *affirmans* (eam) esse servam suam.

[8]) *minatur* se abstracturum (esse) vi (eam) cunctantem.

45. Interea missi nuncii ad Virginium propĕrant. Is prima luce Romam advēnit, quum jam civĭtas in foro expectatiōne erecta [1]) staret. Virginius statim in forum lacrymabundus et civium opem implōrans filiam suam dedūcit. Appius, obstinātum gerens anĭmum, in tribūnal adscendit, et Virginiam clienti suo addixit. Tum pater, ubi nihil usquam auxilii [2]) vidit: Quæso, inquit, Appi, ignosce patrio dolōri; sine [3]), me filiam ultĭmo allŏqui." Data venia, pater filiam in secrētum [4]) abdūcit. Ab lanio cultrum arrĭpit, et pectus puellæ transfīgit. Tum ferro sibi viam facit, et respersus cruōre ad exercĭtum profŭgit. Concitatus exercĭtus montem Aventīnum occupavit; decem tribūnos [5]) milĭtum creavit; decemvĭros magistrātu se abdicare coëgit, eosque omnes aut morte, aut exsilio mulctavit; ipse autem Appius Claudius in carcĕre necatus est.

MARCUS FURIUS CAMILLUS.

46. Quum Marcus Furius Camillus urbem Falerios obsidēret, ludi magister plurĭmos et nobilissimos inde puĕros, velut ambulandi gratia eductos, in castra Romanorum perduxit. Quibus Camillo tradĭtis, non erat dubium quin Falisci, deposĭto bello, sese Romānis dedituri essent; sed Camillus perfidiam proditōris detestatus: »Non ad simĭlem tui, inquit, venisti: sunt belli sicut et pacis jura: arma habemus, non adversus eam ætātem, cui [6]),

---

[1]) *erigo.*
[2]) *auxilii*, genitivus partitivus bij *nihil.*
[3]) *sino.*
[4]) *secretum* scilicet: *locum.*
[5]) *tribuni militum*, zie § VIII. de Exercitu et § X de Ducibus.
[6]) *cui*, dativus, geregeerd door *parcitur.*

etiam captis urbibus, parcĭtur, sed adversus armātos, qui castra Romāna oppugnaverunt." Denudari deinde ludi magistrum jussit; eum, manibus post tergum revinctis, in urbem reducendum [1]) puĕris tradĭdit, virgasque iis dedit, quibus euntem verberarent. Statim Falisci [2]), beneficio magis quam armis victi, portas Romānis aperuerunt.

47. Camillus post multa in patriam merĭta judicio popŭli damnatus, exsulatum [3]) abiit. Urbe egrediens, ab Diis precatus esse dicĭtur, ut, si innoxio sibi ea injuria fiĕret, desiderium sui [4]) facĕrent ingrātæ patriæ [5]) quamprīmum: neque multo postea res evēnit. Nam Galli Senŏnes Clusium, Etruriæ oppĭdum, obsederunt. Clusīni novo [6]) bello exterrĭti, ab Romānis auxilium petierunt. Missi sunt Roma tres legāti, qui Gallos monērent, ut ab oppugnatiōne desistĕrent. Ex his legātis unus contra jus gentium in aciem processit, et ducem Senŏnum interfēcit. Qua re commōti Galli, petītis in deditiōnem legātis [7]), nec impetratis, ad urbem venerunt et exercĭtum Romā-

---

[1]) *reducendum*, gerundivum: *om teruggevoerd te worden*, of: *om terug te voeren*.

[2]) *Falisci*, de inwoners van Falerii.

[3]) *exsulatum*, het eerste supinum.

[4]) *sui*, genitivus objectivus bij *desiderium:* het verlangen *naar* hem.

[5]) *ingratae patriae*, dativus: *bij* het ondankbaar vaderland.

[6]) *novo bello*. De groote gestalte der Galliërs, hunne verbazende kracht, hunne wapenrusting, van die der overige volken verschillend, deed hen voorkomen als een *nieuwe* soort van vijanden.

[7]) *legatis*. De *Legaten* waren de plaatsvervangers en voornaamste ambtenaren der stadhouders in de provinciën. Meestal benoemde hen de Raad, doch somtijds de Proconsul of Propraetor. Zij waren belast met het bevel over het leger en het bestuur der rechtspleging onder het oppertoezicht des Landvoogds. Ook bekleedden zij, bij afwezigheid, diens plaats.

num apud Alliam [1]) fluvium ceciderunt die decĭmo sexto Calendas [2]) Augusti: qui dies inter nefastos relātus, *Alliensis* dictus est.

48. Galli victōres, paulo ante solis occāsum, ad urbem Romam perveniunt. Postquam hostes adesse nunciatum est, juventus Romāna, duce Manlio, in arcem conscendit; seniores vero, domos ingressi, adventum Gallorum, obstināto ad mortem animo, exspectabant. Qui inter eos curūles [3]) magistrātus gesserant, ornāti honōrum insignibus, in vestibŭlis ædium, eburneis sellis insedere, ut, quum venisset hostis, in sua dignitāte morerentur. Interĭm Galli, domos patentes ingressi, vident viros, ornātu [4]) et vultus majestāte Diis simillimos. Quum Galli ad eos, velŭti ad simulācra, conversi starent, unus ex his senibus dicītur, Gallo barbam suam permulcenti, scipiōnem eburneum in caput incussisse. Irātus Gallus eum occīdit. Ab eo initium cædis ortum est; deinde cetĕri omnes in sedibus suis trucidati sunt.

49. Galli deinde impĕtum facĕre in arcem statuunt. Primo milĭtem, qui tentaret viam, præmiserunt. Tum nocte sublustri, sublevantes invĭcem et trahentes alii alios, in summum saxum [5]) evaserunt, tanto silentio, ut non solum custōdes fallĕrent, sed ne canes quidem, sollicĭtum animal, somno excitarent. Ansĕres non fefellere, quibus [6]) in summa inopia Romāni abstinuerant, quia aves

---

[1]) in het land der Sabijnen.

[2]) *Calendas*, zie § III. de Mensibus.

[3]) *curules magistratus* noemde men die waardigheden, welke het recht gaven, om op een ivoren zetel te zitten. Alleen de hoogste Overheidspersonen bezaten dit recht, nameljjk: de Aediles, de Prætors en de Consuls.

[4]) *ornatu* is gelijk *vultus majestate* een ablativus partis bij *simillimos*.

[5]) *summum saxum*, *top van de rots*. Op die rots stond de *arx*.

[6]) *quibus*, ablativus bij *abstinuerant*.

erant Junōni sacræ. Quæ res Romānis salūti [1]) fuit. Namque clangōre ansĕrum alarumque crepĭtu excĭtus Manlius, vir bello egregius, cetĕros ad arma vocans, Gallos adscendentes dejēcit: inde mos iste incessit, ut sollemni pompa canis in furca suffixus ferretur; anser vero velut triumphans in lectĭca et veste stragŭla gestaretur.

50. Tunc consensu omnium placuit, ab exsilio Camillum acciri; missi [2]) igĭtur ad eum legāti, ipséque dictātor absens dictus est. Intĕrim fames utrumque exercĭtum urgebat: at, ne Galli putarent Romānos ea necessitāte ad deditiōnem cogi, multis locis de Capitolio panis jactatus est in hostium statiōnes. Ea re adducti sunt Galli, ut haud magna mercēde obsidiōnem relinquĕrent. Pactum [3]) est pretium mille pondo [4]) auri [5]). Nondum omni auro appenso, Camillus dictātor intervēnit, collectis Romāni exercĭtus reliquiis, auferri aurum de medio jubet, denunciatque Gallis, ut se ad prœlium expediant. Instruit deinde aciem [6]), et Gallos interneciōne occīdit. Ne nuncius quidem cladis relictus est. Dictātor, recuperata ex hostibus patria, triumphans urbem ingressus est, et a militibus parens patriæ urbisque condĭtor alter appellatus est.

CAJUS LICINIUS STOLO.

51. Fabius Ambustus ex duabus filiabus majorem

---

[1]) *Romanis saluti*, dubbele dativus bij *fuit*, in de beteekenis van *verstrekken*.

[2]) *missi* nam: *sunt*.

[3]) *paciscor*.

[4]) *mille pondo* is onverbuigbaar, doch staat voor den genitivus.

[5]) *auri*, genitivus partitivus, afhangend van *mille pondo*.

[6]) Zie § XI de Forma aciei.

Aulo Sulpitio, patricio, minōrem Licinio Stolōni, plebejo, conjŭgem dedit. Aulus Sulpitius tribūnus milĭtum [1]) erat potestāte consulāri. Quum olim in ejus domo duæ sorōres, Fabii filiæ, inter se tempus sermonibus terĕrent, forte incĭdit ut Sulpitius de foro [2]) domum se recipĕret, et ejus lictor [3]) forem, ut mos est, virga percutĕret. Minor Fabia moris ejus insuēta id [4]) expāvit: risui sorōri fuit [5]) miranti, sorōrem id ignorare. Confūsam eam quum pater vidisset, sciscitanti [6]) confessa est eam esse causam dolōris, quod viro plebejo juncta esset. Consolatur filiam Ambustus, polliceturque, eosdem honōres domi propediem visuram [7]), quos apud sorōrem videat. Inde consilia inire cœpit cum genĕro, qui, ubi tribunātum plebis aggressus est, legem tulit, ut alter consul ex plebe crearetur. Lex, resistentibus patribus, lata tamen est, et primus Licinius Stolo consul e plebe factus [8]).

---

[1]) Zie § VIII de Exercitu en § X de Ducibus. Het volgende: *potestate consulari* is bepaling van *tribunus*.

[2]) Zie § II de Comitiis.

[3]) *lictor* van *ligare*, omdat zij, als gerechtsdienaars, den schuldige boeiden. Zij droegen op hunne schouders bundels van roeden, waaruit een bijl stak, zij vergezelden de hoogste overheidspersonen, verwijderden het volk, sloegen met hunne bundels op de deur dergenen, tot wie de Magistraat zich begaf en voerden de stratvonnissen uit. 24 Lictoren gingen den Dictator, 12 den Consul, 6 den Praetor vooruit.

[4]) *id*, accusativus n. g., hangt af van *expavit*, hier transitief gebruikt: *werd hiervoor (id) bevreesd.*

[5]) *fuit*, in de beteekenis van *verstrekken* met den dubbelen dativus: *risui sorori*, welk laatste woord nader bepaald wordt door *miranti*, dat hier als verbum affectuum, een acc. c. inf. bij zich heeft.

[6]) *sciscitanti* scil: patri suo.

[7]) *visuram* scil: *eam* visuram esse propediem domi honores eosdem, quos etc.

[8]) *factus* scilicet, *est*.

TITUS MANLIUS TORQUATUS.

52. Titus Manlius ob ingenii et linguæ tarditātem a patre rus relegatus fuerat. Quum audisset, patri diem dictam esse a Pomponio tribūno plebis, cepit consilium rudis quidem et agrestis anĭmi, sed pietāte laudabĭle. Cultro succinctus mane in urbem, atque a porta confestim ad Pomponium pergit. Introductus cultrum stringit, et super lectum Pomponii stans, se eum transfixurum [1] minatur, nisi ab incepta accusatiōne desistat. Pavĭdus tribūnus, quippe qui cernĕret ferrum ante ocŭlos micare, accusatiōnem dimīsit. Ea res adolescenti honōri fuit, quod anĭmum ejus acerbĭtas paterna a pietāte non avertisset, ideōque eōdem anno tribūnus milĭtum factus est.

53. Quum postea Galli ad tertium lapĭdem trans Aniēnem [2] fluvium castra posuissent, exercĭtus Romānus ab urbe profectus est, et in citeriore ripa fluvii constĭtit [3]. Pons in medio erat: tunc Gallus eximia corpŏris magnitudĭne [4] in vacuum pontem processit, et quam maxĭma voce potuit: »Quem nunc, inquit, Roma fortissimum habet [5], is procēdat ad pugnam, ut eventus ostendat, utra gens bello sit melior." Diu inter primōres juvĕnum Romanorum silentium fuit. Tum Titus Manlius ex statiōne ad imperatōrem pergit: »Injussu tuo, inquit, imperātor, extra ordĭnem nunquam pugnave-

---

[1]) *transfigo.*

[2]) *Anio*, enis, rivier, die zich ontlast in den Tiber.

[3]) *consisto.*

[4]) *eximia magnitudine*, ablat. qualitatis.

[5]) *quem nunc Roma fortissimus habet* voor: *fortissimus, quem nunc Roma habet.*

rim [1]), non si vel certa mihi victoria videatur. Si tu permittis, volo isti belluæ ostendĕre, me ex ea familia ortum esse, quæ Gallorum agmen ex rupe Tarpeja olim deturbavit." Cui imperātor: »Macte anĭmo, inquit, Titi Manli, esto: perge, et nomen Romānum invictum præsta [2])."

54. Armant deinde juvĕnem æquāles; scutum capit, Hispāno cingĭtur gladio, ad propiorem pugnam habīli.

Exspectabat eum Gallus stolīde lætus, et linguam ab irrīsu exsĕrens. Ubi constitere inter duas acies, Gallus ensem cum ingenti sonĭtu in arma Manlii dejēcit. Manlius vero insinuavit sese inter corpus et arma Galli, atque uno et altĕro ictu ventrem transfōdit: jacenti deinde torquem detraxit, quem cruōre respersum collo circumdĕdit suo [3]). Defixerat pavor cum admiratiōne Gallos. Romāni alăcres obviam milĭti suo progrediuntur, et gratulantes laudantesque ad imperatōrem perdūcunt. Manlius inde Torquāti [4]) nomen accēpit.

55. Idem Manlius, postea consul factus bello Latīno, ut [5]) disciplīnam militārem restituĕret, edixit, ne quis extra ordĭnem in hostes pugnaret. Forte filius ejus accessit prope statiōnem hostium. Is qui Lątīno equitatui præĕrat, ubi consŭlis filium agnōvit: »Visne [6]), inquit,

---

[1]) *pugnaverim*, perfectum conjunctief. *Nunquam pugnaverim* vertaal hier: *ik zou nooit willen strijden.*

[2]) Construeer: et praesta, nomen Romanum (esse) invictum.

[3]) Construeer: detraxit jacenti torquem, quem respersum cruore circumdedit collo suo. De woorden: *jacenti* en *collo* staan in den dativus, geregeerd door verba met praepositie samengesteld: *detraxit* en *circumdedit.*

[4]) *Torquatus* van *torque ornatus*: met een halsketen versierd.

[5]) *ut*, construeer: edixit, ut restituret disciplinam militarem ne quis etc.

[6]) *visne*, *ne* blijft onvertaald en dient alleen, om aan te duiden, dat het voorstel *vragend* is.

congrĕdi mecum, ut singulāris prœlii eventu cernatur, quanto eques Latīnus Romāno equĭti præstet?" Movit ferōcem anĭmum juvĕnis seu ira, seu detrectandi [1]) certamĭnis pudor. Oblītus ităque imperii paterni [2]), in certāmen ruit; Latīnum ex equo excussum transfixit, spoliisque lectis, in castra ad patrem venit. Extemplo filium aversatus consul milĭtes classĭco advŏcat: qui postquam frequentes convenere: »Quandoquĭdem, inquit, tu, fili, contra imperium consŭlis pugnasti, oportet ut disciplīnam pœna tua restituas. Triste exemplum, sed in postĕrum salūbre juventūti eris. I, lictor, delīga ad palum." Metu omnes obstupuere; sed postquam, cervīce cæsa, plurĭmus cruor fusus est, in questus et lamenta erupere [3]). Manlio Romam redeunti seniores tantum obviam exierunt; juventus et tunc eum et omni deinde vita exsecrata est.

PUBLIUS DECIUS.

56. P. Decius sub Valerio consŭle tribūnus milĭtum fuit. Quum exercĭtus Romānus in angustiis clausus esset, Decius conspexit edĭtum collem, imminentem hostium castris. Accepto præsidio, vertĭcem occupavit, hostes terruit, et spatium consŭli dedit ad subducendum agmen in æquiorem locum. Ipse intempesta nocte per medias [4]) hostium custodias somno oppressas incolūmis evāsit. Quare ab exercĭtu donatus est corōna civĭca [5]), quæ dabatur ei, qui obsidiōne cives liberasset. Consul fuit bello Latīno cum Manlio Torquāto. Tunc, quum utrīque consŭli somnio

[1]) *detrectandi* certaminis voor: detrectandi certamen.
[2]) *imperii paterni*, genitivus, geregeerd door *obliviscor*.
[3]) *erumpo*.
[4]) per *medias* hostium custodias, zie cap. 18. »*in media urbe*".
[5]) De *corona civica* was een krans van eikenloof.

obvenisset [1]) eum populum victorem fore, cujus dux in prœlio cecidisset, convenit inter eos, ut is, cujus cornu in acie laboraret, Diis se Manibus [2]) devoveret. Inclinante sua parte, Decius se et hostes Diis Manibus devovit. Armatus in equum insiluit, ac sese in medios hostes immisit. Corruit obrutus telis, et victoriam suis reliquit.

VALERIUS CORVUS.

57. Bello Gallico, quum Romani in stationibus quieti tempus tererent, Gallus quidam, magnitudine atque armis insignis, ante alios progressus est; quatiensque [3]) scutum hasta, quum silentium fecisset, unum e Romanis per interpretem provocavit, qui secum ferro decerneret. Marcus Valerius erat tribunus militum, adolescens, qui, prius sciscitatus consulis voluntatem, in medium armatus processit. Tunc res visu [4]) mirabilis accidisse fertur: nam, quum jam manum consereret Valerius, repente in galea ejus corvus insedit, in hostem versus. Ales non solum captam semel sedem tenuit, sed quotiescumque certamen initum est, levans se alis, os oculosque Galli rostro et unguibus appetiit. Hostem territum talis prodigii visu, oculisque simul ac mente turbatum, Valerius obtruncat. Corvus e conspectu elatus [5]), Orientem petit. Inde Valerius *Corvus* dictus est; postĕri vero *Corvini* nomen acceperunt.

---

[1]) *obvenisset* staat onpersoonlijk, gelijk later: *convenit.*

[2]) *Manibus. Dii manes* waren de zielen der afgestorvenen, die men als hoogere wezens, als goden vereerde: *goddelijke schimmen.*

[3]) *quatiensque*, construeer: et quum, quatiens hasta scutum, fecisset silentium.

[4]) *visu* is het tweede supinum.

[5]) *effero.*

58. Valerius Corvus annos [1]) tres et viginti natus consul creatus, Samnītes [2]) bis prœlio fudit. Non alius dux milĭti carior fuit, quia nullus milĭti familiarior. Omnia inter infīmos milĭtum munia haud gravāte obībat. In ludo etiam militāri, quum velocitātis viriumque certamĭna inter se æquāles inībant, Valerius ipse cum iis certabat, nec quemquam aspernabatur, parem qui se offerret [3]). Semper comis et eōdem vultu, seu vincĕret, seu vinceretur. Quum postea in exercĭtu orta esset gravis seditio, parsque milĭtum a cetĕris defecisset, et ducem sibi creasset, adversus eos Valerius dictātor missus est: qui, ubi in conspectum venit, benigne milĭtes allocūtus, extemplo omnium iras permulsit, seditionemque compressit: adeo homĭnum anĭmos conciliat mansuetūdo verborumquĕ comĭtas!

SPURIUS POSTHUMIUS.

(Anno urbis condĭtae 433.)

59. Spurius Posthumius consul, quum bellum adversus Samnītes gerĕret, a Pontio Thelesīno, duce hostium, in insidias inductus est: is namque simulātos transfŭgas misit, qui Romānos monērent Luceriam, Apuliæ urbem, a Samnitibus obsideri. Non erat dubium quin Romāni Lucerīnis, bonis ac fidelibus sociis, opem ferrent. Luceriam [4]) duæ viæ ducebant; altĕra longior et tutior; altĕra

---

[1]) *annos tres* etc. accusativus, op de vraag: *hoe oud?* bij het participium: *natus*.

[2]) *Samnites*, een groot en machtig volk in Beneden-Italië.

[3]) Construeer: nec aspernabatur quemquam, qui offĕrret se parem.

[4]) *Luceriam*, accusativus van den naam eener stad op de vraag: *waarheen?*

brevior et periculosior. Festinatio breviorem elēgit. Ităque, quum in insidias venissent, qui locus *Furcŭlæ Caudinæ* [1]) vocabatur, et fraus hostīlis apparuisset, retro viam, qua venerant, repĕtunt. Hanc vero hostium præsidio clausam inveniunt: sistunt igĭtur gradum, et, omni spe evadendi adempta, intuentes alii alios, diu immobĭles silent; tandem erumpunt in querēlas adversus duces, quorum temeritāte in eum locum fuerant adducti. Ita noctem, tum cibi [2]) tum quiētis immemŏres, traduxerunt.

60. Nec Samnītes ipsi, quid sibi faciendum [3]) in re tam læta, sciebant. Pontius accītum patrem Herennium rogavit, quid fiĕri placēret. Is, ubi audīvit inter duos saltus clausum esse exercĭtum Romānum, dixit aut omnes esse occidendos, ut vires frangerentur, aut omnes dimittendos esse incolŭmes, ut beneficio obligarentur. Neutra sententia accepta fuit. Interea Romāni, necessitāte victi, legātos mittunt, qui pacem petant. Pax concessa est ea lege, ut omnes subter jugum traducerentur. Ităque paludamenta consulibus detracta, ipsīque primi subter jugum [4]) missi, deinde singŭlæ legiōnes [5]), circumstabant armāti hostes exprobrantes illudentesque. Romānis e saltu egressis lux ipsa morte tristior fuit; pudor fugĕre colloquia et cœtus homĭnum cogebat. Sero Romam ingressi sunt, et se, in suis quisque [6]) ædibus, abdiderunt.

[1]) *Furculæ Caudinæ*, eene bergengte nabij Caudium, eene stad in het land der Samnieten.

[2]) *cibi*, een genitivus, gelijk *quietis*, geregeerd door *immemores*.

[3]) *faciendum* scil: *esset*.

[4]) *subter jugum. Onder het juk doorgaan* werd, bij de Ouden, voor de grootste schande gehouden. Men stak twee spiesen in den grond, legde daarover eene derde en liet er de gevangenen onder doorgaan.

[5]) *legiones*, zie § VIII de exercitu.

[6]) *quisque*, bij *quisque* enz. staat het *gezegde* somtijds in het meervoud.

61. Deliberante senātu de pace Caudīna, Posthumius sententiam dicĕre jussus: »Turpi sponsiōne, inquit, qua me obstrinxi, non tenetur popŭlus Romānus, quando [1]) ejus injussu facta est; nec quidquam ex ea [2]), præter corpus meum, debetur Samnitibus. Iis dedīte me nudum vinctumque: in me unum sæviant; exsolvam religiōne [3]) popŭlum." Senātus hanc anĭmi magnitudĭnem admiratus, Posthumium laudavit, ejusque sententiam secūtus est. Tradĭtus est igĭtur Posthumius fecialibus, qui eum ad Samnītes ducĕrent. Vestis ei detracta, manus post tergum vinctæ sunt; quumque apparĭtor, verecundia majestātis [4]), Posthumium laxe vinciret [5]): »Quin tu, inquit ipse Posthumius, addūcis lorum, ut justa fiat deditio?" Tum, ubi in cœtum Samnitium venit, facta deditiōne, Posthumius feciālis femur, quanta potuit vi, genu percussit, et clara voce ait, se Samnītem civem esse, illum vero legātum; feciālem a se contra jus gentium violatum; eo justius bellum adversus Samnītes fore. Accepta non fuit a Samnitibus ista deditio, Posthumiusque in castra Romāna inviolātus rediit.

LUCIUS PAPIRIUS CURSOR.

62. Lucius Papirius, quum dictatōrem se adversis ominibus contra Samnītes profectum esse sensisset, ad

---

[1]) *quando*, hier: *omdat.*

[2]) *ex ea*, scil: *sponsione.*

[3]) *religione*, ablativus bij *exsolvam*, om de beteekenis: *losmaken, bevrijden.*

[4]) *verecundia majestatis*, genit. obj.: *uit eerbied voor*:

[5]) *vinciret.* Men bond hun, die men aan den vijand overleverde, de handen.

auspicia repetenda Romam regressus est; ac prius Quinto Fabio, magistro equĭtum [1]), edixit ut sese loco tenēret, neve, absente se, manum cum hoste conserĕret. Fabius, post dictatōris profectiōnem, opportunitāte ductus, acie cum Samnitibus conflixit. Neque melius res geri potuisset, si adfuisset dictātor. Non miles duci, non dux milĭti defuit. Viginti milia hostium eo die cæsa traduntur. Haud multo post, dictātor advēnit plenus irarum, multáque minĭtans. Statim, advocata conciōne, spoliari magistrum equĭtum, virgasque ac secūres expediri [2]) jussit. Tum Fabius milĭtum fidem implorare cœpit. Clamor in tota conciōne est ortus; alĭbi preces, alĭbi minæ audiebantur. Ităque res in postĕrum diem est dilāta.

63. Magister equĭtum noctu clam ex castris Romam profūgit: quem dictātor ipse secūtus est. Vocato senātu, iterata contentio est; prehendi [3]) Fabium Papirius jussit. Tum Fabii pater ad popŭlum provocavit. Popŭlus Romānus ad preces et obtestatiōnem versus [4]), oravit dictatōrem, ut veniam adolescentiæ Fabii daret. Ipse adolescens ejusque pater procumbĕre [5]) ad genua dictatōris, iramque deprecari. Tot precibus cessit Papirius. Is fuit vir non anĭmi solum vigōre, sed etiam corpŏris viribus excellens. Præcipua pedum pernicĭtas inĕrat, quæ illud *Cursōris* cognōmen dedit. Idem comis et jocorum studiōsus. Quodam die inambŭlans ante tabernacŭlum, præ-

---

[1]) *magister equitum*. Aldus heette de bevelhebber der ruiterij en plaatsvervanger van eenen Dictator. De *equites* maakten eerst de ruiterij der legioenen uit; door C. Gracchus werden ze tot eenen bijzonderen stand (de ridderstand) verheven.

[2]) *expediri* : *losmaken*.

[3]) *prehendi*, inf. praes. pass.

[4]) *verto*.

[5]) *procumbere*, infinitivus historicus, evenals *deprecari*. Beide *infinitivi* zijn als *tempora finita* te vertalen.

tōrem Prænestīnum, qui per timōrem segnius [1]) suos in prœlium duxerat, vocari jussit, et postquam eum gravĭter increpuit: »Lictor, expĕdi, inquit, secūres:" et, quum prætōrem vidisset metu mortis attonĭtum: »Agĕdum, lictor, inquit, exscinde radīcem hanc incommŏdam ambulantibus." Deinde prætōrem, mulcta dicta, dimīsit.

PUBLIUS VALERIUS LÆVINUS.

(Anno urbis condĭtae 471.)

64. Tarentīnis [2]), quod Romanorum legātis injuriam fecissent, bellum indictum est. Quibus auxilio [3]) venit Pyrrhus, rex Epirotarum, qui genus ab Achille ducebat [4]). Contra Pyrrhum missus est consul Lævīnus, qui, quum exploratōres regis cepisset, jussit, eos per castra Romāna circumdūci, tumque incolŭmes dimitti, ut ea quæ vidissent, Pyrrho renuntiarent. Mox commissa pugna, quum jam hostes [5]) pedem referrent, rex elephantos in Romanorum agmen agi jussit; tuncque mutata est prœlii fortūna. Romānos vastorum corpŏrum moles, terribilisque superadstantium armatorum species turbavit. Equi etiam ad conspectum et odōrem belluarum exterrĭti, sessōres aut excutiebant, aut secum in fugam abripiebant. Nox prœlio finem fecit.

---

[1]) *segnius.* Als het tweede lid der vergelijking wordt uitgelaten, kan men den comparat. vertalen door: *tamelijk*, *nog al*, *al te.*

[2]) *Tarentini*, inwoners van Tarentum, eene Grieksche volkplanting in Beneden-Italië.

[3]) *quibus auxilio*, beide woorden staan in den dat. bij: *venire: iemand ter hulp komen*, *alicui auxilio venire.*

[4]) *qui genus ab Achille ducebat*: *die zijn geslacht afleidde van Achilles*, of: *afstammeling van Achilles was.*

[5]) *hostes* scil: *Tarentini.*

65. Pyrrhus captīvos Romānos in summo honōre habuit; occīsos sepeliri jussit: quos quum adverso vulnĕre et truci vultu etiam mortuos [1]) jacēre cernĕret, manus ad cælum tulisse dicītur cum hac voce: »Ego talibus viris brevi orbem terrarum subegissem." Deinde ad urbem Romam magnis itineribus [2]) contendit; omnia igne et ferro vastavit; ad vicesĭmum ab urbe lapĭdem castra posuit. Pyrrho obviam venit Lævīnus cum novo exercītu. Quo viso, rex ait, sibi [3]) eandem adversus Romānos esse fortūnam, quam Hercŭli adversus hydram, cui tot capĭta renascebantur, quot præcīsa fuerant: deinde in Campaniam [4]) se recēpit. Missos a senātu de redimendis captīvis legātos honorifĭce excēpit; captīvos autem sine pretio reddĭdit, ut Romāni, jam ipsīus cognĭta virtūte, cognoscĕrent etiam liberalitātem.

66. Erat Pyrrho, utpŏte magno et forti viro, mitis ac placabĭlis anĭmus: solet enim magni anĭmi comes esse clementia. Ejus humanitātem experti sunt Tarentīni. Ii scilĭcet, quum sero intellexissent se pro socio domĭnum accepisse, sortem suam libĕris vocibus conquerebantur, et de Pyrrho multa temĕre effutiebant, maxĭme ubi vino incaluerant. Ităque arcessīti ad regem sunt nonnulli, qui de eo proterve locūti fuerant in convivio; sed pericŭlum simplex confessio culpæ depŭlit. Nam, quum rex percontatus fuisset an ea, quæ ad aures suas pervenerant, dixissent? »Et hæc diximus, inquiunt, rex; et, si merum haud defecisset, longe plura et graviora dicturi fuissemus."

---

[1]) *etiam mortuos*: nog *na* hun' dood.

[2]) *magnis itineribus*: met groote dagreizen.

[3]) *sibi* is evenals *Herculi* een dativus bij *esse*, in de beteekenis van: *hebben*.

[4]) *Campania*, landschap van Italië.

Pyrrhus, qui malebat vini, quam homĭnum, eam [1]) culpam videri [2]) subrīdens eos dimīsit.

67. Pyrrhus igĭtur, quum putaret, sibi gloriōsum fore pacem et fœdus cum Romānis post victoriam facĕre, Romam misit legātum Cineam [3]), qui pacem æquis conditionibus proponĕret. Erat is regi familiāris, magnāque apud eum valebat gratia. Dicĕre solebat Pyrrhus, se plures urbes Cineæ eloquentia, quam armorum vi, expugnasse. Cineas tamen regiæ ambitiōni haud obsequebatur: nam, quum in sermōne Pyrrhus ei sua consilia aperuisset, dixissetque, se velle Italiam ditiōni suæ subjicĕre, respondit Cineas: »Superatis Romānis, quid agĕre destĭnas, o rex?" Italiæ vicīna est Sicilia, inquit Pyrrhus, neque eam difficĭle erit armis occupare." Tunc Cineas: »Occupata Sicilia, quid postea acturus es?" Rex, qui nondum Cineæ mentem perspiciebat: »In Afrĭcam, inquit, trajicĕre mihi anĭmus est." Pergit Cineas: »Quid deinde, o rex?" »Tum denĭque, mi Cinea, ait Pyrrhus, nos quiētī dabimus, dulcīque otio fruemur. Quin, tu, respondit Cineas, isto otio jam nunc fruĕris?"

68. Romam, ut dixi prius, venit Cineas, et domos princĭpum cum ingentibus donis circumībat. Nusquam vero receptus est. Non a viris solum, sed et a mulieribus spreta ejus munĕra. Introductus deinde in Curiam [4]), cum regis virtūtem propensumque in Romānos anĭmum

---

[1]) *eam* (culpam) voor: *id*, *het gebeurde*.

[2]) Construeer: Pyrrhus, qui malebat eam culpam videri (culpam) vini, quam hominum, dimisit subridens eos.

[3]) *Cineas* was een leerling van den beroemden Demosthenes.

[4]) *Curia*. Het gebouw, waarin de *Curiën* (zekere afdeelingen des Rom. volks) of andere genootschappen tot gemeenschappelijke beraadslaging of godsdienstplechtigheden vergaderden: vergaderzaal. Er waren te Rome verscheidene *Curiæ*, maar de voornaamste was de *Curia Hostilia*, door koning Hostilius gebouwd, voor welke de *Rostra*, het spreekgestoelte, stond.

verbis extollĕret, et de conditiōnum æquitāte disserĕret, sententia senātus ad pacem et fœdus faciendum inclinabat; tum Appius Claudius, senex et cæcus, in Curiam lectīca deferri se jussit, ibīque gravissima oratiōne pacem dissuāsit. Pyrrho igĭtur respondit senātus, eum, donec Italia recessisset, pacem cum Romānis habēre non posse. Vetuit quoque senātus, captīvos omnes, quos Pyrrhus reddiderat, ad vetĕrem statum redire, priusquam bina [1]) hostium spolia retulissent. Quare legātus ad regem reversus est: qui [2]), cum Pyrrhus quæsivisset, qualem ipse Romam comperisset, respondit, urbem sibi templum, senātum vero consessum regum esse visum.

CAJUS FABRICIUS.

69. Cajus Fabricius unus fuit ex legātis, qui ad Pyrrhum de captīvis redimendis venerant. Cujus postquam audīvit Pyrrhus magnum esse apud Romānos nomen, ut viri boni et bello egregii, sed admŏdum paupĕris, eum præ cetĕris benigne habuit, eīque munĕra atque aurum obtŭlit. Omnia Fabricius repudiavit. Postĕro die, cum Pyrrhus eum vellet exterrēre conspectu subĭto elephanti, imperavit suis, ut bellua post aulæum admoveretur Fabricio secum colloquenti. Quod ubi factum est, signo dato, remotōque aulæo, repente bellua stridōrem horrendum emīsit, et proboscīdem supra Fabricii caput suspendit. At ille placīdus subrīsit, Pyrrhōque dixit: »Non me hodie magis tua commŏvet bellua, quam heri tuum aurum pellexit."

70. Fabricii virtūtem admiratus, illum secrēto Pyr-

[1]) *bina*, *elk twee*.

[2]) *qui* slaat terug op: *legatus* (Cineas).

rhus invitavit, ut patriam deserĕret, secumque vellet vivĕre, quarta etiam [1]) regni sui parte oblāta. Cui Fabricius respondit: »Si me virum bonum judĭcas, cur me vis corrumpĕre? Sin vero malum, cur me ambis?" Anno interjecto, omni spe pacis inter Pyrrhum et Romānos conciliandæ ablāta, Fabricius consul factus, contra eum missus est. Cumque vicīna [2]) castra ipse et rex habĕrent, medĭcus regis nocte ad Fabricium venit, eīque pollicĭtus est, si præmium sibi proposuisset, se Pyrrhum venēno necaturum. Hunc Fabricius vinctum redūci jussit ad domĭnum, et Pyrrho dici, quæ contra caput ejus medĭcus spopondisset [3]). Tunc rex commōtus exclamasse fertur: »Ille est Fabricius, qui difficilius ab honestāte, quam sol a suo cursu, posset averti."

71. Cum Fabricius apud Pyrrhum legātus esset, Cineam audīvit narrantem, esse quendam Athēnis, qui se sapientem profiteretur, eundemque dicĕre, omnia quæ faceremus, ad voluptātem esse referenda. Tunc Fabricium exclamasse ferunt: »Utĭnam id hostibus nostris persuadeatur, quo [4]) facilius vinci possint, cum se voluptatibus dederint!" Nihil magis ab ejus vita fuit aliēnum quam voluptas et luxus. Tota ejus supellex argentea salīno uno constabat, et patella ad usum sacrorum, tamen ipsa [5]) corneo pedicŭlo sustinebatur. Comedebat ad focum radīces et herbas, quas in agro repurgando avulserat [6]), cum legāti a Samnitibus ad eum venerunt [7]). Quibus multam

---

[1]) *etiam*: zelfs.

[2]) *vicina*, bepaling van het gezegde: *haberent*.

[3]) *spondeo*.

[4]) *quo*: *ut eo*.

[5]) *quæ tamen ipsa*, vert: welke echter *nog*.

[6]) *avello*.

[7]) *cum legati ... venerunt*. Deze nevenzin bepaalt het hoofdverbum *comedebat*.

sibi pecuniam offerentibus respondit: »Quamdiu cupiditatibus imperare potĕro, nihil mihi ista pecunia opus erit: hanc ad illos reportate, qui ea indĭgent."

72. Cajus Fabricius cum Rufīno, viro nobĭli, simultātem gerebat ob morum dissimilitudĭnem; cum ille pecuniæ contemptor esset, hic vero avārus et furax existimaretur. Quia tamen Rufīnus egregie fortis ac bonus imperātor erat, magnumque et grave bellum imminēre videbatur, Fabricius auctor fuit, ut Rufīnus consul crearetur. Cumque is deinde Fabricio gratias agĕret, quod inimīcus se [1]) consŭlem fecisset: »Nihil est, inquit Fabricius, quod [2]) mihi gratias agas, si malui compilari quam venire [3])." Eundem postea Fabricius Censor [4]) factus senātu movit, quod argenti facti [5]) decem pondo habēret. Fabricius omnem vitam in gloriōsa paupertāte exēgit, adeōque inops decessit, ut, unde dos filiarum expediretur, non reliquerit. Senātus patris sibi partes desumpsit, et, datis ex commūni ærario dotibus, eas collocavit.

MANIUS CURIUS.

73. Manius Curius contra Samnītes profectus, eos ingentibus prœliis vicit. Romam regressus, in conciōne

---

[1]) *se* scil: *Rufinum.*

[2]) *nihil est quod*, vert: *er is geen reden dat.*

[3]) *veneo*, *ii* of *ivi*, *venitum*, *ire: verkocht worden.*

[4]) *Censor* van *censeo*, *ik schat.* De Censors waren twee ambtenaren van den eersten rang. Hunne voornaamste verrichting was, de burgers te tellen, hun vermogen te schatten en daarnaar elks aandeel in de belasting te bepalen; vervolgens moesten zij lichting voor den krijgsdienst houden en waken voor de zeden.

[5]) *argenti facti* genitivus partitivus, afhangende van *decem pondo* (onverbuigbaar).

ait: »Tantum agri [1]) cepi, ut solitūdo futūra esset, si tantum homĭnum non cepissem: tantum porro homĭnum cepi, ut fame perituri essent, si tantum agri non cepissem." Ex tam opulenta victoria ditari noluit, adeo ut, cum a malevōlis interversæ pecuniæ [2]) argueretur, gutto ligneo, quo uti ad sacrificia consueverat, in medium prolāto, juraverit, se nihil amplius ex præda hostīli in domum suam intulisse. Samnitium legātis aurum offerentibus, cum ipse rapas in foco torrēret: »Malo, inquit, hæc in fictilibus meis esse, et aurum habentibus imperare."

Agri captīvi septēna [3]) jugĕra popŭlo virītim divīsit; cumque ei senātus jugĕra quinquaginta assignaret, plus accipĕre noluit quam singŭlis [4]) fuerat datum; dixitque hunc malum esse civem, cui idem quod aliis [5]), satis esse non posset.

74. Postea Curius, consul creatus, adversus Pyrrhum missus est; cumque ea de causa delectum habēret, et juniores tædio belli [6]) nomĭna non darent, conjectis in sortem omnibus tribubus, primum nomen urna extractum citari jussit. Cum adolescens non respondēret, bona ejus hastæ [7]) subjēcit. Tunc ille ad tribūnos plebis cucurrit, de injuria sibi facta gravĭter querens, eorumque opem implōrans. At Curius et bona ejus et ipsum quoque

---

[1]) *agri*, gelijk *hominum*, een genit. partit, afhangende van *tantum*.

[2]) *interversae pecuniæ*, genitivus bij de verba van *aanklagen, beschuldigen* (argueretur); vert: *van het achterhouden van geld.*

[3]) *septena*, een distributivum, te vertalen hier als een cardinale: *septem.*

[4]) *singulis*, een distributivum: *aan elk in het bijzonder.*

[5]) Construeer: cui idem, quod aliis (satis esset), satis esse non posset.

[6]) *belli*, genitivus objectivus bij *taedio.*

[7]) *hastae.* Bij verkoopingen of veilingen en verpachtingen stond een spies.

vendĭdit, dixitque, non esse Reipublĭcæ opus eo cive, qui parēre nesciret: neque tribūni plebis adolescenti auxilio fuerunt; posteāque res in consuetudĭnem abiit, ut, delectu rite acto, qui militiam detractaret, in servitūtem veniret. Hoc terrōre [1]) cetĕri adacti [2]), nomĭna promptius dederunt.

75. His copiis Curius Pyrrhi exercĭtum cecīdit [3]), deque eo rege triumphavit. Insignem [4]) triumphum fecerunt quattuor elephanti cum turribus suis, tum primum Romæ visi. Rex victus in Epīrum reversus est; sed, relicto Tarenti [5]) præsĭdio, fidem sui redĭtus fecerat. Ităque, cum bellum renovaturus putaretur, Manium Curium itĕrum consŭlem fiĕri placuit; sed inopinata mors regis Romānos metu [6]) liberavit. Pyrrhus enim, dum Argos oppugnaret, urbem jam ingressus, a juvĕne quodam Argīvo lancea levĭter vulneratus est: mater adolescentis, anus paupercŭla, cum aliis mulieribus, e tecto domus prœlium spectabat; quæ cum vidisset Pyrrhum in auctōrem vulnĕris sui magno impĕtu ferri, periclŭlo sui filii commōta, protĭnus tegŭlam corripuit, et utrāque manu libratam [7]) in caput regis dejēcit, quem mente lapsum miles quidam subĭto obtruncavit.

---

[1]) *Hoc terrore*, vert: *door vrees hiervoor.*

[2]) *adigo.*

[3]) *caedo.*

[4]) *insignem*, bepaling van het gezegde: *fecerunt.*

[5]) *Tarenti*, genitivus op de vraag: *waar?*

[6]) *metu*, ablativus om *liberavit*, *verlossen*, *bevrijden.*

[7]) *et utraque manu libratam* etc., vert: *eam* (tegulam) utraque manu *libravit et* in capit regis dejecit.

PRIMUM BELLUM PUNICUM.

APPIUS CLAUDIUS CAUDEX.

(Anno urbis conditæ 489).

76. Appio Claudio consŭle, cœptum est primum adversus Pœnos bellum. Cum Messānam, Siciliæ urbem, Carthaginienses et Hiĕro, rex Syracusanorum, obsidērent, Appius Claudius ad Messānam liberandam missus est. Primo consul ad explorandos hostes nave piscatoria trajēcit fretum, inter Italiam et Siciliam interjectum. Ad quem venerunt nuntii ab Hannōne, Pœnorum duce, hortantes ad pacem conservandam. Cum vero consul nullam conditiōnem admittĕret, nisi Pœni ab oppugnatiōne desistĕrent, irātus Hanno exclamavit, se non passurum esse, Romānos vel manus in mari Sicŭlo abluĕre [1]). Nec tamen potuit prohibēre, quin [2]) Appius Claudius in Siciliam legiōnem traducĕret, et Pœnos Messāna expellĕret. Deinde Hiĕro apud Syracūsas victus est. Qui eo periclŭlo terrĭtus, Romanorum amicitiam petiit, et in eorum societāte postea constanter permansit.

---

[1]) Construeer: Hanno iratus exclamavit se non passurum esse Romanos vel (zelfs) abluere manus in mari Siculo.

[2]) *quin, dat*, achter een verbum, dat *verhinderen* beteekent.

CAJUS DUILIUS.

77. Cajus Duilius Pœnos navāli prœlio primus devīcit. Is, cum vidēret naves Romānas a Punĭcis velocitāte superari, manus ferreas, quas *corvos* vocavere, instituit. Ea machĭna Romānis magno usui [1]) fuit: namque injectis illis corvis, hostīlem navem apprehendebant, dein, superjecto ponte, in eam insiliebant, et gladio, velut in pugna terrestri, dimicabant: inde Romānis, qui robŏre præstabant, facĭlis victoria fuit. Inter pugnandum triginta hostium naves captæ sunt, tredĕcim mersæ [2]). Duilius victor [3]) Romam reversus est, et primus navālem triumphum [4]) egit. Nulla victoria Romānis gratior fuit, quod jam invicti terra, mari etiam plurĭmum possent. Ităque Duilio concessum est, ut per omnem vitam, prælucente funāli et præcinente tibicĭne, a cœna publĭce rediret.

78. Hannĭbal, dux classis Punĭcæ, e navi, quæ jam capienda erat, in scapham saltu se demīsit, et Romanorum manus effūgit. Verĭtus autem, ne [5]) in patria classis amissæ [6]) pœnas daret, civium offensam astutia avertit: nam ex illa infelīci pugna, priusquam cladis nuntius domum perveniret, quendam ex amīcis Carthagĭnem misit, qui Curiam [7]) ingressus, »Vos, inquit, consŭlit Hannĭbal, cum dux Romanorum magnis copiis maritĭmis instructus advenerit, an cum eo confligĕre debeat?" Acclamavit universus senātus: »Non est dubium, quin [8]) confligendum sit." Tum ille: »Fecit, inquit, et

---

[1]) *Romanis magno usui*, dubbele dativus bij *sum*, *verstrekken*.
[2]) *mergo*.
[3]) *victor*, geen *onderwerp* maar *bepaling*.
[4]) *triumphum*, zie § XII, de Triumphis.
[5]) *ne*, achter *veritus* (van vereor) etc., zooveel als: *ut*.
[6]) *classis amissæ*, genitivus objectivus bij *pœnas* behoorend.
[7]) *curiam*. Zie cap. 68.
[8]) *quin*: of, achter: *non est dubium*, *non dubito* etc.

victus est." Ita non potuerunt id damnare, quod ipsi faciendum fuisse judicaverant. Quo igĭtur dolo, victus Hannĭbal crucis supplicium effūgit: hoc etĕnim pœnæ genĕre dux, re male gesta, apud Pœnos afficiebatur.

AULUS ATILIUS CALATINUS.

79. Atilius Calatīnus consul paucis navibus magnam Pœnorum classem superavit; sed postea, cum temĕre exercĭtum in vallem inīquam duxisset, ab hostibus circumventus est. Romānos eximia virtus Calpurnii, tribūni milĭtum [1], servavit. Is enim ad consŭlem accessit, eīque: »Censeo, inquit, jubeas [2] milĭtes trecentos ire ad hanc rupem, inter medios hostes edĭtam atque aspĕram, eamque occupare. Futurum enim profecto est, ut hostes propĕrent ad occursandum nostris militibus, atque hoc modo circa eam rupem atrox pugna fiat [3], at tu interea tempus habebis exercĭtus ex loco infesto educendi. Alia, nisi hæc, salūtis via nulla est [4]." Respondit consul: »Fidum quidem ac provĭdum hoc consilium videtur; sed quisnam erit, qui ducat trecentos illos milĭtes ad eum locum?" »Si alium, inquit Calpurnius, nemĭnem reperias, memet ad hoc consilium perficiendum uti potĕris. Hanc ego pro te et Republĭca anĭmam voveo."

80. Consul tribūno gratias egit, et trecentos milĭtes dedit. Quos Calpurnius admŏnens, quem in locum deducĕret, et quo consilio: Moriamur, inquit, commilitōnes,

---

[1]) *tribuni militum.* Zie § VIII. de Exercitu & § X. de Ducibus.

[2]) *Censeo jubeas* voor: Censeo *ut* jubeas.

[3]) *fiat.* Futurum enim profecto est ut . . , properent. . . atque. . . fiat. . .

[4]) Construeer. Via alia salutis nulla est, nisi hæc (via).

et morte nostra eripiamus ex obsidiōne circumventas legiōnes." Omnes nulla spe evadendi, sed amōre laudis accensi proficiscuntur [1]). Mirati sunt primo hostes, eam militum manum ad se venire. Deinde, ubi cognitum est eos ad illam rupem occupandam iter intendĕre, adversus illos arma verterunt. Romāni repugnant: fit prœlium diu anceps: tandem supĕrat multitūdo. Trecenti omnes perfossi [2]) gladiis aut missilibus operti cadunt. Consul interim, dum ea pugna fit, se in loca edīta et tuta subdūcit.

81. Virtūti par fuit Calpurnii fortūna: sic enim evēnit ut, cum multis locis saucius factus esset, nullum tamen in capīte vulnus accipĕret. Inter mortuos multis confossus plagis, sed adhuc spirans, inventus est. Convaluit, sæpéque postea opĕram Reipublīcæ strenuam navavit. Cui merces egregii facinōris [3]) data est corōna civīca [4]), qua [5]) nulla nobilior corōna fuit in prœmium virtūtis bellīcæ apud popŭlum terrarum princĭpem, et quæ ab universo exercītu servāto decerni solebat. Quod ad [6]) milītes trecentos virtūtis spectatæ, ii perdiu ab Romānis desiderati sunt. Variis Romani milītes donabantur corōnis. Corōna obsidionālis [7]) ei tribuebatur, qui urbem obsidiōne liberarat, corōna castrensis [8]) ei,

[1]) Construeer: Omnes proficiscuntur accensi spe nulla evadendi, sed amore laudis.

[2]) *perfodio.*

[3]) *egregii facinoris*, genitivus objectivus bij *merces: tot belooning.*

[4]) De *Corona civica* was een krans van eikenloof.

[5]) *qua* is het tweede lid der vergelijking en staat, om de uitlating van *quam*, in den ablat.

[6]) *quod ad*, vertaal: *wat aangaat*, of: *wat betreft.*

[7]) De *Corona obsidionalis*, of: *graminea* was een krans van gras, binnen eene belegerde stad gegroeid.

[8]) De *Corona castrensis*, of: *vallaris* was een gouden kroon, in de gedaante van een' legerwal.

qui primus in castra hostium penetraverat. Corōnam c i v ĭ c a m is accipiebat, qui civem fecerat incolŭmem; corōnam m u r ā l e m [1]), qui mœnia primus impugnaverat. Corōna c l a s s ĭ c a [2]) donabatur, qui mari vicerat; corōna navāli [3]), qui primus in navem hostium insiluerat.

MARCUS ATILIUS REGULUS.

82. Marcus Regŭlus Pœnos magna clade affēcit. Tunc ad eum Hanno, dux Carthaginiensis, venit quasi de pace acturus, sed revēra ut tempus trahĕret, donec novæ copiæ ex Afrĭca advenirent. Is ubi ad consŭlem accessit, exortus est clamor, auditáque vox: idem huic faciendum esse, quod paucis ante [4]) annis Cornelio Romāno a Pœnis factum fuerat. Cornelius vero per fraudem velŭti in colloquium evocatus, a Pœnis comprehensus fuerat, et in vincŭla conjectus. Hanno timēre jam incipiebat, sed periclŭlum callĭdo dicto avertit. »Hoc vos, inquit, si feceritis, nihĭlo eritis Afris meliores." Consul tacēre jussit eos qui par pari relātum volebant, et conveniens gravitāti Romānæ responsum dedit: »Isto te metu [5]), Hanno, fides Romāna libĕrat." De pace non convēnit [6]), quia Pœnus serio non agebat, et consul victoriam quam pacem malebat.

---

[1]) De *Corona muralis* was een gouden kroon, met torens en muurwerk versierd.

[2]) De *Corona classica* was een gouden kroon met scheepssnebben versierd.

[3]) De *Corona navalis* verschilde in vorm van de *Cor. Class.* niet.

[4]) *ante*, adverbium.

[5]) *isto te metu*, geregeerd door: *liberare* (aliquem aliqua re.)

[6]) *convenit* staat onpersoonlijk.

83. Regŭlus deinde in Afrĭcam primus Romanorum ducum trajēcit. Clipeam urbem et trecenta castella expugnavit; neque cum hominibus tantum, sed etiam cum monstris dimicavit. Nam, cum apud flumen Bagrădam castra habēret, anguis miræ magnitudĭnis [1]) exercĭtum Romānum vexabat; multos milĭtes ingenti ore corripuit, plures caudæ verbĕre elīsit; nonnullos ipso pestilentis halĭtus afflātu exanimavit. Neque is telorum ictu perforari poterat; quippe qui durissima squamarum lorīca omnia tela facĭle repellĕret. Confugiendum fuit ad machĭnas, et, advectis [2]) balistis, tamquam arx quædam munīta, dejiciendus hostis fuit. Tandem saxorum pondĕre oppressus jacuit, sed cruōre suo flumen et vicīnam regiōnem infēcit, Romanosque castra movēre coëgit. Corium beluæ centum et viginti pedes [3]) longum Romam misit Regŭlus.

84. Regŭlo ob res bene gestas imperium in [4]) annum proximum prorogatum est. Quod ubi cognōvit Regŭlus, scripsit senatui villĭcum suum in agello [5]), quem septem jugĕrum [6]) habebat, mortuum esse, et servum aufugiendi occasiōnem nactum [7]), instrumenta rustĭca abstulisse; ideōque petĕre se, ut sibi successor in Afrĭcam mitteretur ne, deserto agro, nihil quidquam superesset, unde uxor et libĕri alerentur. Senātus, acceptis littĕris,

---

[1]) *miræ magnitudinis*, een genit. qual. ter beschrijving van *anguis*.

[2]) *adveho*.

[3]) *pedes*, in den accusat. bij een adj. van uitgebreidheid: *longum*.

[4]) *in*: *tot*

[5]) *in agello* etc. Constr.: in agello septem jugerum, quem habebat.

[6]) *septem jugerum* (gen. plur. voor: jugerorum), genit. qualitatis. Een *jugerum* had 240 voet in de lengte en 120 voet in de breedte.

[7]) *nanciscor*.

res quas Regŭlus amiserat, publĭca pecunia redĭmi jussit; agellum colendum [1]) locavit, et alimenta conjŭgi ac libĕris præbuit. Regŭlus deinde crebris prœliis Carthaginiensium, opes contŭdit, eosque ad pacem petendam coëgit; quam cum nollet, nisi durissimis conditionibus, dare, illi a Lacedæmoniis auxilium petierunt, qui multum terra marĭque pollebant.

85. Lacedæmonii Xantippum, virum belli peritissimum, Carthaginiensibus miserunt, a quo Regŭlus victus est ultima pernicie. Duo tantum milia homĭnum ex omni Romāno exercĭtu remanserunt; Regŭlus ipse captus, et in carcĕrem conjectus est. Deinde Romam de permutandis captīvis missus est, dato jurejurando ut, si non impetrasset, rediret ipse Carthagĭnem. Qui, cum Romam venisset, inductus in senātum, mandāta exposuit, et primum ne [2]) sententiam dicĕret recusavit, causatus [3]) se, quoniam in hostium potestātem venisset, jam non esse senatōrem [4]). Jussus tamen sententiam aperire, negavit esse utīle captīvos Pœnos reddi, quia adolescentes essent et boni duces, ipse vero jam confectus senectūte. Cujus cum valuisset auctorĭtas, captīvi retenti sunt.

86. Regŭlus deinde, cum retineretur a propinquis et amīcis, tamen Carthagĭnem rediit. Neque vero tunc ignorabat, se ad crudelissimum hostem et ad exquisīta supplicia proficisci, sed jusjurandum conservandum putavit. Reversum [5]) Carthaginienses omni cruciātu necaverunt:

---

[1]) *agrum colendum.* Bij *locare* enz. staat het gerundivum, om de handeling aan te duiden, die door het voorwerp *ondergaan moet worden.* Zie Cap. 46. »*reducendum.*"

[2]) *ne* achter: *recusare,* te vertalen door: *te*, of: *om te.*

[3]) *causatus*, te vertalen als participium præsens.

[4]) *senatorem.* Regulus had, als gevangene, het burgerrecht verloren.

[5]) *reversum* (scil. Regulum) is *voorwerp* van *necaverunt*, gelijk: *eductum* van *coëgerunt.*

palpĕbris enim resectis, aliquandiu in loco tenebricōso tenuerunt; deinde, cum sol esset altissimus, repente eductum intueri cælum coëgerunt: postremo in arcam ligneam incluserunt, in qua undĭque clavi præacūti eminebant. Ita, dum fessum corpus, quocunque inclinaret, stimŭlis ferreis confoderetur, vigiliis et dolōre continuo exstinctus est. Hic [1]) fuit Atilii Regŭli exĭtus ipsa quoque vita, licet per maximam gloriam diu acta [2]), clarior et illustrior.

APPIUS CLAUDIUS PULCHER.

87. Appius Claudius, vir stultæ temeritātis, consul [3]) adversus Pœnos profectus est. Priorum ducum consilia palam reprehendebat, seque, quo die [4]) hostem vidisset, bellum perfecturum esse jactitabat. Antĕquam navāle prœlium committĕret, auspicia [5]) habuit: cumque pullarius ei nuntiasset, pullos non exire e cavea neque vesci, irrīdens jussit, eos in aquam mergi, ut saltem bibĕrent, quoniam comesse [6]) nollent. Quo facto, milĭtum animos vana religio incessit. Commisso deinde prœlio, magna clades a Romānis accepta est: quorum octo milia cæsa sunt, viginti milia capta. Quare Claudius a popŭlo condemnatus est: quod quidem calamitāti fuit [7]) etiam

---

[1]) *Hic*, vertaal: *hoc*.

[2]) *acta* behoort bij *ipsa vita*. Deze woorden staan in den ablat. wijl *quam* uitgelaten is achter den comparat.: *clarior et illustrior*.

[3]) *consul*: *als Consul*.

[4]) *quo die* voor: *eo die quo*. Ablativus van tijdsbepaling.

[5]) *auspicia*. Zie § XIV. de Auguribus et Aruspicibus.

[6]) *comesse* voor: *comedere*.

[7]) *fuit* met een dubbelen dativus: *verstrekken*.

Claudiæ, consŭlis sorōri; nam, cum illa, die quodam, a ludis publĭcis [1]) rediens, turba premeretur, cumque dixisset: »Utĭnam frater meus vivĕret, classemque itĕrum ducĕret!" (significans, optare se, ut major [2]) civium frequentia minueretur) ob istam vocem impiam damnata est.

CAJUS LUTATIUS.

88. Cajus Lutatius consul finem primo bello Punĭco imposuit. Cui in Siciliam advenienti nuntiatum est, maximam classem Pœnorum ex Afrĭca venire: erant autem quadringentæ naves onustæ commeātu [3]), quem ad exercĭtum portabant, cui in Sicilia præĕrat Hamilcar Carthaginiensis. Classis dux fuit Hanno, nobĭlis Pœnus, cui animus erat, naves onĕre [4]) levare, easque deinde acceptis ab Hamilcăre delectis viris complēre. At Lutatius optimum ratus [5]) prævertĕre Hannōnis adventum, et cum classe gravi suisque oneribus impedīta confligĕre, adversus eum ad Ægātes insŭlas cursum intendit: nec longa fuit victoriæ mora; nam omnes Carthaginiensium naves brevi aut captæ, aut depressæ sunt. Ingens fuit præda; Pœni victi pacem postularunt, quæ iis hac conditiōne concessa est, ut omnibus insŭlis, quæ sunt inter Italiam et Afrĭcam, decedĕrent, et certum popŭlo Romāno vectīgal per viginti annos pendĕrent.

[1]) *ludis publicis.* Zie § VI de Ludis.

[2]) *major*, vertaal den positivus met *satis* of *nimis.*

[3]) *commeatu*, ablativus om: *onustæ: beladen.*

[4]) *onere*, ablativus om: *levare: bevrijden*, gelijk: *acceptis de lectis viris* om: *complere: vullen.*

[5]) *reor.* Dit part. *perfectum* als *praesens* te vertalen.

SECUNDUM BELLUM PUNICUM.

QUINTUS FABIUS MAXIMUS.[1]

(Anno urbis condĭtae 535.)

89. Hannĭbal, Hamilcăris filius, vix novem annos[2] natus, a patre aris admōtus, odium in Romānos perenne juravit. Quæ res maxime videtur concitasse secundum bellum punĭcum. Nam, Hamilcăre mortuo, Hannĭbal causam belli quærens, Saguntum, urbem Romānis fœderatam, evertit. Quapropter Roma[3] missi sunt Carthagĭnem legāti, qui popŭli Romāni querimonias deferrent, et Hannibălem, mali auctōrem, sibi dedi postularent. Tergiversantibus Pœnis, Quintus Fabius, legatiōnis princeps, sinu ex toga[4] facto: »Hic ego, inquit, porto bellum pacemque; utrum[5] placet sumĭte." Pœnis bellum succlamantibus, Fabius, excussa toga, bellum dare se dixit. Pœni accipĕre se, et quo[6] accipĕrent, eōdem anĭmo se gesturos, responderunt.

---

[1]) *Quintus Fabius Max.* was afstammeling van het geslacht der Fabiussen, dat op eigen kosten den oorlog tegen de Veji ondernam. Zie cap. 34.

[2]) *annos.* Accusativus, bij het particip. *natus*, op de vraag: *hoe oud?*

[3]) *Roma.* Ablativus op de vraag: *vanwaar?*

[4]) *toga.* Zie § IV. de Vestibus.

[5]) *utrum.* Neutrum van *uter.*

[6]) *quo* scil: *animo.*

90. Hannĭbal, superatis Pyrenæi et Alpium jugis ; in Italiam venit. Publium Scipiōnem apud Ticīnum [1]) amnem, Sempronium apud Trebiam, Flaminium apud Trasimēnum [2]) profligavit. Adversus hostem toties victōrem missus Quintus Fabius dictātor Hannibălis impĕtum mora [3]) fregit : namque pristĭnis edoctus cladibus, belli ratiōnem mutavit. Per loca altissima exercĭtum ducebat, neque ullo loco [4]) fortūnæ se committebat ; castris nisi quantum necessĭtas cogĕret, tenebatur miles. Dux neque occasiōni rei bene gerendæ deĕrat, si qua [5]) ab hoste daretur, neque ullam ipse hosti dabat occasiōnem. Frumentatum [6]) exeunti Hannibăli opportūnus adĕrat, agmen carpens, palantes excipiens. Ita ex levibus prœliis superior discessit, militemque minus aut virtūtis suæ, aut fortūnæ [7]) jam pœnitēre cœpit.

91. His artibus Hannibălem Fabius in agro Falerno [8]) incluserat ; sed ille callĭdus, sine ullo exercĭtus detrimento, se expedivit. Nempe multorum arĭda sarmenta boum cornibus alligavit, eáque principio noctis incendit. Metus flammæ relucentis [9]) ex capĭte boves furōre velŭti stimulatos agebat. Hi ergo, accensis cornibus, per montes, per silvas huc illuc discurrebant. Romāni, qui ad specu-

---

[1]) de *Tessino* en de *Trebia* zijn rivieren in Gallia Cisalpina, welke zich in den Padus (Po) uitstorten.

[2]) Het meer *Trasimene* in Toscane.

[3]) *mora* namelijk: *differendo bellum*.

[4]) *ullo loco*. Zoo er een adj. of pron. bij *loco* of *locis* staat, wordt de præp. *in* dikwijls weggelaten.

[5]) *qua* voor: *aliqua*, scil: *occasio*.

[6]) *frumentatum*, het eerste supinum, achter een verbum van beweging: *exeunti*.

[7]) *militemque virtutis suæ aut fortunæ*. Deze naamvallen worden geregeerd door *poenitet* (aliquem alicujus rei).

[8]) *Falernum*, berg en landstreek in Campanië.

[9]) *flammæ relucentis*, genit. objectivus. afhangende van *metus*.

landum concurrerant, miracŭlo attoniti constiterunt; ipse Fabius insidias esse ratus, militem extra vallum egrĕdi vetuit. Interea Hannĭbal ex angustiis evāsit. Dein, ut Fabio apud suos crearet invidiam, agrum ejus, omnibus circa [1]) vastatis, intactum relīquit: Fabius vero omnem ab se suspiciōnem propulsavit hocce modo: eundem agrum vendĭdit, ejusque pretio captīvos Romānos redēmit.

92. Haud tamen grata erat Romānis Fabii cunctatio; eumque, pro [2]) cauto timĭdum, pro considerāto segnem vocitabant. Augebat invidiam Minucius, magister [3]) equĭtum, dictatōrem criminando, illum in ducendo bello tempus terĕre, quo [4]) diutius in magistrātu esset, solusque et Romæ et in exercĭtu imperium habēret. His sermonibus accensa plebs dictatōri magistrum equĭtum imperio æquavit. Quam injuriam æquo anĭmo tulit Fabius, exercitumque suum cum Minucio divīsit. Cum postea Minucius temĕre prœlium commisisset, ei periclitanti auxilio venit [5]) Fabius. Cujus subĭto adventu compressus Hannĭbal receptui cecĭnit, palam confessus, ab se Minucium, a Fabio se victum esse. Eum quoque ex acie redeuntem dixisse ferunt: »Nubes ista, quæ sedēre in jugis montium solebat, tandem cum procella imbrem dedit." Minucius pericŭlo liberatus Fabium, cui salūtem debebat [6]), patrem appellavit, eique deinceps parēre non abnuit.

93. Postea Hannĭbal Tarento per proditiōnem potītus est. In eam rem tredĕcim fere juvĕnes Tarentīni conspi-

---

[1]) *circa*, adverbium.
[2]) *pro: in plaats van.*
[3] *magister equitum.* Zie Cap. 36.
[4]) *quo* voor: *ut eo.*
[5] *venire* auxilio alicui: *iemand te hulp komen.*
[6] *debere* aliquid alicui.

raverant. Hi nocte per speciem [1]) venandi urbe egressi, ad Hannibălem, qui haud procul castra habebat, venerunt. Quos laudavit Hannĭbal, monuitque ut redeuntes pascentia Carthaginiensium pecŏra ad urbem agĕrent, et prædam [2]) velūti ex hoste factam, præfecto et custodibus portarum donarent. Id intĕrum sæpiusque ab iis factum: eōque consuetudĭnis [3]) adducta res est, ut, quocumque noctis tempŏre dedissent signum, porta urbis aperiretur. Tunc Hannĭbal eos media quadam nocte cum decem milibus homĭnum delectis secūtus est. Ubi portæ appropinquarunt, nota juvĕnum vox vigĭlem excitavit. Duo primi inferebant aprum vasti corpŏris [4]). Vigil incautus, dum beluæ magnitudĭnem miratur, venabŭlo occīsus est. Ingressi Pœni cetĕros vigĭles sopītos obtruncant. Tum Hannĭbal cum suo agmĭne ingredĭtur: Romāni passim trucidantur, Livius Salinātor, Romanorum præfectus [5]), cum iis qui cædi superfuerant, in arcem confŭgit.

94. Profectus igĭtur Fabius ad recipiendum Tarentum, urbem obsidiōne cinxit. Romānos plurimum adjūvit res levis momenti. Præfectus præsidii Tarentīni muliĕrem adamabat, cujus frater in exercĭtu Fabii erat. Miles, jubente Fabio, pro perfŭga [6]) Tarentum transiit; ac per sorōrem præfecto consiliatus, eum ad tradendam urbem perpŭlit. Fabius vigilia prima accessit ad eam partem muri, quam præfectus custodiebat. Eo adjuvante, Romāni muros conscenderunt. Inde, proxima porta refracta, Fa-

---

[1]) *per speciem: onder voorwendsel.*

[2]) *praedam veluti ex hoste factam*, is geen *voorwerp*, maar *bepaling.*

[3]) *eo consuetudinis: tot dien* trap of graad van gewoonte.

[4]) *vasti corporis*, genit. qualitatis bij *aprum.*

[5]) *praefectus.* Verscheidene ambten van zeer verschillend aanzien en gewicht werden met dezen naam aangeduid.

[6]) *pro perfuga: als overlooper.*

bius cum exercĭtu intravit. Hannĭbal, audīta Tarenti oppugnatiōne, ad opem ferendam festinavit: cumque ei fuisset nuntiatum, urbem captam esse: »Et Romāni, inquit, suum Hannibălem habent; eādem, qua ceperamus, arte Tarentum amisimus." Cum postea Livius Salinātor coram Fabio gloriaretur, quod arcem Tarentīnam retinuisset, diceretque, eum sua opĕra Tarentum recepisse: »Certe, respondit Fabius, Tarentum ego nunquam recepissem, si tu ipse non perdidisses."

95. Quintus Fabius jam senex filio suo consŭli legātus [1]) fuit; cumque in ejus castra olim veniret, filius obviam patri progressus est; duodĕcim lictōres pro more anteībant. Equo vehebatur senex, nec, appropinquante consŭle, descendit. Jam ex lictoribus [2]) undĕcim verecundia paternæ majestātis [3]) tacĭti præterierant. Quod cum consul animadvertisset, proximum lictōrem jussit, inclamare Fabio patri, ut ex equo descendĕret. Pater tum desiliens: »Non ego, fili, inquit, tuum imperium contempsi, sed experiri volui, an scires consŭlem agĕre." Ad summam senectūtem vixit Fabius *Maxĭmus*, dignus tanto cognomĭne. Longe cautior quam promptior [4]) habĭtus est, sed insĭta ejus ingenio prudentia bello, quod tum gerebatur, aptissima erat. Nemĭni dubium est, quin [5]) ille rem Romānam cunctando restituerit.

---

[1]) *legatus*. Zie Cap. 47.

[2]) *lictores*. Zie Cap. 51.

[3]) *paternae majestatis*, genit. object. bij *verecundia*.

[4]) *Longe cautior quam promptior*. Om te kennen te geven, dat eene eigenschap, meer dan eene andere, op een substantivum toepasselijk is, gebruikt men twee comparativi of den positivus met *magis*.

[5]) *quin: of*, achter *dubium est*.

PAULUS ÆMILIUS ET TERENTIUS VARRO.

96. Hannĭbal in Apuliam pervenerat. Adversus eum Roma profecti sunt duo consŭles, Paulus Æmilius et Terentius Varro. Æmilio sollers Fabii cunctatio magis placebat. Varro autem, ferox et temerarius, acriora sequebatur consilia. Ambo apud vicum, qui *Cannae* appellabatur, castra posuerunt. Ibi insĭtam Varrōni temeritātem fortūna alĭquo levium prœliorum successu aluerat: ităque, invīto collēga, aciem instruxit, et signum pugnæ dedit. Victus cæsusque est Romānus exercĭtus. Nusquam graviore vulnĕre afflicta est Respublĭca. Paulus Æmilius telis obrŭtus cecĭdit. Quem cum media in pugna opplētum cruōre conspexisset quidam tribūnus milĭtum: »Cape, inquit, hunc equum, et fuge, Æmĭli." »Quin tu potius, respondit Æmilius, abi, nuntia patribus ut urbem muniant, ac, priusquam hostis victor adveniat, præsidiis firment: tu patĕre [1]) memet hac in strage milĭtum meorum expirare. »Alter Consul cum paucis equitibus fugit."

97. Hannibăli victōri cum cetĕri gratularentur, suaderentque ut quiētem ipse sumĕret, et fessis militibus daret, unus ex ejus præfectis, Maharbal nomĭne, haud cessandum ratus [2]), Hannibălem hortabatur ut statim Romam pergĕret, die quinto victor [3]) in Capitolio epulaturus. Cumque Hannibăli illud consilium non probaretur [4]), Maharbal adjēcit: »Vincĕre quidem scis, Hannĭbal, sed victoria uti nescis. »Mora hujus diēi ultro credĭtur salūti

---

[1]) *patior.*

[2]) *haud cessandum* (scil. *esse*) *ratus* (reor). Vert. het part. *perf*, als: *praes.*

[3]) *victor*, *bepaling* van het gezegde: *epulaturus.*

[4]) *probari alicui: door iemand goedgekeurd worden.*

fuisse urbi et imperio. Postĕro die, ubi primum illuxit, ad spolia legenda Pœni insistunt. Jacebant tot Romanorum milia, ut missi fuerint Carthagĭnem tres modii anulorum, qui ex digĭtis equĭtum et senatōrum detracti fuerant. Dein Hannĭbal in Campaniam divertit, cujus deliciis et ipse et exercĭtus ardor elanguit.

98. Nunquam tantum pavōris Romæ [1]) fuit, quantum ubi acceptæ cladis nuntius advēnit. Neque tamen ulla pacis mentio facta est: immo Varrōni calamitātis auctōri obviam itum est, et gratiæ ab omnibus ordinibus actæ, quod de Republĭca non desperasset: qui [2]), si Carthaginiensium dux fuisset, temeritātis pœnas quovis supplicio dedisset. Dum Hannibal Capuæ segnĭter et otiōse agĕret, Romāni intĕrim respirare cœperunt. Arma non erant: detracta sunt templis et porticibus [3]) vetĕra hostium spolia. Egebat ærarium: opes suas libens in medium protŭlit Senātus, patrumque exemplum secūti sunt Equĭtes. Deĕrant milĭtes: nomĭna dederunt quidam adhuc prætextati [4]), id est, juniores annis septendĕcim, qui satis virium [5]) ad ferenda arma habēre videbantur; empti sunt publĭce armatīque [6]) servi. Id magis placuit quam captīvos, licet minore pretio, redimere.

99. Cum Hannibal redimendi sui copiam [7]) captīvis Romānis fecisset, decem ex ipsis Romam ea de re missi

---

[1]) *Romæ*, genit. op de vraag: *waar?*

[2]) *qui* scil: *Varro.*

[3]) *porticibus.* Bijna alle openbare gebouwen, Gymnasium, badplaats, schouwburg enz. en gewoonlijk de palcizen der aanzienlijken waren van een zuilengang of *porticus* voorzien.

[4]) *prætextati.* Zie § IV. de Vestibus.

[5]) *satis virium*, genit. partitivus.

[6]) *armatique* scil: *sunt.*

[7]) *redimendi sui copiam: verlof om zich vrij te koopen, redimendi* voor: *redimendorum*, want *sui* is gen. plur.

sunt; nec pignus aliud fidei ab iis postulavit Hannĭbal, quam ut jurarent, se, si non impetrassent, in castra redituros. Senātus eos non censuit redimendos (cum [1]) id parva pecunia fiĕri potuisset), ut militibus Romānis insĭtum esset aut vincere aut mori. Unus ex iis legātis e castris egressus, velut aliquid oblītus [2]), paulo post reversus fuerat in castra, deinde comĭtes ante noctem fuerat assecūtus. Is ergo, re non impetrata [3]), domum abiit; redĭtu enim in castra se liberatum esse jurejurando interpretabatur. Quod ubi innotuit, jussit Senātus illum comprehendi, et vinctum dedūci ad Hannibălem. Ea res Hannibālis audaciam maxime fregit, quod Senātus populusque Romānus, rebus afflictis, tam excelso essent anĭmo [4]).

MARCUS CLAUDIUS MARCELLUS.

100. Claudius Marcellus Prætor [5]) Hannibălem vinci posse primus docuit. Cum enim ad Nolam Hannĭbal accessisset spe urbis per proditiōnem recipiendæ, Marcellus, instructa ante urbis portam acie, cum eo conflixit, et Pœnos fudit. Pulsus Hannĭbal exercĭtum ad Casilīnum,

[1]) *cum*: *ofschoon*.

[2]) *obliviscor*.

[3]) *re non impetrata*. Los dezen abl. absol. op met: *quamvis* of *licet*.

[4]) *excelso animo*, ablat. qualit. bij *senatus populusque Romanus*.

[5]) *Prætor*. De naam van eenen ambtenaar, aan wien de geheele rechtspleging werd opgedragen. De Prætors volgden in rang op de Consuls en de Pr. *urbanus* was onder hen de aanzienlijkste. De *Toga Prætexta*, de *sella Curulis* en 6 *Lictoren* waren de onderscheidingsteekenen der Prætors.

Campaniæ oppidŭlum, perduxit. Parvum erat in eo præsidium, et tamen penuria frumenti efficiebat, ut nimis multi homĭnes esse viderentur. Hannĭbal primo verbis benignis ad portas aperiendas cives allicĕre: deinde, cum in fide Romāna perstarent, moliri portas et claustra refringĕre parat. Tum ex urbe ingenti cum tumultu erumpunt cohortes duæ intus instructæ, stragemque Pœnorum faciunt. Pudor Hannibălem ab incepto avertit. Ităque, relicto circa Casilīnum præsidio, ne omissa res videretur, ipse in hiberna Capuam [1]) concessit, partemque majorem hiĕmis ab exercĭtu in tectis conterendam curavit [2]).

101. Mitescente jam hiĕme, Hannĭbal Casilīnum rediit, ubi obsidio continuata oppidānos ad ultĭmum inopiæ adduxerat. Marcellum cupientem obsessis ferre auxilium Vulturnus amnis inflatus aquis [3]) remorabatur; Gracchus vero, qui cum equitātu Romāno Casilīno assidebat, farre ex agris undĭque convecto complūra dolia implevit, deinde nuntium ad magistrātum Casilīnum misit, ut excipĕret dolia, quæ amnis deferret. Insequenti nocte dolia medio [4]) missa amne defluxerunt. Æqualĭter inter omnes frumentum dīvīsum: id postĕro quoque die ac tertio factum est. Re detecta [5]), Hannĭbal, injecta catēna per medium flumen, dolia intercēpit. Tum nuces a Romānis sunt sparsæ, quæ aqua defluente Casilīnum deferebantur, et cratibus excipiebantur. Eo commeātu sociorum necessĭtas aliquandiu sublevata est.

102. Postrēmo ad id ventum est inopiæ [6]) ut Casi-

---

[1]) *Capua*, voornaamste stad van Campanië.

[2]) *conterendam curavit.* Zie Cap. 42. »*dandum curavit*".

[3]) *aquis*, ablat. partis bij *inflatus.*

[4]) *medio amne: midden door den vloed.*

[5]) *detego.*

[6]) *inopiæ*, genit. partitivus bij het pron. neutrum: *id.*

linātes lora mandĕrent detractasque scutis [1]) pelles, quas fervĭda molliebant aqua; nec muribus aliōve animāli abstinuerunt. Quidam ex his avārus murem captum maluit ducentis denariis [2]) vendĕre quam eo ipso vesci, leniendæ famis gratia. Utrĭque, venditōri scilĭcet et emptōri, sors merĭta obtĭgit; venditōri etĕnim fame consumpto non licuit sua pecunia frui; emptor vero cibo comparato vixit. Tandem Casilinātes quodlĭbet herbarum radicumque genus infĭmis aggeribus [3]) muri eruerunt; et, cum hostes locum exarâssent, incŏlæ rursus raporum semen injecerunt. Mirātus Hannĭbal exclamavit: »Ergōne [4]), usque dum ea nascantur, ad Casilīnum sessurus sum?" Et qui nullam antea pactiōnem auribus admiserat, tum demum æquas deditiōnis conditiōnes non repudiavit.

103. Postea, cum Sicilia a Romānis ad Pœnos defecisset, Marcellus, consul creatus, Syracūsas, urbem Siciliæ nobilissimam, oppugnavit. Diuturna fuit obsidio, nec eam, nisi post tres annos, cepit Marcellus. Rem confecisset celerius, si vir quidam, doctrīna commendandus, ea tempestāte Syracūsis non affuisset. Is erat Archimēdes, mirabĭlis inventor machinarum, quibus omnia Romanorum opĕra brevi disturbabat. Captis Syracūsis, Marcellus, eximia homĭnis doctrīna delectatus, ut capĭti illĭus parceretur edixit. Archimēdes idem, dum in pulvĕre quasdam formas describĕret attentius, patriam suam captam esse non senserat. Miles quidam prædandi causa in domum

---

[1]) *scutis*, dativus, door het samengestelde verbum *detractas* geregeerd.

[2]) *ducentis denariis*, ablativus van den prijs. De zilveren denarius wordt gewoonlijk op 30 ct., de gouden op ongeveer 5 gulden berekend.

[3]) *infimis aggeribus*, dativus, geregeerd door het samengest. verbum *eruerunt; infimus agger: het onderste van dam of muur.*

[4]) *ergone. Ne* duidt aan, dat het voorstel *vragend* is.

ejus irrūpit, et minantis voce [1]), quisnam esset eum interrogavit. Archimēdes, propter cupiditātem illud investigandi quod requirebat, non respondit. Quapropter a milĭte armato obtruncatus est. Cujus mortem ægre tulit Marcellus, sepulturæque curam habuit.

104. Marcellus, recepta Sicilia, cum ad urbem [2]) venisset, postulavit ut sibi triumphanti [3]) Romam inire licēret. Id non impetravit, sed tantum ut ovans [4]) ingrederetur. Pridie injussu senātus in monte Albāno triumphavit; inde ovans multam præ se prædam in urbem intŭlit. Cum simulācro captarum Syracusarum perlāta sunt multa urbis ornamenta nobiliáque signa, quibus abundabant Syracūsæ; quæ omnia ad ædem [5]) Honōris [6]) atque Virtūtis contŭlit: nihil in suis ædibus, nihil in hortis posuit. Insequenti anno itĕrum adversus Hannibālem missus est. Tumŭlus erat inter Punĭca et Romāna castra, quem occupare Marcellus cupiebat: at prius locum ipse explorare voluit. Eo cum paucis equitibus profectus est; sed in insidias delapsus est, et lancea transfixus occubuit. Hannĭbal inventum Marcelli corpus magnifĭce sepeliri jussit.

---

[1]) *minantis voce*: *met den toon van een' dreigende*, of: *op dreigenden toon.*

[2]) *cum ad urbem* scil: *Romam.*

[3]) *triumphanti.* Zie § XII de Triumphis.

[4]) *ovans.* De *Ovatio* was een zegepralende intocht, doch minder luisterrijk dan een *Triumphus.* Zie § XII. de Triumphis.

[5]) *ædem.* Een *ædes* was een kleine tempel, dikwijls slechts eene nis met een godenbeeld. Was zulk een *ædes sacra* door de *Augures* ingewijd, dan noemde men het *templum.*

[6]) *Honoris.* Gelijk de *honor*, werden bij de ouden ook de *virtus*, de *pietas* en meer andere afgetrokken denkbeelden verzinnelijkt en als godheden vereerd.

CLAUDIUS NERO ET MARCUS LIVIUS SALINATOR.

105. Hasdrŭbal [1]), frater Hannibălis, ex Hispania profectus cum ingentibus copiis, in Italiam trajicĕre parabat. Actum erat [2]) de imperio Romāno, si jungĕre se Hannibăli potuisset. Ităque Roma profecti sunt duo consŭles; Claudius Nero et Livius Salinātor; hic in Galliam Cisalpīnam, ut Hasdrubăli ab Alpibus descendenti occurrĕret; ille vero in Apuliam, ut Hannibăli se opponĕret. Fuerant Livio [3]) cum Nerōne vetĕres inimicitiæ; verumtămen, ubi ei collēga datus est, injuriæ quam gravissimam [4]) acceperat oblītus est, et amicitiam cum eo junxit, ne propter privātam discordiam Respublĭca male administraretur. Ea gratiæ reconciliatiōne [5]) lætus, digredientes in provincias consŭles prosecūtus est Senātus. Ii porro id in mente habebant, ut uterque in sua provincia hostem continēret, neque conjungi aut conferre in unum vires pateretur.

106. Inter hæc Hasdrŭbal Italiam ingressus; quattuor equĭtes cum littĕris ad Hannibălem misit, qui capti ad Nerōnem sunt perducti. Consul, cognĭto Hasdrubălis consilio, audendum alĭquid improvīsum ratus, cum delectis copiis profectus est nocte, et inscĭo Hannibăle, pene totam Italiam emensus [6]), sex dierum spatio ad castra Livii pervēnit; ambōque, collātis signis, Hasdrubălem apud Senam vicerunt. Cæsa sunt eo proelio quinquaginta sex

---

[1]) *Hasdrubal.* Deze Hasdrubal, bijgenaamd *Barca* of Barcas, was de zoon van Hamilcar. Men gaf hem den bijnaam: *Barca* of *Barcas*. om hem van zijn naamgenooten te onderscheiden.

[2]) *actum erat*, vert.: actum fuisset.

[3]) *Livio* is de dativus bij *sum* in de beteekenis van *hebben*.

[4]) *injuriæ quam gravissimam*, vert: injuriæ gravissimæ quam.

[5]) *gratiæ reconciliatio*, vert: *verzoening*.

[6]) *emetior*.

hostium milia. Ipse Hasdrŭbal, ne tantæ cladi superesset, concitato equo, se in cohortem Romānam immīsit, ibīque pugnans cecĭdit. Nero ea nocte, quæ pugnam secuta est, pari celeritāte qua venerat, in castra sua rediit, antĕquam Hannĭbal eum discessisse sentiret. Caput Hasdrubălis, quod servatum cum cura attulerat, projĭci ante hostium statiōnes jussit. Hannĭbal, viso fratris occīsi capĭte, dixisse fertur: »Agnosco fortūnam Carthagĭnis!"

PUBLIUS CORNELIUS SCIPIO AFRICANUS.

107. Publius Cornelius Scipio [1]) nondum annos pueritiæ egressus, patrem singulāri virtūte servavit. Cum is in pugna, apud Ticīnum contra Hannibălem commissa, gravĭter esset vulneratus, et in hostium manus jamjam venturus esset, filius, interjecto fortĭter corpŏre Pœnis irruentibus se opposuit, et patrem imminenti periculo liberavit. Quæ piĕtas Scipiōni postea Ædilitātem [2]) petenti favōrem popŭli conciliavit. Cum obsistĕrent Tribūni

[1]) *Scipio* beteekent: *stok*. Het geslacht *Cornelia* ontving dien bijnaam, omdat een zijner leden tot leidsman verstrekt had aan zijnen blinden vader.

[2]) *Ædilitatem*. De Ædiles *Curules* hadden het opzicht over de openbare gebouwen, alsmede over den koop en verkoop op de markten. Zij straften woekeraars en zoodanige verkoopers, welke te kleine maat of te licht gewicht gebruikten. Het toezicht bij brand en lijkstasiën, de aanvoer en uitdeeling van graan, de openbare spelen en vele andere werken, als waterleidingen, kanalen enz. waren hun toevertrouwd. Zij onderscheidden zich door de toga *prætexta* en het recht om de *Sella Curulis* te gebruiken van de *Ædiles Plebis*, die dezelfde ambtsbezigheden verrichtten.

plebis [1]) negantes hujusce pietātis ratiōnem habendam esse, quod nondum legitĭma ad petendum ætas [2]) esset: »Si me, inquit Scipio, omnes Quirītes [3]) Ædlĭem facĕre volunt, satis annorum habeo." Tanto inde favōre ad suffragia itum est, ut Tribūni incepto destiterint.

108. Post cladem Cannensem, Romāni exercĭtus reliquiæ Canusium perfugerant cumque ibi Tribūni milĭtum [4]) quattuor essent, tamen omnium consensu ad Cornelium Scipiōnem admŏdum adolescentem summa imperii [5]) delāta est. Tunc Scipiōni nuntiatum est, nobĭles quosdam juvĕnes de Italia deserenda conspirare. Statim in hospitium Metelli, qui conspiratiōnis erat princeps, se contŭlit Scipio; cumque revēra concilium ibi juvĕnum, de quibus allātum erat, invenisset, stricto super capĭta consultantium gladio: »Jurate, inquit, vos neque Rempublĭcam popŭli Romāni deserturos, neque alium civem Romānum deserĕre passuros: qui non juraverit, in se hunc gladium strictum esse sciat. »Haud secus pavĭdi, quam si victōrem Hannibălem cernĕrent, jurant omnes, custodiendosque semetipsos Scipiōni tradunt [6]).

109. Cum Romāni duas clades in Hispania accepissent, duóque ibi summi imperatōres cecidissent, placuit

---

[1]) *Tribuni plebis.* Zij waren aangesteld, om het Plebs tegen de aanmatiging der Patriciërs te beschermen.

[2]) *Aetas.* Een *Aedilis* moest, gelijk men meent, 37 jaren oud zijn.

[3]) *Quirites.* Deze naam der Romeinsche burgers is, volgens het algemeenste gevoelen, ontleend aan de Sabijnsche stad *Cures,* wier inwoners zich, tijdens de regeering van Romulus, ten deele met de Romeinen vereenigden. Anderen leiden het woord af van: *quiritare* of *quiritari*: *ergens over klagen.*

[4]) *Tribuni militum.* Zie § X. de Ducibus.

[5]) *summa imperii, het oppergebied.*

[6]) *custodiendosque semetipsos tradunt.* Zie cap. 46. »*reducendum.*"

exercĭtum augeri, eōque proconsŭlem [1]) mitti; nec tamen quem mittĕrent satis constabat. Qua de re indicta sunt comitia [2]). Primo popŭlus exspectabat, donec qui se tanto dignos imperio credĕrent, nomĭna profiterentur; sed nemo audebat illud imperium suscipere. Mæsta ităque civĭtas erat et prope consilii inops. Subĭto Cornelius Scipio quattuor et viginti ferme annos natus, professus est se petĕre, et in superiore, unde conspĭci posset, loco constĭtit; in quem omnium ora conversa sunt. Deinde ad unum omnes Scipiōnem in Hispania proconsŭlem esse jusserunt. At, postquam animorum impĕtus resēdit, popŭlum Romānum cœpit facti pœnitēre. Ætāti Scipiōnis maxĭme diffidebant. Quod ubi animadvertit Scipio, advocata conciōne, ita magno elatōque anĭmo disseruit de bello, quod gerendum erat, ut popŭlum cura liberaverit, necnon spe certa anĭmos impleverit.

110. Profectus igĭtur in Hispaniam Scipio, Carthagĭnem novam, quo die venit [3]), expugnavit [4]). Ibi congestæ erant totīus pene Afrĭcæ et Hispaniæ opes, quibus potītus est. Inter captīvos ad eum adducta est eximiæ formæ adulta virgo. Postquam rescīvit, eam illustri loco inter Celtibēros natam, principīque ejus gentis adolescentŭlo [5]) desponsam fuisse, arcessītis parentibus et sponso eam reddĭdit. Parentes virgĭnis, qui ad eam redimendam satis magnam auri vim attulerant, Scipiōnem orabant, ut id ab se donum recipĕre vellet. Scipio aurum poni

---

[1]) *Proconsulem.* De *Proconsul* bestuurde gewoonlijk zoodanige landen, waar de tegenwoordigheid van een leger noodzakelijk was.

[2]) *Comitia.* Zie § II. *de Comitiis.*

[3]) *quo die venit* voor: *eo die quo venit.*

[4]) Scipio was vergezeld van den Consul *Laelius*, Nepos (C.), die hem in Spanje en in Afrika volgde. Hij was beroemd om zijne deugden en zijne vriendschap met Scipio den Afrikaner.

[5]) *adolescentulo.* Deze jonge Celtiberische prins heette *Allutius.*

ante pedes jussit, vocatōque ad se virgĭnis sponso: »Super dotem, quam accepturus a socĕro es, hæc tibi, inquit, a me dotalia dona accēdant;" aurumque tollĕre ac sibi sponsum habēre jussit. Ille domum reversus, ad referendam Scipiōni gratiam, Celtibēros Romānis conciliavit.

111. Deinde Scipio Hasdrubălem [1]) victum ex Hispania pepŭlit. Castris hostium potītus, omnem prædam militibus concessit: captīvos Hispānos sine pretio domum demīsit; Afros autem venīre jussit. Quos inter erat puer adultus regii genĕris, forma insigni [2]), quem percontatus est Scipio, quis et cujas esset, et cur id aetātis [3]) in castris fuisset? respondit puer: »Numĭda sum; Massīvam populāres vocant; orbus a patre relictus, apud avum maternum, Numidiæ regem, educatus sum; cum avuncŭlo Masinissa [4]), qui nuper subsidio Carthaginiensibus venit, in Hispaniam trajēci, prohibĭtus propter ætātem a Masinissa, nunquam ante prœlium inii. Eo tamen die, quo pugnatum est cum Romānis, inscio avuncŭlo, clam armis equōque sumpto, in aciem exii: ibi prolapso equo, captus sum a Romānis." Scipio eum interrogavit, an vellet ad avuncŭlum reverti? Id vero cupĕre se dixit puer, effūsis præ gaudio lacrĭmis. Tum Scipio eum anŭlo aureo simul et equo phalerāto donavit, ac vocatis, qui tuto deducĕrent, equitibus [5]), dimīsit.

112. Cornelius Scipio non modo veram anĭmi magnitudĭnem præ se tulit, verum etiam honōres immerĭtos

---

[1]) *Hasdrubalem.* Deze Hasdrubal was de zoon van Giscon, Carthaagsch veldheer.

[2]) *forma insigni*, ablativus qualitatis.

[3]) *id aetatis*: *op dien leeftijd.*

[4]) *Masinissa*, koning van Massilië in Numidië.

[5]) *equitibus.* Zie § X. *de Ducibus.*

se dedignari ostendit. Quis satis miretur illĭus beneficentiam erga virgĭnem captīvam, quam parentibus reddĭdit ingenti pecunia donatam; erga Hispānos, quibus domum revertendi copiam fecit; erga Massīvam, quem, sorte illĭus commōtus, ad avuncŭlum libenti anĭmo dimīsit! Cum idem Scipio sese erga Hispānos clementer admŏdum gessisset, circumfūsa multitūdo eum regem ingenti consensu appellavit; Scipio contra, silentio per præcōnem [1]) facto, dixit: »Nomen imperatōris, quo mei milĭtes me appellarunt, mihi profecto maxĭmum est; regium nomen, alĭbi magnum, Romæ intolerabĭle est. Si id amplissimum judicatis, quod regāle est, vobis licet existimare, regālem in me esse anĭmum; sed oro vos ut a regis appellatiōne abstineatis." Sensere etiam [2]) barbări magnitudĭnem anĭmi, qua Scipio id aspernabatur, quod cetĕri mortāles admirantur et concupiscunt. Quid mirum igĭtur, si ducem factis tam egregium, tamque modestia commendandum, in deliciis habērent singŭli?

113. Scipio, recepta Hispania, cum jam bellum in ipsam Afrĭcam transferre meditaretur, conciliandos prius regum et gentium anĭmos existimavit. Syphācem, Maurorum regem, primum tentare statuit. Eum regem totĭus Afrĭcæ opulentissimum summæ utilitāti sibi fore sperabat. Ităque legātum cum donis ad eum misit. Syphax amicitiam Romanorum se accipĕre annuit; sed fidem nec dare nec accipĕre, nisi ipso coram duce Romāno, voluit. Scipio igĭtur in Afrĭcam trajēcit. Forte incĭdit, ut eo ipso tempŏre Hasdrŭbal ad eundem portum appellĕret,

---

[1]) *præconem.* De *præcones* waren openbare uitroepers of herauten, die het volk of den Senaat bijeenriepen, de stemmen in de *Comitia* en de namen der overwinnaars in de spelen oplazen en bij de meeste openbare handelingen tegenwoordig waren.

[2]) *etiam: zelfs.*

Syphācis amicitiam parĭter petiturus. Uterque a rege in hospitium est invitatus. Cœnatum [1]) simul apud regem est, eodemque lecto Scipio atque Hasdrŭbal accubuerunt. Tanta autem ĭnĕrat comĭtas Scipiōni, ut non Syphăcem modo, sed etiam hostem infensissimum Hasdrubălem sibi conciliaverit. Scipio, fœdĕre icto cum Syphace, in Hispaniam ad excercĭtum rediit.

114. Masinissa quoque amicitiam cum Scipiōne jungĕre jam dudum cupiebat. Quare ad eum tres Numidarum princĭpes misit, ad tempus locumque colloquio statuendum. Duo pro obsidĭbus retineri à Scipiōne voluit, remisso tertio, qui Masinissam in locum constitūtum adducĕret. Scipio et Masinissa cum paucis in colloquium venerunt. Ceperat jam ante [2]) Masinissam ex fama rerum gestarum admiratio viri [3]), sed major præsentis illĭus veneratio cepit: erat enim in vultu multa majestas, accedebant promissa cæsaries, habitusque corpŏris non cultus munditiis, sed virĭlis vere ac militāris, et florens juventa. Prope attonĭtus ipso congressu Numĭda gratias de filio fratris remisso agit [4]), affirmat, se ex eo tempŏre eam quæsivisse occasiōnem, quam tandem oblātam [5]) non omiserit; cupĕre se [6]) illi populōque Romāno opĕram navare. Lætus eum Scipio audīvit, atque in societātem libens recēpit.

115. Scipio deinde Romam rediit, et ante legitĭmam

---

[1]) *Cœnatum est*, onpersoonlijk gebruikt.

[2]) *ante*, hier adverbium.

[3]) *viri*, genitivus objectivus, evenals: *praesentis illius.*

[4]) *gratias de filio*, enz. Zie het verhaal in cap. III.

[5]) *oblatam*, Vert: quam, *quum* tandem *oblata esset*, non omiserit.

[6]) *cupere se.* Ook deze acc. c. inf. hangt van het voorafgenoemde verbum: *affirmat* af.

ætātem consul factus est. Ei Sicilia provincia [1]) decrēta est, permissumque ut in Africam inde trajicĕret. Qui, cum vellet ex fortissimis peditibus Romānis trecentorum equĭtum numĕrum complēre, nec posset illos statim armis et equis instruĕre, id prudenti consilio perfēcit. Trecentos juvĕnes ex tota Sicilia nobilissimos simulque ditissimos elēgit, quasi eos ad oppugnandam Carthagĭnem secum ducturus, illosque jussit quam celerrime arma et equos expedire. Edicto imperatōris paruerunt juvĕnes: sed longinquum et grave bellum reformidabant. Tunc Scipio remīsit illis istam expeditiōnem, si arma et equos militĭbus Romānis vellent tradĕre. Læti conditiōnem acceperunt juvĕnes Sicŭli. Ita Scipio sine publĭca impensa, suos instruxit ornavitque equĭtes.

116. Tunc Scipio ex Sicilia in Africam vento secundo profectus est. Tantus erat milĭtum ardor, ut non ad bellum duci viderentur, sed ad certa victoriæ præmia. Celerĭter naves e conspectu Siciliæ ablātæ sunt, conspectáque brevi Africæ litŏra. Expositis copiis, Scipio in proximis tumŭlis castra metatus est. Ibi speculatōres hostium in castris deprehensos et ad se perductos, nec supplicio affēcit, nec consilia aut vires Pœnorum ab iis percontatus est; sed circa omnes Romāni exercĭtus manipŭlos [2]) curavit deducendos [3]); dein interrogavit, an ea satis considerassent, quæ jussi erant speculari; tum, prandio dato, eos incolŭmes dimīsit. Qua sui fiducia prius animos hostium, quam arma contŭdit vir ille præstantissimus, cui simĭlem quemquam vix reperias.

117. Scipiōni in Africam advenienti Masinissa se

---

[1]) *Provincia* was een overwonnen gewest, dat door een landvoogd bestuurd werd.

[2]) *manipulos.* Zie § XI. *de Forma aciei.* en § IX. *de Militibus.*

[3]) *curavit deducendos.* Zie cap. 42. »*dandum curavit*".

conjunxit cum parva equĭtum turma. Syphax vero a Romānis ad Pœnos defecerat. Hasdrŭbal, Pœnorum dux, et Syphax, rex Maurorum, Scipiōni sese opposuerunt: at Scipio utriusque castra una nocte perrūpit et incendit. Syphax ipse captus est, et vivus ad Scipiōnem pertractus. Quem cum in castra Romāna addūci nuntiatum esset, omnis, velut ad spectacŭlum triumphi, multitūdo effūsa est: præcedebat is vinctus, sequebatur princĭpum Numidarum turba. Movebat omnes fortūna viri, cujus amicitiam olim Scipio petierat. Regem aliosque captīvos Romam misit Scipio: Masinissam, qui egregie rem Romānam adjuverat, aurea corōna donavit.

118. Hæc clades Carthaginiensibus tantum terrōris intŭlit, ut Hannibălem ex Italia ad tuendam patriam revocaverint: qui frendens gemensque ac vix lacrĭmis tempĕrans, mandātis paruit. Respexit sæpe Italiæ litŏra, semet accūsans, quod exercĭtum victōrem, statim a pugna Cannensi, Romam non duxisset. Jam Hannĭbal pervenerat Zamam (quæ urbs quinque dierum spatio [1]) a Carthagĭne abest): inde nuntium quendam ad Scipiōnem misit, ut colloquendi cum eo potestas sibi daretur. Colloquium haud abnuit Scipio. Dies locusque constituĭtur. Ităque simul congressi sunt duo clarissimi illĭus ætātis duces. Steterunt aliquandiu mutua admiratiōne perculsi. Cum vero de conditionibus pacis inter illos non convenisset [2]), ad suos se receperunt, renuntiantes armis rem esse dirimendam. Prœlium igĭtur commissum est, victusque Hannĭbal cum quattuor tantum equitibus fugit.

119. Carthaginienses metu concitati, ad petendam

---

[1]) *spatio.* Indien *de afstand* door de woorden *spatium* of *intervallum* (met een genitivus) is uitgedrukt, staan deze woorden altijd in den abl.

[2]) *convenisset* staat onpersoonlijk.

pacem mittunt triginta seniorum princĭpes: qui ubi [1]) in castra Romāna venerunt, more patrio procubuere. Conveniens oratio tam humĭli adulatiōni fuit. Veniam civitāti petebant, non culpam purgantes, sed initium culpæ in Hannibălem transferentes. Victis leges imposuit Scipio. Legāti, cum nullam conditiōnem recusarent, Romam profecti sunt, ut ea quæ a Scipiōne fuerant concessa, patrum [2]) ac popŭli auctoritāte confirmarentur. Hocce modo pace terra marīque parta, Scipio, copiis in naves imposĭtis, Romam reversus est. Ad quem advenientem concursus ingens plebis factus est. Effūsa non ex urbibus modo, sed etiam ex agris turba vias obsidebat. Scipio, inter gratulantium plausus, triumpho omnium clarissimo, urbem est invectus; primus nomĭne gentis a se devictæ nobilitatus est, *Africanusque* appellatus.

120. Hannĭbal a Scipiōne victus, suisque invīsus, ad Antiŏchum, Syriæ regem, confūgit, eumque hostem Romānis fecit. Missi sunt Roma legāti ad Antiŏchum, in quibus erat Scipio Africānus, qui cum Hannibăle collocūtus, ab eo quæsīvit, quem credĕret maxĭmum extitisse imperatōrem? Respondit Hannĭbal Alexandrum, Macedŏnum regem, maxĭmum sibi videri, quod parva manu innumerabĭles exercĭtus fudisset. Interroganti deinde Scipiōni quem secundum ponĕret: »Pyrrhum, inquit, quod primus [3]) castra metari docuit, et nemo elegantius quam ille, loca cepit et præsidia disposuit." Interrogatus demum quem tertium ducĕret, semetipsum dixit. Tum ridens Scipio: »Quidnam igĭtur, inquit, dicĕres si me vicisses?" »Me vero, respondit Hannĭbal, ante Alexandrum, ante Pyrrhum, et ante cetĕros omnes posuissem." Ita, im-

---

[1]) *ubi*, *zoodra als.*

[2]) *patrum* beteekent: *de senatoren.*

[3]) *primus*, vert: *het eerst.*

provīso hoc assentatiōnis genĕre, Scipiōnem a grege imperatōrum, velut inæstimabĭlem, secernebat.

121. Decrēto adversus Antiŏchum [1]) bello, Syria provincia Lucio Scipiōni obvēnit. Cum autem parum in eo putaretur esse anĭmi [2]), parum constantiæ, senātus belli hujusce gerendi curam mandari voluit collēgæ ejus, Cajo Lælio. Surrexit tunc Scipio Africānus, frater major Lucii Scipiōnis, et illam familiæ ignominiam deprecatus est [3]): dixit, in fratre suo summam esse virtūtem, summum consilium; seque ei legātum fore promīsit. Quod cum ab eo fuisset dictum, nihil est de Lucii Scipiōnis provincia commutatum: ităque frater natu major, minori legatus, in Asiam profectus est, et tamdiu eum consilio operāque adjūvit, donec ipsi triumphum simul et præclārum cognōmen *Asiatici* peperisset. Inde judicare licet, Cornelium Scipiōnem non modo virtūte bellĭca, sed etiam eximiis animi dotibus eminuisse.

122. Eōdem bello filius Scipiōnis Africāni captus fuit, et ad Antiŏchum deductus. Benigne et comĭter adolescentem rex habuit, quamvis ab ejus patre tunc finibus imperii pelleretur. Cum deinde pacem Antiŏchus a Romānis petĕret, legātus ejus Cornelium Scipiōnem adiit, eīque sobŏlem sine pretio redditurum regem dixit, si per eum pacem impetrasset. Cui Scipio respondit: »Abi, nuntia regi, me pro tanto munĕre gratias agĕre; nunc autem aliam gratiam non possum referre, quam si ei suadeam ut bello absistat, nullamque pacis conditiōnem recūset." Pax non convēnit: Antiŏchus tamen, qui

---

[1]) *Antiochum*, namelijk: Antiochus III, bijgenaamd *de Groote*, opvolger van zijn broeder Seleucus Ceraunus op den troon van Syrië.

[2]) *animi*, even als *constantia*, genit. partitivus achter *parum*.

[3]) *deprecari*: *door bidden van zich zoeken af te wenden*.

Scipiōnem non mirari non poterat [1]), filium ei remīsit, tantīque viri majestātem venerari, quam dolōrem vindicare, maluit.

123. Victo Antiŏcho, cum prædæ Asiatĭcæ ratio a duobus Scipionibus reposceretur, Africānus prolātum a fratre discerpsit librum, quo acceptæ et expensæ summæ continebantur, indignatus scilĭcet, ea de re dubitari, quæ sub ipso legāto [2]) administrata fuisset, et ad eum modum verba fecit: »Non est quod [3]) quæratis, Patres Conscripti [4]), an parvam pecuniam in ærarium retulerim, qui antea illud Punĭcō auro repleverim, neque mea innocentia potest in dubium vocari. Cum Afrĭcam totam potestāti vestræ subjecerim, nihil ex ea præter cognōmen retŭli. Non igĭtur me Punĭcæ, non fratrem meum Asiatĭcæ gazæ avārum reddiderunt; sed uterque nostrum magis invidia quam pecunia est onustus." Tam constantem Scipiōnis defensiōnem universus Senātus comprobavit.

124. Deinde Scipiōni Africāno duo Tribūni plebis diem dixerunt, quasi præda ex Antiŏcho capta ærarium [5])

---

[1]) *non mirari non poterat.* Twee ontkennende woorden in denzelfden zin vernietigen elkander in het Latijn, even als in onze taal. *Non possum non: ik moet, ik voel mij gedrongen.*

[2]) *sub ipso legato*, vert: *terwijl of tijdens hij* (Scipio Africanus) *legaat was.*

[3]) *non est quod*, vert: *er is geen reden, om ...*

[4]) *Patres Conscripti.* Met dezen titel werd de Romeinsche Senaat aangesproken. Het beteekent volgens sommigen: *bijeenverzamelde Senatoren*, volgens de meesten echter beteekent: *patres.* de Senatoren vóór den tijd van Brutus, en *Conscripti*, die door dezen Consul tot die waardigheid verheven waren, zoodat *et* tusschen de beide woorden, door verloop van tijd, zou weggevallen zijn.

[5]) *aerarium*, de openbare schatkist, welke zich in den tempel van *Saturnus* bevond en van de schatkist des keizers, *Fiscus*, moet onderscheiden worden.

fraudasset. Ubi dicendæ causæ dies advēnit, Scipio magna homĭnum frequentia in forum est deductus. Jussus causam dicĕre, sine ulla crimĭnis mentiōne, magnifĭcam oratiōnem de rebus a se gestis habuit. »Hac die, inquit, Carthagĭnem vici: eamus in Capitolium, et Diis supplicemus." E foro statim in Capitolium adscendit. Simul universa concio ab accusatoribus defēcit, et secūta Scipiōnem est; nec quisquam præter præcōnem, qui reum ex rostris [1]) citaverat, cum tribūnis mansit. Celebratior is dies favōre homĭnum fuit, quam quo triumphans de Syphāce rege et Carthaginiensibus urbem est ingressus. Inde, ne amplius tribunitiis injuriis vexaretur, in Liternīnam [2]) villam concessit, ubi relĭquam egit ætātem sine urbis [3]) desiderio.

125. Cum Scipio Africānus Literni degĕret, complūres prædōnum duces ad eum videndum consulto venerunt. Quos Scipio ratus ad vim sibi faciendam venire, præsidium servorum in tecto [4]) collocavit, aliáque festinanter paravit, quæ ad eos repellendos opus erant. Quod ubi prædōnes animadverterunt, abjectis armis, januæ appropinquant, nuntiantque, se non vitæ ejus hostes, sed virtūtis admiratōres venisse, conspectum tanti viri expetentes; proinde ne gravaretur [5]), se spectandum præbēre. Id postquam audivit Scipio, fores reserari eosque

---

[1]) *rostris*. Het spreekgestoelte op het Forum te Rome werd, in het j. d. s. 416, met de snebben der op de inwoners van Antium veroverde schepen, versierd en ontving vandaar den naam *rostra* van *rostrum*: *scheepssnebbe*.

[2]) *Literninam villam*, landgoed van Scipio bij Liternum, eene stad in Campanië.

[3]) *urbis*, genitivus objectivus.

[4]) *tectum* van: *tego* eigenlijk: *het dak*, staat hier voor het geheele *huis*.

[5]) *ne gravaretur*. Bij den modus optativus wordt *niet* altijd door *ne* uitgedrukt.

introdūci jussit. Illi postes januæ, tamquam religiosissimam aram, venerati, cupĭde Scipiōnis dextĕram apprehenderunt, ac diu deosculati sunt; deinde, posĭtis ante vestibŭlum donis, læti quod Scipiōnem vidēre sibi contigisset, domum reverterunt. Paulo post mortuus est Scipio, moriensque ab uxōre petiit, ne corpus suum Romam referretur.

LUCIUS SCIPIO ASIATICUS.

126. Lucius Scipio, frater Africāni, infirmo erat corpŏre; consul tamen, legāto fratre [1]), contra Antiŏchum, de quo prius [2]), missus est. Cum in Asiam advenisset, ad duo ferme milia ab hoste castra posuit. Antiŏchus prior aciem instruxit, nec Scipio detrectavit certāmen. Cum autem duæ acies in conspectu essent, coorta nebŭla caligĭnem dedit, quæ nihil prorsus Romānis, plurĭmum vero nocuit turmis regiis; namque humor gladios aut pila Romanorum non hebetabat; arcus vero quibus Antiŏchi milĭtes utebantur, arcus fundasque et jaculorum amenta emollierat. Ităque fusus est regis exercĭtus fugatusque. Ipse Antiŏchus, cum paucis fugiens, in Lydiam concessit. Tum Asiæ urbes victōri se dediderunt. Lucius Scipio Romam reversus, ingenti gloria triumphavit, et *Asiatici* cognōmen accēpit.

127. Postea Lucius Scipio simul cum fratre accusatus est acceptæ ab Antiŏcho pecuniæ, et quamvis contendĕret, omnem prædam in ærarium fuisse illātam, damnatus tamen est; jamque in carcĕrem deducendus erat. Tunc Tiberius Gracchus, licet Scipiōnis inimīcus, dixit,

---

[1]) *legato fratre*, ablativus absolutus.

[2]) *de quo prius* scil: locuti sumus.

sibi [1]) quidem esse cum Scipiōne simultātem, nec se quidquam gratiæ quærendæ causa facĕre; sed non passūrum [2]), Lucium Scipiōnem in carcĕre atque in vincŭlis esse, jussitque eum dimitti. Gratiæ ingentes a Senātu actæ sunt Tiberio Graccho, quod Rempublĭcam privātis simultatibus potiōrem habuisset. Missi deinde quæstōres [3]) in domum Scipiōnis, nullum pecuniæ regiæ vestigium repererunt. Lucio Scipiōni collāta est ab amīcis et propinquis ea pecunia qua multatus fuerat; hanc vero Scipio noluit accipĕre.

PUBLIUS SCIPIO NASĪCA.

128. Publius Scipio Nasĭca fuit patrui [4]) Scipiōnis Africāni filius. Cum olim adolescens Ædilitātem petĕret, manum cujusdam civis Romāni rustĭco opĕre duratum, more candidatorum [5]), apprehendit; jocansque eum interrogavit, num manibus solĭtus esset ambulare. Quod intempestīve dictum a circumstantibus exceptum ad populum manavit, causamque repulsæ Scipiōni attŭlit. Namque omnes rustĭcæ tribus [6]) paupertātem sibi ab eo exprobratam judicantes, plane contumeliōsi ejus dicterii

[1]) *sibi*, dativus bij *esse* in de beteekenis van: *hebben*.

[2]) *passurum* scil: se.

[3]) *quaestores*. Zie cap. 132.

[4]) *patrui*. Cneus Scipio, de vader van Scipio Nasica, was broeder van Publius Scipio, den vader van Scipio, den Afrikaner. Nasica was bijgevolg volle neef van den Afrikaner.

[5]) *canditatorum*. Zij, die naar een ambt stonden, heetten *candidati*, wegens de *toga candida*, door hen gedragen.

[6]) *rusticae tribus*. Er waren tribus *urbanae* en tribus *rusticae*. De laatste, uit landeigenaars bestaande, genoten hooger aanzien dan de eerste.

pœnas expetendas censuerunt. Quæ repulsa nobĭlis adolescentis ingenium ab insolentia revocavit, eumque postea commendandum ac utĭlem fecit civem.

129. Dum Hannĭbal Italiam devastaret, responsum ab oracŭlo edĭtum esse ferunt: »Hostem Italia pelli vincīque posse, si mater Idæa [1]) a Pessinunte [2]) Romam advecta foret, et hospitio apud civem optĭmum reciperetur." Legāti ea de re ad Attălum, Pergămi regem, missi sunt. Is legātos comĭter acceptos [3]) Pessinuntem deduxit. Quærendus deinde fuit vir, qui eam rite hospitio excipĕret. Publium Scipiōnem Nasĭcam Senātus judicavit virum esse in tota civitāte optĭmum. Idem consul, imperatōris nomen a militibus, et triumphum [4]) a Senātu oblātum recusavit, dixitque, satis gloriæ sibi in omnem vitam eo ipso die quæsītum esse, quo vir optĭmus a senātu judicatus fuerat; hoc titŭlo, etsi nec consulātus, nec triumphus adderetur, satis honorātam Publii Scipiōnis Nasĭcæ imagĭnem [5]) fore.

130. Scipio Nasĭca censor factus, gravem se ac sevērum præbuit. Cum Equĭtum censum agĕret, equĭtem quendam vidit obēso et pingui corpŏre, equum vero ejus strigōsum et macilentum. »Quidnam causæ est, inquit

---

[1]) *Idaea. Cybele* werd *Idœa* genoemd, naar den berg Ida in Phrygië, waarop zij vereerd werd.

[2]) *Pessinus.* Eene stad van Galatië in kl. Azië. Aldaar was Idæa's voornaamste tempel.

[3]) *acceptos* vert: *accepit et ...*

[4]) *triumphum.* Zie § XII. *de Triumphis.*

[5]) *imaginem.* Alleen aan Patriciërs of Plebejers, die een der drie hoogste ambten (magistratus Curules) bekleed hadden, was het geoorloofd, de beelden hunner voorouders ten toon te stellen. Somtijds werd het *jus imaginum* door het volk, als eene uitstekende belooning, verleend, en die dit recht niet bezat was *ignobilis.* Onder elk beeld stonden de naam en de daden van den beteekenden persoon.

censor, cur sis tu quam equus pinguior?" »Quoniam, respondit eques, ego me ipse curo, equum vero curat servus." Minus verecundum visum est responsum; ităque grăvĭter objurgatus est eques, et multa damnatus. Idem Scipio Nasĭca cum Ennio poëta vivebat conjunctissime. Cum ad eum venisset, eĭque ab ostio quærenti ancilla dixisset, Ennium domi non esse, Nasĭca sensit, illam heri jussu dixisse, qui intus erat. Paucis post [1]) diebus, cum ad Nasĭcam venisset Ennius, eumque a janua quæsivisset, exclamavit ipse Nasĭca, se domi non esse. Tum Ennius: »Quid igĭtur! inquit, nonne cognosco vocem tuam?" Hic Nasĭca: »Homo es impŭdens, ait: ego, cum te quærĕrem, ancillæ tuæ credĭdi, te domi non esse; tu non mihi credis ipsi."

MARCUS PORCIUS CATO.

131. Marcus Porcius Cato, ortus municipio [2]) Tuscŭlo, adolescentŭlus [3]), priusquam honoribus opĕram daret, rure in prædiis paternis versatus est; deinde Romam demigravit, et in foro [4]) esse cœpit. Primum stipendium meruit, septendĕcim annos [5]) natus, Quinto Fabio consŭle, cui postea semper adhæsit. Inde

---

[1]) *post*, hier adverbium.

[2]) *municipio. Municipia* waren: met de Romeinen verbondene Republieken, die deels de Romeinsche wetten aangenomen hadden, deels volgens eigene wetten leefden. Allen hadden hunne eigene overheden en raadslieden: *decuriones*.

[3]) *adolescentulus*, te vertalen als *bepaling* van het *gezegde*.

[4]) *foro*. Zie § II de Comitiis.

[5]) *annos*. Om iemands ouderdom aan te duiden, gebruikt men het participium *natus*, met het nomen van den tijd in den *accusativus*.

castra secūtus est Claudii Nerōnis, ejusque opĕra magni æstimata est in proelio apud Senam, quo cecĭdit Hasdrŭbal [1]), frater Hannibălis. Ab adolescentia frugalitātem temperantiamque coluit. Pellibus hædīnis pro stragŭla veste utebatur; eōdem cibo, quo milĭtes, vescebatur: aquam in bellĭcis expeditionibus potabat; si nimio æstu torqueretur, acētum; si vires deficĕrent, paulŭlum viliōris vini.

132. Cato Scipiōni Africāno Quæstor [2]) obtīgit, et cum eo parum amīce vixit. Nam parcimoniæ amans, haud probabat sumptus, quos Scipio faciebat. Quare, eo relicto, Romam rediit, ibīque Scipiōnis vitam palam et aperte reprehendit, quasi militārem disciplīnam corrumpĕret. Dictitabat, ipsum cum pallio et crepĭdis solĭtum ambulare in gymnasio, palæstræ [3]) opĕram dare, milĭtum licentiæ indulgēre. Quod crimen non verbo sed facto diluit Scipio. Nam, cum ea de re legāti Roma Syracūsas missi essent, Scipio exercĭtum omnem eo convenire et classem expediri jussit, tamquam dimicandum eo die terrāque marīque cum Carthaginiensibus esset; postridie, legātis inspectantibus, pugnæ simulācrum præbuit. Tunc armamentaria, horrea, omnemque belli apparātum ocŭlis eorum subjēcit. Reversi Romam legāti, omnia apud exercĭtum Scipiōnis præclāre se habēre renuntiarunt.

133. Eādem asperitāte Cato matronarum luxum in-

---

[1]) *cecidit Hasdrubal.* Zie Cap. 105 en 106.

[2]) *Quæstor.* De *Quæstors* waren met de ontvangst en het beheer der geldmiddelen belast, ook hadden zij het opzicht over de staats-archieven, bewaarden de vaandels en den oorlogsbuit enz. Na hunne aftreding werden zij naar de provinciën gezonden.

[3]) *palæstra.* Eene opene plaats voor lichaamsoefeningen, met bedekte gaanderijen omringd. Hier beteekent *palæstra*: *het worstelen*, *de worstelkunst.*

sectatus est. Scilĭcet in medio ardōre [1]) belli Punĭci, Oppius, tribūnus plebis, legem tulerat, qua mulĭeres Romānæ vetabantur, ne plus auri [2]) quam semunciam habērent, ne versicolōre uterentur vestimento, ne quadrīgis per urbem veherentur. Confecto autem bello, et florente Republĭca, matrōnæ pristīna ornamenta sibi reddi enixe postulabant; omnes vias urbis obsidebant, virosque ad forum descendentes orabant, ut legem Oppiam abrogarent. Quibus acerrime restĭtit Cato his propemŏdum verbis: »Quid causæ [3]) est, cur sic trepĭdent mulĭeres? Num de redimendis seu patre, seu marīto, seu libĕris agĭtur? Sic tumultuantur, quod pedibus nunc ambulare deceat, quod gemmis [4]) carēre. Quarum nisi fastum coerceamus, privātæ cujusque rei clades publĭcæ ruinam afferet. [5])" Repugnante tamen Catōne, lex fuit abrogata.

134. Cato creatus consul, in Hispaniam adversus Celtibēros profectus est: quos acri proelio vicit, et ad deditiōnem compŭlit. Eo in bello Cato cum ultĭmis milĭtum, parcimonia, vigiliis et labōre certavit, nec in quemquam gravius severiusque imperium exercuit, quam in semetipsum. Cum Hispānos ad defectiōnem pronos vidēret, cavendum [6]) judicavit, ne deinceps rebellare possent. Id autem effecturus sibi videbatur, si eorum muros diruĕret. Sed verĭtus ne [7]), si id universis civitatibus imperaret commūni edicto, non obtemperarent, scripsit ad singŭlas separātim, ut muros diruĕrent, epistolasque

[1]) *in medio ardore belli Punici: in het heetste van den Punischen oorlog.*

[2]) *auri*, genit. partitivus achter *plus*.

[3]) *causæ*, genitivus partitivus bij het pron. neutrum: *quid*.

[4]) *gemmis*, ablativus, geregeerd door *carere*.

[5]) *Construeer*: clades rei cujusque privatæ afferet ruinam publicæ (rei), nisi coerceamus fastum earum (quarum).

[6]) *cavendum*, het gerundivum hier *onpersoonlijk* gebruikt.

[7]) *ne*, achter de verba van *vreezen*, te vertalen door: *dat*.

omnibus simul eodemque die reddendas curavit [1]). Cum unaquæque sibi soli imperari putaret, universæ paruerunt. Cato Romam reversus de Hispania triumphavit.

135. Postea Cato censor factus, sevēre admŏdum ei præfuit potestāti. Nam, et in complūres nobĭles animadvertit et imprīmis Lucium Flaminium, virum consulārem, senātu movit. Cui inter alia facinŏra hoc objēcit. Cum esset in Gallia Flaminius, muliĕrem, cujus amōre ardebat, ad cœnam vocavit, eīque forte inter cœnandum dixit, multos capĭtis damnatos in vincŭlis esse, quos secūri percussurus esset. Tum illa negavit, se unquam vidisse quemquam secūri ferientem, et pervelle id vidēre. Statim Flaminius unum ex his, qui in carcĕre detinebantur, addūci jussit, et ipse secūri percussit. Tam exsecrandam feritātem eo severius castigandam putavit Cato, quod cum probro privāto conjungĕret imperii dedēcus. Quid enim crudelius quam inter pocŭla et dapes ad spectacŭlum perdĭtæ muliĕris humānam victĭmam mactare, et mensam cruōre respergĕre?

136. Cum in Senātu de tertio Punĭco bello ageretur, Cato jam senex delendam Carthagĭnem censuit, negavitque, ea stante, salvam esse posse Rempublĭcam. Cum autem id, contradicente Scipiōne Nasĭca, non facĭle Patribus persuadēret, deinceps, quoties de re alĭqua sententiam dixit in Senātu, addĭdit semper: »Hoc censeo, et Carthagĭnem esse delendam." Tandem in Curiam olim intŭlit ficum præcōcem, et excussa toga effūdit. Cujus cum pulchritudĭnem Patres admirarentur, interrogavit eos Cato, quandŏnam ex arbŏre lectam putarent? Illis ficum recentem videri affirmantibus: »Atqui, inquit, tertio abhinc die scitōte decerptam esse Carthagĭne; tam

---

[1]) *reddendas curavit*: hij liet ter hand stellen.

prope ab hoste absŭmus [1])!" Movit ea res Patrum anĭmos, et bellum Carthaginiensibus indictum est.

137. Fuit Cato, ut senātor egregius, ita bonus pater. Cum ei natus esset filius, nullis negotiis, nisi publĭcis, impediebatur, quomĭnus [2]) adesset matri, infantem abluenti et fasciis involventi. Illa enim proprio lacte filium alebat. Ubi alĭquid intelligĕre potuit puer, eum pater ipse in littĕris instituit, licet idoneum et erudītum domi servum habēret. Nolebat enim servum filio maledicĕre, vel aurum vellicare, si tardior [3]) in discendo esset; neque etiam filium tanti beneficii, hoc est: doctrīnæ, debitōrem esse servo. Ipse ităque ejus ludimagister, ipse legum doctor, ipse lanista fuit. Conscripsit manu sua, grandibus littĕris, historias, ut etiam in paterna domo filius ante ocŭlos proposīta habēret vetĕrum institūta et exempla.

138. Cum postea Catōnis filius in exercĭtu Pompilii tiro [4]) militaret, et Pompilio visum esset, unam dimittĕre legiōnem [5]), Catōnis quoque filium dimīsit; sed cum is, amōre pugnandi, in exercĭtu remansisset, Cato pater ad Pompilium scripsit, ut si filium pateretur in exercĭtu remanēre, secundo eum obligaret militiæ sacramento [6]),

---

[1]) *tam prope ab hoste absumus:* vert.: *zoo nabij zijn wij den vijand.*

[2]) *quominus* voor: *ut eo minus* wordt, bij eenige verba van *verhinderen,* in plaats van *ne* gebruikt.

[3]) *tardior.* Als het tweede lid der vergelijking wordt uitgelaten, kan men den comparativus vertalen door: *tamelijk, nog al, al te.*

[4]) *tiro,* te vertalen als *bepaling* van het *gezegde. Tiro* heet eigenlijk de jongeling, die de *toga virilis* heeft aangenomen. Vandaar, *tirones: jonge of pas geworvene soldaten.*

[5]) *legionem.* Zie § XI. *de Forma aciei.*

[6]) *sacramento.* Den *soldateneed* namen de Tribunen hunnen onderhoorigen af; hij moest aan elken nieuwen veldheer vernieuwd worden.

quia, priōre amisso, cum hostibus jure pugnare non poterat. Exstat adhuc Catōnis patris ad filium epistŏla, in qua scribit, se audivisse eum missum factum esse a Pompilio imperatōre, monetque eum, ut caveat ne proelium ineat. Negat enim jus esse, qui miles non sit, eum pugnare cum hoste. Quæ quidem littĕræ satis indĭcant, Catōnem sacramenti cujuslĭbet observantissimum exstitisse.

139. Agricultūra [1]) plurĭmum delectabatur Cato, malebatque agrorum et pecŏrum fructu, quam fenŏre, ditescĕre. Cum ab eo quæreretur, quid maxĭme in re familiāri expediret, respondit: »Bene pascĕre." Quid secundum? »Satis bene pascĕre." Quid tertium? »Male pascĕre." Quid quartum? »Arare." Et cum ille, qui quæsierat, dixisset: »Quid fenerari?" Tum Cato: »Quid, inquit, homĭnem occidĕre?" Scripsit ipse, villas suas ne tectorio quidem fuisse perlĭtas [2]), atque postea addĭdit: »Neque mihi ædificatio, neque vas, neque vestimentum ullum est pretiōsum: si quid est, quo uti possim, utor; si non est, facĭle careo. Suo quemque uti et frui, per me [3]) licet. Mihi vitio quidam vertunt, quod multis egeam; at ego illis vitio tribuo, quod nequeant egēre."

140. Injuriarum patientissimus fuit Cato. Cum ei causam agenti protervus quidam pingui salīva, quantum poterat attracta, in frontem mediam [4]) inspuisset, tulit hoc lenĭter: »Et ego, inquit, vir nequam, affirmabo, falli eos, qui te negant os [5]) habēre." Ab alio homĭne

---

[1]) *Agricultura.* Er bestaan nog schriften van Cato over *den landbouw.*

[2]) *perlino.*

[3]) *per me: wat mij betreft.*

[4]) *in frontem mediam*, zie Cap. 18: *»in media urbe"*.

[5]) *os* beteekent in het Latijn ook: *onbeschaamdheid.* Men lette op de woordspeling.

imprŏbo contumeliis proscissus [1]): »inĭqua, inquit, tecum mihi est pugna: tu enim probra facĭle audis, et dicis libenter; mihi vero et dicĕre ingrātum, et audire insolĭtum." Dicĕre solebat, acerbos inimīcos melius de quibusdam merēri quam eos amīcos, qui dulces videantur; illos enim sæpe verum dicĕre, hos nunquam. Perpaucos hodie reperias conviciorum patientissimos; quomŏdo ea ulcisci possint, secum usque meditantur, nedum [2]) sint eorum immemŏres.

141. Cato ab adolescentia usque ad extrēmam ætātem inimicitias, Reipublĭcæ causa, suscipĕre non destĭtit. Ipse a multis accusatus, non modo nullum venit in discrīmen existimatiōnis suæ, sed, quoad vixit, virtūtum laude crevit. Quartum et octogesĭmum agens annum, ab inimīcis capitāli crimĭne accusatus, suam ipse causam peroravit, nec quisquam, aut memoriam ejus tardiōrem [3]), aut latĕris firmitātem imminūtam, aut os hæsitatiōne impedītum fuisse, animadvertit. Non illum enervavit, nec afflixit senectus: ea ætāte adĕrat amīcis, veniebat in senātum frequens. Græcas etiam littĕras didĭcit. Quando obrepĕret senectus, vix intellexit. Sensim sine sensu ætas ingravescebat, nec subĭto fracta est, sed diuturnitāte quasi exstincta. Annos quinque et octoginta natus excessit e vita.

---

[1]) *proscindo.*

[2]) *nedum: laat staan dan.* Om den conjunctivus *sint* uit te leggen, moet men, achter het adverbium *nedum*, de conjunctio *ut* denken.

[3]) *tardiorem.* Zie Cap. 137. »*tardior*".

TITUS QUINCTIUS FLAMINIUS.

142. Titus Quinctius Flaminius, ejus qui apud Trasimēnum periit, filius, consul missus est adversus Philippum [1]), Macedŏnum regem, qui Hannibălem pecunia et copiis juverat, Atheniensesque, popŭli Romāni socios, armis lacessiverat. Contraxerant autem bellum cum Philippo Athenienses haudquāquam digna causa. Duo juvĕnes Acarnānes non initiāti, templum Cerĕris [2]) cum cetĕra turba ingressi sunt. Facĭle eos sermo prodĭdit. Perducti ad Antistĭtes templi, etsi manifestum foret, eos per errōrem ingressos [3]), tamquam ob infandum scelus interfecti sunt. Acarnānes suorum nece commōti, ad vindicandos illos auxilium a Philippo petierunt, qui terram Attĭcam igne ferrōque vastavit, urbes complūres cepit, Athēnas ipsas oppugnavit.

143. Flaminius, exercĭtu conscripto, maturius quam solĭti erant priōres consŭles profectus in Græciam magnis itineribus contendit. Tunc caduceātor [4]) ab rege venit, locum ac tempus colloquendi postŭlans. Flaminius victoriæ quam pacis avidior, tamen ad constitūtum tempus venit in colloquium, postulavitque ut Philippus omni Græcia decedĕret. Accensus indignatiōne rex exclamavit:

---

[1]) *Philippum.* Dezen Philippus, opvolger van Demetrius III, moet men niet verwarren met Philippus II, vader van Alexander, den Groote.

[2]) *Cereris*, genit. van *Ceres*, de godin van den *landbouw* en der *vruchtbaarheid*. De Grieken vereerden haar onder den naam van Demeter of Deo.

[3]) *ingressos*, scil.: esse.

[4]) *caduceator: een vredebode, een parlementair*, die een herautstaf (*caduceus*) voor zich uitdroeg. Deze staf was met twee slangen omwonden, wier koppen, als zinnebeeld van vrede, naar elkander gewend waren.

»Quid victo imperares gravius, Tite Quincti?" Et cum quidam ex circumstantibus labōrans ocŭlis adjecisset, aut bello vincendum, aut melioribus [1]) parendum esse: »Appāret id quidem, inquit Philippus, etiam cæco" jocans in ejus valetudĭnem oculorum. Erat quippe Philippus dicacior natūra [2]), quam regem decet, et ne inter seria quidem satis risu [3]) tempĕrans. Dein, re infecta, se ex colloquio proripuit. Quem Flaminius bis proelio fudit, castrisque exuit.

144. Quinctius Flaminius Græciæ vetĕrem statum reddĭdit, ut legibus suis vivĕret, et antīqua libertāte frueretur. Adĕrat ludorum Isthmiorum [4]) tempus, ad quod spectacŭlum Græcia universa convenerat. Tum præco mediam in arēnam [5]) processit, tubāque silentio facto, hæc verba pronuntiavit: »Senātus, populusque Romānus, et Titus Quinctius Flaminius imperātor, Philippo rege et Macedonĭbus devictis, omnes Græciæ civitātes libĕras esse jubent." Audīta voce præcōnis, majus gaudium fuit, quam quantum homĭnes possent capĕre; vix satis credebat unusquisque se audivisse; alii alios intuebantur mirabundi. Revocatus præco, cum singŭli non audire tantum, sed vidēre etiam libertātis suæ nuntium avērent, itĕrum pronuntiavit eădem. Tum tantus clamor exortus est, ut memŏrent, aves quæ supervolabant, attonĭtas paventesque decidisse.

145. Quinctio Flaminio triumphus [6]) a Senātu ultro

[1]) *melioribus* namelijk: *conditionibus.*

[2]) *natura,* ablativus partis

[3]) *risu*, ablativus partis.

[4]) *ludorum Isthmiorum.* Deze feestspelen, ter eere van Neptunus, heetten: *Isthmische*, omdat zij gevierd werden op de landengte (isthmus) van Corinthe. Zij hadden, om de vijf jaren, plaats.

[5]) *mediam in arenam.* Zie Cap. 101. »*medio amne.*"

[6]) *triumphus.* Zie § XII. *de Triumphis.*

decrētus est. Postea, cum Prusias, Bithyniæ rex, legātos Romam misisset, casu accĭdit, ut legāti apud Flaminium cœnarent [1]), atque ibi, de Hannibăle mentiōne facta, ex his unus dicĕret, eum in Prusiæ regno esse. Id postĕro die Flaminius ad Senātum detŭlit. Patres, qui vivo Hannibăle, nunquam metu [2]) vacui erant, legātos in Bithyniam miserunt, in his Flaminium, qui Hannibălem sibi dedi poscĕrent. A primo colloquio Flaminii, ad domum Hannibălis custodiendam, milĭtes a rege missi sunt. Hannĭbal septem exĭtus e domo fecerat, ut semper alĭquod iter fugæ præparātum habēret. Postquam ei fuit nuntiatum, milĭtes regios in vestibŭlo esse, conātus est postĭco occulto fugĕre. Ubi vero id quoque obseptum sensit, et omnia clausa esse, hausto, quod sub anŭli gemma habebat, venēno absumptus est.

LUCIUS PAULUS ÆMILIUS MACEDONICUS.

(Anno urbis condĭtæ 582).

146. Paulus Æmilius ejus [3]) qui ad Cannas cecĭdit, filius erat. Consul sortītus [4]) est Macedoniam provinciam, in qua

---

[1]) *cœnarent.* De hoofdmaaltijd der Romeinen, het avondeten (coena), had tegen 4 ure na den middag plaats. Een uur te voren werd het bad genomen. De maaltijd eindigde met het nagerecht. Zie § V de Conviviis.

[2]) *metu*, ablativus, geregeerd door *vacuus: ledig, vrij.*

[3]) *ejus.* Paulus Æmilius, die in den slag bij Cannæ sneuvelde, was ambtgenoot van Terentius Varro. Zie Cap 96.

[4]) *sortitus est.* De *provinciæ* waren *prætoriae* en *consulares*, die beiden volgens de beschikking van den Senaat, door het *lot* (*sortitio*) of volgens eene overeenkomst (*comparatio*), verdeeld werden.

Perseus [1]), Philippi filius, paterni in Romānos odii heres, bellum renovaverat. Cum adversus Perseum profecturus esset, et domum ad vespĕrum rediret, filiam suam, quæ tunc erat admŏdum parva, deoscŭlans, forte animadvertit tristicŭlam: "Cur, inquit, filiŏla mea, cur tristis es?" Illa autem respondit mœrens: "Perse periit, pater, (porro erat recens mortua catella eo nomĭne.)" Tum ille arctius puellam complexus: "Accipio omen, inquit, filia mea," Ita ex fortuīto dicto quasi spem certam clarissimi triumphi anĭmo præsumpsit. Ingressus deinde Macedoniam, recta ad hostem perrexit.

147. Interea dum utráque acies in conspectu erat, Sulpicius Gallus, tribūnus milĭtum, Romānum exercĭtum magno metu liberavit. Is enim, cum lunæ defectiōnem nocte sequenti futūram præsciret, ad conciōnem vocatis militĭbus dixit: "Nocte proxĭma, ne quis id pro portento accipiat, ab hora secunda [2]) usque ad quartam luna defectura est. Id, quia naturāli ordĭne et certis fit temporibus, et sciri ante et prædīci potest. Ităque, quemadmŏdum nemo miratur, lunam nunc pleno orbe, nunc senescentem exiguo cornu fulgēre, sic mirum non est eam obscurari, quando umbra terræ condĭtur." Quapropter Romānos non movit illa defectio; Macedŏnes vero eădem, ut triste prodigium, terruit.

[1]) *Perseus.* Deze Perseus, de laatste Koning van Macedonië, was de zoon van Philippus V, die door den Consul Flaminius tweemaal overwonnen werd.

[2]) *ab hora secunda etc.* De Romeinen stelden, in hunne tijdsverdeeling, twaalf uren voor den dag en twaalf uren voor den nacht en begonnen de dag-uren te tellen op den tijd, die beantwoordt aan het zesde uur des morgens bij ons. »Ab hora secunda usque ad quartam" des nachts (»nocte proxima") was alzoo, naar onze rekening, van acht tot tien uren 's avonds. Ook verdeelden de Romeinen de uren van den nacht in vier gelijke deelen, van drie uren elk, en noemden die: *de eerste nachtwake, de tweede nachtwake* enz.

148. Paulus Æmilius cum Perseo acerrĭme dimicavit tertio Nonas Septembres [1]). Macedŏnum exercĭtus cæsus fugatusque est; rex ipse cum paucis fugit. Fugientes persecūtus est Æmilius usque ad initium noctis; tum se in castra victor recēpit. Reversum gravis cura angebat, quod filium in castris non invenisset. Is erat Publius Scipio, postea *Africānus*, delēta Carthagĭne, appellātus, qui decĭmum septĭmum tunc annum agens, dum acrius insequĭtur hostes, in partem aliam turba abreptus fuerat. Media tandem nocte in castra rediit. Tum, recepto sospĭte filio, pater tantæ victoriæ gaudium persensit. Victus Perseus in templum confugerat, ibīque in angŭlo obscūro delitescebat: deprehensus, cum filio natu maxĭmo ad consŭlem perductus est.

149. Perseus pulla [2]) veste amictus castra ingressus est. Non alias ad ullum spectacŭlum tanta multitūdo occurrit. Rex captīvus progrĕdi præ turba non potĕrat, donec consul lictōres [3]) misit, qui submovendo circumfūsos iter ad prætorium facĕrent. Æmilius, ubi audīvit Perseum adesse, consurrexit, progressusque paulum introeunti regi manum porrexit; introductum in tabernacŭlum suo latĕri assidēre jussit. Deinde eum interrogavit, qua inductus injuria bellum contra popŭlum Romānum tam infesto anĭmo suscepisset? Rex, nullo dato responso, terram intuens, diu multumque flevit. Tum consul: »Bonum, inquit, anĭmum habe: popŭli Romāni clementia non modo spem tibi, sed prope certam fiduciam salūtis præbet."

---

[1]) *tertio Nonas Septembres* is de 3de September. *Nonæ* beteekent een tijdsverloop van negen dagen tusschen dien dag der maand, welke *Nonæ* heet en de *Idus* der maand. De *Nonæ Septembres* vallen op den 5den dier maand. Zie § III. *de Mensibus.*

[2]) *pulla.* In kommer en rouw droeg men eene toga *pulla.*

[3]) *lictores.* Zie cap. 51.

150. Postquam Perseum consolatus est Paulus Æmilius, sermōnem ad circumstantes Romānos convertit: »Videtis, inquit, exemplum insigne mutatiōnis rerum humanarum. Vobis hæc præcipue dico, juvĕnes. Nemĭnem ideo decet, in quemquam superbe agĕre: nec præsenti credĕre fortūnæ." Eo ipso die, Perseus a consŭle ad cœnam invitatus est, et alius omnis ei habĭtus est honos, qui haberi in tali fortūna potĕrat. Deinde, cum ad consŭlem multarum gentium legāti, gratulandi causa, venissent, Paulus Æmilius ludos [1]) magno apparātu fecit, lautumque convivium paravit. Qua in re curam et diligentiam adhibebat, dicĕre solĭtus [2]) et convivium instruĕre et ludos parare viri ejusdem esse, qui sciret bello vincĕre.

151. Confecto bello, Paulus Æmilius regia nave ad urbem est subvectus. Complētæ erant omnes Tibĕris ripæ obviam effusa multitudĭne. Fuit ejus triumphus omnium longe magnificentissĭmus. Popŭlus, exstructis per forum tabulātis in modum theatrorum, spectavit candĭdis togis [3]) amictus. Cunctis patebant omnia templa, quæ sertis coronata ture multo fumabant. In tres dies distribūta est pompa spectacŭli. Primus dies vix suffēcit transvehendis [4]) signis tabulisque; die secundo translāta sunt arma, galeæ, scuta, lorīcæ, pharĕtræ, argentum atque aurum. Tertio die, primo statim mane ducĕre agmen cœpere tibicĭnes, non festos sollemnium pomparum modos, sed bellĭcum sonantes, quasi in aciem procedendum foret.

---

[1]) *ludos*. Zie § VII. *de Ludis*.

[2]) *solitus*, te vertalen als part. *præsens*.

[3]) *togis*. De toga, het nationale kleed der Rom. burgers, was een geweven mantel, doorgaans van witte wol. Zie § IV. de Vestibus.

[4]) *suffecit transvehendis signis: was lang genoeg* of *toereikend voor het vervoeren van ...*

Deinde agebantur pingues cornibus auratis et vittis redimīti boves centum viginti.

152. Sequebantur Persei libĕri, comitante educatorum et magistrorum turba, qui manus ad spectatōres cum lacrĭmis miserabilĭter tendebant, et puĕros docebant, implorandam supplicĭter victōris popŭli misericordiam. Pone filios incedebat cum uxōre Perseus stupenti et attonĭto simĭlis. Inde quadringentæ corōnæ aureæ portabantur, ab omnibus fere Græciæ civitatibus dono missæ. Postrēmo ipse in curru Paulus auro purpurāque fulgens eminebat, qui magnam cum dignitāte alia corpŏris, tum senecta ipsa, majestātem præ se ferebat. Post currum, inter alios illustres viros, filii duo Æmilii; deinde equĭtes turmātim, et cohortes [1]) pedĭtum, suis quæque ordinibus. Paulo a Senātu et a plebe concessum est, ut in ludis Circensibus [2]) veste triumphāli uteretur; eĭque cognōmen *Macedonĭci* indĭtum.

153. Tantæ huic lætitiæ gravis dolor admixtus est. Nam Paulus Æmilius, duobus filiis in adoptiōnem datis, duos tantum nomĭnis herēdes domi retinuerat. Ex his minor, ferme duodĕcim annos [3]) natus, quinque diebus ante triumphum patris, major autem triduo post triumphum, decessit. Erat porro Æmilius liberorum amantissĭmus; eos erudiendos curaverat [4]) non solum Romāna vetĕri disciplīna, sed etiam Græcis littĕris. Optĭmos adhibuerat magistros, eorumque exercitiis omnibus ipse

---

[1]) *cohortes.* Een *Cohors* was het tiende gedeelte van een legioen. Zie § VIII. de *Exercitu.*

[2]) *in ludis Circensibus.* De *Ludi Circenses* behoorden tot de voornaamste openbare spelen. Men telde te Rome 13 groote steenen gebouwen, van boven onbedekt, welke voor openlijke spelen gebruikt werden. Zie § VI. *de Ludis.*

[3]) *annos.* Zie cap. 131. »*annos*".

[4]) *erudiendos curaverat.* Zie cap. 42 »*dandum curavit.*"

interfuerat, cum eum Respublĭca alio non vocaret. Quem tamen casum fortĭter tulit, et in oratiōne, quam de rebus a se gestis apud popŭlum habuit: »Optavi, inquit, ut, si quid adversi imminēret ad expiandam [1]) nimiam felicitātem, id in domum meam potius quam in Rempublĭcam recidĕret. Nemo jam ex tot libĕris superest, qui Pauli Æmilii nomen ferat; sed hanc privātam calamitātem vestra felicĭtas et secunda fortūna publĭca solantur."

154. Faulus Æmilius omni Macedŏnum gaza, quæ fuit maxĭma, potītus erat. Tantam in ærarium popŭli Romāni pecuniam invexerat, ut unīus imperatōris præda finem attulerit tributorum; at hic non modo nihil ex thesauris regiis concupīvit, sed ne ipse quidem eos inspicĕre dignatus est. Per alios homĭnes cuncta administravit, nec quidquam in domum suam intŭlit, præter memoriam nomĭnis sempiternam. Mortuus est adeo pauper, ut dos ejus uxōri, nisi vendĭto, quem unum [2]) reliquerat, fundo, non potuerit exsolvi. Exsequiæ [3]) ejus non tam auro et ebŏre, quam omnium benevolentia et studio fuerunt insignes. Macedoniæ princĭpes, qui tunc Romæ erant legatiōnis nomĭne, humĕros suos funĕbri lecto sponte subjecerunt. Quem enim in bello ob virtūtem timuerant, eundem in pace ob maxĭmam justitiam diligebant.

---

[1]) *ad expiandam.* De Ouden schreven aan hunne goden velerlei hartstochten, ook jaloerschheid toe, en geloofden, dat iemand tot het toppunt van geluk gekomen, door eenig zwaar onheil bedreigd werd.

[2]) *quem unum* voor: nisi vendito *uno* fundo, quem reliquerat.

[3]) *exsequiæ.* Zie § VII. *de Funeribus.*

CAJUS POPILIUS LÆNAS

155. Paulo Æmilio consŭle, Romam venerunt legāti a Ptolemæo [1]), rege Ægypti, qui, pulso fratre majōre [2]), Alexandrīam tenebat. Nam Antiŏchus, rex Syriæ, per speciem reducendi in regnum majōris Ptolemæi, Ægyptum invadĕre conabatur. Jam navāli prœlio vicerat minōrem Ptolemæum, et Alexandrīam obsidebat; nec procul abesse videbatur, quin [3]) regno opulentissĭmo potiretur. Legāti sordidāti [4]), barba cæsariēque promissa, cum ramis oleæ ingressi Curiam, procubuerunt. Oratio fuit etiam miserabilior quam habĭtus. Senātum orabant, ut opem regno Ægypti ferret. Moti patres legatorum precibus, exemplo legatiōnem miserunt, cujus princeps Cajus Popilius Lænas, ad bellum inter fratres componendum. Jussus est Popilius adire prius Antiŏchum, deinde Ptolemæum, iisque denuntiare ut bello absistĕrent; qui secus fecisset, eum pro hoste a Senātu habĭtum iri.

156. Prope Alexandrīam Antiŏcho occurrerunt legāti. Quos advenientes Antiŏchus amīce salutavit, et Popilio dextram porrexit; at Popilius suam regi noluit porrigĕre; sed tabellas, in quibus erat senatusconsultum [5]), ei

[1]) *Ptolemæo.* Deze Ptolomæus is de zesde van dien naam, die om zijn haat tegen Cleopatra, zijne moeder, ironisch *Philometor* (moederlievend) bijgenaamd werd.

[2]) *fratre majore.* De oudste broeder van Ptol. VI heette Ptolemaeus Evergetes of Physcon.

[3]) *quin* achter een verbum, dat *verwijderd zijn* beteekent, te vertalen door: *dat, of.*

[4]) *sordidatus.* Een beschuldigde vertoonde zich, om het medelijden op te wekken, in havelooze kleeding.

[5]) *Senatusconsultum* heette een besluit van den Senaat, waartegen de Tribuni Plebis zich niet hadden verzet, en dat alzoo voor het Romeinsche volk verbindend was. *Auctoritas Senatus* was eene verordening van den Senaat, die nog geene kracht van wet had.

tradĭdit, atque statim legĕre jussit. Quibus perlectis, Antiŏchus dixit, se adhibĭtis amīcis consideraturum, quid faciendum sibi esset. Indignatus Popilius, quod rex alĭquam moram interponĕret, virga, quam manu gerebat, regem circumscripsit; ac: »Prius, ait, quam hoc circŭlo excēdas, da responsum, quod Senatui protĭnus referam." Obstupefactus Antiŏchus, cum parumper hæsitasset: »Faciam, inquit, quod censet Senātus." Tum demum Popilius dextram regi, tamquam socio et amīco, porrexit. Eōdem die, cum Antiŏchus excessisset Ægypto, legāti concordiam inter fratres auctoritāte sua firmaverunt. Clara ea legatio fuit, quod Ægyptus fuerat Antiŏcho adempta, redditumque regnum patrium stirpi Ptolemæi.

PUBLIUS SCIPIO ÆMILIANUS.

157. Publius Scipio Æmiliānus, Pauli Macedonĭci filius, adoptiōne Scipiōnis Africāni nepos, a tenĕra ætāte Græcis littĕris a Polybio [1]), præstantis ingenii viro, erudītus est. Ex ejus doctrīna tantos fructus tulit, ut non modo æquāles suos, sed etiam majōres natu omni virtūtum genĕre superaverit. Temperantiæ et continentiæ laudem ante omnia comparare studuit, quod quidem tunc perdifficĭle erat. Mirum enim est, quo impĕtu ad libidĭnes et epŭlas juvĕnes Romāni eo tempŏre ferrentur. At Scipio contrarium vitæ institūtum secūtus, publĭcam modestiæ et continentiæ famam est adeptus. Polybium

[1]) *Polybius* was een beroemd Grieksch geschiedschrijver. Krijgsgevangen gemaakt in den oorlog der Romeinen tegen Perseus, Koning van Macedonië, vergezelde hij Scipio Æmilianus, zijn' leerling, op zijne krijgstochten. Slechts een gedeelte zijner *Algemeene geschiedenis* is tot ons gekomen.

semper domi militiæque [1]) secum habuit: semper arma inter et studia versatus, aut corpus pericŭlis, aut anĭmum disciplīnis exercuit.

158. Scipio Æmiliānus primum in Hispania, Lucullo duce, militavit; eōque in bello egregia fuit ejus opĕra. Nam rex quidam barbărus miræ proceritātis [2]), splendĭdis armis ornatus, sæpe Romānos provocabat, si quis singulāri certamĭne secum vellet congrĕdi. Cumque nemo contra eum exire audēret, suam Romānis ignaviam cum irrīsu et ludibrio exprobrabat. Non tulit indignitātem rei Scipio, progressusque ad hostem, conserta pugna, eum prostrāvit [3]), pari Romanorum lætitia et hostium terrōre, quod ingentis corpŏris [4]) virum ipse exiguæ statūræ dejecisset. Scipio multo majus etiam adiit pericŭlum in expugnatiōne urbis, quam tunc obsidebant Romāni: nam ipse primus [5]) murum conscendit, viamque aliis militibus aperuit. Ob hæc præclāre gesta, Lucullus dux juvĕnem, pro conciōne laudatum, murāli corōna [6]) donavit.

---

[1]) *domi militiæque*: *te huis en in den krijg*, of: *in vrede en in oorlog.*

[2]) *miræ proceritatis.* genit. qualitatis.

[3]) *prosterno.*

[4]) *ingentis corporis*, even als het volgende: *exiguæ staturæ*, genit. qualitatis.

[5]) *primus*, *het eerst.*

[6]) *corona murali.* Zie cap. 81.

TERTIUM BELLUM PUNICUM.

(Anno urbis condĭtæ 606).

159. Tertio bello Punĭco, cum clarum esset Scipiōnis [1] nomen, juvĕnis [2] adhuc factus est consul, eīque Afrĭca provincia extra sortem [3] data est, ut quam urbem avus ejus concusserat, eam nepos evertĕret [4]. Tunc enim Romāni, suadente Catōne, deliberatum habebant Carthagĭnem diruĕre. Carthaginiensibus igĭtur imperatum est, ut, si salvi esse vellent, ex urbe migrarent, sedemque alio in loco a mari remōto, constituĕrent. Quod ubi Carthagĭne audītum est, ortus statim est ululātus ingens clamorque, bellum esse gerendum, satiusque esse, extrēma omnia pati, quam patriam relinquĕre. Cum vero neque naves neque arma habērent, in usum novæ classis tecta domosque resciderunt; aurum et argentum pro ære ferrōque conflatum est; viri, femĭnæ, puĕri, senes simul opĕri instabant; neque die neque nocte labor

[1]) *Scipionis.* Deze Scipio is bekend onder den naam van den *jongeren* Scipio, of den *tweeden Afrikaner.*

[2]) *juvenis.* Een *Consul* moest, gelijk men meent, 43 jaren oud zijn; Scipio nu was eerst 37 jaren oud.

[3]) *extra sortem*: *buiten het loten om* of: *zonder te loten.* Zie cap. 146.

[4]) Construeer: ut eam urbem, quam avus ejus concusserat, nepos everteret.

intermissus. Ancillas primo totonderunt, quarum [1]) ex crinibus funes facĕrent; mox etiam matrōnæ ipsæ capillos suos ad eundem usum contulerunt.

160. Scipio exercĭtum ad [2]) Carthagĭnem admōvit, eamque oppugnare cœpit. Quæ urbs, quamquam summa vi defenderetur, tandem expugnata est. Rebus desperatis, quadraginta milia homĭnum se victōri tradiderunt. Dux ipse Hasdrŭbal, inscia uxōre, ad genua Scipiōnis cum ramis oleæ supplex procubuit. Cum vero ejus uxor se a viro relictam vidisset, diris omnibus eum devōvit; tum duobus filiis dextra lævāque comprehensis, a culmĭne domus se in medium flagrantis urbis incendium immīsit. Delēta Carthagĭne, Scipio victor Romam reversus est. Splendĭdum egit triumphum, *Africanusque* est appellātus. Ita præclārum cognōmen Africāni Carthāgo capta Scipiōni majōri, eădem [3]) eversa Scipiōni minōri pepĕrit.

161. Postea Scipio itĕrum [4]) consul creatus, contra Numantīnos in Hispaniam profectus est. Ibi multĭplex clades priōrum ducum inscitia a Romānis accepta fuerat. Scipio, ubi primum advēnit, corruptum licentia exercĭtum ad pristĭnam disciplīnam revocavit. Omnia deliciarum instrumenta e castris ejēcit. Qui miles extra ordĭnem fuisset deprehensus, eum virgis cædi imperavit; jumenta omnia venire jussit, ne oneribus portandis usui essent [5]);

---

[1]) *quarum* voor: *ut earum.*

[2]) *ad Carthaginem.* Zoo men niet *binnen* de stad komt, staat op de vraag *waarheen* de accus. met *ad*, evenzoo wanneer men slechts de *richting* naar eene stad bedoelt.

[3]) *eadem* namelijk: *Carthago.*

[4]) *iterum.* Ziedaar eene tweede uitzondering op de wet, voor Scipio minor. Om overheidsposten te verkrijgen, moest men er naar dingen; Scipio echter werd, wegens den oorlog met Numantia, Consul, zonder dat hij naar het Consulaat stond.

[5]) *essent*, hier: *verstrekken*, met twee dativi.

milĭtem quemque triginta dierum frumentum ac septēnos [1]) vallos ferre coëgit. Cuidam propter onus ægre incedenti dixit: »Cum te gladio vallare sciĕris, tunc vallum ferre desinĭto." Ita redacto in disciplīnam exercĭtu, urbem Numantiam obsēdit. Numantīni fame adacti, se ipsi trucidaverunt. Captam urbem Scipio delēvit, de eāque triumphavit.

162. Scipio censor fuit cum Mummio, viro nobĭli, sed segniōre. Tribu movit [2]) quendam, qui ordĭnes ducens prœlio non interfuerat. Cumque ille quærĕret, cur notaretur [3]), qui custodiæ causa in castris remansisset, Scipio respondit: »Non amo nimium diligentes." Equum adēmit adolescenti, qui, dum obsideretur Carthāgo, vocatis ad cœnam amīcis, diripiendam sub figūra urbis Carthagĭnis placentam in mensa posuerat, quærentīque causam: »Quia, inquit Scipio, ante me Carthagĭnem diripuisti." Contra Mummius, Scipiōnis collēga, neque ipse notabat quemquam, et notatos a collēga, quos poterat, ignominiæ eximebat. Unde Scipio, cum ei, cupienti censūram ex majestāte Reipublĭcæ gerĕre, impedimento esset [4]) Mummii segnities, in senātu dixit: »Utĭnam mihi collēgam dedissetis, aut non dedissetis!"

163. In Scipiōne Æmiliāno etiam multa privātæ vitæ

---

[1]) *septenos*, adj. numerale distributivum, vertaal: *ieder zeven.*

[2]) *tribu movit.* De straf door deze uitdrukking bedoeld, beteekent, dat iemand in eene andere *tribus*, d. i. stadstribus, overgeplaatst, òf tot een *civis sine suffragio: burger zonder stemrecht* gemaakt werd.

[3]) *notaretur.* De Censors, die het opzicht hielden over de zeden, konden aanmerkingen maken op elks gedrag en hadden het recht, om onteerende straffen (niet *poena*, maar *nota*, *animadversio*, *ignominia*) op te leggen.

[4]) *esset: verstrekken* met dubbelen dativus, *ei cupienti* esset *impedimento.*

dicta factáque celebrantur. Cajo Lælio [1]) familiarĭter usus est. Ferunt, cum eo Scipiōnem sæpe rusticatum fuisse, eosque incredibilĭter repuerascĕre solĭtos esse, cum rus ex urbe, tamquam e vincŭlis, evolavissent. Vix audeo dicĕre de tantis viris; sed ita narratur, conchas eos ad litus maris legĕre consuevisse, et ad omnem anĭmi remissiōnem ludumque descendisse. Mortuo Paulo Æmilio, Scipio cum fratre heres relictus, anĭmum vere fraternum in eum ostendit: namque universam ei hereditātem tradĭdit, quod illum vidēret re familiāri minus quam se instructum. Parĭter, defuncta matre, omnia bona materna sororibus concessit, quamquam nulla pars hereditātis ad eas lege pertinēret.

164. Cum duo consŭles, quorum alter inops erat, alter autem avārus, in senātu contendĕrent, uter in Hispaniam ad bellum gerendum mitteretur, ac magna inter Patres [2]) esset dissensio, rogatus sententiam Scipio Æmiliānus: »Neutrum, inquit, mihi mitti placet; quia alter nihil habet, altĕri nihil est satis." Scilĭcet ad rem bene gerendam judicabat parĭter abesse debēre et inopiam et avaritiam: aliōquin maxĭme verendum est, ne [3]) publĭcum munus quæstui habeatur, et præda commūnis in privātum imperatōris lucrum convertatur. Longe ab hac culpa aliēnus fuit Scipio; nam post duos consulātus et totĭdem triumphos, officio legatiōnis fungens, septem tantum servos secum duxit. E Carthagĭnis et Numantiæ spoliis comparare plures certe potuerat, sed nihĭlo locupletior, Carthagĭne eversa, fuit, quam ante. Ităque, cum

---

[1]) *Cajo Lælio.* Hij was zoo beroemd om zijne vriendschap met Scipio Aemilianus, dat Cicero, in zijne *Amicitia*, den lof der vriendschap in zijnen mond legde. Zie cap. 110.

[2]) *Patres: de Senatoren.*

[3]) *ne* achter de verba van *vreezen,* te vertalen door: *dat.*

per popŭli Romāni socios et extĕras natiōnes iter facĕret, non mancipia ejus, sed victoriæ numerabantur, nec quantum auri et argenti, sed quantum dignitātis atque gloriæ secum ferret, æstimabatur.

165. Cum in conciōne [1]) interrogaretur, quid sentīret de morte Tiberii Gracchi [2]), qui popŭli favōrem pravis largitionibus captaverat, palam respondit, eum jure cæsum videri. Quo responso exacerbata concio acclamavit. Tum Scipio clamōrem ortum a vili plebecŭla animadvertens: »Taceant, inquit, quibus Italia noverca est, non mater." Cum magis etiam obstrepĕret popŭlus, ille vultu constanti:" Hostium, inquit, armatorum toties clamōre non terrĭtus, qui possum vestro [3]) moveri!" Tunc constantia et auctoritāte viri perculsa plebs conticuit. Deinde, quasi vim sibi mox inferendam anĭmo præsagīret, malam sibi rependi gratiam labōrum [4]) pro republĭca susceptorum, ab ingrātis civibus, questus est. Maxĭma Patrum frequentia domum deductus est.

166. Postridie quam domum se valĭdus receperat, Scipio repente in lectŭlo exanĭmis inventus est [5]). De tanti viri morte nulla habĭta est quæstio, ejusque corpus, velāto capĭte, fuit elātum, ne livor in ore apparēret. Metellus, licet Scipiōnis inimīcus, hanc necem adeo gravĭter tulit, ut, ea audīta, in forum advolaverit, ibīque mæsto vultu clamaverit: »Concurrĭte, cives,

---

[1]) *concione.* De *concio* was eene vergadering van het volk, door een overheidspersoon te zamengeroepen, om mededeelingen van den Senaat over te brengen, of voorloopig over eene zaak te beraadslagen.

[2]) *Tiberii Gracchi.* Zie de volgende capita.

[3]) *vestro* scil. *clamore*

[4]) *laborum.* genit objectivus.

[5]) *exanimis inventus est.* Men beschuldigde *Cajus Gracchus* van dezen moord. Zie cap. 167 enz.

mœnia urbis nostræ eversa sunt: Scipiōni, intra suos penātes [1]) quiescenti, nefaria vis illāta est." Idem Metellus filios suos jussit, funĕbri ejus lecto humĕros subjicĕre, iisque dixit: »Nunquam a vobis id officium majōri viro præstari poterit." Scipiōnis patrimonium tam exiguum fuit, ut triginta duas libras argenti, duas et selībram auri tantum reliquerit.

TIBERIUS GRACCHUS ET CAJUS GRACCHUS.

167. Tiberius Gracchus et Cajus Gracchus Scipiōnis Africāni, ex filia, nepōtes erant. Horum adolescentia bonis artibus floruit, magnamque omnibus spem concitavit: quippe ad egregiam indōlem accedebat optĭma educatio. Exstant Corneliæ, matris, epistŏlæ, quibus appāret, eos non solum in gremio matris educatos fuisse, verum etiam ab ipsa miram sermōnis elegantiam hausisse. Maxĭmum matrōnis ornamentum esse libĕros bene institūtos, merĭto putabat sapientissĭma illa mulier. Cum Campāna quædam matrōna, apud illam hospĭta, ornamenta sua, quæ erant illa ætāte pretiosissĭma, ostentaret ei muliebrĭter, Cornelia traxit eam sermōne, quousque a schola redīrent libĕri; quos reversos hospĭtæ exhĭbens: »En hæc, inquit, mea sunt ornamenta."

---

[1]) *penates* (Lares) waren de beschermgoden der huizen en familiën, die elk Romein in zijn huis vereerde. Hunne beeltenissen stonden nabij den haard, waarom zij ook *Dii laterani*, *Genii focorum* heetten. Men beeldde een hond bij hen af, of gaf hun een hondenvel tot bekleedsel, om de bewaking der huizen aan te duiden. Ook de beschermgoden der stad heetten *penates (publici)*.

Nihil quidem istis adolescentibus neque a natūra [1]), neque a doctrīna defuit; sed ambo Rempublĭcam, quam tueri potuissent, impie perturbare maluerunt.

168. Tiberius Gracchus, cum esset tribūnus plebis [2]), a Senātu descīvit, popŭli favōrem profūsis largitionibus sibi conciliavit; agros plebi dividebat, dabat civitātem omnibus Italĭcis, provincias [3]) novis coloniis replebat: quibus rebus viam sibi ad regnum parare videbatur. Quare convocati Patres deliberabant, quidnam faciendum esset. Tiberius in Capitolium venit, manum ad caput refĕrens: quo signo salūtem suam popŭlo commendabat: hoc nobilĭtas [4]) ita accēpit, quasi diadēma poscĕret. Tum Scipio Nasĭca, quamvis esset consobrīnus Tiberii Gracchi, patriam cognatiōni prætŭlit, sublatāque dextĕra, proclamavit: »Qui Rempublĭcam salvam esse volunt, me sequantur." Dein Tiberium fugientem persecūtus, in eum irruit, suāque manu eum interfēcit. Mortui Tiberii corpus in flumen projectum est.

169. Cajum Gracchum idem furor qui [5]) fratrem, Tiberium, invāsit. Fraternæ vindicandæ necis, vel comparandæ regiæ potentiæ causa, vix tribunātum adeptus est, cum pessima cœpit inīre consilia; maximas largitiōnes fecit, ærarium effūdit, legem de frumento plebi

---

[1]) *a natura: van den kant der natuur.*

[2]) *Tribunus plebis.* Zij waren aangesteld, om het plebs tegen de aanmatiging der Patriciërs te beschermen.

[3]) *Provincias.* Eene *Provincia* was een overwonnen gewest, dat door een' landvoogd bestuurd werd.

[4]) *nobilitas.* Tot den *adelstand* behoorden, sedert den tijd van Camillus, allen, die een der drie hoogste eerambten bekleed hadden. Men kon dus *nobilis* wezen, zonder tot de *Patricii* te behooren.

[5]) *qui.* Na *idem* wordt *als* door het pron. relativum vertaald, in hetzelfde geslacht en getal staande als: *idem.*

dividendo tulit. Perniciōsis Gracchi consiliis, quanta potĕrant contentione, obsistebant omnes boni, in quibus maxĭme Piso, vir consulāris. Is, cum multa contra legem frumentariam dixisset, lege tamen lata, ad frumentum cum cetĕris accipiendum venit. Gracchus eum animadvertit in conciōne [1]) stantem; quem sic compellavit, audiente popŭlo Romāno: »Qui tibi constas, Piso, cum ea lege frumentum petas, quam dissuasisti?" Cui Piso: »Nolim [2]) quidem, Gracche, inquit, mea bona tibi virītim dividĕre liceat [3]), sed si facies, partem petam." Quo responso aperte declaravit vir gravis et sapiens, lege quam tulerat Gracchus, patrimonium publĭcum dissipari.

170. Decrētum a senātu latum est, ut vidēret consul Opimius, ne quid detrimenti Respublĭca capĕret [4]). Quod decrētum, nisi in maxĭmo discrimĭne, ferri non solebat. Cajus Gracchus, armāta familia [5]), Aventīnum [6]) occupaverat. Quamobrem Consul, vocato ad arma popŭlo, Gracchum aggressus est, qui pulsus, dum a templo

---

[6]) *concione.* Zie cap. 165.

[5]) *nolim*, vert: *ik had liever*, of: *ik wenschte dat ... niet.* De conjunctief dient hier, om met bescheidenheid de meening te uiten.

[4]) *liceat.* Bij de verba *volo, malo* en *sino*, die gewoonlijk den acc. c. inf. of den enkelen infinitivus regeeren, staat slechts in enkele korte gezegden de conjunctivus, en dan met weglating der conjunctie *ut.*

[3]) *ne quid detrimenti* etc. Men kon zich van de uitspraak der Consuls op het volk beroepen; doch door het besluit van den Senaat: »*videant Consules ne quid detrimenti Respublica capiat*", werd hun eene onbeperkte macht opgedragen.

[2]) *familia.* Men verstaat onder het woord *familia* niet alleen de *bloedverwanten*; maar ook het *aantal slaven* van een Romein.

[2]) *Aventinum*: een der zeven heuvelen, waarop Rome gebouwd is, de zuidelijkste van allen gelegen tusschen den Tiber, en de bergen Coelius en Palatinus.

Diānæ desiliit, talum intorsit, et, cum jam a satellitibus Opimii comprehenderetur, jugŭlum servo præbuit, qui domĭnum et mox semetipsum super domĭni corpus interēmit. Consul promiserat, se pro capĭte Gracchi aurum repensurum esse; quare Septimulejus quidam lancea præfixum ejusdem Gracchi caput attŭlit, eīque æquāle auri pondus persolūtum est. Ajunt etiam, illum prius, cervīce perforata, cerebrōque exempto, plumbum infudisse, quo [1]) gravius efficeretur.

171. Occīso Tiberio Graccho, cum senātus Consulibus mandasset, ut in eos, qui cum Tiberio consenserant, animadverteretur, Blosius quidam, Tiberii amīcus, pro se deprecatum [2]) venit; hancque, ut sibi ignosceretur, causam afferebat, quod tanti Gracchum fecisset, ut, quidquid ille vellet, sibi faciendum putaret. Tum Consul: »Quid! ait, si te in Capitolium faces ferre voluisset, obsecuturusne voluntāti illīus fuisses propter istam, quam jactas, familiaritātem?" »Nunquam, inquit Blosius, id quidem voluisset, sed, si voluisset, paruissem." Nefaria est ista vox; nulla enim est excusatio peccāti, si amīci causa peccaveris.

LUCIUS MUMMIUS, ACHAICUS.

172. Cum Corinthii adversus Romānos rebellassent, eorumque legātis injuriam fecissent, Lucius Mummius, consul, conscripto exercĭtu, Corinthum profectus est. Corinthii, perinde ac si nihil negotii [3]) bello Romāno

---

[1]) *quo*, voor: *ut eo.*

[2]) *deprecatum* is het eerste supinum, achter een verbum van *beweging*: *venit.*

[3]) *negotii*, genitivus partitivus, achter *nihil.*

suscepissent, omnia neglexerant. Prædam, non proelium, cogitantes [1]), vehicŭla duxerant ad spolia Romanorum reportanda. Conjŭges liberosque ad spectacŭlum certamĭnis in montibus posuerant. Quam vecordiam celerrĭma pœna consecūta est: nam proelio ante ocŭlos suorum commisso cæsi, lugŭbre his spectacŭlum et gravem luctus memoriam reliquerunt. Conjŭges et libĕri eorum, ex spectatoribus captīvi facti, præda victōrum fuere. Urbs ipsa Corinthus direpta primum, deinde, tuba [2]) præcinente, dirŭta est, popŭlus omnis sub corōna vendĭtus [3]); dux eorum victus domum refūgit eamque incendit, conjŭgem interfēcit, et in ignem præcipitavit; ipse venēno interiit.

173. Erat Corinthi magna vis signorum tabularumque pretiosarum, quibus Mummius urbem et totam replēvit Italiam, nihil vero in domum suam intŭlit. Quarum autem rerum adeo rudis, et ignārus erat Mummius, ut, cum eas tabŭlas Romam portandas [4]) locaret, edixerit conducentibus, si eas perdidissent, novas esse reddituros. Una eximii pictōris tabella ludentibus alea militibus alvei vicem præstĭtit [5]), quæ tabella tamen, cum deinde præda veniret, ab Attălo, Pergămi rege, sex milibus nummorum empta est. Mummius pretium admiratus, ex aliēno judicio pulchritudĭnem tabellæ suspicatus est:

---

[1]) *cogito: bedacht zijn op.*

[2]) *tuba.* Men gaf de teekens in het leger met blaasinstrumenten. De *tuba* was een rechtuitloopende metalen trompet of bazuin, zonder gaten.

[3]) *sub corona venditus* wordt gezegd van de inwoners eener veroverde stad, die als slaven verkocht werden. Wellicht zette men oudtijds den slaven, die verkocht werden, *kransen* op het hoofd.

[4]) *portandas.* Zie cap. 84 »*agrum colendum*".

[5]) Construeer: præstitit militibus ludentibus (dativus) alea vicem alvei.

quocirca venditiōnem rescĭdit, et tabellam jussit Romam deferri. Cognōmen *Achaĭci* accēpit Mummius, quod, Achæis subactis, urbem Chalcin, Thebas et Corinthum, jubente senātu, fundĭtus evertit.

QUINTUS METELLUS MACEDONICUS.

174. Quintus Metellus, a domĭta Macedonia dictus *Macedonĭcus*, missus est adversus Pseudo-Philippum [1]), homĭnem humĭli loco natum, qui se Persei regis filium mentiebatur, eāque fraude Macedoniam occupaverat. Fabŭlam autem hujusmŏdi finxerat: prædicabat, se [2]) ex Perseo rege ortum [3]), et ab eo fidei cujusdam viri Cretensis commissum, ut inter belli casus, quod tunc ille cum Romānis gerebat, alĭquod velŭti semen stirpis regiæ reservaretur; datum ei insŭper libellum, signo Persei impressum, quem puĕro tradĕret, cum ad pubĕrem ætātem venisset; mortuo Perseo, se Adrumēti educatum usque ad duodecĭmum ætātis annum, ignārum fuisse genĕris sui, eumque existimavisse patrem, a quo educaretur; ab eo tandem morti proxĭmo detectam fuisse origĭnem suam, sibīque libellum tradĭtum. Aliōquin erat juvĕni [4]) forma, quæ Persei filium non dedecēret. Hunc Metellus proelio fudit, et die triumphi ante currum egit.

175. Postea Metellus bellum in Hispania contra Celtibēros gessit; et, cum urbem quæ erat caput gentis [5])

---

[1]) *Pseudo-Philippum.* Deze valsche Philippus heette *Andriscus.*

[2]) *se.* Men lette tot aan het einde dezer oratio obliqua: *sibique libellum traditum*, op de gedurige verwisseling van het pron. *reflexivum* en *demonstrativum.*

[3]) *ortum* en evenzoo *commissum* en *datum* zijn onvolledig uitgedrukte infinitivi.

[4]) *juvĕni*, dativus bij *erat*, in de beteekenis van *hebben.*

[5]) *caput gentis*: *de hoofdplaats.*

obsidēret, jamque, admōta machĭna, partem muri, quæ sola convelli poterat, brevi disjecturus videretur, humanitātem certæ victoriæ prætŭlit. Obsessæ cĭvitātis vir quidam nobĭlis, nomĭne Rhetogĕnes, ad Metellum transierat, relictis in oppĭdo filiis. Irāti cives Rhetogĕnis filios machĭnæ ictibus objecerunt. Nihil motus filiorum instanti periclŭlo pater hortabatur Metellum, ne oppugnatiōne desistĕret; Metellus vero obsidiōnem maluit solvĕre, quam filios in conspectu genitōris crudēli nece interfĭci: atque hujus mansuetudĭnis fructum tulit: namque multæ aliæ urbes, admiratiōne hujus facti, se sponte ei dediderunt.

176. Metellus, cum urbem Contrebiam viribus expugnare non posset, ad fallendum hostem convertit anĭmum et viam repĕrit, qua propositum ad exĭtum perducĕret. Itinĕra magno impĕtu ingrediebatur, deinde alias atque alias regiōnes petebat, modo hos occupabat montes, modo ad illos transgrediebatur. Cum intĕrim et suis et hostibus ignōta esset causa, cur sua sic mutaret consilia, a quodam amīco interrogatus, quid ita incertum belli genus sequeretur? »Absiste, inquit Metellus, ista quærĕre, namque tunĭcam meam exurĕrem, si eam consilium meum scire existimarem." Postquam vero et exercĭtum suum ignorantia et hostes errōre implicavit, cum alio cursum direxisset, subĭto ad Contebriam reflexit, eamque inopinātam et attonĭtam oppressit.

177. Raram Metelli Macedonĭci felicitātem multi scriptōres concelĕbrant: ea quidem ipsi omnia contigerunt, quæ beatam vitam videntur efficĕre. Sors eum nasci voluit in urbe terrarum princĭpe; parentes nobilissĭmos dedit; adjēcit anĭmi eximias dotes et corpŏris vires, quæ tolerandis laboribus [1]) sufficĕre possent; multa decōra in

[1]) *tolerandis laboribus*, dativus, geregeerd door *sufficere*. Zie cap. 151. »*transvehendis signis suffecit*".

ejus domum congessit: nam, cum ipse consul, censor etiam augurque [1]) fuisset, et triumphi honōres retulisset, tres filios consŭles vidit, e quibus unum etiam et censōrem et triumphantem, quartum autem prætōrem; tres quoque filias bene nuptas. Hunc autem vitæ cursum consentaneus finis excēpit: nam Metellum ultĭmæ senectūtis spatio defunctum, et leni mortis genĕre inter oscŭla complexusque natorum extinctum, filii ac genĕri humĕris suis per urbem sustulerunt, et rogo imposuerunt.

QUINTUS CÆCILIUS METELLUS NUMIDICUS.

178. Quintus Cæcilius Metellus consul cum Jugurtha, Numidarum rege, bellum gessit. Is a Micipsa [2]) adoptatus, duos ejus filios, fratres suos, interfecerat, ut solus Numidiæ imperio potiretur. Micipsa in amicitia et societāte popŭli Romāni semper permanserat. Postquam igĭtur nefarium Jugurthæ scelus Romæ cognĭtum est, placuit illud ulcisci. Metellus cum exercĭtu in Afrĭcam trajēcit, et cum hoste manus conseruit. Qua in parte Jugurtha affuit, ibi aliquamdiu acrĭter certatum est; neque hic ullum boni ducis aut milĭtis officium prætermīsit. Cetĕri vero ejus milĭtes primo congressu pulsi fugatīque sunt: Jugurtha in oppĭdum munĭtum perfūgit. Paucis post [3]) diebus, Metellus eum insecūtus itĕrum proelio fudit, Numidiam vastavit, urbes amplas et munitissĭmas cepit; quæ victoria ei nomen *Numidici* fecit.

179. Postea Cæcilius Metellus censor factus est; ejusque egregia fuit censūra, et omnis vita plena gra-

[1]) *augur*. Zie § XIV. de *Auguribus et Aruspicibus*.
[2]) *Micipsa*, zoon van Masinissa, koning van Numidië.
[3]) *post*, hier: adverbium.

vitātis. Cum ab inimīcis accusatus, causam de repetundis [1]) dicĕret, et ipsīus tabŭlæ circumferrentur judicibus inspiciendæ [2]), nemo ex illis fuit, qui non removēret ocŭlos, ac se totum avertĕret, ne quisquam dubitare videretur, verumne an falsum [3]) esset, quod ille retulerat in tabŭlas. Cum Saturnīnus, tribūnus plebis, legem senātus majestāti adversam et reipublīcæ perniciōsam tulisset, Metellus in eam legem jurare noluit, eāque de causa in exsilium actus est. Honestum Rhodi secessum invēnit, ibīque littĕris opĕram dedit. Ita vir ille propositi tenax de civitāte maluit decedĕre quam de sententia, eīque salus patriæ dulcior quam conspectus fuit.

180. Metelli filius precibus et lacrĭmis a popŭlo impetravit, ut pater ab exsilio revocaretur. Is forte ludos spectabat, cum ei reddĭtæ sunt littĕræ, quibus scriptum erat, maxĭmo senātus et popŭli consensu redĭtum illi in patriam datum esse. Nihil eo nuntio movēri visus est; non prius e theātro abiit, quam spectacŭlum ederetur; non lætitiam suam proxĭme sedentibus ulla ex parte ostendit, sed summum gaudium intra se continuit, parīque vultu in exsilium abiit, et fuit restitūtus: adeo moderatum inter secundas et adversas res gessit anĭmum! Tantus vero ad eum advenientem concursus est factus, ut dies intĕger consumptus sit in gratulationibus illum ad portam urbis excipientium; inde in Capitolium adscendentem, et Lares [4]) repetentem universa propemŏdum civĭtas deduxit.

---

[1]) *repetundæ*: de door een stadhouder afgeperste gelden, *geldafpersingen*. In de Romeinsche wetgeving waren herhaaldelijk strenge maatregelen tegen *afpersing* genomen.

[2]) *inspiciendæ*. Zie cap. 46. »*reducendum*".

[3]) *verumne an falsum*. *Ne ... an*, in eene tweeledige vraag: *of, of*.

[4]) *Lares*. Zie cap. 166. »*Penates*". Hier beteekent *Lares*: *de huiselijke haard, het huis*.

MARCUS ÆMILIUS SCAURUS

181. Marcus Æmilius Scaurus nobĭli familia ortus est, sed paupĕre: nam pater ejus, quamvis patricius, ob summam rei familiāris inopiam, carbonarium negotium exercuisse dicĭtur. Filius ipse dubitavit primo, utrum honōres [1]) petĕret, an argentariam [2]) facĕret; sed, cum eloquentia valēret, ex dicendi arte gloriam et opes pepĕrit. Consul factus sevērum se pro tuenda militāri disciplīna præbuit: cujus disciplīnæ exemplum admiratiōne dignum referebat ipse in iis libris, quos de vita sua scripserat. Cum in loco, ubi posuerat castra, arbor esset matūris fructibus [3]) onusta, postridie abeunte exercĭtu, arbor, intactis fructibus, relicta est. Idem Publio Decio, prætōri, eo quod, se transeunte, sedēret, et assurgĕre jussus non paruisset, vestem scidit, sellam fregit, et ne quis ad eum in jus iret, edixit.

182. Marcus Scaurus, ut in tuenda militāri disciplīna, sic in punienda filii sui ignavia, fuit sevērus. Cum enim in quodam proelio Romāni equĭtes pulsi, deserto imperatōre, Romam pavĭdi repetĕrent, in quibus erat ipse Scauri filius, misit pater, qui ei dicĕrent, se libentius occursurum esse filii in acie interfecti ossibus,

---

[1]) *honores*. De ambten waren geen bronnen van onderhoud, maar werden zonder bezoldiging, sommige zelfs, zoo als bijv. het Aedilisambt, met groote onkosten, slechts als *honores* (eereposten), die men ten gevolge van eene keuze des volks bekleedde, waargenomen.

[2]) *argentariam* scil: *artem*, *wisselaarsbedrijf*. Het wisselen en uitbetalen van geld geschiedde grootendeels met behulp der *argentarii* of *mensarii*, welke, door eigene middelen en die van anderen, groote wisselaars en bankiers waren.

[3]) *maturis fructibus*, ablat. geregeerd door *onustus*.

quam visurum redŭcem, reum tam turpis fugæ; ideōque conspectum irāti patris degenĕri filio esse vitandum, si quid verecundiæ in anĭmo superesset. Haud tulit juvĕnis ignominiæ dolōrem, et maerōre confectus interiit. Scauri profecto nimia vituperanda est severĭtas, quippe quæ filio [1]) ipsum orbaverit; si quis tamen repŭtet, quantum ignaviam Romāni aversarentur, Scauro ignoscendum [2]) censebit.

183. Marcus Scaurus, quamvis esset summa senectūte et adversa valetudĭne, pristĭnum anĭmi vigōrem retinuit. Varius quidam, patria [3]) Hispānus, vetus Scauri inimīcus, senem opprimĕre conatus est. Accusabat eum acceptæ [4]) ab hostibus pecuniæ ad prodendam rempublĭcam. Scaurus nobilissĭmis innixus juvenibus descendit in forum, datāque respondendi facultāte, paucis verbis ita causam egit: »Varius Hispānus ait, Marcum Scaurum, senātus princĭpem, ab hoste corruptum esse, et popŭli Romāni imperium prodidisse; Marcus vero Scaurus, princeps senātus, negat, se esse huic culpæ affīnem: testis nemo est; utri [5]) vos potius credendum putatis? Qua dicti gravitāte, Scaurus periclŭlum sibi immīnens propulsavit, osque deinceps accusatōri occlūsit.

PUBLIUS RUTILIUS RUFUS.

184. Publius Rutilius Rufus vitæ innocentia maxĭme enituit. Cum nemo esset in civitāte illo integrior, omni

[1]) *filio*, ablativus, geregeerd door het verbum: *orbare*.

[2]) *ignoscendum* (scil: *esse*) regeert een' dativus: *Scauro*.

[3]) *patria*, ablet. partis.

[4]) *accusabat eum acceptæ pecuniæ*: *hij beschuldigde hem geld ontvangen te hebben*.

[5]) *utri*, dativus, geregeerd door *credendum* (scil: *esse*): *gelooven*.

honōre dignus est habĭtus, et consul factus. Die quodam, cum unus inter amīcos eum rem injustam rogaret, et Rutilius constanter negaret, indignatus amīcus dixit: »Quid igĭtur mihi opus est tua amicitia, si quod rogo non facis?" »Immo, respondit Rutilius, quid mihi tua, si propter te alĭquid inhoneste facĕre me oporteat?" Sciebat vir ille æquitātis amans, non minus contra officium esse amīco tribuĕre, quod æquum non est, quam non tribuĕre id, quod recte possŭmus; atque, si forte amīci a nobis postŭlent, quæ honesta non sunt, religiōnem et fidem esse amicitiæ anteponenda [1]).

185. Rutilius tamen in invidiam equĭtum Romanorum venit, quod ab eorum injuriis Asiam, cui tunc præĕrat, defendisset; quare ab iis repetundarum [2]) accusatus est. Rutilius innocentia fretus, senatōris insignia [3]) non deposuit, judicibus non supplicavit, nec ornatius quidem causam suam dici voluit, quam simplex veritātis ratio ferebat: ităque damnatus est, et exsul [4]) Mitylēnas abiit. Cui Asiam petenti omnes hujus provinciæ civitātes legātos miserunt. Hospitio eum, opibus, omni auxilio, juverunt. Cum Rutilium quidam consolaretur, et dicĕret instare arma civilia, brevĭque futurum, ut omnes exsŭles reverterentur: »Quid tibi, inquit Rutilius, mali ego intŭli, ut mihi pejōrem redĭtum optares, quam exĭtum?

---

[1]) *anteponenda*. Het *gezegde* in het neut. plur. Wanneer twee of meer *zaken*, *vrouwelijk* van geslacht, *onderwerp* zijn, staat het *gezegde* somtijds in het *onzijdig meervoud*.

[2]) *repetundarum*, de door een stadhouder afgeperste gelden, *geldafpersing*. Zie cap. 179. »*repetundæ*".

[3]) *senatoris insignia*. Men herkende den Senator aan zijn, met een breede purperen streep bezet, onderkleed (tunica laticlavia) en zijne zwarte schoenen, waarop eene C. van ivoor of zilver was vastgehecht.

[4]) *exsul*: *als balling*.

Malo, patria meo exsilio erubescat [1]), quam redĭtu maereat."

MARCUS LIVIUS DRUSUS.

186. Marcus Livius Drusus patre consulāri genĭtus, relictum sibi patrimonium profūsis largitionibus dissipavit, adeo ut ipse profiteretur, nihil a se cuivis relictum fuisse ad largiendum quidquam: inde evēnit ut, cum pecunia egēret, multa contra dignitātem fecerit. Tribūnus plebis [2]), primo senātus causam suscēpit; sed audax et vehĕmens, ut propositum assequeretur, leges perniciōsas tulit. Quibus cum Philippus consul obsistĕret, ei Drusus in comitio ita collum obtorsit, ut plurĭmus sanguis effluĕret e naribus; dolorīque addĭta contumelia, non cruōrem, sed muriam de turdis esse dixit. Philippus enim deliciarum amans, turdorumque imprīmis edax habebatur. Alium etiam virum consulārem iisdem legibus parĭter adversantem ait Drusus se de saxo Tarpejo [3]) præcipitaturum.

187. Nec observantior erga Senātum fuit Drusus: nam, cum Senātus ad eum misisset, ut in Curiam veniret: »Quare, inquit Drusus, non ipse Senātus ad me venit in Hostiliam [4]), propinquam rostris?" Paruitque Tribūno Senātus. Quibus rebus factum est, ut Drusus

[1]) *erubescat.* Zie cap. 169. »*liceat*".

[2]) *Tribunus plebis* is geen *onderwerp*, maar *bepaling: als volkstribuun.* Zie cap. 107.

[3]) *de saxo Tarpejo* De Tarpejische rots maakte een gedeelte uit van den Capitolijnschen berg. Ter dood veroordeelde misdadigers werden van deze rots naar beneden geworpen.

[4]) *Hostilia* Er waren te Rome verscheidene *Curiae*, maar de *Curia Hostilia*, door Koning Hostilius gebouwd, was de voornaamste. Zie cap. 68.

nec Senatui nec plebi placēret. Inde, cum e foro magna homĭnum frequentia stipatus rediret, in atrio domus suæ cultello percussus est. Cultellus latĕri ejus affixus relictus est, auctor vero necis in turba latuit. Drusus intra paucas horas decessit. Quem ne morti quidem proxĭmum ea deseruit superbia, quæ eum in exitium impulerat: cum enim extrēmum jam reddĕret spirĭtum, circumstantium multitudĭnem intuens: »Ecquando, inquit, amīci, simĭlem mei civem habebit Respublĭca?"

188. Hunc vitæ finem habuit juvĕnis clarissĭmus quidem, sed quem sua semper irrequiētum ac turbulentum fecerat ambitio [1]). Ipse queri solĭtus est, sibi uni, ne puĕro quidem, ferias unquam contigisse; nam adhuc prætextatus [2]) per ambitiōnem cœpit reos judicibus commendare. Laudantur tamen Drusi quædam facta dictáque. Cum Philippo consŭli insidiæ pararentur, ejusque vita in maxĭmo esset periculo, Drusus, re cognĭta, Philippum, licet inimīcum, monuit ut sibi cavēret. Exstat etiam Drusi vox egregia: cum enim domum ædificaret, promitteretque architectus, si quinque talenta [3]) sibi darentur, ita se eam ædificaturum, ut nemo in eam inspicĕre posset: »Immo, inquit Drusus, decem dabo si eam ita compōnas, ut quidquid agam, non a vicīnis tantum, sed ab omnibus etiam civibus perspĭci queat."

---

[1]) *Construeer*: juvenis clarissimus quidem, sed quem ambitio sua fecerat... habuit hunc finem vitæ.

[2]) *prætextatus*. Vrijgeborene kinderen van beider geslacht tot aan hun 16e jaar, alsmede de hoogere overheidspersonen, ambtenaren, priesters en Senatoren droegen de *toga prætexta*: een geweven mantel, doorgaans van witte wol, met een purperen boord.

[3]) *talentum* is eene som gelds, in verschillende steden, van ongelijke waarde. Een talent bedroeg 60 *Minæ*, eene *Mina* 100 *Drachmen*, doch deze waren niet overal even zwaar. Het gewone Attische talent was ongeveer *f* 1800 waard.

CAJUS MARIUS.

189. Cajus Marius, humĭli loco natus, militiæ tirocinium in Hispania, duce Cornelio Scipiōne, posuit. Erat imprīmis Scipiōni carus ob singulārem virtūtem, et impĭgram ad pericŭla et labōres alacritātem. Scipio cum inspicĕre voluisset, quemadmŏdum ab unoquōque equi curarentur, Marii equum valĭdum et bene curatum invēnit; quam diligentiam Imperātor plurĭmum laudavit. Quodam die, cum forte post cœnam Scipio cum amīcis colloqueretur, dixissetque alĭquis: »Si quid Scipiōni accidĕret, ecquemnam alium simĭlem imperatōrem habitura esset Respublĭca?" Scipio, percusso leniter Marii humĕro: »Fortassis istum, inquit." Quo dicto excitatus Marius, dignos rebus quas postea gessit, spirĭtus concēpit.

190. Marius criminando Metellum, cujus erat legātus in Numidia, adeptus est consulātum, et in ejus locum suffectus. Bellum Jugurthīnum à Metello prospĕre cœptum confēcit. Jugurtha ad Getŭlos profugerat, eorumque regem, Bocchum, adversus Romānos concitaverat. Marius Getŭlos et Bocchum aggressus proelio fudit. Castellum in excelsa rupe posĭtum, ubi regii thesauri erant, non sine multo labōre, expugnavit. Bocchus bello defessus legātos ad Marium misit, pacem orantes. Sylla quæstor a Mario ad regem est remissus, qui Boccho persuāsit, ut Jugurtham Romānis tradĕret. Jugurtha igĭtur vinctus, ad Marium deductus est; quem Marius triumphans ante currum egit, et in carcĕrem cœnōsum [1]) inclūsit. Quo cum, veste detracta, ingrederetur, os diduxit Jugurtha ridentis in modum, et stupens similisque desipienti exclamavit: »Proh! quam frigĭdum est vestrum balneum!"

---

[1]) *in carcerem coenosum.* Jugurtha stierf in deze gevangenis den hongerdood.

191. Marius, post expeditiōnem Numidĭcam [1]), itĕrum consul creātus est, eīque bellum contra Cimbros et Teutŏnes [2]) decrētum est. Hi novi hostes ab extrēmis Germaniæ finibus profŭgi, novas sedes quærebant. Gallia exclūsi, in Italiam transgressi sunt; nec primum impĕtum Barbarorum tres duces Romāni sustinuerant; sed Marius primo Teutŏnes sub ipsis Alpium radicibus assecūtus proelio oppressit. Vallem fluviumque medium [3]) hostes tenebant: unde militibus Romānis nulla aquæ copia. Aucta necessitāte virtus causa victoriæ fuit; namque Marius sitim metuentibus ait, digĭtum protendens: »Viri estis: en illic, aquam habebĭtis." Ităque tam acrĭter pugnatum est, tantáque cædes hostium fuit, ut Romāni victōres de cruento flumĭne non plus aquæ bibĕrent, quam sanguĭnis Barbarorum.

192. Delētis Teutonibus, Cajus Marius in [4]) Cimbros convertitur [5]). Qui ex alia parte Italiam ingressi, Athĕsim [6]) flumen nec ponte nec navibus, sed ingesta obrŭtum silva transiluerant; quibus occurrit Marius. Tum Cimbri legātos ad consŭlem miserunt, agros sibi suisque fratribus postulantes. Ignorabant scilĭcet Teutŏnum cladem acerbam. Cum Marius ab iis quæsivisset, quos illi fratres dicĕrent, Teutŏnes nominaverunt. Ridens Marius: »Omittīte, inquit, fratres: tenent hi acceptam a nobis terram, æternumque tenebunt." Legāti sensere, se ludibrio habēri, ultionemque Mario minati sunt, statim atque Teutŏnes advenissent. »Atqui adsunt, inquit Marius, decetque vos

[1]) *expeditio Numidica*: krijgstocht *tegen* Numidië.

[2]) *Cimbri et Teutones*; Noordsche volken, die hun land verlaten hadden, en nieuwe woonplaatsen zochten. Vele Gallische stammen, door wier land zij trokken, sloten zich bij hen aan.

[3]) *vallem fluviumque medium*. Zie cap. 10 »*quem medium*."

[4]) *in*: *tegen*.

[5]) *convertitur*, door een *wederkeerend* werkwoord te vertalen.

[6]) *Athesim*: de *Athesis*, een rivier van Cisalpijnsch Gallië.

hinc non discedĕre, nisi salutatis vestris fratribus." Tum vinctos addūci jussit Teutŏnum duces, qui in prœlio capti fuerant.

193. His rebus audītis, Cimbri castris egressi ad pugnam prodierunt. Marius aciem ita instituit, ut pulvis in ocŭlos et ora hostium ferretur. Incredibĭli strage prostrāta [1]) est illa Cimbrorum multitūdo. Cæsa traduntur centum octoginta homĭnum milia. Nec minor cum uxoribus pugna, quam cum viris fuit: illæ enim, objectis undĭque plaustris, altæ desŭper, quasi e turribus, pugnabant lanceis et contis. Victæ [2]) tamen legatiōnem ad Marium miserunt libertātem orantes; quam cum non impetrassent, suffocatis elisisque [3]) infantibus, aut mutuis conciderunt vulneribus, aut vincŭlo e crinibus suis facto, ab arboribus [4]) jugisque plaustrorum subrectis [5]) se suspenderunt. Ferunt [6]), unam conspectam fuisse, quæ pedibus suis duos filios, seipsam vero ex arbŏre suspenderat.

---

[1]) *prosterno.*

[2]) *victæ* is geen *onderwerp*, maar *bepaling.*

[3]) *elido.*

[4]) *ab arboribus.* Suspendere *ab aliqua re* (ab arboribus), *alicui rei* (pedibus suis), *ex aliqua re* (ex arbore), *aan iets ophangen.*

[5]) *subrigo.*

[6]) *Ferunt.* Het Nederlandsche *men* wordt in het Latijn dikwijls uitgedrukt door den 3n persoon meervoud van het werkwoord, waarbij het als *onderwerp* staat.

PRIMUM CIVILE BELLUM.

(Anno urbis condĭtæ 665).

194. Tunc primum apud Romānos civīle bellum exortum est. Cum enim Sylla consul contra Mithridātem, Ponti [1]) septĭmum regem, missus fuisset, Marius ei non tantum illud imperium eripuit, verum etiam fecit, ut loco Syllæ imperātor crearetur. Qua re commōtus Sylla cum exercĭtu Romam venit, eam armis occupavit, Mariumque expŭlit. Marius in palūde aliquandiu delituit, sed ibi paulo post deprehensus, et, ut erat, nudo corpŏre cœnōque oblĭtus [2]), injecto in collum loro raptus est, et in custodiam conjectus. Missus etiam est ad eum occidendum servus publĭcus, natiōne [3]) Cimber, quem Marius oris majestāte deterruit. Cum enim homĭnem ad se gladio stricto venientem [4]) vidisset: »Tune [5]), inquit, Marium audebis interficĕre?'' Ille attonĭtus ac tremens,

[1]) *Ponti.* Het koningrijk *Pontus* lag in het N. van Kl. Azië en was door de veroveringen van Mithridates zeer uitgebreid.

[2]) *oblino.*

[3]) *natione*, ablat. partis.

[4]) *venientem.* Wanneer in het Nederlandsch, achter de verba van *zien* en *hooren*, de enkele infinitivus staat, gebruikt men in het Latijn meestal het *part. præsens.*

[5]) *Tune. Ne* duidt aan, dat het voorstel *vragend* is.

abjecto ferro, fugit. Marius postea ab iis etiam, qui prius eum occidĕre voluerant, e carcĕre emissus est.

195. Marius accepta navicŭla in Africam trajēcit, et in agrum Carthaginiensem pervēnit. Ibi, cum in locis solitariis sedēret, venit ad eum lictor Sextilii prætōris, qui hanc provinciam administrabat. Marius ab eo, quem nunquam læserat, alĭquod humanitātis officium exspectabat; sed lictor discedĕre eum provincia jussit, si nollet in se animadverti. Quem torvis ocŭlis intuens Marius nullum dabat responsum. Interrogavit igĭtur eum lictor, ecquid Prætōri vellet renuntiari? Cui Marius: »Abi, inquit, nuntia, te vidisse Cajum Marium, in Carthagĭnis magnæ ruīnis sedentem. »Duplĭci exemplo insīgni eum admonebat de inconstantia rerum humanarum, cum et urbis maxĭmæ excidium, et viri clarissimi casum ob ocŭlos ponĕret.

196. Profecto ad bellum Mithridatĭcum [1]) Sylla, in Italiam rediit Marius, efferatus magis calamitāte quam domĭtus. Cum exercĭtu Romam ingressus, eam cædibus et rapīnis vastavit: omnes adversæ factiōnis nobĭles variis suppliciorum generibus affēcit. Quinque dies [2]), totidemque noctes ista scelĕrum omnium licentia permansit. Hoc tempŏre admiranda sane fuit popŭli Romāni abstinentia: cum enim Marius objecisset domos occisōrum diripiendas [3]), nemo repertus est, qui ullam ex his rem attingĕret; illa autem popŭli misericordia erat tacĭta quædam Marii crudelitātis vituperatio. Tandem Marius senio et laboribus confectus in morbum incĭdit, et ingenti omnium lætitia vitam finīvit. Cujus viri si expendantur cum

---

[1]) *bellum Mithridaticum.* In het jaar 666 trok Sylla tegen Mithridates, na Hannibal, Rome's wreedaardigsten vijand op.

[2]) *quinque dies* enz. accusativus op de vraag: *hoc lang?*

[3]) *diripiendas.* Zie cap. 46 »*reducendum*".

virtutibus vitia, haud facĭle dictu [1]) erit, utrum in bello hostibus, an in otio civibus fuerit infestior: quam enim rempublĭcam contra hostes virtūte servaverat, eam togātus [2]) ambitiōne evertit.

197. Inĕrat Mario ingenuarum artium et liberalium studiorum contemptor anĭmus. Cum ædem Honōris [3]) de manubiis hostium vovisset, spreta peregrinorum marmŏrum nobilitāte, artificumque Græcorum peritia, eam vulgāri lapĭde per artifĭcem Romānum curavit ædificandam [4]). Græcas etiam littĕras aspernabatur, quod, inquiebat, suis doctoribus parum ad virtūtem prodessent; at idem fortis, valĭdus et adversus dolōrem confirmatus. Cum ei varĭces in crure secarentur, vetuit se alligari. Acrem nihilomĭnus fuisse dolōris morsum ipse ostendit: nam medĭco altĕrum crus postulanti noluit præbēre, quod majōrem esse remedii, quam morbi dolōrem judicaret. Vitam longius duxisset, si, conscientiæ comprimendæ causa [5]), ut opinabatur, a [6]) pluribus annis non se vino obruisset.

LUCIUS CORNELIUS SYLLA.

198. Lucius Cornelius Sylla, patricio genĕre natus, bello Jugurthīno quæstor Marii fuit. Vitam antea ludo,

[1]) *dictu*, het 2de supinum; *facile dictu est: het is gemakkelijk om te zeggen* (eig. *om gezegd te worden*).

[2]) *togatus*. De *toga* was het onderscheidingsteeken van zijn overheidsambt *in vredestijd*. *Togatus* staat tegenover het onmiddelijk voorgaande: *hostes virtute servaverat*. Zie § IV de Vestibus.

[3]) *Honoris*. Zie cap. 104. »*Honoris*".

[4]) *curavit aedificandam*. Zie cap. 42. »*curavit dandum*."

[5]) *conscientiae comprimendae causa*. zie cap. 6. »*quae descenderat*."

[6]) *a: sedert*.

vino ac libidĭne inquinatam duxerat: quapropter Marius moleste tulit, quod sibi, gravissĭmum bellum gerenti, quæstor tam voluptāti dedĭtus sorte obtigisset. Verumtămen Syllæ, postquam in Afrĭcam venit, virtus enituit. Bello Cimbrĭco, legātus Consŭlis [1]), bonam opĕram navavit. Consul ipse deinde factus, pulso in exsilium Mario, adversus Mithridātem profectus est. Primum illīus regis præfectos duobus prœliis profligavit: dein transgressus in Asiam, Mithridātem ipsum fudit, immo oppressisset, si adversus Marium sibi infestum propĕrans, qualemcunque pacem haud maluisset componĕre. Mithridātem tamen pecunia multavit. Asia aliisque provinciis, quas occupaverat, decedĕre coëgit, eumque paternis finibus contentum esse jussit.

199. Sylla, propter motus urbānos, cum victricibus turmis Romam properavit. Eos, qui Mario favebant, omnes superavit: nihil illa victoria fuit crudelius. Sylla dictātor creatus, novo et inaudīto exemplo, tabŭlam proscriptiōnis [2]) proposuit, qua eorum nomĭna, qui occidendi essent, continebantur: cumque omnium exorta esset indignatio, postridie plura etiam adjēcit nomĭna. Ingens cæsorum fuit multitūdo. Sævitiæ causam avaritia quoque præbuit, et multo plures propter divitias, quam propter odium victōris, necati sunt. Civis quidam placĭdus, Aurelius nomĭne, cui fundus in agro Albāno erat [3]), legens proscriptorum nomĭna, se quoque adscriptum vidit: »Væ, inquit, misĕro mihi! me fundus Albānus persequĭtur." Neque longe progressus, a quodam aggrĭtus et percussus est.

200. Depulsis prostratisque inimicorum partibus, Sylla

---

[1]) *legatus Consulis*, *als legaat van den Consul.*

[2]) *tabulam proscriptionis.* Aldus werden, tijdens de burgeroorlogen, de *lijsten* genoemd, waarop de namen geplaatst waren van hen, die *vogelvrij* en wier goederen, ten behoeve van den staat of ten bate hunner moordenaars, *verbeurd verklaard* werden.

[3]) *erat* met een dativus: *hebben.*

felīcem se edicto appellavit: cumque ejus uxor gemĭnos tunc edidisset, puĕrum Faustum, puellamque Faustam [1]) nominari voluit. Tum repente contra omnium exspectatiōnem dictatūram deposuit, dimissisque lictoribus [2]), diu in foro deambulavit. Stupebat popŭlus eum privātum [3]) videns, cujus modo tam formidolōsa fuerat potestas: quodque non minus mirandum fuit, sua ei privāto non solum salus, sed etiam dignĭtas constĭtit, qui cives innumĕros occiderat. Unus tantum fuit adolescens, qui ausus sit queri, et recedentem usque ad fores domus maledictis incessĕre. Cujus injurias Sylla patienti anĭmo tulit; sed domum ingrediens, dixit: »Hic adolescens efficiet, ne quis posthac tale imperium depōnat."

201. Sylla deinde in villam profectus, rusticari et venando vitam ducĕre cœpit. Ibi morbo pediculāri correptus interiit, vir ingentis anĭmi, cupĭdus voluptātum, sed gloriæ cupidior. Littĕris Græcis atque Latīnis erudītus, et virorum litteratorum adeo amans exstĭtit, ut sedulitātem etiam mali cujusdam poetæ, alĭquo præmio dignam duxerit: nam, cum ille epigramma ipsi obtulisset, jussit Sylla, præmium ei statim dari, ea tamen lege, ne quid postea scribĕret. Ante victoriam fuit laudandus, in iis vero, quæ secūta sunt nunquam satis vituperandus: urbem enim et Italiam civium sanguĭne inundavit. Non solum in [4]) vivos sæviit, sed ne mortuis [5]) quidem pepercit; ille etĕnim Marii, cujus, etsi postea inimīcus, aliquando tamen quæstor fuerat, erūtos cinĕres in flumen projēcit [6]).

---

[1]) *Faustam.* Zie in de woordenlijst: *faustus, a, um.*

[2]) *dimissis lictoribus.* De Dictator werd door 24 lictoren voorafgegaan.

[3]) *privatum.* Het subst: *privatus: ambteloos burger.*

[4]) *in*: *tegen.*

[5]) *mortuis*, dativus, om *parco: sparen.*

[6]) *erutos cineres projecit*, vert: *eruit* cineres *et* projecit ...

Qua crudelitāte rerum præclāre gestarum gloriam corrūpit [1]).

LUCIUS LUCULLUS.

202. Lucius Lucullus ingenio, doctrīna ac virtūte claruit. In Asiam quæstor profectus, huic provinciæ per multos annos cum laude præfuit. Postea consul factus, missusque a Senātu ad Mithridatĭcum bellum [2]), quam opiniōnem [3]) singŭli de virtūte illīus habebant, superavit: nam ab eo laus imperatoria non admŏdum exspectabatur, qui adolescentiam in pacis artibus consumpserat; sed incredibĭlis quædam ingenii magnitūdo non desideravit [4]) tardam et indocĭlem [5]) usus [6]) disciplīnam. Totum iter consumpsit, partim in percontando a perītis, partim in rebus gestis legendis. Habebat porro admirabĭlem quandam rerum memoriam: inde factum est ut in Asiam perītus imperātor venerit, cum esset Roma profectus rei militāris expers.

203. Lucullus eo bello res magnas ac memorabĭles gessit: Mithridātem sæpe multis locis fudit: Tigrānem, regum maxĭmum, in Armenia vicit, ultimamque bello manum magis noluit imponĕre, quam non potuit; sed magnanimitāte laudabĭlis, et bello pæne invictus, pecuniæ cupidĭni nimium dedĭtus fuit, quam tamen ideo expete-

[1]) Sylla maakte kort voor zijn' dood zijn eigen grafschrift: *Nooit heeft mij iemand overtroffen, noch in het weldoen mijner vrienden, noch in het schaden mijner vijanden.*

[2]) *Mithridaticum bellum:* oorlog *tegen* Mithridates.

[3]) *quam opinionem* etc. voor: opinionem, quam singuli habebant, superavit.

[4]) *desideravit: behoeven, noodig hebben.*

[5]) *indocilem: onmededeelbaar*, of: *wat niet door onderwijs kan medegedeeld worden.*

[6]) *usus: de praktijk, de uitoefening.*

bat, ut deinde per luxuriam effundĕret. Postquam de Mithridāte triumphasset, abjecta omnium rerum cura, cœpit delicāte ac mollĭter vivĕre, otiōque et luxu diffluĕre, magnifĭce et immenso sumptu villas ædificavit, atque ad harum usum mare ipsum vexavit. Dicĭtur, in quibusdam locis moles mari injecisse, in aliis vero, suffossis montibus, mare in terras induxisse: quocirca Pompejus haud infacēte eum vocabat Xerxem togātum [1]). Xerxes enim, Persarum rex, cum pontem in Hellesponto fecisset, et ille tempestāte ac fluctibus esset disjectus, jussit mari trecentos flagellorum ictus inflīgi, et compĕdes dari.

204. Habebat Lucullus villam prospectu et ambulatiōne [2]) pulcherrĭmam; quo cum venisset Pompejus, id unum reprehendit, quod ea habitatio esset quidem æstāte peramœna, sed hiĕme minus commŏda videretur. Cui Lucullus: »Putasne, inquit, me minus sapĕre quam hirundĭnes, quæ, adveniente hiĕme, sedem commūtant?" Villarum magnificentiæ respondebat epularum sumptus. Cum aliquando modĭca ei, utpŏte soli, cœna fuisset posĭta, coquum gravĭter objurgavit, eīque culpam excusanti ac dicenti, se non debuisse lautum parare convivium, quod nemo esset ad cœnam invitatus: »Quid ais? inquit irātus Lucullus, an nesciebas, Lucullum hodie cœnaturum esse apud Lucullum?" Ultĭmum vitæ spatium transēgit in excolendis scientiis. Viros litterātos honorifĭce excēpit: quosque innumĕros [3]) habebat, tamquam suis, unumquemque libris uti voluit. Cum in insaniam incidisset, septem et sexaginta annos natus obiit.

---

[1]) *Xerxem togatum.* Pompejus noemde hem den Perzischen Xerxes in het kleed van een' Romein. Zie cap. 196 en § IV. de Vestibus.

[2]) *prospectu et ambulatione*, abl. *partis.*

[3]) *quosque innumeros*, voor: voluit, unumquemque uti libris innumeris, quos habebat, tamquam suis.

QUINTIUS SERTORIUS.

205. Quintus Sertorius ignobĭli loco natus, prima stipendia bello Cimbrĭco fecit, in quo honos ei virtūtis causa habĭtus est. Vulnĕre quamvis accepto in prima adversus Cimbros pugna, et equo amisso, Rhodănum, flumen rapidissĭmum, nando trajēcit, lorīca et scuto retentus. Egregia etiam fuit ejus opĕra bello sociāli [1]: enim vero, dum nullum periculum refūgit, alter ei ocŭlus effossus est: idque ille non dehonestamentum ori, sed ornamentum merĭto arbitrabatur: dicebat, cetĕra bellĭcæ fortitudĭnis insignia [2], ut armillas coronasve, nec semper nec ubīque gestari; se vero, quotiescumque in publĭcum prodiret, suæ virtūtis pignus, vulnus scilĭcet ob Rempublĭcam acceptum, in ipsa fronte ostentare; nec quemquam sibi occurrĕre, qui non esset laudum suarum admirātor.

206. Postquam Sylla, ex bello Mithridatĭco in Italiam reversus, cœpit dominari, Sertorius, qui partium Marianarum fuerat, in Hispaniam se contŭlit. Ibi, virtūtis amōre et imperandi moderatiōne, Hispanorum simul ac Romanorum, qui in iis locis consederant, anĭmos sibi conciliavit; magnōque exercĭtu collecto, quos adversus eum Sylla miserat, duces profligavit. Missus deinde a

---

[1]) *bello sociali: de oorlog met de bondgenooten* (onderdanen van Rome). Deze oorlog werd ook genoemd *bellum Marsicum*, dewijl de Marsers, een volk van Midden-Italië, dien voornamelijk hadden bewerkt. Ook wordt er van dezen oorlog gesproken onder den naam van *bellum Italicum*.

[2]) *bellicae fortitudinis insignia.* Verschillende kronen (zie cap. 81), alsmede armbanden (armillæ), halsketens (torques) en paardentuigen (phaleræ) werden, bij de Ouden, tot belooning van dapperheid en krijgsdeugd, aan vrije burgers geschonken.

Sylla Metellus, a Sertorio victus quoque ac fugatus est. Pompejum etiam, qui in Hispaniam venerat, ut Metello opem ferret, levibus prœliis lacessivit Sertorius. Is enim non minus cautus quam acer imperātor, universæ dimicatiōnis discrīmen vitabat, quod impărem [1]) se universo Romanorum exercĭtui, sentiret: intĕrim vero hostem crebris damnis fatigabat.

207. Cum aliquando Sertorii milĭtes pugnam inconsulte flagitarent, nec jam eorum impĕtus posset cohibēri, Sertorius duos in eorum conspectu equos constituit, prævalĭdum altĕrum et bene curātum, altĕrum vero admŏdum exīlem et imbecillum; deinde equi infirmi caudam a robusto juvĕne totam simul abrumpi jussit; valĭdi autem equi singŭlos [2]) pilos ab imbecillo sene paulātim velli. Irrĭtus adolescentis labor risum omnibus movit; senex autem, quamvis tremŭla manu, id perfēcit, quod imperatum ei fuerat. Cumque milĭtes non satis intelligĕrent, quorsum ea res spectaret, Sertorius ad eos conversus: »Amĭci, inquit, prorsus equi caudæ simĭlis est hostium exercĭtus: qui partes aggredĭtur, facĭle potest opprimĕre; contra nihil proficiet, qui universum conabitur prosternĕre."

208. Erat Sertorio cerva candĭda eximiæ pulchritudĭnis, quæ ipsi magno usui fuit, quo milĭtes facĕret obsequentiōres. Hanc Sertorius assuefecerat, se vocantem audire et euntem sequi. Diānæ donum esse omnibus persuāsit, seque ab ea monēri, quæ facto [3]) opus essent. Si quid durius [4]) vellet imperare, se a cerva monĭtum prædicabat, statimque libentes parebant. Cerva in qua-

[1]) *imparem*: *niet opgewassen*, *onbestand*.

[2]) *singulos*: *een voor een*.

[3]) *facto*, ablat. van het partic. perf. in het neutrum, bij: *opus essent*; vert: *te doen*.

[4]) *durius*. Zie cap. 137 »*tardior*".

dam hostium incursiōne amissa est, ac periisse credĭta; quod ægerrĭme tulit Sertorius. Multis post [1]) diebus a quodam homĭne inventa est. Sertorius eum, qui id ei nuntiabat, tacēre jussit, cervamque repente in locum, ubi jus reddĕre solebat, immitti. Ipse vultu hilāri in publĭcum progressus, dixit, sibi in quiēte visam esse cervam, quæ perierat, ad se reverti. Tunc emissa ex compositō cerva, ubi Sertorium conspexit, saltu velōci ad tribūnal fertur, ac dextram sedentis ore lambit: unde clamor factus, ortáque omnium admiratio est.

209. Victus postea a Pompejo Sertorius pristĭnos mores mutavit, et ad iracundiam deflexit. Multos ab suspiciōnem proditiōnis crudelĭter interfēcit: inde odio esse cœpit toti exercitui. Hoc Romāni moleste ferebant, quod Hispānis magis quam sibi [2]) confidĕret, ac eosdem [3]) habēret corpŏris custōdes [4]). In hac animorum ægritudĭne non deserebant Sertorium, quem necessarium sibi ducem judicabant, sed eum amare desierant. Deinde in Hispānos quoque sæviit Sertorius, quod ii tribūta non tolerarent: postrēmo curis ac laboribus defessus, ad obeunda ducis munia segnior [5]), ad luxum et libidĭnes declinavit. Quare, alienatis omnium animis, jussa Imperatōris contemnebantur: nec satis: facta adversus eum conjuratiōne, Sertorius in convivio a suis est interfectus.

CNÆUS POMPEIUS MAGNUS.

210. Cnæus Pompejus, stripis senatoriæ adolescens, in bello civīli se ipsum et patrem consilio servavit. Pom-

[1]) *post*, adverbium.
[2]) *sibi* slaat op de Romeinen.
[3]) *eosdem* slaat op de Spanjaarden.
[4]) *corporis custodes*, *bepaling* van het *gezegde*.
[5]) *segnior*. Zie boven: *durius*.

peji pater suo exercitui, ob avaritiam, erat invīsus: ităque facta est in eum conspiratio. Terentius quidam, Cnæi Pompeji contubernālis, filium occidendum [1]) susceperat, dum alii tabernacŭlum patris incendĕrent. Quæ res juvĕni Pompejo cœnanti nuntiata est. Ipse nihil pericŭlo motus, solīto hilarius bibit, et cum Terentio eādem, qua [2]) antea, comitāte usus est. Deinde cubicŭlum ingressus, clam subduxit se tentorio, et firmam patri circumposuit custodiam. Terentius tum, districto ense, ad lectum Pompeji accessit, multisque ictibus stragŭla percussit. Orta mox seditiōne, Pompejus se in media conjēcit agmĭna [3]), militesque tumultuantes precibus et lacrĭmis placavit, ac suo duci reconciliavit.

211. Pompejus, primo civīli bello, partes Syllæ secūtus, ita egit, ut ab eo maxĭme diligeretur. Annos tres et viginti natus, ut Syllæ auxilio veniret, paterni exercĭtus reliquĭas collēgit, statimque dux peritissĭmus exstĭtit. Illĭus ingens apud milĭtem amor, magna apud omnes admiratio fuit; nullus ei labor tædio, nulla defatigatio molestiæ erat. Cibi vinīque tempĕrans, somni parcus, inter milĭtes corpus exercebat. Cum alacribus saltu, cum velocibus cursu, cum valĭdis luctatiōne certabat. Tum ad Syllam iter intendit, non per loca devia, sed palam incēdens; tresque hostium exercĭtus aut fudit, aut sibi adjunxit. Quem ubi Sylla ad se accedĕre [4]) audīvit, egregiamque sub signis [5]) juventūtem adspexit, desiliit ex equo,

---

[1]) *occidendum.* Zie cap. 46 »*reducendum*".

[2]) *qua.* Na *idem* wordt *als* door het pron. relat. vertaald, in geslacht en getal overeenkomende met *idem.*

[3]) *in media agmina.* Zie cap. 18. »*in media urbe.*"

[4]) *accedere audivit.* Zie cap. 194. »*venientem.*" Dikwijls echter wordt ook, gelijk hier, achter die verba, de *acc. c. inf.* gebruikt.

[5]) *signis.* De standaard, het vaandel, bij het voetvolk, heette *signum*, de vaandels der ruiterij: *vexilla.* Alle dienstdoende krijgs-

Pompejumque salutavit imperatōrem [1]), deinceps ei venienti solebat assurgĕre de sella et caput aperire: hunc vero honōrem nemĭni, nisi Pompejo, tribuebat.

212. Postea Pompejus in Siciliam profectus est, quam [2]) a Carbōne, Syllæ inimīco, occupatam recipĕret. Carbo comprehensus, et ad Pompejum ductus est. Quem Pompejus, postquam acerbe in eum invectus fuisset, ad supplicium duci jussit. Tunc ille, qui ter consul fuerat, demisse ac muliebrĭter mortem extimuit: voce flebĭli petiit, ut sibi alvum levare licēret: sicque brevem miserrĭmæ vitæ usūram rapuit, donec miles, moræ impatiens, caput in sordĭdo loco hærentis amputavit. Longe moderatior fuit Pompejus erga Sthenium, Sicŭlæ cujusdam civitātis [3]) primarium [4]). Cum enim in eam civitātem animadvertĕre decrevisset, quæ sibi adversata fuisset, exclamavit Sthenius, eum inīque facturum, si ob culpam unīus omnes plectĕret. Interroganti Pompejo quisnam ille unus esset? »Ego, inquit Sthenius, qui meos cives ad id induxi." Tam libĕra voce delectatus Pompejus, omnibus et Sthenio ipsi pepercit.

213. Transgressus inde in Afrĭcam Pompejus, Iarbam, Numidiæ regem, qui Marii partibus favebat, bello persecūtus est. Intra dies quadraginta hostem oppressit, et Afrĭcam subēgit, adolescens [5]) quattuor et viginti annorum. Tum ei littĕræ a Sylla reddĭtæ sunt, quibus jubebatur exercĭtum dimittĕre, et cum una tantum legĭone [6]) suc-

lieden waren *subsignani*. Het verliezen van den standaard in het gevecht werd met den dood gestraft.

[1]) *imperatorem*: als *imperator*, *opperbevelhebber*.

[2]) *quam*, vert: *ut eam*.

[3]) *civitatis*. Die stad was *Himéra*.

[4]) *primarium*. Sthenius had zich naam gemaakt door zijne welsprekendheid en zijn fortuin.

[5]) *adolescens*: als *jongeling*.

[6]) *legione*. Het Romeinsche legioen bestond uit 4200—6000 man en was in 10 cohorten verdeeld. Zie § VIII de Exercitu. XI. de Forma aciei.

cessōrem exspectare. Id ægre tulit Pompejus; paruit tamen, et Romam reversus est. Cui revertenti incredibĭlis multitūdo obviam ivit. Sylla quoque eum lætus excēpit, et *Magni* cognomĭne appellavit: nihilomĭnus Pompejo, triumphum postulanti, restĭtit: neque ea re a proposĭto deterrĭtus est Pompejus; aususque est dicĕre, plures solem orientem adorare quam occidentem; quo dicto innuebat, Syllæ potentiam minui, suam vero crescĕre. Ea voce audīta, Sylla juvĕnis constantiam admiratus, exclamavit: *Triumphet*, *Triumphet*.

214. Metello jam seniōri, bellumque in Hispania segnius [1]) gerenti, collēga [2]) datus est Pompejus, ibīque adversus Sertorium vario eventu dimicavit. In quodam prœlio maxĭmum subiit periculum: cum enim in eum vir quidam vasta corpŏris magnitudĭne impĕtum fecisset, Pompejus manum hostis amputavit; sed multis in eum concurrentibus, vulnus in femŏre accēpit, et a suis fugientibus desertus venit in hostium potestātem. At præter spem evāsit: illi scilĭcet equum Pompeji, auro phalerisque eximiis instrātum [3]) ceperant. Dum vero prædam inter se rixantes partiuntur, Pompejus illorum manus effūgit. Altĕro prœlio, cum Metellus Pompejo laboranti auxilio venisset, fususque esset Sertorii exercĭtus, hunc circumstantibus dixisse ferunt: »Si anus ista non supervenisset, hunc ego puĕrum verberibus castigatum Romam dimisissem." Metellum *anum* appellabat, quia is jam senior ad mollem et effeminātam vitam deflexerat. Tandem, Sertorio interfecto, Pompejus Hispaniam recēpit.

215. Cum pirātæ [4]) maria omnia infestarent, quibus-

---

[1]) *segnius.* Zie cap. 137. »*tardior*".

[2]) *collega: tot ambtgenoot.*

[3]) *insterno.*

[4]) *piratæ.* Zij kwamen voornamelijk uit de havens van Cilicië en Kl. Azië.

dam Italiæ civitatibus jam direptis, ad eos opprimendos, cum imperio extraordinario [1]) missus est Pompejus. Nimiæ viri potestāti quidam ex optimatibus [2]) obsistebant, et imprīmis Quintus Catŭlus. Qui cum in conciōne [3]) dixisset, esse quidem præclārum virum Cnæum Pompejum, sed non esse uni omnia tribuenda, adjecissetque: »Si quid ei acciderit, ecquemnam in ejus locum substituetis?" Acclamavit universa concio: »Te ipsum, Quinte Catŭle." Tam honorifĭco civium testimonio victus Catŭlus e conciōne discessit. Pompejus, disposĭto per omnes maris recessus navium præsidio, brevi terrarum orbem illa peste liberavit; prædōnes multis locis victos fudit; eosdem in deditiōnem acceptos [4]) in urbibus et agris procul a mari collocavit. Nihil hac victoria celerius: nam intra quadragesĭmum diem pirātas toto mari expŭlit.

216. Confecto bello piratĭco, Pompejus contra Mithridātem [5]) profectus est, et in Asiam magna celeritāte contendit. Prœlium cum Rege conserĕre cupiebat; neque opportūna dabatur pugnandi facultas, quia Mithridātes interdiu castris se continebat; noctu vero haud tutum erat, congrĕdi cum hoste in locis ignōtis. Quadam tamen nocte Mithridātem Pompejus aggressus est. Luna magno fuit Romānis adjumento: nam, cum eam Romāni a tergo habērent, umbræ corpŏrum, longius projectæ, ad primos usque hostium ordĭnes pertingebant: inde decepti regii

---

[1]) *extraordinario.* Zijne macht overtrof die der Consuls en duurde drie jaren.

[2]) *optimatibus.* Uit de *nobiles* en den Senaat vormden zich de *optimates* of de Aristokratie van den adel, een partij, die de oude inrichtingen van den staat behouden wilde, en als zoodanig de waardigheid van den Senaat en de bestaande orde der dingen tegen de bewegingspartij, de *populares*, beschermde.

[3]) *concione.* Zie cap. 165.

[4]) *acceptos.* Zie cap. 129. »*acceptos.*"

[5]) *Mithridatem.* Dezelfde als in cap. 196.

milĭtes in umbras, tamquam in propinquum hostem, tela mittebant. Victus Mithridātes in Pontum [1]) profūgit. Adversus eum filius Pharnācis rebellavit; quia, occīsis a patre fratribus, vitæ suæ metuebat. Mithridātes a filio obsessus, venēnum sumpsit; quod cum tardius [2]) subīret, quia adversus venēna multis antea medicaminibus corpus firmaverat, a milĭte Gallo volens interfectus est [3]).

217. Pompejus deinde Tigrānem, Armeniæ regem, qui Mithridātis, socĕri, partes secūtus fuerat, ad deditiōnem compŭlit. Quem tamen ad genua procumbentem erexit, benignis verbis recreavit, et in regnum restituit, æque pulchrum esse judĭcans, et vincĕre reges et facĕre. Tandem, rebus Asiæ compositis, in Italiam rediit. Ad urbem venit non, ut plerīque timuerant, armātus, sed dimisso exercĭtu, et tertium triumphum biduo duxit. Insignis fuit multis novis inusitatisque ornamentis [4]) hic triumphus; at nihil illustrius visum, quam quod tribus triumphis tres orbis partes devictæ causam præbuerunt. Pompejus enim, quod antea contigerat nemĭni, primo ex Afrĭca, itĕrum ex Eurōpa, tertio ex Asia triumphavit, felix opiniōne homĭnum futurus si quem [5]) gloriæ, eundem vitæ finem habuisset [6]), neque jam senior adversam fortūnam fuisset expertus.

---

[1]) *Pontum*, het koningrijk Pontus in Kl.-Azië.

[2]) *tardius*. Zie cap. 137. »*tardior*".

[3]) *interfectus est*, in het jaar 64 vóór J. C.

[4]) *ornamentis*. Het goud en zilver en de buit van het Oosten werd aan het volk vertoond.

[5]) quem. Zie cap. 210: *quo* noot 2).

[6]) *Construeer*: si habuisset finem eundem vitæ quem (finem habuit) gloriæ.

SECUNDUM CIVILE BELLUM.

(Anno urbis condĭtæ 704).

218. Postea orta est Pompejum inter et Cæsărem gravis dissensio, quod hic superiōrem, ille vero parem ferre non posset: et inde bellum civīle exarsit [1]). Cæsar cum infesto exercĭtu in Italiam venit. Pompejus, relicta urbe ac deinde Italia ipsa, Thessaliam petiit, et cum eo Consŭles Senatusque omnis [2]): quem insecūtus Cæsar apud Pharsālum acie fudit. Victus Pompejus ad Ptolemæum, Ægypti regem, cui tutor [3]) a Senātu datus fuerat, profūgit; sed ille Pompejum turpĭter interfĭci jussit [4]). Latus Pompeji sub ocŭlis Corneliæ uxōris et liberorum mucrōne confossum est, caput abscissum, truncus in Nilum conjectus. Dein caput, velamĭne involūtum, ad Cæsărem delātum est, qui, eo viso, lacrĭmas fudit, et illud multis pretiosissimisque odoribus cremandum curavit [5]).

219. Is fuit viri præstantissĭmi, post tres consulātus et totĭdem triumphos, vitæ exĭtus. Erant in Pompejo multæ ac magnæ virtūtes, ac præcipue admiranda frugalĭtas. Cum

---

[1]) *bellum civile exarsit.* De vriendschap tusschen Cæsar en Pompejus werd verbroken, na den dood van Cæsar's dochter, Julia, met wie Pompejus gehuwd was, en de nederlaag van Crassus, die met Cæsar en Pompejus het eerste Triumviraat (driemanschap) vormde.

[2]) *Consules Senatusque omnis*, namelijk: *petierunt.*

[3]) *tutor*: *tot voogd.*

[4]) *interfici jussit.* Deze Ptolemæus, die den grooten Pompejus deed ombrengen, was de XIIde van dien naam en wordt Dionysius of Bacchus bijgenaamd. Hij was eerst dertien jaren oud, toen hij die misdaad beval.

[5]) *cremandum curavit.* Zie cap. 42. »*curavit dandum*".

ei ægrotanti præcepisset medĭcus, ut turdum edĕret, negarent autem servi, eam avem usquam æstīvo tempŏre posse reperīri, nisi apud Lucullum, qui turdos domi saginabat, vetuit, turdum inde peti, medicōque dixit; »Ergo, si Lucullus haud perdĭtus deliciis esset, non vivĕret Pompejus!" Aliam avem, quæ parabĭlis esset, sibi jussit appōni [1]). Egregiam speciem præ se ferebat, adeo ut benevolentiam omnium sibi conciliaret. Memŏrant [2]), eum haud absimĭlem fuisse Alexandro Magno, atque hujus princĭpis nomen, si qui forte ei darent per jocum, non inīquo anĭmo tulisse. Inde Philippus quidam, vir consulāris, dum Pompeji laudes in conciōne memorāret, dixit, se eum laudare propterea quod, cum esset ipse Philippus, Alexandrum diligĕret.

220. Viris doctis magnum honōrem tribuebat Pompejus. Ex Syria decēdens, confecto bello Mithridatĭco, cum Rhodum venisset, nobilissĭmum philosŏphum Posidonium [3]) cupiit audire. Cum autem is diceretur tunc gravĭter ægrotare, eo quod maxĭmis podăgræ doloribus cruciaretur, voluit saltem Pompejus eum visĕre. Mos erat, ut, consŭle ædes alĭquas ingressuro, lictor fores virga percutĕret [4]), admŏnens consŭlem adesse: at Pompejus vetuit, fores Posidonii percŭti, honōris causa. Quem ut vidit et salutavit, moleste ferre dixit, quod eum

---

[1]) *jussit apponi.* Deze inf. *pass*: *apponi* staat achter: *jubeo,* gelijk in het volgende caput *percuti* achter *veto* voor den Nederlandschen inf. *actief.*

[2]) *Memorant.* Zie cap. 193 noot 4 *ferunt.*

[3]) *Posidonius*, Stoïcijnsch wijsgeer, werd in het jaar 135 v. Chr. in Syrië geboren, bracht echter het grootste deel zijns levens te Rhodus door en stichtte dáár eene school. Hij schreef zeer vele werken. Ook Cicero behoorde tot het getal zijner leerlingen. J. Bake heeft *Posidonii reliquiæ* uitgegeven, te Leijden 1810.

[4]) *percuteret.* Zie cap. 51. »*Lictor*".

non posset audire. At ille: »Tu vero potes, inquit, et cavebo ne dolor corpŏris efficiat, ut frustra tantus vir ad me venerit." Ităque cubans, gravĭter et copiōse disseruit de hoc ipso: nihil esse bonum, nisi quod honestum sit, et nihil malum dici posse, quod turpe non sit. Cum vero dolor interdum acrĭter eum pungĕret, sæpe dixit: »Nihil agis, dolor; quamvis molestus, nunquam te esse malum confitebor."

CAJUS JULIUS CÆSAR.

221. Cajus Julius Cæsar nobilissĭma genĭtus familia, annum agens sextum decĭmum, patrem amīsit: paulo post Corneliam duxit uxōrem; cujus cum pater esset Syllæ inimīcus, voluit Sylla Cæsărem compellĕre, ut eam dimittĕret; neque id potuit efficĕre. Ob eam causam Cæsar bonis spoliatus, cum etiam ad mortem quæreretur, mutata veste, noctu elapsus est ex urbe, et quamquam tunc quartāna [1]) morbo laboraret, prope per singŭlas noctes latĕbras commutare cogebatur: comprehensus tamen a quodam Syllæ liberto [2]), vix, data pecunia, evāsit. Postrēmo per proxĭmos suos veniam impetravit, diu repugnante Sylla; qui, postquam deprecantibus ornatissĭmis viris denegasset, expugnatus tandem dum illi pertinacĭter contendĕrent, dixit, eum, quem salvum tantopĕre cupiebant, aliquando optimatium [3]) partibus, quas simul defendissent,

[1]) *quartana*, appositie bij *morbo*. De abl. wordt geregeerd door *laborare*: *aan iets lijden*.

[2]) *liberto*. *Libertus* beteekent: een slaaf, wien de vrijheid geschonken was, een vrijgelatene. De *manumissio* (vrijlating) geschiedde op verschillende wijzen. De vrijgelatene ontving, ten teeken zijner vrijheid, een hoed (pileus) en den naam van zijnen heer, wiens *cliens* hij bleef. Zie § I de Republica.

[3]) *optimatium*. Zie cap. 215. »*optimates*."

exitio futurum [1]) multosque in eo puĕro inesse Marios.

222. Cæsar, mortuo Sylla, et composĭta seditiōne civīli, Rhodum secedĕre statuit, ut per otium Apollonio, tunc clarissĭmo dicendi magistro [2]) opĕram daret; sed in itinĕre a pirātis captus est, mansitque apud eos quadraginta dies. Porro per illud omne spatium ita se gessit, ut pirātis terrōri parĭter ac veneratiōni esset; atque, ne iis suspiciōnem ullam daret, qui ocŭlis tantummŏdo eum custodiebant, nunquam aut nocte, aut die excalceatus est [3]). Intĕrim comĭtes servosque dimiserat expediendæ causa pecuniæ, qua redimeretur [4]). Viginti talenta pirātæ postulaverant; ille vero quinquaginta se daturum spopondit. Quibus numeratis, exposĭtus est in litŏre. Cæsar liberatus, confestim Milētum, quæ urbs proxĭme abĕrat [5]), properavit; ibīque, contracta classe, stantes adhuc in eōdem loco prædōnes noctu adortus, aliquot naves, mersis aliis, cepit; piratasque, ad deditiōnem redactos, eo affēcit supplicio, quod illis sæpe per jocum minatus fuerat, dum ab iis detineretur: crucibus illos suffīgi jussit.

223. Cæsar quæstor factus in Hispaniam profectus est; cumque Alpes transiret, et ad conspectum paupĕris cujusdam vici comĭtes ejus per jocum inter se disputarent, an illic etiam esset ambitiōni locus, serio dixit Cæsar, malle se ibi primum esse quam Romæ secundum. Ita anĭmus

---

[1]) *futurum: verstrekken* met dubbelen dativus: *exitio, optimatium partibus.*

[2]) *dicendi magistro.* Apollonius, bijgenaamd *Molon*, telde Cicero en Cæsar onder het getal zijner leerlingen.

[3]) *excalceatus est.* Men zou, had hij zich van schoenen en kousen ontdaan, wellicht gevreesd hebben, dat hij zich door zwemmen dacht te redden.

[4]) *Construeer:* dimisit comites... *pecuniæ*, qua redimeretur, *expediendæ causa.* Zie cap. 6 »*quæ descenderat.*"

[5]) *proxime aberat.* Zie cap. 136. »*tam prope ab hoste absumus*".

dominatiōnis avĭdus a prima ætāte regnum concupiscebat; semperque in ore habebat hos Euripĭdis [1]), Græci poëtæ, versus: *Si violandum est jus, regnandi gratia violandum est: cetĕris in rebus pietātem colas.*

Cum vero Gades, quŏd est Hispaniæ oppĭdum, venisset, visa Alexandri Magni [2]) imagĭne, ingemuit, et lacrĭmas fudit. Causam quærentibus amīcis: »Nonne, inquit, idonea dolendi causa est, quod nihildum memorabĭle gesserim eam ætātem adeptus, qua Alexander jam terrarum orbem subegerat?"

224. Cæsar in captanda plebis gratia, et ambiendis [3]) honoribus [4]) patrimonium effūdit. Ære aliēno oppressus, ipse dicebat, sibi opus esse millies sestertium [5]), ut nihil habēret. His artibus consulātum adeptus est, collegáque ei datus Marcus Bibŭlus, cui Cæsăris consilia haud placebant. Inĭto magistrātu [6]), Cæsar legem Agrariam tulit, hoc est, de dividendo egēnis civibus agro publĭco. Cui legi cum Senātus repugnaret, Cæsar rem ad popŭlum detŭlit. Bibŭlus collēga in forum venit, ut legi ferendæ obsistĕret; sed tanta coörta est seditio, ut in caput Consŭlis cophĭnus stercŏris plenus effunderetur, fascesque

---

[1]) *Euripides*, beroemd Grieksch treurspeldichter, in het jaar 480 v. Chr. te Salamis geboren. Hij werd de mededinger van den grooten Sophocles. Hij vervaardigde, zegt men, 84 treurspelen: slechts 19 stukken echter zijn tot ons gekomen.

[2]) *Alexandri Magni.* Alexander de Groote, de veroveraar van Perzië, enz. werd in het jaar 356 v. Chr. te Pella geboren, en was de zoon van Philippus (Koning van Macedonië) en Olympias.

[3]) *ambiendis.* Men *ging rond*, om de stemmen der burgers voor zich te winnen, en in de eerstvolgende kiesvergaderingen tot een ambt (bijv. het Consulaat) benoemd te worden.

[4]) *honoribus.* Zie cap. 181. »*honores*".

[5]) *sestertium* neut. sing. beteekent, als er een adv. num. bijstaat, 100,000 H. S. of sestertiën, dus *millies sest:* is 100,000,000.

[6]) *inire magistratum: het overheidsambt aanvaarden.*

frangerentur. Tandem Bibŭlus a satellitibus Cæsăris foro expulsus, domi se continēre per relĭquum anni tempus, curiāque abstinēre coactus est.

Interea unus Cæsar [1]) omnia ad arbitrium in Republĭca administravit: inde quidam homĭnes facēti, quæ eo anno gesta sunt, non, ut mos erat, consulibus Cæsăre et Bibŭlo acta esse dicebant, sed Julio et Cæsăre, unum consŭlem nomĭne et cognomĭne pro duobus Consulibus appellantes.

225. Cæsar primo functus consulātu, Galliam provinciam sorte [2]) obtinuit. Hæc autem gessit novem annis, quibus in imperio fuerat. Galliam in provinciæ Romānæ formam redēgit. Germānos, qui trans Rhenum incŏlunt, primus Romanorum [3]), ponte fabricato, aggressus, maxĭmis affēcit cladibus. Britannos, antea ignōtos, vicit, ab iisque pecunias et obsĭdes exēgit: quo in bello multa Cæsăris facta egregia narrantur, quæ in Commentariis [4]) ipse retŭlit. Inclinante in fugam exercĭtu, rapuit e manu militis fugientis scutum, et in primam aciem volĭtans, pugnam restituit. In alio prœlio aquilifĕrum [5]) terga vertentem faucibus comprehendit, in contrariam partem retraxit, dexteramque ad hostem protendens: »Quorsum

---

[1]) *unus Caesar*, vert: *Caesar alleen.*

[2]) *sorte.* De *provinciae* (wingewesten) werden, volgens de beschikking van den Senaat, door het lot (sortitio), of volgens eene overeenkomst (comparatio) verdeeld.

[3]) *Romanorum*, gen. partitivus.

[4]) *Commentariis.* De geschiedkundige schriften van Cæsar zijn: *Commentarii de bello Gallico* in 7 boeken (het 8ste is van een vreemde hand) en *de bello Civili* in 3 boeken.

[5]) *aquiliferum.* Een adelaar van zilver of brons en zwaar verguld, welke op een hoekig voetstuk stond en op een langen staak gedragen werd, was de standaard van een legioen. De *primipilus*, wiens rang aan dien der Tribunen gelijk was, had den adelaar van het legioen in bewaring.

tu, inquit, abis? Illic sunt, quibuscum dimicamus. Quo facto, militibus animos addidit.

226. Cæsar, cum adhuc in Gallia detineretur, ne, imperfecto bello, discederet, postulavit ut sibi licēret, quamvis absenti [1]), secundum consulātum petĕre: quod ei a senātu est negatum. Ea re commōtus, in Italiam rediit, armis injuriam acceptam vindicaturus, plurimisque urbibus occupatis, Brundusium [2]) contendit, quo Pompejus Consulesque confugerant. Tunc summæ audaciæ facĭnus Cæsar edĭdit, a Brundusio Dyrrachium [3]), inter oppositas classes, gravissĭma hiĕme, transmīsit; cessantibusque copiis, quas subsĕqui jusserat, cum ad eas arcescendas frustra misisset, moræ impatiens, castris noctu egressus est, clam solus navicŭlam conscendit, obvolūto capĭte, ne agnosceretur. Mare vehementius [4]), adversis spirantibus ventis, intumescebat; in altum tamen protĭnus dirĭgi navigium jubet; cumque gubernātor pæne obrŭtus fluctibus adversæ tempestāti cederet: »Quid times? ait, Cæsărem illiusque fortūnam devĕhis!"

227. Deinde Cæsar Thessaliam petiit, ubi Pompejum Pharsalĭco prœlio fudit; fugientem persecūtus est, eumque in itinĕre cognōvit occīsum fuisse. Tum bellum Ptolemæo [5]), Pompeji interfectōri, intŭlit, a quo sibi quoque insidias parari videbat. Quo victo, Cæsar in Pontum transiit, Pharnacemque, Mithridātis filium, rebellantem aggressus, intra quintum ab adventu diem, quattuor vero, quibus in conspectum venĕrat, horis, uno prœlio profligavit.

---

[1]) *absenti.* Afwezigen konden, volgens den regel, niet als kandidāten voor een overheidsambt in aanmerking komen.

[2]) *Brundusium*, zeestad aan de oostzijde van Italië.

[3]) *Dyrrachium*, zeestad aan de westzijde van Macedonië.

[4]) *vehementius.* Zie cap. 137. »*tardior*".

[5]) *Ptolemæo.* Zie cap. 218. »*interfici jussit*". Hij vluchtte in het gewoel van den slag en verdronk in den Nijl.

Quam victoriæ celeritātem inter triumphandum notavit, inscripto inter pompæ ornamenta trium verborum titŭlo: *veni*, *vidi*, *vici*. Sua deinceps Cæsărem ubīque comitata est fortūna. Scipiōnem et Jubam, Numidiæ regem, reliquias Pompejanarum partium in Afrĭca refoventes devīcit. Pompeji libĕros in Hispania superavit. Clementer usus est victoria, et omnibus, qui contra eum arma tulerant, pepercit. Regressus in urbem, quinquies triumphavit.

228. Bellis civilibus confectis, Cæsar Dictātor in perpetuum creatus agĕre insolentius [1]) cœpit. Senātum ad se venientem sedens excēpit, et quendam, ut assurgĕret monentem, irāto vultu respexit. Cum Marcus Antonius, Cæsăris in omnibus expeditionibus comes, et tunc in consulātu collēga, ei in sella aurea sedenti pro rostris [2]) diadēma, insigne regium, imponĕret, haud visus est eo facto offensus. Quare conjuratum est [3]) in eum a sexaginta et amplius viris, Bruto et Cassio ducibus conspiratiōnis. Cum igĭtur Cæsar Idibus Martiis [4]) in senātum venisset, assidentem specie officii circumsteterunt, illicōque unus e conjuratis [5]), quasi alĭquid rogaturus, propius accessit, renuentīque togam ab utrōque humĕro apprehendit. Deinde clamantem: »Ista [6]) quidem vis est," Cassius vulnĕrat paulo infra jugŭlum. Cæsar Cassii brachium arreptum graphio [7]) trajēcit; conatusque prosilire aliud

---

[1]) *insolentius*. Zie boven »*vehementius*". Hij maakte zich tot bestendigen Dictator, en tot Consul voor tien jaren, en men gelooft met grond, dat hij voornemens was zich Koning te verklaren.

[2]) *rostris*. Zie cap. 124. »*rostra*".

[3]) *conjuratum est*, onpersoonlijk gebruikt.

[4]) *Idibus Martiis*: *op den* 15*en Maart*. Zie § III. de *Mensibus*.

[5]) *unus e conjuratis*: Cimber.

[6]) *ista*, vert: *istud*.

[7]) *graphio*. De Romeinen droegen tafeltjes, met was bestreken, bij zich en schreven daarop met een' *stilus*, die aan het eene

vulnus accēpit. Cum autem Brutum, quem loco filii habebat, in se irruentem vidisset, dixit: »Tu quoque, fili mi!" Dein, ubi animadvertit, undĭque se strictis pugionibus peti, toga caput obvolvit, atque ita tribus et viginti plagis confossus cecĭdit [1]) ante quandam Pompeji statuam.

229. Erat Cæsar excelsa statūra, nigris vegetisque oculis, capĭte calvo. Quam calvitii deformitātem ægre ferebat, quod sæpe obtrectantium jocis esset obnoxia. Ităque, ex omnibus honoribus sibi a Senātu populōque decrētis, non aliud recēpit aut usurpavit libentius, quam jus laureæ perpetuo gestandæ. Eum vini parcissĭmum fuisse, ne inimīci quidem negarunt: inde Cato dicĕre solebat, unum [2]) ex omnibus Cæsărem ad evertendam rempublĭcam sobrium accessisse. Armorum et equitandi peritissĭmus exstĭtit; labōris ultra fidem patiens, in agmĭne nonnunquam equo, sæpius pedibus anteibat, capĭte detecto, sive sol sive imber erat. Longissĭmas vias incredibĭli celeritāte confēcit: ita ut sæpenumĕro nuntios de se prævenerit; neque eum morabantur flumĭna, quæ, vel nando vel innixus inflatis utribus, trajiciebat.

MARCUS CATO UTICENSIS.

230. Marcus Cato, Porcii Catōnis censōris pronĕpos, invictum anĭmi robur adhuc puer [3]) ostendit. Cum in domo Drusi, avuncŭli sui, educaretur, Latīni de civitāte [4]) impetranda Romam venerunt. Popedius, Latinorum

einde spitsvormig was en geschikt, om aanteekeningen te maken, aan het andere einde breed, om het geschrevene te kunnen uitwisschen.

[1]) *cecidit*, in het 56e jaar zijns levens: het jaar 44 vóór J. C.

[2]) *unum*. Zie cap. 224. »*unus Cæsar*".

[3]) *adhuc puer*: *nog kind zijnde*.

[4]) *civitate*. *Civitas* hier: *Romeinsch burgerrecht*. Men verkreeg

princeps, qui Drusi hospes erat, puĕrum Catōnem per jocum rogavit, ut Latīnos apud avuncŭlum adjuvaret. Cato vultu constanti negavit, id se facturum. Itĕrum deinde ac sæpius interpellatus, in proposĭto perstĭtit. Tunc Popedius puĕrum in excelsam ædium partem levatum tenuit, et dejecturum inde se minatus est, nisi precibus obtemperaret; neque tamen hoc metu a sententia eum potuit dimovēre. Tunc Popedius exclamasse fertur: »Gratulemur Latīni, nobis, hunc esse adeo tenĕra ætāte [1]): enim vero, si senātor esset, ne sperare quidem jus civitātis nobis licēret."

231. Die quodam, Cato, salutandi gratia, ad Syllum perductus fuit a pædagōgo. Cum autem in atrio cruenta proscriptorum [2]) capĭta vidisset, Syllæ crudelitātem exsecratus, a præceptōre gladium rogavit, quo eum interficĕret. Alias eōdem se esse anĭmo significavit, quo [3]) puer alius, nomĭne Cassius, qui tunc publĭcam scholam cum Fausto, Syllæ filio, frequentabat. Cum enim Faustus proscriptiōnem paternam in schola laudaret, diceretque se, cum per ætātem copia sibi daretur, eandem rem esse facturum, ei sodālis indignatus gravem colăphum impēgit. Proăvo subsimĭlis fuit Cato, tum vitæ asperitāte, tum morum sanctitāte. In vicis sæpius incedebat nudis pedibus, togāque indūtus brevissĭma simul et squalidissĭma. Interrogatus quare sic agĕret, »Ut consuescam, inquit, solum, quod sit pudendum, erubescĕre [4]).

---

het burgerrecht, òf door geboorte, òf door opneming ten gevolge eener wet.

[1]) *tenera ætate*, abl. qual.

[2]) *proscriptorum*. Zie cap. 198 enz.

[3]) *quo*. Na *idem* wordt *als* door het pron. relat. *qui* vertaald, in *geslacht en getal* overeenkomende met *idem*.

[4]) *erubescere*. Vele intransitiva verba hebben den acc. van een *pron. neut* of van een *adj. van hoeveelheid* bij zich.

232. Cum rex Dejotărus [1]) Catōnem beneficiis sibi devincire voluisset, is libertātis amans, et imprīmis fratri suo valde addictus, aulam, quasi inscio rege, deseruit. Insignis fuit et ad exemplum proponenda Catōnis erga hunc fratrem benevolentia. Cum enim interrogaretur, quem omnium maxĭme diligĕret, respondit: »Fratrem." Itĕrum interrogatus, quem secundum maxĭme diligĕret, itĕrum »fratrem" respondit. Quærenti tertio, idem responsum dedit, donec ille a percunctando desistĕret. Crevit cum ætāte ille Catōnis in fratrem amor; ab ejus latĕre non discedebat; omnibus in rebus morem ei gerebat. Annos viginti natus nunquam sine fratre cœnaverat [2]), nunquam in forum prodierat, nunquam iter susceperat. Diversum tamen erat utriusque ingenium: in utrōque probi mores erant, sed longe severior fuit Catōnis indōles.

233. Cato, ubi fratrem, qui erat Tribūnus milĭtum, invītus ad bellum vidit profectum, ne eum deserĕret, voluntaria stipendia [3]) fecit. Accĭdit postea, ut Catōnis frater in Asiam proficisci cogeretur, et iter faciens in morbum incidĕret. Quod ubi audīvit Cato, licet tunc gravis tempestas sævīret, neque parata esset magna navis, solvit e portu Thessalonīcæ [4]) exigua navicŭla, cum duobus tantum amīcis tribusque servis, et pæne haustus fluctibus, tandem, præter spem, incolŭmis evāsit: At fratrem modo defunctum vita repĕrit. Tunc questibus et lacrĭmis totum se tradĭdit; mortui corpus quam magnificentissĭmo potuit funĕre [5]) extŭlit, et marmoreum tu-

[1]) *Dejotarus*, Koning van Galatië.

[2]) *cœnaverat*. Zie § V. *de conviviis*.

[3]) *voluntaria stipendia*. Eerst met het 17de jaar begon de *verplichting* tot den krijgsdienst.

[4]) *Thessalonicæ*, eene stad van Macedonië, aldus genaamd naar de echtgenoot van Cassander.

[5]) *funere*. Zie § VII, *de Funeribus*.

mŭlum suis impensis exstruendum curavit [1]). Vela deinde facturus, cum suadērent amīci, ut fratris reliquias in alio navigio ponĕret, anĭmam se prius quam illas relicturum respondit; atque ita solvit.

234. Cato quæstor in insŭlam Cyprum missus est, ad colligendam Ptolemæi regis pecuniam, a quo popŭlus Romānus heres [2]) institūtus fuerat. Integerrĭma fide eam rem administravit. Summa longe major, quam quisquam sperare potuera, redacta est. Fere septem milia talentorum [3]) navibus imposŭit Cato; atque, ut naufragii periclŭla vitaret, singŭlis vasis, quibus inclūsa erat pecunia, cortĭcem subĕris longo funiclŭlo alligavit, ut si forte mersum navigium esset, locum amissæ pecuniæ cortex supernātans indicaret. Catōni advenienti Senātus, tota ferme civĭtas obviam effūsa est; nec erat res triumpho absimĭlis. Actæ sunt Catōni a senātu gratiæ, Præturáque illi et jus spectandi ludos prætextāto [4]) extra ordĭnem [5]) data. Quem honōrem Cato noluit accipĕre, inīquum esse affirmans, sibi decerni, quod nulli alii fuerat tribūtum.

235. Cum Cæsar consul legem reipublĭcæ perniciōsam tulisset, Cato solus, cetĕris exterrĭtis, huic legi obstĭtit. Irātus Cæsar Catōnem extrāhi curia [6]) et in vinclŭla rapi jussit; ille vero nihil de libertāte linguæ remīsit: in ipsa ad carcĕrem via [7]) de lege disputabat,

---

[1]) *exstruendam curavit.* Zie cap. 42, »*curavit dandum.*"

[2]) *heres: tot erfgenaam.*

[3]) *talentorum.* Zie cap. 88. »*talentum.*"

[4]) *praetextato*, dativus. Vert. *met de toga praetexta gekleed.* Zie cap. 188. »*praetextatus.*"

[5]) *extra ordinem*, vert: *tegen den regel, tegen de gewoonte.*

[6]) *curia.* Zie cap. 68. »*Curia*".

[7]) *in ipsa ad carcerem via, onder weg zelfs naar de gevangenis.*

civesque commonebat, enixēque orabat, ut talia molientibus adversarentur. Catōnem sequebantur mæsti Patres: quorum unus objurgatus a Cæsăre, quod, nondum misso Senātu [1]), discedĕret: »Malo, inquit, esse cum Catōne in carcĕre, quam tecum in curia. Exspectabat Cæsar, dum ad humīles preces Cato sese dimittĕret: quod ubi frustra ase sperari intellexit, pudōre victus, unum etribūnis misit, qui Catōnem dimittĕret. Nihil dubii est, quin [2]) Cato tam sapienter tunc se gesserit, quam parum moderāte egerat Cæsar, pœnas repĕtens a Catōne quod legi obstitisset, quæ sibi displicēret.

236. Cato Pompeji partes, bello civīli, secūtus est; eōque victo, exercītus reliquias in Afrĭcam cum ingenti itinĕrum difficultāte perduxit. Cum vero ei summum a militibus ultro deferretur imperium, Scipiōni, quod vir esset consulāris, parēre maluit. Scipiōne etiam devicto, Utĭcam, Afrĭcæ urbem, petīvit, ubi filium valde hortatus est, ut clementiam Cæsăris experiretur; ipse vero post cœnam deambulavit, et cubĭtum [3]) iturus, arctius diutiusque in complexu filii hæsit: deinde ingressus cubiculum, ferro sibi ipse mortem conscīvit [4]), postea quam in legenda Platōnis [5]) commentatiōne de anĭma immor-

---

[1]) *nondum misso Senatu*, vert: *terwijl men nog de vergadering niet uiteen had doen gaan*, of: *vóór dat de Senaatsvergadering gesloten was*

[2]) *quin*. Zie cap. 78. »*quin*".

[3]) *cubitum*: het eerste supinum, bij een verbum van *beweging*: iturus (eo).

[4]) Cato Uticensis stierf 59 jaren oud, in het jaar 46 vóór J. C.

[5]) *Platonis*. Plato, beroemd Grieksch wijsgeer, werd in het jaar 429 (volgens anderen 430) v. Chr. te Ægina of te Athene geboren. Tien jaren lang, volgde hij de lessen van Socrates. Hij stierf in 82jarigen ouderdom en liet zeer vele schriften, meest allen in den vorm van samenspraken, na. Zijn gesprek over de onsterfelijkheid der ziel heet, naar een van Socrates leerlingen: *Phaedon*.

tāli noctem intĕgram consumpsisset, Cæsar, audīta Catōnis morte, dixit, illum gloriæ suæ invidisse, quod sibi laudem servāti [1]) Catōnis eripuisset. Catōnis libĕros tuītus est, necnon iis patrimonium incolūme servavit.

MARCUS TULLIUS CICERO.

237. Marcus Tullius Cicĕro, equestri genĕre, Arpīni, quod est Volscorum oppĭdum, natus est. Unus ex avis verrūcam in extrēmo naso [2]) sitam habuit cicĕris grano simĭlem: inde cognōmen *Cicerōnis* genti [3]) indĭtum. Cum istud Tullio a nonnullis probro verteretur: »Dabo opĕram, inquit, ut id cognōmen nobilissimorum nomĭnum splendōrem vincat." Tum cum eas artes perdiscĕret, quibus ætas puerīlis ad humanitātem solet informari, ingenium ejus ita eluxit, ut eum coæquāles e schola redeuntes medium, tamquam regem, circumstantes deducĕrent domum: immo eorum parentes, puĕri fama commōti, in ludum litterarium ventitabant, ut eum visĕrent. Ea res tamen quibusdam rustĭci et inculti ingenii [4]) stomăchum movebat, qui cetĕros puĕros gravĭter objurgabant, quod talem condiscipŭlo suo tribuĕrent honōrem.

238. Tullius Cicero adolescens, vim eloquentiæ et ingenii libertātem adversus Syllānos exprompsit. Chrysogŏnum quendam, Syllæ libertum [5]), acrĭter insectatus est, quod Dictatōris potentia fretus in bona civium invadĕret. Ex quo verĭtus ultiōnem Cicĕro, Athēnas petīvit, ubi Antiŏchum philosŏphum studiōse audīvit. Inde

[1]) *servati Catonis.* Zie cap. 183." »*acceptae pecuniae.*"

[2]) *in extremo naso.* Zie cap. 18. »*in media urbe*".

[3]) *genti.* Zie cap. 84. »*gens*".

[4]) *rustici et inculti ingenii*, genit. qual. ter bepaling van *quibusdam.*

[5]) *libertum.* Zie cap. 221 en § 1. *de Republica.*

eloquentiæ gratia Rhodum se contŭlit, ubi Apollonio [1]), rhetōre tum disertissĭmo, magistro usus est. Qui cum Cicerōnem dicentem [2]) audivisset, flevisse dicĭtur, quod providēret per hunc Græcos a Romānis ingenii et eloquentiae laude superatum iri. Romam reversus, quæstor in Sicilia fuit. Nullĭus vero quæstūra, aut gratior, aut clarior fuit. Cum in magna annōnæ difficultāte ingentem frumenti vim inde Romam mittĕret, Sicŭlos initio offendit, postea vero, ubi diligentiam, justitiam et comitātem ejus experti fuerunt, majōres Quæstōri suo honōres, quam ulli unquam Prætōri, detulerunt.

239. Cicĕro consul factus, Sergii Catilīnæ [3]) conjuratiōnem singulāri virtūte, constantia curāque compressit. Is nempe indignatus, quod in petitiōne consulātus repulsam passus esset, necnon furōre amens, cum pluribus viris nobilibus Cicerōnem interficĕre, Senātum trucidare, urbem incendĕre, ærarium diripĕre constituerat. Quæ tam atrox conjuratio a Cicerōne detecta est. Catilīna, metu Consŭlis, Roma ad exercĭtum [4]) quem paraverat, profūgit, socii ejus comprehensi in carcĕre necati sunt. Senātor quidam filium nocentem supplicio mortis ipse affēcit. Juvĕnis scilĭcet ingenio, littĕris egregiāque forma inter æquāles conspicuus, pravo consilio amicitiam Catilīnæ secūtus fuerat, et in castra ejus properabat: quem pater

---

[1]) *Apollonius*, Grieksch dichter en beroemd leeraar der welsprekendheid. Van zijne vele werken bestaat nog alleen zijn dichtstuk over den Argonautentocht.

[2]) *dicentem*. Zie cap. 194. »*venientem*".

[3]) *Sergius Catilina* was het hoofd eener samenzwering tegen Cicero, zijn mededinger, tegen den Senaat en de gansche stad Rome. Cicero ontdekte het en dwong Catilina, in tegenwoordigheid van den geheelen Senaat, zich te ontmaskeren. De beschrijving dezer samenzwering is een meesterstuk van Sallustius.

[4]) *exercitum*. Dit leger telde 20,000 man.

ex medio itinĕre [1]) retractum occīdit, his eum verbis increpans: »Non ego te Catilīnæ adversus patriam, sed patriæ adversus Catilīnam genui."

240. Non ideo Catilīna destĭtit ab incepto, sed infestis signis Romam petiit. Adeo acrĭter dimicatum est [2]), ut non tantum Catilīna cum exercĭtu cæsus fuerit, verum etiam nullus hostium prœlio superfuerit: quem [3]) quisque in pugnando ceperat, eum, amissa anĭma, tegebat locum. Ipse Catilīna longe a suis inter eorum, quos occiderat, cadavĕra cecĭdit, morte quidem pulcherrĭma, si pro patria sua sic occubuisset. Senātus populusque Romanus Cicerōnem *patriæ patrem* appellavit: quæ res tamen Cicerōni postea invidiam concitavit, adeo ut abeuntem magistrātu [4]) verba facĕre ad populum vetuerit quidam tribūnus plebis, quod cives indicta causa [5]) damnavisset, sed solĭtum dumtaxat juramentum [6]) præstare ei permiserit. Tum Cicĕro magna voce: »Juro, inquit, rempublĭcam atque urbem Romam mea unīus opĕra salvam esse." Qua voce delectatus popŭlus Romānus et ipse juravit, verum esse Cicerōnis juramentum.

241. Paucis post [7]) annis, Cicĕro reus factus est a Publio Clodio, tribūno plebis, eādem de causa, quod nempe cives Romānos necavisset. Tunc mæstus Senātus,

---

[1]) *ex medio itinere.* Zie cap. 18. *»in media urbe."*

[2]) *dimicatum est*, staat onpersoonlijk.

[3]) *quem*, namelijk: *locum.*

[4]) *abeuntem magistratu*, vert: *uit het overheidsambt gaande* of: *het overheidsambt nederleggende.*

[5]) *indicta causa*, vert: *zonder verhoor en verdediging; zonder vorm van proces.*

[6]) *juramentum.* De Consuls bevestigden, bij het nederleggen hunner waardigheid, met een eed, dat zij niet tegen de wetten hadden gehandeld.

[7]) *post*, adv.

tamquam in publĭco luctu [1]), vestem mutavit. Cicĕro, cum posset armis salūtem suam defendĕre, maluit urbe cedĕre, quam sua causa cædem fiĕri. Proficiscentem omnes boni flentes prosecūti sunt. Dein Clodius edictum proposuit, ut Marco Tullio igni et aqua interdiceretur [2]); illĭus domum et villas incendit: sed vis illa diuturna non fuit: mox enim maxĭmo omnium studio Cicĕro in patriam revocatus est. Obviam ei redeunti ab universis itum est. Domus ejus publĭca pecunia fuit restitūta. Postea Cicĕro Pompeji partes secūtus, a Cæsăre victōre veniam impetravit. Quo interfecto, Octavium, herēdem [3]) Cæsăris, fovit atque ornavit, ut eum Marco Antonio rempublĭcam vexanti opponeret; sed ab illo deinde desertus est et prodĭtus.

242. Antonius, inĭta cum Octavio societāte, Ciceronem, jamdiu sibi inimĭcum, proscripsit. Qua re audĭta, Cicĕro transversis itineribus fugit in villam, quæ a mari proxĭme abĕrat [4]); indéque navem conscendit, in Macedoniam transiturus. Cum vero jam aliquoties in altum provectum venti adversi retulissent, et ipse jactatiōnem navis pati non posset, regressus ad villam: »Moriar, inquit, in patria sæpe servata." Mox adventantibus per-

---

[1]) *luctu publico.* Bij groote rampen, bijv. na het verlies van een' veldslag, in later tijd, bij den dood des Keizers of van een' zijner zonen, werd een algemeene rouw *luctus publicus* gehouden. Dan werd de rechtspleging geschorst, legden de Overheden, Senatoren en Ridders hunne eereteekenen af en liet men hoofdhaar en baard groeien.

[2]) *igni et aqua interdiceretur*, *iemand water en vuur ontzeggen*; als men iemand de dringendste behoeften weigert, noodzaakt men hem om te vertrekken; vandaar beteekent het: *iemand verbannen.*

[3]) *heredem.* Octavius Cæsar was de neef van Julius Cæsar, want Accia, zijne moeder, was de zuster van den Dictator.

[4]) *proxime aberat.* Zie cap. 136.

cussoribus, cum servi parati essent ad dimicandum fortĭter, ipse lectĭcam, qua vehebatur, depōni jussit, eosque quiētos [1]) pati, quod sors inīqua cogĕret. Prominenti ex lectĭca et immōtam cervīcem præbenti caput præcīsum est. Manus quoque abscissæ: caput relātum est ad Marcum Antonium, illiusque jussu inter duas manus in rostris posĭtum. Fulvia, Antonii uxor, quæ a Cicerōne læsam se arbitrabatur, caput manibus sumpsit, in genua imposuit, et linguam (proh scelus!) extractam acu perforavit.

243. Cicĕro dicax erat et facetiarum amans, adeo ut ab inimīcis interdum appellaretur Scurra consulāris. Cum Lentŭlum genĕrum suum, exiguæ statūræ homĭnem, vidisset longo gladio accinctum: »Quis, inquit, genĕrum meum ad gladium alligavit?" Matrōna quædam juniōrem se, quam reipsa erat, simŭlans, dictitabat, se triginta tantum annos habēre. Cui Cicĕro; »Verum est, inquit, enim vero hoc a [2]) viginti annis audio." Cum Vatinius per alĭquot dumtaxat dies consul fuisset: »Nullum, ait Cicĕro, magis conspicuum quam Vatinii consulātum vidēre mihi contĭgit: nec ver, nec æstas, nec autumnus interea occurrit. Per unum tantummŏdo diem fuit consul Caninius Rebilius; »Quantam, exclamavit Cicĕro, vigilantiam præbuit Caninius, qui toto suo consulātu somnum non viděrit!" Tum jocŭlans addĭdit: »Quis mihi dicat [3]), quibus consulibus [4]), consul fuerit Caninius?" Tullii gener, incessu [5]) admŏdum tardus erat Piso; Tullia autem, filia, celeriuscŭle incedebat: »Gener, inquit Cicĕro, nonne muliĕris

---

[1]) *quietos* is bepaling van het *gezegde: pati.*

[2]) *a: sedert.*

[3]) *quibus consulibus*, vert: *onder wier Consulaat*, of: *tijdens welk Consulaat.*

[4]) *quis mihi dicat*, (conjunct. potentialis) vert: *wie zou mij kunnen zeggen.*

[5]) *incessu*, ablat. partis.

instar; tu vero, filia, perinde ac vir, nonne procedĕre posses?"

MARCUS JUNIUS BRUTUS.

244. Marcus Junius Brutus ex illa gente [1]) quæ Roma Tarquinios ejecerat, oriundus, Athēnis philosophiam, Rhodi eloquentiam, didĭcit. Sua eum virtus valde commendavit: ejus pater, qui Syllæ partibus adversabatur, jussu Pompeji interfectus fuerat: inde Brutus cum eo graves gesserat simultātes. Bello tamen civīli Pompeji causam, quod justior videretur, secūtus est, et dolōrem suum Reipublĭcæ utilitāti posthabuit. Victo Pompejo, Brutus a Cæsăre servatus est, et Prætor etiam factus. Postea, cum Cæsar superbia elātus Senātum contemnĕre, et regnum affectare cœpisset, popŭlus jam præsenti statu haud lætus, vindĭcem libertātis requirebat. Quidam subscripsere primi Bruti [2]) statuæ: *Utinam vivĕres!* Item ipsīus Cæsăris statuæ: »*Brutus, quia Reges ejēcit, primus Consul factus est: hic, quia Consŭles ejēcit, postrēmo Rex factus est.*" Inscriptum quoque est Marci Bruti prætōris tribunāli [3]): *Dormis, Brute!*

245. Brutus, cognīta popŭli Romāni voluntāte, adversus Cæsărem conspiravit. Pridie quam Cæsar est occīsus, Porcia, Bruti uxor, consilii conscia, cultellum tonsorium, quasi unguium resecandorum causa [4]), poposcit,

---

[1]) *gente.* Zie cap. 34.

[2]) *primi Bruti.* Zie cap. 27 enz.

[3]) *prætoris tribunali.* De *Prætor*, wien de rechtspraak was opgedragen, bekleedde, nevens den Consul, het hoogste overheidsambt in Rome. Zijn *tribunal* (een verheven gestoelte) stond op het *Forum.*

[4]) *unguium resecandorum causa.* Zie cap. 6. »*quæ descenderat.*'

eōque [1]), velut ferro e manibus elapso, se ipsa vulneravit. Clamōre ancillarum vocatus in cubicŭlum uxōris, Brutus objurgare eam cœpit, quod tonsōris officium prærripĕre voluisset, at Porcia ei secrēto dixit: »Non casu, sed de industria, mi Brute, hoc mihi vulnus feci: experiri enim volui, an tanta esset mihi fortitūdo, ut mortem oppetĕrem, si tibi propositum ex sententia parum cessisset." Quibus verbis audītis, Brutus ad cælum manus et ocŭlos sustulisse dicītur, et exclamasse: »Utĭnam dignus tali conjŭge marītus vidēri possim!"

246. Interfecto Cæsăre, Antonium vestem ejus sanguinolentam ostentans, popŭlum velŭti furōre quodam adversus conjurātos inflammavit. Brutus ităque in Macedoniam concessit, ibīque apud urbem Philippos adversus Antonium et Octavium dimicavit. Victus acie, cum in tumŭlum se nocte recepisset, ne in hostium manus veniret, uni comītum latus transfodiendum præbuit [2]). Antonius, viso Bruti cadavĕre, ei suum injēcit purpureum paludamentum, ut in eo sepeliretur. Quod cum postea surreptum audivisset, requīri furem, et ad supplicium duci jussit. Cremāti corpŏris reliquias ad Serviliam, Bruti matrem, deportandas curavit [3]). Non eădem fuit Octavii erga Brutum moderatio: is enim avulsum Bruti caput Romam ferri jussit, ut Julii Cæsăris statuæ subjiceretur.

OCTAVIUS CÆSAR AUGUSTUS.

247. Octavius, Juliæ, Julii Cæsăris sorŏris, nepos patrem quadrīmus amīsit. A majōre avuncŭlo adoptātus,

[1]) *eoque*, abl. *instrumenti.*

[2]) *transfodiendum praebuit*, Zie cap. 46. »*reducendum tradidit.*"

[3]) *deportandas curavit*. Zie cap. 42. »*curavit dandum.*"

tus [1]), eum in Hispaniam profectum secūtus est. Deinde ab eo Apolloniam missus est, ut liberalibus studiis vacaret. Audīta avuncŭli morte, Romam rediit, nomen Cæsăris sumpsit, collectōque veteranorum exercītu, opem Decĭmo Bruto tulit, qui ab Antonio Mutĭnæ obsidebatur. Cum autem urbis adĭtu prohiberetur, ad Brutum, ut de omnibus rebus certiōrem eum facĕret, primo littĕras lamĭnis plumbeis inscriptas misit, quæ per urinatōrem sub aqua flumĭnis deferebantur: ad id postea columbis usus est: iis nempe diu inclūsis et fame laborantibus littĕras ad collum alligabat, easque a proxĭmo mœnibus loco emittebat. Columbæ lucis et ciborum avīdæ summa ædificia petentes, a Bruto excipiebantur, maxĭme cum ille, disposĭto quibusdam in locis cibo, columbas illuc devolare instituisset.

248. Octavius bellum Mutinense duobus prœliis confēcit; in quorum altĕro non ducis modo, sed milĭtis etiam functus est munĕre: nam, aquilifĕro [2]) gravĭter vulnerato, aquīlam humĕris subiit, et in castra reportavit. Postea reconciliata cum Antonio gratia, junctisque cum ipso copiis, ut Julii Cæsăris necem ulcisceretur, ad urbem hostilĭter accessit: inde quadringentos milĭtes ad Senātum misit, qui sibi consulātum, nomĭne exercĭtus, deposcĕrent. Cunctante senātu, centurio [3]), legatiōnis princeps, rejecto sagŭlo [4]), ostendens gladii capŭlum, non dubitavit in curia dicĕre: »Hic faciet, si vos non fece-

---

[1]) *adoptatus.* Somtijds werd iemand, die nog onder de vaderlijke macht stond, door een ander *als kind* of *kleinkind aangenomen.* Deze *adoptio* geschiedde door eene soort van koop, of bij testament, onder voorwaarde, dat de *adoptatus* den naam des erflaters zou voeren.

[2]) *aquilifero.* Zie cap. 225.

[3]) *centurio.* Zie § X. *de Ducibus.*

[4]) *rejecto sagulo. Rejicere*, hier: *naar achter slaan.*

ritis." Cui respondisse Cicerōnem ferunt: »Si hoc modo petieritis Cæsări consulātum, auferetis." Quod dictum ei deinde exitio fuit: invīsus enim esse cœpit Cæsări, quod libertātis esset amantior [1]).

249. Octavius Cæsar nondum viginti annos natus consulātum invāsit, novamque proscriptiōnis [2]) tabŭlam proposuit. Quæ proscriptio Syllāna [3]) longe crudelior fuit: ne tenĕræ quidem ætāti pepercit. Puĕrum quendam, nomĭne Atilium, Octavius coēgit togam virīlem sumĕre, ut tamquam vir proscriberetur. Atilius, ubi primum e Capitolio [4]) descendit, deducentibus ex more amīcis, in tabŭlam relātus est. Desertum deinde a comitibus ne mater quidem præ metu recēpit. Puer ităque fugit, et in silvis aliquandiu delituit. Cum vero inopiam ferre non posset, e latĕbris exiit, seque prætereuntibus indicavit, a quibus interfectus est. Alius puer etiam impūbes, dum in ludum [5]) litterarium iret, cum pædagōgo qui, pro servanda vita, corpus objecerat, enecatus est.

250. Octavius, inĭta cum Antonio societāte [6]), Marcum Brutum, Cæsăris interfectōrem, bello persecūtus est. Quod bellum, quamquam æger atque invalĭdus, duobus prœliis transēgit, quorum priōre castris exūtus vix fuga evāsit, altĕro victor se gessit acerbius [7]). In nobilissimum quemque captīvum sæviit, adjecta etiam

---

[1]) *amantior*. Zie cap. 137. »*tardior*".

[2]) *proscriptionis*. Zie cap 198.

[3]) *Syllana*, scil: *proscriptione*.

[4]) *Capitolio*. De jongeling, die de *toga virilis* aannam, werd door zijne verwanten en vrienden plechtig naar het Kapitool geleid.

[5]) *ludum*. *Ludus* heette elke school, voornamelijk die der zwaardvechters.

[6]) *societate*. Dit bondgenootschap van Octavius met Antonius en Lepidus vormde het *tweede Triumviraat*. Zie cap. 218.

[7]) *acerbius*. Zie boven: »*amantior*."

supplicio verborum contumelia. Uni supplicĭter precanti sepultūram respondit, jam illam in volŭcrum atque ferarum potestāte futuram. Duo erant captīvi, pater quidam et filius; cum autem Octavius nollet, nisi uni, vitam concedĕre, eos sortiri jussit, utri parceretur. Pater, qui se pro filio ad mortem subeundam obtulerat, occīsus est; nec servatus filius, qui præ dolōre, voluntario occubuit leto. Effĕrus ab hoc tristi spectacŭlo ocŭlos non avertit Octavius, sed utrumque spectavit morientem.

251. Octavius ab Antonio itĕrum abalienatus est, quod is, repudiata Octavia sorōre, Cleopātram, Ægypti regīnam, duxisset uxōrem; quæ mulier cum Antonio luxu ac deliciis certabat. Gloriata est aliquando, se sestertium decies [1]) una cœna absumpturam. Antonio id fiĕri posse neganti, magnifĭcam apposuit cœnam, sed non tanti sumptus quanti promiserat. Irrīsa igĭtur ab Antonio jussit, sibi afferri vas acēti plenum: exspectabat Antonius, quidnam esset actura. Illa gemmas pretiosissimas auribus appensas habebat; protĭnus unam [2]) detraxit, et acēto dilūtam absorbuit. Altĕram quoque simĭli modo parabat absumĕre, si non prohibĭta fuisset.

252. Octavius cum Antonio apud Actium [3]), quæ urbs in Epīro est, navāli prœlio dimicavit. Victum et fugientem Antonium persecūtus, Ægyptum petiit, obsessāque Alexandrīa, quo Antonius cum Cleopātra confugerat, brevi ea urbe potītus est. Antonius, desperatis rebus, cum in solio regāli sedisset [4]), regio diademāte cinctus, necem sibi conscīvit. Cleopātra vero, quam Octavius magnopĕre cupiebat vivam comprehendi triumphōque servari, aspĭdem sibi in cophĭno inter ficus affe-

---

[1]) *sestertium decies* vert: voor een millioen Sestertiën.

[2]) *unam*, scil: *gemmam*.

[3]) *Actium*. Deze zeeslag werd geleverd A. u. c. 721.

[4]) *cum sedisset*, vert: *toen of nadat hy zich nedergezet had*.

rendam curavit [1]), eamque ipsa brachio applicuit, qua [2]) pungeretur. Quod ubi cognōvit Octavius, medĭcos idonea vulnĕri remedia adhibēre jussit. Admōvit etiam Psyllos [3]), qui venēnum exsugĕrent, sed frustra. Cleopātræ mortuæ commūnem cum Antonio sepultūram tribuit.

253. Tandem Octavius, hostibus devictis, solusque imperio potītus, clementem se exhibuit. Omnia deinceps in eo plena mansuetudĭnis et humanitātis. Multis ignōvit, a quibus sæpe ac gravĭter læsus fuerat: quo in numĕro fuit Metellus, unus ex Antonii præfectis. Cum is inter captīvos senex squalĭdus sordidatusque processisset, agnōvit eum filius ejus, qui Octavii partes secūtus fuerat; statimque exsiliens, ac patrem complexus, sic Octavium allocūtus est; »Pater meus hostis tibi fuit, ego contra miles; non magis ille pœnam, quam ego [4]) præmium, merĭtus est. Aut igĭtur me propter illum occīdi jubeas, aut illum propter me vivĕre. Delibĕra, quæso, utrum sit moribus tuis convenientius." Octavius postquam paulum addubitavisset, misericordia motus, homĭnem sibi infensissimum, propter filii merĭta, servavit.

254. Octavius in Italiam rediit, Romamque triumphans ingressus est. Tum, bellis toto orbe compositis, sua manu portas ædis Jani [5]) clausit, quæ tantummŏdo bis antea clausæ fuerant, primo sub Numa rege, deinde post primum Punĭcum bellum. Tunc vero singŭlos [6]) præteritorum malorum oblivio cepit, populusque Romā-

---

[1]) *afferendam curavit.* Zie cap. 42. »*dandum curavit*".

[2]) *qua* voor: *ut ea* (*aspide*).

[3]) *Psyllos:* een volk aan de zuidwestzijde der groote stad Syrte in Afrika, dat beweerde de slangen te kunnen bezweren en haar steek, door het uitzuigen der wond, onschadelijk te maken.

[4]) *ego*, scil: *meritus sum.*

[5]) *Jani.* Zie cap. 9.

[6]) *singulos*, num. *distributivum: en allen en ieder.*

nus præsentis otii lætitia perfruĭtus est. Octavio maxĭmi honōres a Senātu delāti sunt. Ipse *Augustus* cognominatus est, et in ejus honōrem mensis Sextīlis [1]) eōdem nomĭne, id est Augusti, appellatus est, quod illo mense bellis civilibus finis imposĭtus fuisset. Equĭtes Romāni natālem ejus biduo semper celebrarunt; Senātus populusque Romānus universus cognōmen *Patris Patriae* maxĭmo consensu ei tribuerunt. Augustus præ gaudio lacrĭmans, respondit his verbis: »Compos factus sum votorum meorum; neque aliud mihi optandum est, quam ut hoc consensu vestro ad ultĭmum vitæ finem perfrui mihi liceat."

255. Dictatūram, quam popŭlus magna vi offerebat, Augustus genu nixus, dejectāque ab humĕris toga deprecatus est [2]). Domĭni appellatiōnem semper exhorruit, eamque sibi tribui, edicto vetuit: immo de restituenda republĭca non semel [3]) cogitavit; sed repŭtans, et se privātum non sine periclŭlo fore, et rempublĭcam plurium arbitrio committendam esse, summam retinuit potestātem, id vero studuit [4]), ne quem novi status pœnitēret. Bene de iis etiam, quos adversarios expertus fuerat, et sentiebat et loquebatur. Legentem aliquando unum e nepotibus offendit; cumque puer terrĭtus volūmen Cicerōnis, quod manu tenebat, veste tegĕret, Augustus librum cepit, eōque statim reddĭto: »Hic vir, inquit, fili mi, perdoctus fuit et patriæ amans."

256. Pedibus sæpe per urbem incedebat, summāque comitāte adeuntes excipiebat: unde, cum quidam libel-

---

[1]) *mensis Sextilis*: de zesde maand van het Romeinsche jaar, dat met de maand *Maart* aanving; de achtste van het onze.

[2]) *deprecatus est*, vert: *door bidden van zich zoeken af te wenden.*

[3]) *non semel*, zooveel als: *sæpius.*

[4]) *id studuit.* Zie cap. 51. » *id expavit.*"

lum supplĭcum porrĭgens, præ metu et reverentia nunc manum proferret, nunc retrahĕret: »Putasne, inquit jocans Augustus, assem te elephanto dare [1])?" Eum aliquando convēnit veterānus miles, qui vocatus in jus periclitabatur, rogavitque ut sibi adesset. Statim Augustus unum e comitātu suo elēgit advocātum [2]), qui litigatōrem commendaret. Tum veterānus exclamavit: »At non ego, te periclitante in bello Actiăco, vicarium quæsīvi, sed ipse ego pro te pugnavi!" Simulque plurĭmas detexit cicatrīces. Erubuit Augustus, atque ipse venit in advocatiōnem.

257. Cum, post Actiăcam pugnam, Augustus victor Romam ingrederetur, occurrit ei inter gratulantes opĭfex quidam pauperculus, corvum tenens, quem instituerat hæc dicĕre: *Ave, Cæsar, Victor, Imperātor.* Augustus avem officiōsam miratus, hanc viginti milibus [3]) nummorum emit. Socius opifĭcis, ad quem nihil ex illa liberalitāte pervenerat, affirmavit Augusto, illum habēre et alium simĭlem corvum, quem afferri postulavit. Allātus corvus, verba quæ didicerat, expressit: *Ave, Antōni, Victor, Imperātor.* Nihil ea re exasperatus Augustus, jussit tantummŏdo corvorum doctōrem dividĕre acceptam mercēdem cum contubernāli. Salutatus similĭter a psittăco simul et pica, qui verba officii plena edocti fuerant, utrumque simul emi jussit. [4])

---

[1]) *assem elephanto dare.* Wanneer men olifanten aan het volk vertoonde, boden de toeschouwers, bevend van angst, aan deze dieren de stukken gelds, die zij voor de voorstelling geven wilden.

[2]) *advocatum.* Aldus heetten de vrienden der strijdende partijen, die door raadgeving en persoonlijke tegenwoordigheid hunne deelneming bewezen en hulp betoonden. De *pleitbezorgers* werden *patroni, oratores* en later *causidici* genoemd.

[3]) *viginti milibus,* abl. pretii.

[4]) *utrumque simul emi jussit. Uterque* wordt alleen in het

258. Haud infacētum alĭquid narratur de corvo quodam loquacitanti, qui hero suo perutĭlem memoria forte retinuerat sententiam. Opifĭcis, de quo supra mentio facta est, exemplo incitatus sutor quidam, hunc corvum instituerat ad parem salutatiōnem; sed cum parum proficĕret, sæpe ad avem non respondentem dicebat: *Opĕra et impensa periit.* Tandem corvus cœpit proferre dictatam salutatiōnem: qua audīta, dum transit, Augustus respondit: »Satis multos domi hujusmŏdi salutatōres habeo." Tum corvus illa etiam verba adjēcit, quibus domĭnum querentem [1]) audire solebat: *Opĕra et impensa periit.* Ad quod Augustus risit, atque bonus [2]) avem emi jussit quanti [3]) nullam adhuc emerat.

259. Solebat quidam Græcŭlus [4]) descendenti e palatio honorifĭcum alĭquod epigramma porrigĕre Augusto. Id cum frustra sæpe fecisset, et tamen rursus eum idem facturum Augustus vidēret, sua manu in charta breve exaravit Græcum epigramma, et Græcŭlo venienti ad se obviam misit. Ille legendo laudare cœpit, mirarĭque tam voce, quam vultu gestūque. Dein, cum accessisset ad sellam, Augustus vehebatur, demissa manu in male nummātam crumēnam, paucos denarios [5]) protŭlit, quos [6]) Princĭpi daret; dixitque, se plus daturum fuisse, si plus

---

meervoud gebruikt bij *pluralia tantum* of bij *twee pluralia*. *Jussit.* Zie cap. 219. »*jussit apponi*".

[1]) *querentem.* Zie cap. 194. »*venientem*".

[2]) *bonus*, is geen *onderwerp*, maar *bepaling.*

[3]) *quanti*, vooronderstelt het uitgelatene *tanti* en is een genit. *pretii.*

[4]) *Græculus.* Er woonden te Rome Grieken, die openbare scholen hielden en aan de Romeinsche jeugd de Grieksche taal onderwezen.

[5]) *denarios.* De *Denarius*, als Romeinsche zilvermunt, komt met de Grieksche *drachma* overeen en wordt gewoonlijk op 30 ct. berekend. De gouden denarius gold ongeveer 5 gulden.

[6]) *quos* voor: *ut eos.*

habuisset. Secūto omnium risu, dispensatōrem Augustus vocavit, et satis grandem pecuniæ summam Græcŭlo numerari jussit.

260. Augustus fere nulli se invitanti negabat. Exceptus olim a quodam cœna [1]) satis parca et pæne quotidiāna, hoc tantum insusurravit: »Non putabam, me tibi esse tam familiārem" Cum aliquando apud Vedium Polliōnem cœnaret, sibi gratiosissimum, unus ex servis [2]), per imprudentiam, fregit vas crystallĭnum: rapi illum protĭnus Pollio, et, ne vulgāri morte perīret, abjĭci jussit murænis, quas ingens piscīna continebat. Evāsit e manibus puer, et ad pedes Cæsăris Augusti confūgit, non recūsans mori, sed rogans ne piscium esca fiĕret. Motus novitāte crudelitātis Augustus, servi infelīcis patrocinium suscēpit: cum autem ab hero illīus crudēli veniam non impetraret, crystallĭna vasa ad se afferri jussit, singŭla [3]) manu fregit; servum manumīsit, piscinamque statim complēri præcēpit.

261. Persuāsum habebat Augustus, nemĭnem [4]) magis quam regem decēre clementiam [5]), decorīque [6]), solum si salutāris sit, potentiam habendam esse. Princeps ille in quadam villa ægrōtans, noctes inquiētas agebat, rumpente somnum ejus crebro noctuæ cantu: qua molestia cum liberari se vehementer cupĕre significasset,

---

[1]) *cœna*. Zie § V. de conviviis.

[2]) *servis*. De bedienden van een Romein waren meestendeels gekochte slaven. Zij werden, op de Catasta te Rome, door de slavenhandelaars te koop aangeboden. Tot een kenteeken waren hunne voeten met krijt of gips bestreken.

[3]) *singula*, num. distrib. *stuk voor stuk, elke vaas*.

[4]) *neminem*. Deze accus. hangt, gelijk *regem*, af van het onpers: werkwoord: *decere*.

[5]) *clementiam* is, evenals: *potentiam, onderwerp* van een acc. c. inf. geregeerd door: *persuasum habebat*.

[6]) *decorique*, dativus, die *habendam esse* bepaalt.

miles quidam aucupii perītus noctuam prehendendam curavit [1]), vivamque Augusto attŭlit, spe ingentis præmii: cui Augustus mille nummos dari jussit: at ille minus dignum præmium existĭmans, dicĕre ausus est: *Malo ut vivat*, et avem simul dimīsit. Imperatōri nec ad irascendum causa deĕrat, nec ad ulciscendum potestas. Hanc tamen injuriam æquo anĭmo tulit, hominemque inultum abīre passus est. Dum censor fuit, equĭti cuidam Romāno objēcit, quod fortūnas effudisset. Immo eques se ampliasse [2]) probavit. Augustus dein [3]), quod esset conjugii expers. Eques vero quattuor filios addūci jussit; tum Augusto [4]): »Cum mores proborum virorum exquirĕre libebit, viros probos tibi eligĕre libeat."

262. Augustus amicitias non facĭle admīsit, et admissas constanter retinuit. Familiārem in primis habuit Mæcenātem, equĭtem Romānum, qui ea, qua apud princĭpem valebat, gratia ita semper usus est, ut prodesset omnibus quibus posset, nocēret nemĭni. Mira fuit illīus ars et libertas in flectendo Augusti anĭmo, cum eum ira incitatum vidēret. Jus aliquando dicebat Augustus, et multos morte damnaturus videbatur. Adĕrat tunc Mæcēnas, qui circumstantium turbam perrumpĕre, propiusque ad tribūnal accedĕre conatus est: cum id frustra tentasset, in tabella scripsit hæc verba: *Surge tandem, carnĭfex;* eamque tabellam ad Augustum projēcit, qua lecta, Augustus statim surrexit, et nemo est morte multatus. Interea dum triumvĭri partes agebat, mordāces versus scripsit contra Polliōnem. Quibus non respondit Pollio, mirantĭque Augusto: »Hunc adversus, ait, qui proscribĕre valet, scribĕre haud tutum existĭmo."

---

[1]) *prehendendam curavit.* Zie cap. 42. »*dandum curavit*".
[2]) *ampliasse,* scil: *fortunas.*
[3]) *Augustus dein,* scil: *ei objecit.*
[4]) *tum Augusto,* scil: *dixit.*

263. Habitavit Augustus in ædibus modĭcis neque laxitāte, neque cultu conspicuis, ac per annos quadraginta et amplius in eōdem cubicŭlo hiĕme et æstāte mansit. Supellex quoque illīus vix privātæ elegantiæ erat. Idem tamen Romam, quam pro majestāte imperii non satis ornatam invenerat, adeo excoluit, ut jure sit gloriatus, marmoream se reliquisse quam lateritiam accepisset. Raro veste alia usus est quam confecta ab uxōre, sorōre, filia, neptibusve. Altiuscŭla erant ejus calceamenta, quo [1]) procerior quam reipsa erat, videretur. Cibi minĭmi erat atque vulgāris [2]), secundarium panem et piscicŭlos minūtos, ficusque virĭdes maxĭme appetebat. Nemo nescit quam profūsis sumptibus vivĕret Julia, Augusti filia. De eādem dicens: »Duæ mihi sunt filiæ, ajebat, quibus facĕre satis non admŏdum facĭle est: Respublĭca nimīrum et filia [3])."

264. Augustus non amplius quam septem horas dormiebat, ac ne eas quidem continuas traducebat, sed ita ut in illo tempŏris spatio ter aut quater expergisceretur. Si forte interruptum somnum recuperare non posset, lectōres arcessebat, donec resumĕret. [4]) Cum audiisset, senatōrem quendam, licet ingenti ære aliēno oppressum, arcte et gravĭter dormīre solītum, cubīle ejus magno pretio emi jussit. Miranti cuidam dixit: »Habendum est profecto ad somnum cubīle, in quo vir, qui tantum debebat, somnum capĕre potuit." Cum sibi infamiam intulisset junior quidam copiarum Præfectus, procul ab

---

[1]) *quo*, voor: *ut eo*.

[2]) *Cibi minimi etc.*, genit. qual. met uitlating van *homo* of *vir*.

[3]) *filia*. Zijne eenige dochter was Julia. Na den dood van Marcellus, haren eersten, en Agrippa haren tweeden echtgenoot, huwde zij met Tiberius, die hare weelde en buitensporigheid verfoeiende, haar van honger deed sterven.

[4]) *resumeret*, scil: *somnum*.

exercĭtu eum dimissum voluit Augustus. Adolescens contra veniam efflagitabat his verbis: »Heu! quid parenti dicam?" »Cui dices, inquit Augustus, me tibi displicuisse." Puerŭlos a biennio natos Herōdes [1]), Judæorum rex, morte afficiendos curaverat [2]), nec suo quidem filio crudēlis ille pepercerat. Quo audīto: »Longe malim [3]), inquit Augustus, sus esse Herōdis, quam filius."

265. Ajunt, jus ipsum dixisse assidue et plurĭmam in noctem [4]) nonnunquam. Si forte parum corpŏre valēret, lectīca ante tribūnal collocata, vel domi etiam cubans judicia exercebat. Campestres equorum et armorum exercitatiōnes, statim post bella civilia, omīsit, et ad pilam primo folliculumque transiit; deinde, anĭmi relaxandi gratia, modo piscabatur hamo, modo talis nucibusque ludebat cum puĕris, quos facie et indŏle [5]) amabīles undĭque conquirebat. Alea multum delectabatur, idque ei vitio datum est [6]). Tandem, afflicta valetudĭne, in Campaniam concessit, ubi remisso ad otium anĭmo, nullo hilaritātis genĕre abstinuit. Suprēmo vitæ die, petīto specŭlo, capillum sibi comi jussit, et amīcos circumstantes percontatus est, num vitæ mimum satis commŏdo egisset; adjēcit solĭtam clausŭlam: Edīte strepĭtum, vosque omnes cum gaudio plaudīte." Obiit [7]) Nolæ, decĭma nona die mensis Augusti, sextam et septuagesĭmam æstātem ingressus, Christo jam quattuordĕcim annos nato.

---

[1]) *Herodes,* bijgenaamd *de Groote.* Antonius maakte hem Koning van Judæa. Augustus, dien hij vleide, liet hem de kroon behouden. Hij was, om zijne wreedheid, bij al zijne onderdanen gehaat.

[2]) *afficiendos curaverat.* Zie cap. 24. »*dandum curavit.*"

[3]) *malim,* vert: het *imperf.* conj.

[4]) *plurimam in noctem: tot zeer diep in den nacht.*

[5]) *facie et indole,* abl. partis.

[6]) *datum est,* hier met dubbelen dativus (*ei, vitio*): *toerekenen.*

[7]) *obiit.* Augustus had gedurende 44 jaren het rijk bestuurd.

266. Opĕræ pretium est, hic dicĕre quinam, regnante Augusto, ingenii laude floruerint. Omnium oratōrum constat Cicerōnem [1]) celeberrĭmum exstitisse. Varro Romanorum eruditissĭmus habebatur; multa relīquit de vita rusticāna et arte scribendi. Vitruvius, architectus, de arte ædificandi pereleganter scripsit. Sallustius [2]) popŭli Romāni bellum adversus Jugurtham, necnon Catilīnæ conjuratiōnem nefariam enarravit; illud ei dabitur [3]) crimĭni, quod Cicerōni fuerit inimīcus. Lucretius, eques Romānus, de natūra rerum scripsit poëma, in quo plurĭma occurrunt quæ, ut opīnor, vim acrem ingenii arguunt. Catullus molles ac parum pudīcos versus condĭdit, sed quasi suapte sponte natos. Titus Livius [4]) Romānam historiam edĭdit, in qua scriptōris mentem solĭdam ornatumque ingenium nemo non [5]) miratur. Ovidius [6]) in novas formas mutāta corpŏra

---

[1]) *Cicero* een Romeinsch redenaar, in het jaar 106 v. Chr. nabij Arpinum geboren, munt boven alle Latijnsche schrijvers uit in schoonheid van taal en stijl.

[2]) *C. Crispus Sallustius*, te Amiternum in het land der Sabijnen omstreeks het jaar 86 v. Chr. geboren. Hij was een beroemd geschiedschrijver. Alleen de beschrijving der twee oorlogen, in dit Hoofdstuk bedoeld, bleef voor het nageslacht bewaard.

[3]) *dabitur*. Zie cap. 265 »*datum est*".

[4]) *Titus Livius* in het jaar 60 v. Chr. te Padua geboren was Rome's eerste geschiedschrijver. Zijn hoofdwerk, somtijds getiteld »*annales*" gewoonlijk: »*rerum romanarum ab urbe condita libri*" bestond uit 142 boeken, waarvan er helaas slechts 35 tot ons zijn gekomen.

[5]) *nemo non*, iedereen. Zie cap. 122 »*non possum non.*"

[6]) *Publius Ovidius Naso*, een Romeinsch dichter in het jaar 43 v. Chr. te Sulmo geboren. Geen zijner dichtwerken heeft zulk een algemeene bekendheid bij de nakomelingschap genoten als zijn vijftien boeken »*Gedaantewisselingen*" *Metamorphoseon libri XV.*

retŭlit. [1]) Horatius [2]) odis, satīris, et præsertim arte poëtĭca inter multos poëtas emĭnet. Phaedrus [3]), Augusti libertus [4]), fabŭlas scripsit, quæ, propter concinnitātem, in ore et manibus omnium versantur. Tibullus et Propertius carmĭna exaraverunt, in quibus disciplīna quidem excultum reperias ingenium, mollibus vero deliciis effētum. Virgilius [5]) inter Romānos poëtas facīle princeps, non tantum eclŏgas et quomŏdo sit colenda tellus, verum etiam de egregiis Ænēæ [6]) factis facundum scripsit carmen, quo nomĭnis sui memoriam postĕris commendavit.

---

[1]) *retulit corpora mutata in novas formas*, vert: *heeft de gedaanteverandering der lichamen (of der zichtbare wereld) verhaald* of *bezongen.*

[2]) *Horatius Flaccus* een Romeinsch dichter in het jaar 65 v. Chr. te Venusia in Apulië geboren. Zijne lierzangen werden bij herhaling in al de beschaafde talen van Europa overgezet.

[3]) *Phædrus* in het Macedonisch landschap Pieria geboren, leefde tijdens de regeering van Keizer Claudius en bracht met eenvoud en juistheid de Aesopische fabelen in Latijnsche verzen over. Wij bezitten van hem 97 fabelen in 5 boeken verdeeld.

[4]) *libertus*. Zie cap. 221.

[5]) *Publius Virgilius Maro* Romeinsch dichter te Andes bij Mantua, in het jaar 70 v. Chr. geboren. Zijn dichterroem berust inzonderheid op zijn nationaal heldendicht »*Aeneis*" in 12 zangen.

[6]) *Aeneas*. Eene dichterlijke overlevering houdt dezen *Aeneas*, zoon van Anchises en Venus, voor den stamvader der Romeinen.

FINIS.

LEXICON LATINO-BELGICUM.

A.

A, ab, abs, pr. c. abl. van, sedert, ten opzichte van.

abalĭēno, 1. vervreemden, afstaan, verwijderen, onverschillig- afkeerig maken van of omtrent; *abalienari jure civium*, van het burgerrecht bercofd worden.

abdĭco, 1. verloochenen, een ambt nederleggen; met den acc. *dictaturam* of ook *se dictatura*, het dictatorschap nederleggen.

abdo, dĭdi, dĭtum, ĕre, wegdoen, uit het gezicht verwijderen, verbergen.

abdūco, duxi, ductum, ĕre, ergens vandaan leiden, wegvoeren.

abeo, ii, ĭtum, īre, weggaan, scheiden; *in consuetudinem abiit*, het is eene gewoonte geworden; *abire magistratu*, het overheidsambt nederleggen.

abhinc, adv. vanhier, sedert.

abjectus, a, um, weggeworpen, neerslachtig, moedeloos, verachtelijk, laag.

abjĭcio, jēci, jectum, ĕre, af-, wegwerpen, neerwerpen, laten varen, ter neerslaan.

abluo, ui, ūtum, ĕre, afwasschen, afspoelen, wegnemen, uitdelgen.

abnuo, nui, nūtum, ĕre, neenknikken, weigeren, ontkennen.

ab

abripio, ui, eptum, ĕre, wegslepen, voortslepen, medevoeren; *abripere se*, zich wegmaken.

abrŏgo, 1. afschaffen.

abrumpo, ūpi, uptum, ĕre, afrukken, schielijk eindigen. afbreken.

abs, praep. Zie A.

abscīdo, di, sum, ĕre, af houwen, afsnijden.

abscindo, ĭdi, issum, ĕre, afscheuren, met geweld los- afrukken, scheiden, geheel vernietigen.

absens, part. praes. Zie *absum*.

absimilis, e, ongelijk.

absisto, stĭti, stĭtum, ĕre, weggaan, zich verwijderen, ergens van afzien, ophouden.

absolvo, vi, ūtum, ĕre, vrij- losmaken, bevrijden, vrijspreken, voleindigen, volkomen maken.

absorbeo, ui, ptum, ēre, inslokken, verslinden, medeslepen.

absque, praep. c. abl. zonder, buiten.

abstergeo, si, sum, ēre, afwisschen, afdroogen, reinigen, verdrijven.

abstinentia, ae, f. onthouding, onbaatzuchtigheid, ingetogenheid.

abstineo, ui, entum, ēre, afhouden, weerhouden, *aliqua re;* —

aliquem bello, iemand van den oorlog afhouden; — *se scelere*, zich van eene misdaad onthouden.

abstrăho, axi, actum, ĕre, aftrekken, wegslepen, voortsleuren.

absum, fui, abesse, weg- afwezig zijn, verwijderd zijn, iemand niet helpen; *abesse a culpa*, vrij zijn van schuld.

absūmo, mpsi, mptum, ĕre, verteren, vernietigen, vernielen, doorbrengen. In het *passief:* vergaan, te gronde gaan, omkomen.

abundo, 1. overvloeien, in overvloed, in menigte, volop hebben, rijk zijn. — *aliqua re.*

ac, conj. Zie *atque.*

Acarnānes, um, m. Nom. pr. de inwoners van Acarnanië. De Acarnaniërs.

Acca, ae, f. Nom. pr. Acca (Laurentia).

accēdo, essi, essum, ĕre, toetreden, bijkomen, toestemmen, aanwassen, ten deel vallen; *accedere ad rempublicam*, zich gaan toewijden aan het staatsbestuur.

accendo, di, sum, ĕre, in brand steken, ontsteken, aanvuren, aanzetten, versterken.

acceptus, a, um, welkom, aangenaam, gewenscht.

accido, idi, ĕre, ergens op- of aanvallen, ergens bij neervallen, voorvallen, onvoorziens gebeuren. *Accidit* (perf.) het is geschied (of praes.) het geschiedt, het overkomt.

accingo, inxi, inctum, ĕre, aangorden, omgorden; *accingi* of *accingere se*, zich tot iets aangorden, toerusten; *accinctus, a, um*, partic. gereed, bij de hand.

accio, ivi, itum, īre, iemand laten komen, ontbieden.

accipio, cēpi, ceptum, ĕre, aan- of tot zich nemen, aanvatten, ontvangen, verkrijgen, vernemen. *Accipere fama*, door het gerucht vernemen; *accipere legem* of *rogationem*, de voordracht, de wet goedkeuren.

Accius, ii, m. Nom. pr. Accius of Attius Naevius.

acclāmo, 1. toeroepen, toeschreeuwen.

accumbo, cubui, cubitum, ĕre, zich nederleggen, zich aan tafel zetten.

accurro, cucurri en curri, cursum, ĕre, toeloopen, toesnellen.

accusatio, ōnis, f. beschuldiging, aanklacht, bezwaar.

accusātor, ōris, m. aanklager, beschuldiger.

accūso, 1. tegen iemand eene klacht inbrengen, iemand aanklagen, zich over iemand beklagen.

acer, acris, e, scherp, snijdend, bijtend, hevig.

acerbe, adv. streng, hardvochtig, onvriendelijk, met smart, met onwil.

acerbitas, ātis, f. de wrange smaak, wrangheid, hardheid, onvriendelijkheid.

acerbus, a, um, wrang, onrijp, ruw, onvriendelijk.

acētum, i, n. zure wijn, azijn.

Achaei, orum, m. Acheërs, inwoners van het Grieksche landschap Achaia.

Achaicus, a, um, Achaisch, Grieksch.

Achilles, is, m. Nom. pr. Achilles.

acies, ēi, f. de scherpte, het in slagorde gestelde leger, de slagorde, de stelling, de veldslag; *aciem instruere*, een leger in slagorde stellen; *prima acies*, de voorhoede; *acie confligere*, in geregelde slagorde strijden.

acriter, adv. scherp, levendig van kleur, nauwlettend, moedig, driftig, hevig.

Actiăcus, a, um, van Actium, Actisch; *Actiacum proelium, Actiaca pugna*, de slag bij Actium.

actio, ōnis, f. beweging, iedere handeling, werkzaamheid: *gratiarum actio*, dankbetuiging.

Actium, ii, n. voorgebergte en stad van denzelfden naam in Acarnanië.

acus, us, f. naai- of baarnaald.

ad, praep. c. acc. naar, tot, bij, ongeveer.

adămo, 1. liefde voor iemand opvatten.

addīco, xi, ctum, ĕre, toezeggen, toestemmen, prijsgeven, toewijden, toewijzen, gunnen.

addo, idi, itum, ĕre, er bij geven, toevoegen, vermeerderen; *addere animum*, moed geven.

addubito, 1. iets eenigszins in twijfel trekken.

addūco, xi, ctum, ĕre, iets ergens heen trekken, aantrekken, heenvoeren, overhalen; *quin tu adducis lorum?* waarom trekt gij den riem niet aan?

adeo, adv. tot zoover, tot die hoogte, zoozeer.

adeo, ii, itum, īre, naar toegaan, — komen; *adire aliquem*, zich tot iemand begeven; *adire ad rempublicam*, zich aan het staatsbestuur gaan wijden.

adhaereo, haesi, haesum, ēre, aan iets hangen, zich aansluiten, iemand aanhangen.

adhibeo, ui, itum, ēre, heenwenden, toewenden, aanwenden, gebruiken, bijhalen; *adhibere fidem*, geloof slaan.

adhuc, adv. tot hiertoe, voor het tegenwoordige, nog daarenboven.

adigo, ēgi, actum, ĕre, ergens heendrijven, — brengen, heenslingeren, instooten.

adimo, ēmi, emptum, ĕre, afwegnemen, ontnemen, ontrukken.

adipiscor, eptus sum, ipisci, bereiken, inhalen, verkrijgen, ergens toe geraken.

adjicio, jēci, jectum, ĕre, ergens bijwerpen, ergens bijplaatsen, bijvoegen.

adjumentum, i, n. hulpmiddel, middel.

adjungo, xi, ctum, ĕre, aanhechten, aanspannen, toevoegen, verbinden.

adjūtor, ōris, m. helper, bevorderaar, handlanger.

adjūvo, jūvi, jūtum, 1. helpen, ondersteunen, bevorderen.

administro, 1. iets besturen, leiden, bezorgen, verrichten, ondernemen; *bellum administrare*, oorlog voeren.

admirabilis, e, bewonderenswaardig.

admiratio, ōnis, f. bewondering, verwondering.

admirātor, ōris, m. bewonderaar.

admiror, ātus sum, āri, bewonderen, zich ergens over verwonderen, iets vreemd vinden.

admisceo, scui, xtum, (zeer zelden stum), ēre, ergens bijmengen, bijvoegen.

admitto, īsi, issum, ĕre, toelaten, toegang verleenen, aannemen, iets ingang doen vinden, toestaan.

admŏdum, adv. bovenmate, zeer, volstrekt.

admoneo, ui, itum, ēre, in de gedachte brengen, waarschuwen, vermanen.

admoveo, mōvi, mōtum, ēre, ergens heen bewegen — brengen, voeren, aanwenden, inboezemen, (bijv. schrik), nabijhouden.

adolescens, tis, c. jongman, jongeling, meisje, jonge vrouw.

adolescentia, ae, f. de jeugd, jongelingsjaren.

adolescentŭlus, i, m. een zeer jong mensch of man.

adolesco, olēvi, ultum, ĕre, opwassen, opgroeien, toenemen, grooter worden, in kracht toenemen.

adoperio, erui, ertum, īre, bedekken, inhullen, toemaken, sluiten.

adoptio, ōnis, f. aanneming als kind.

adopto, [1]. voor zich nemen of kiezen, als kind aannemen.

adorior, ortus sum, īri, op iemand losgaan, hem aanvallen, zich tot iets aangorden.

adorno, [1]. toebereiden, toerusten, versieren, opsmukken.

adōro, [1]. aanspreken, aanbidden, smeeken, hulde brengen.

Adrumētum, i, n. N. pr. Adrumetum, koopstad in Afrika.

adscendo, di, sum, ĕre, bestijgen, opklimmen.

adscrĭbo, psi, ptum, ĕre, bijschrijven, toeschrijven, bijtellen, toevoegen.

adspicio, spexi, spectum, ĕre, aanzien, bezien, beschouwen.

adsto, stĭti, āre, bij iets staan

adsum, affŭi, adesse, tegenwoordig zijn, er bij zijn, bijstaan, optreden.

adumbro, [1]. beschaduwen, schetsen, nabootsen.

advĕho, xi, ctum, ĕre, toe-, aan-brengen, -voeren; in het passief *advehi:* toegevoerd worden, heenvaren, -rijden.

advenio, vēni, ventum, īre, bijkomen, aankomen, naderen, gebeuren.

advento, [1]. aanrukken, toesnellen.

adventus, us, m. het aanrukken, de aankomst.

adversarius, a, um, tegen, ergens heen gekeerd, tegengekant, wederstrevend, vijand.

adversor, ātus sum, āri, tegenwerken, tegenstreven, zich verzetten, tegenspreken.

adversus, a, um, toegekeerd, tegenoverliggend, -staande, van voren, tegen, strijdig, ongelukkig; *fortuna adversa*, tegenspoed, ongeluk, rampen; *vulnera adversa*, wonden vóór in de borst; *valetudo adversa*, ongesteldheid.

adversus en adversum, praep. c. acc. ergens heen, naar toe, tegen, tegenover.

adulatio, ōnis, f. gevlei, vleierij.

adūlor, ātus sum, āri, kwispelstaarten, vleien.

advocatio, ōnis, f. het bijroepen, de voorspraak (in rechten), het voeren van rechtsgedingen.

advocatus, i, m. bijgeroepene, gerechtelijke helper.

advŏco, [1]. toe- of bijroepen, te hulp roepen, proces voeren.

advŏlo, [1]. naar toe vliegen, snel naderen.

aedes, is, f. vertrek, tempel, *plur. aedes, ium*, f. een woonhuis.

aedificatio, ōnis, f. het bouwen, de bouw, de gebouwen.

aedificium, ii, n. gebouw.

aedifĭco, [1]. een gebouw oprichten, bouwen, aanleggen, stichten.

Aedilis, is, m. de Aedilis, een magistraat te Rome.

aedilitas, ātis, f. het ambt van Aedilis.

Aegātes, ium, f. de Aegatische eilanden, drie eilandjes op de Westkust van Sicilië.

aeger, gra, grum, ziek, zwak, ontstemd, verdrietig, boos, bekommerd, moedeloos, smartelijk.

aegre, adv. verdrietig, mismoedig, smartelijk, gevoelig; *aegre fero aliquid*, ik ben over iets gevoelig, verontwaardigd, vertoornd.

aegrĭtūdo, inis, f. onpasselijkheid, mismoedigheid, kommer; *aegritudo animi*, hartzeer.

aegrōto, [1]. ziek zijn, lijden.

Aegyptus, i, f. N. pr. Egypte, landstreek van Afrika.

Aemiliānus, i, m. N. pr. Aemilianus, bijnaam van den jongeren Scipio Africanus.

Aemĭlius, ii, m. N. pr.

Aenēas, ae, m. N. pr. Aeneas, zoon van Anchises en Venus.

aequālis, e, gelijk, even oud, tijdgenoot.

aequaliter, adv. gelijkmatig, gelijkvormig, geleidelijk.

Aequi, orum, m. N. pr. de Equiërs, een oud Italiaansche stam in Samnium.

ae

aequitas, ātis, f. gelijkheid, billijkheid, gelatenheid.
aequo, [1]. gelijk maken, vergelijken; *aequare solo*, met den grond gelijkmaken, slechten.
aequus, a, um, gelijk, gunstig gelegen, tevreden, geduldig, billijk, recht, voegzaam; *aequa pugna*, met gelijke kans; *aequo animo ferre*, met gelijkmoedigheid, gelatenheid aannemen, verdragen.
aerarium, i, n. schatkist.
aes, aeris, n. metaal, brons, koper, geld; *aes alienum*, vreemd, geleend geld, schulden.
aestas, ātis, f. zomer.
aestimo, [1]. iets waardeeren, schatten, op prijs stellen.
aestīvus, a, um, zomersch, zomerachtig.
aestus, us, m. hitte, gloed, de branding der zee.
aetas, ātis, f. levenstijd, het leven, ouderdom, tijd, eeuw.
aeternus, a, um, eeuwig, zonder einde, voortdurend.
Afer, fra, frum, Afrikaansch.
affabilitas, ātis, f. vriendelijkheid, spraakzaamheid.
affectātus, a, um, gekunsteld, gezocht.
affecto, [1]. iets zoeken te vatten of te bereiken, naar iets trachten, streven; *affectare regnum*, naar het koningschap streven.
affĕro, attŭli, allātum, afferre, aan- toebrengen, aandragen.
afficio, ēci, ectum, ĕre, ergens aan toevoegen, aandoen; *afficere aliquem aliqua re*, iemand iets aandoen, veroorzaken; *doloribus affici*, door smarten gekweld worden; *gravi vulnere affici*, zwaar gewond worden; *affici magna clade*, een groot verlies, een geduchte nederlaag lijden.
affīgo, xi, xum, ĕre, vasthechten.
affinis, e, aangrenzend, door huwelijk verwant, verzwagerd, vertrouwd, medeplichtig.

af

affirmo, [1]. vaster-, duurzamer maken, bevestigen, verzekeren.
afflātus, us, m. het aanblazen, het toeademen, adem.
affligo, xi, ctum, ĕre, tegen aanslaan, ter aarde werpen, beschadigen, neerdrukken; *rebus afflictis*, de toestand hopeloos zijnde.
Africa, ae, f. N. pr. het werelddeel Afrika.
Africānus, a, um, Afrikaansch.
age, plur. agite, (imperat. van ago), interj. welaan.
agĕdum, interj. welaan dan.
agellus, i, m. een akkertje.
ager, gri, m. een stuk land, akker, land.
agger, ĕris, m. wal, schans, dam.
aggredior, gressus sum, gredi, ergens op afgaan, naar iemand toegaan, aangrijpen, ondernemen.
agito, [1]. herhaaldelijk bewegen, drijven, jagen, overleggen.
agmen, inis, n. het leger (op marsch); *agmina*, plur. de afdeelingen, de marsch van het leger, menigte; *agmen primum*, de voorhoede; — *novissimum*, de achterhoede.
agnosco, nōvi, nĭtum, ĕre, erkennen, zien, inzien, vernemen; *filium agnoscere*, voor zijn zoon erkennen.
ago, egi, actum, ĕre, in beweging brengen, drijven, voeren, volgen, handelen, uitwerken; *agere gratias*, dankbetuigen; *agere octogesimum annum*, in zijn tachtigste jaar zijn; *agere consulem*, zich als consul gedragen; *agere praecipitem ex alto*, van boven neerstorten; *bellum agere*, oorlog voeren; *agere vitam, ætatem*, leven, zijn dagen ergens doorbrengen; *actum est*, het is uit; *actum est de me*, ik ben verloren.
agrarius, a, um, tot den akker behoorend. *Lex agraria*, de akkerwet.

agrestis, e, landelijk, wild, ruw, boersch, onbeschaafd.
agricŏla, ae, m. landbouwer, landman.
agricultūra, ae, f. landbouw, landhuishoudkunde.
Agrippa, ae, m. N. pr. Agrippa.
ajo, ais, ait, **ajunt**, verb. defectivum, ja zeggen, zeggen.
āla, ae, f. vleugel, vleugel van een leger.
alăcer, cris, e, vlug, levendig, wakker, vroolijk.
alacrĭtas, ātis, f. levendigheid, vlugheid, wakkerheid, lust, vreugde.
alāris, e, ook *alarius*, *a*, *um*, wat tot de vleugels van het leger behoort.
Alba, ae, f. N. pr. Alba, eene stad in Italië.
Albānus, a, um, Albaansch.
albus, a, um, wit.
alea, ae, f. dobbelspel, dobbelsteen.
aleo, ōnis, m. een dobbelaar, hazardspeler.
ales, ĭtis, gevleugeld. *subst.* een vogel.
Alexander, dri, m. N. pr. Alexander.
Alexandrĭa, ae, f. N. pr. Alexandrië, stad in Egypte.
alias, adv. op een anderen tijd, elders, op eene andere plaats, bij een andere gelegenheid.
alibi, adv. op een anderen tijd, plaats. Alibi.... alibi, hier.... daar.
alĭēno, 1. vreemd maken, vervreemden, weggeven, afstaan, tegen zich innemen.
alĭēnus, a, um, vreemd, wat een ander toebehoort, buitenlandsch, onpassend, ongenegen, krankzinnig.
alimentum, i, n. voedingsmiddelen, onderhoud.
alio, adv. elders heen.
aliōve bestaat uit *alio*, elders heen en *ve*, of.

aliōqui of **aliōquin**, adv. in andere opzichten, voor het overige, buitendien, daarenboven.
aliquandiu, adv. een tijd lang, een eind wegs.
aliquando, adv. eenmaal, eens, soms.
aliquanto en **aliquantum**, adv. vrij wat, niet weinig.
aliquantŭlum, adv. een weinigje.
aliquantus, a, um, vrij wat, niet weinig.
aliquis, qua, quid, pron. indef. iemand, eenig. In plur. sommigen.
aliquot, adj. indecl. eenigen.
aliquoties, adv. eenige malen.
alius, a, ud, een ander; *alius.... alius* de een.... de ander; *alius atque alius*, de een en de ander.
Allia, ae, f. N. Pr. Allia, een riviertje in Latium.
allicio, lexi, lectum, ĕre, aanlokken, aantrekken.
Alliensis, e, wat de Allia betreft (zie: *Allia*) *Alliensis pugna*, de slag bij de Allia.
alligo, 1. ergens aan binden, vastbinden.
alloquor, cūtus sum, loqui, toespreken, aanspreken.
alo, alui, altum, ĕre, voeden, opvoeden, kweeken, onderhouden.
Alpes, ium, f. N. pr. de Alpen, het gebergte, dat Boven-Italië ten N. begrenst.
altaria, ium, n. altaar.
alter, a, um, de een van twee, de ander, de tweede; *alter.... alter* de een.... de ander.
altercor, ātus sum, āri, met iemand eene woordenwisseling houden, redetwisten, twisten.
altiuscŭlus, a, um, een weinig te hoog.
altum, i, n. hoogte, diepte, hooge zee.
altus, a, um, hoog of diep, verheven, diepzinnig.
alveus, i, m. kuip, trog, bedding eener rivier, bootje, speelbord.

alvus, **i**, **m**. onderlijf, buik, ingewanden; *alvum sibi levare*, zich naar het heimelijk gemak begeven.

ambio, **ii**, **itum**, **īre**, ergens om heen gaan, rondom gaan, iets omgeven, rondgaan, kuipen om een ambt. *Ambire aliquem*, zich met iemand bemoeien, iemand zoeken.

ambitio, **ōnis**, f. het rondgaan om iets, het staan naar een ambt, eerzucht.

ambo, **ae**, **o**, beide, te zamen.

ambulatio, **ōnis**, f. het op- en neergaan, het wandelen.

ambulo, [1]. wandelen, reizen.

Ambustus, **i**, **m**. N. pr.

amens, **tis**, onzinnig, zinneloos, dwaas.

amentum, **i**, **n**. de riem van een werpspies, schoenriem.

amīce, adv. vriendelijk, gunstig.

amicio, (**icui**, **ixi**), **ictum**, **ire**, omwerpen, bekleeden, omgeven, inwikkelen.

amicitia, **ae**, f. vriendschap.

amīcus, **a**, **um**, bevriend, welwillend, genegen. Als *substant.*: vriend.

amitto, **īsi**, **issum**, **ĕre**, loslaten, laten gaan, opgeven, verliezen.

amnis, **is**, m. rivier, woudstroom, beek.

amo, [1]. beminnen, ergens vermaak in scheppen.

amor, **ōris**, **m**. liefde, hevig verlangen, begeerte.

amoveo, **ōvi**, **ōtum**, **ēre**, verwijderen, wegnemen, afwenden, op zij zetten.

amplector, **exus sum**, **cti**, iets omvatten, omhelzen, te zamen vatten.

amplio, [1]. uitbreiden, vergrooten, aanzienlijk maken.

amplius, adv. sterker, meer, daarenboven.

amplus, **a**, **um**, groot, ruim, uitgestrekt, machtig, hevig, luisterrijk, aanzienlijk, hooggeëerd.

amputo, [1]. afsnijden, snoeien, afzetten

Amulius, **i**, **m**. N. pr. Amulius, zoon van Procus, koning van Alba, broeder van Numitor, den grootvader van Romulus en Remus.

an, conj. of, of wel, (soms: of niet.)

anceps, **cipitis**, dubbel, tweeledig, dubbelzinnig, onzeker, onbeslist, bedenkelijk, gevaarlijk; *proelium anceps*, een onbesliste, onzekere strijd.

ancilia, **orum**, pl. (kleine ronde) heilige schilden.

ancilla, **ae**, **f**. dienstmaagd, slavin.

ancŏra, **ae**, **f**. anker.

Ancus, **i**, **m**. N. pr. Ancus Marcius, vierde koning van Rome.

ango, **anxi**, **ĕre**, te zamen drukken, verstikken, benauwen, beangstigen.

anguis, **is**, c. slang.

angŭlus, **i**, **m**. hoek, schuil-, sluiphoek.

angustia, **ae**, **f**. en **ae**, **arum**, engte, beperktheid, verlegenheid, nood, armoede.

anima, **ae**, **f**. lucht, wind, adem, ziel, leven.

animadverto, **ti**, **sum**, **ĕre**, zijn geest ergens op richten, op iets letten, oppassen, bespeuren, aanmerking maken; *animadvertere in aliquem*, iemand bestraffen.

animal, **is**, n. levend wezen, dier.

animus, **i**, **m**. ziel, geest, leven, hart, denkwijze, karakter, moed, lust, wil, voornemen, verlangen; *aequo animo*, gelijkmoedig, tevreden, geduldig; *est mihi in animo*, ik ben van voornemen; *animus mihi est*, mijne meening is; *animos addere*, moed inboezemen.

Anio, **ēnis**, **m**. N. pr. de Anio; bijstroom van den Tiber.

annōna, **ae**, **f**. de jaarlijksche akkervruchten, levensmiddelen, koorn, *annonae difficultas*, gebrek.

annuo, **ui**, **ūtum**, **ĕre**, met het hoofd toeknikken, toestemming geven, bevestigen, toestaan.
annus, **i**, **m.** jaar, ouderdom.
annuus, **a**, **um**, een jaar lang, jaarlijksch.
anser, **ĕris**, m. gans.
ante, praep. c. acc. voor (van plaats en van tijd), boven; als *adv.* voor (van plaats), tevoren, vroeger (van tijd) eertijds.
antea, adv. voorheen, tevoren; als *quam* volgt eer.
antecēdo, **cessi**, **cessum**, **ĕre**, voorgaan, vooruitgaan, voorafgaan, vooruitkomen, overtreffen.
anteĕo, **ii**, **itum**, **īre**, voorgaan, overtreffen, voorkomen, beletten.
antepōno, **sui**, **sĭtum**, **ĕre**, voor- of vooraan stellen, iets voorzetten om te eten, voortrekken.
antequam, conj. eer, voordat.
antesignānus, **i**, **m.** (in plur., de vaandelvechters), een aanvoerder, belhamel.
Antiātes, **ium**, m. uit Antium, de inwoners van Antium.
Antiochus, **i**, **m.** Antiochus, koning van Syrië.
Antonius, **ii**, m. N. pr.
antiquo, 1. het bij het oude laten; *antiquare legem*, eene wet verwerpen, niet aannemen.
antīquus, **a**, **um**, oud, voormalig; *in comp. en superlat.* gewichtiger, gewichtigst, dierbaarst.
antistes, **ĭtis**, c. verzorger of verzorgster, eerste priester, opperpriester.
anulus, **i**, m. vingerring, zegelring.
anus, **us**, f. oude vrouw.
anxius, **a**, **um**, angstig, bang, bezorgd, verdrietig.
aper, **apri**, **m.** wild zwijn.
aperio, **erui**, **ertum**, **ire**, ontdekken, ontblooten, zichtbaar maken, openbaren, openen.
aperte, adv. open, in het open veld, openbaar, openlijk.
Apollināris, **e**, tot Apollo behoorend, hem gewijd.

Apollo, **ĭnis**, **m.** N. pr. Apollo.
Apollonia, **ae**, f. N. pr. Apollonia, stad in Macedonië.
Apollonius, i. m. N. pr. Apollonius.
apparatus, **us**, **m.** voorbereiding, toerusting, werktuigen tot iets, prachtige uitrusting, praal.
appareo, **ui**, **ĭtum**, **ēre**, verschijnen, zichtbaar worden, zich vertoonen, blijken.
apparitor, **ōris**, **m.** onderbeambte, dienaar van een magistraatspersoon.
appellatio, **ōnis**, f. aanspraak, hooger beroep, naam, titel.
appello, 1. aanspreken, aanmanen, oproepen, manen, zich beroepen op, iemand voor het gerecht roepen.
appello, **pŭli**, **pulsum**, **ĕre**, heendrijven, aanlanden.
appendo, **di**, **sum**, **ĕre**, aanhangen, toewegen; *aurum appendere*, goud toewegen.
appĕto, **īvi**, **ĭtum**, **ĕre**, grijpen naar iets, hevig verlangen naar iets, ergens heengaan, aanvallen, naderen.
Appius, **ii**, **m.** N. pr. Appius, een voornaam.
applaudo, **si**, **sum**, **ĕre**, iets ergens tegen aan slaan, toejuichen.
applĭco, 1. bijvoegen, bijbrengen, aanwenden, heenrichten.
appōno, **sui**, **sĭtum**, **ĕre**, ergens bijplaatsen, voorzetten, toevoegen, toeschrijven.
apprehendo, **di**, **sum**, **ĕre**, aangrijpen, aanvallen, eene plaats bezetten, beginnen, vatten.
appropinquo, 1. naderen, nabijkomen.
apte, adv. juist, passend, juist, gepast.
aptus, **a**, **um**, bekwaam, passend, dienstig, geschikt.
apud, praep. c. acc. bij, nevens.
Apulia, **ae**, f. N. pr. Apulië, landschap van Beneden-Italië.

aq

aqua, **ae**, f. water; *aquae, arum.* gezondheidsbron, bad, waterleiding.
aquila, **ae**, f. arend.
aquilifer, **i**, **m.** standaarddrager.
ara, **ae**, **f.** iedere verhevenheid, brandstapel, gedenkteeken, altaar.
arbiter, tri, **m.** getuige, scheidsrechter, beheerscher, gebieder.
arbitrium, **ii**, n. scheidsrechterlijke uitspraak, oordeel, goed vinden, vrijheid om iets te doen.
arbitror, 1. oordeelen, meenen.
arbor, **oris**, f. boom
arca, **ae**, f. kast, kist, de kas.
arceo, **ui**, **ēre**, insluiten, besluiten, in bedwang houden, afweren, afhouden.
arcesco, **īvi**, **ītum**, **ĕre**, iemand ergens heenroepen, ontbieden, dagen.
Archimēdes, **is**, **m.** N. pr. Archimedes, wiskunstenaar uit Syracuse.
architectus, **i**, **m.** bouwmeester.
arcte, adv. eng, benauwd, vast; *arcte dormire*, vast slapen.
arcus, **us**, **m.** boog om te schieten, triumfboog.
Ardea, **ae**, **f.** N. pr. Ardea, stad der Rutuliërs.
ardens, tis, brandend, heet, driftig, vurig.
ardenter, adv. hevig, vurig
ardeo, **si**, **sum**, **ēre**, branden, gloeien, vonkelen.
ardor, **ōris**, **m.** brand, hitte, gloed, schittering.
arēna, **ae**, f. zand, woestijn, strand, strijdperk.
argentaria, **ae**, **f.** wisselaarsbedrijf; *argentariam facere*, het wisselaarsbedrijf uitoefenen.
argenteus, **a**, **um**, van zilver, verzilverd, zilverkleurig.
argentum, **i**, **n**, zilver, zilverwerk, zilvergeld; *argentum factum*, zilverwerk.

ar

Argīvus, **i**, **m.** Argivisch, Grieksch. Plur. de Grieken.
Argos, **i**, **n.** N. pr. Argos, stad in den Peloponesus.
arguo, **ui**, **ūtum**, **ĕre**, duidelijk aantoonen, bewijzen, volhouden, iemand van eene misdaad overtuigen, iets afkeuren, verwijten.
aridus, **a**, **um**, droog, dor.
arma, **orum**, **n.** de wapenen, krijgstoerusting, krijg.
armamentarium, **i**, **n.** tuighuis.
Armenia, **ae**, f. N. pr. Armenië, landschap van Azië.
armilla, **ae**, **f.** armband.
armo, 1. wapenen, sterk maken, ophitsen, uitrusten.
aro. 1. ploegen, het land bebouwen.
Arpīnum, **i**, **n.** N. pr. Arpinum, stad der Volsceu.
arripiŏ, **ipui**, **eptum**, **ĕre**, aangrijpen, aantasten.
ars, **tis**, f. handwerk, kunst, wetenschap, handelwijze, list.
artifex, **icis**, adj. kunstvaardig, kundig, kunstig.
artus, **us**, **m.** voege, gewricht, lid.
Aruns, **untis**, **m.** N. pr. Aruns, zoon van Tarq. Superbus.
arx, **cis**, **f.** burg, kasteel.
as, **assis**, **n.** de as (een munt).
Ascanius, **ii**, m. N. pr.
Asia, **ae**, **f.** N. pr. het werelddeel Azië.
Asiaticus, **a**, **um**, Aziatisch.
asper, **a**, **um**, ruw, oneffen, scherp, onaangenaam, streng, hardvochtig.
asperĭtas, **ātis**, **f.** ruwheid, oneffenheid, scherpte, hardheid, onaangenaamheid.
aspernor, **ātus sum**, **āri**, ongenegen zijn, verwerpen, verachten.
aspis, **idis**, **f.** adder.
assentatio, **ōnis**, **f.** vleierij.
assĕquor, **cūtus sum**, **qui**, navolgen, vervolgen, bereiken, inhalen, verwerven, evenaren.
assĭdeo, **ēdi**, **essum**, **ēre**, bij iemand zitten, zich ophouden bij, gelegerd zijn bij.

assidue, adv. bestendig, onophoudelijk, naarstig.
assigno, [1]. toewijzen, toeschrijven, bezegelen.
assuefacio, ēci, **actum**, ĕre, aan iets gewoon maken.
assūmo, **umpsi**, **umptum**, ĕre, tot zich nemen, zich iets voorbehouden, zich aanmatigen, bijnemen.
assurgo, **surrexi**, **surrectum**, ĕre, zich oprichten, opstaan, zich verheffen.
astutia, **ae**, f. listigheid, sluwheid.
asȳlum, **i**, n. vrijplaats.
at, conj. maar, ten minste.
Athēnae, **arum**, N. pr. Athene, hoofdstad van Attica.
Athesis, **is**, m. N. pr. Etsch of Adige, rivier in Rhaetië.
Atilius, **ii**, m. N. pr. Atilius Calatinus, Romeinsch Consul.
atque, conj. en, ook; bij vergelijkingen, als: *simul of statim atque*, zoodra als; *alius atque alius*, nu die, dan deze.
atqui, conj. maar zeker, niettemin, en toch.
atrium, **ii**, n. voorhof, voorhuis, voorzaal, huis.
atrox, ōcis, schrikkelijk, gruwelijk, afschuwelijk, wild, woest, onhandelbaar.
Attalus, **i**, m. N. pr. Attalus, koning van Pergamus.
attamen, conj. maar toch, maar nogtans.
attente, adv. met gespannen aandacht.
Atticus, **a**, **um**, Attisch, Atheensch.
attingo, **igi**, **actum**, ĕre, aanraken, aanvoeren, stooten.
attonitus, **a**, **um**, door den donder getroffen, verplet, buiten zich zelven, geschokt.
attŏno, **ui**, **itum**, [1]. met den donder treffen, verbazen, ontstellen.
attrăho, **xi**, **ctum**, ĕre, aan — tot zich trekken.
auctor, ōris, m. veroorzaker, maker, stichter, meester, verhaler, uitvinder, aanstoker.
auctoritas, ātis, f. gezag, opperbevel, invloed, wil, goeddunken, raad, gewicht, geloofwaardigheid, macht.
aucupium, **ii**, n. vogelvangst.
audacia, **ae**, f. stoutmoedigheid, moed, onverschrokkenheid, vermetelheid.
audax, ācis, stoutmoedig, koen, vermetel.
audeo, **ausus sum**, ēre, durven, wagen, ondernemen.
audio, **ivi**, **itum**, īre, hooren, vernemen, luisteren, gehoorzamen; *audiens esse alicui* of *dicto alicui*, naar iemand luisteren of aan iemand gehoorzaam zijn.
aufĕro, **abstŭli**, **ablātum**, **auferre**, wegnemen, wegdragen, medeslepen, vernietigen.
aufugio, fūgi, ĕre, ontvluchten, ontvlieden.
augeo, **auxi**, **auctum**, ēre, doen groeien of toenemen, versterken, verheffen, overladen, rijk maken.
augur, ūris, m. een augur, vogelwichelaar, waarzegger.
augurium, **ii**, n. het waarnemen en uitleggen der voorteekenen, voorspelling, voorgevoel, voorzeggingskunst; *augurium accipere*, het voorteeken, dat de augur ziet, aannemen, zich toeëigenen.
augustus, **a**, **um**, geheiligd, heilig, eerwaardig, verheven.
Augustus, **i**, m. N. pr. Augustus, bijnaam van Octavianus Caesar, en na hem van alle Romeinsche Keizers. *Mensis Augustus*, de maand Augustus.
aula, **ae**, f. voorhof, paleis, hovelingen.
aulaeum, **i**, n. purperen bedsprei; kleed aan den zolder, om de eettafel voor stof te bewaren; gordijn of scherm in den schouwburg.
Aulus, **i**, m. N. pr.

au

aurātus, **a**, **um**, verguld, met goud versierd.
Aurelius, **ii**, **m**. N. pr.
aureus, **a**, **um**, uit of van goud, buitengemeen schoon, voortreffelijk.
aurigatio, **ōnis**, **f**. het wedrennen.
auris, **is**, **f**. oor.
aurum, **i**, **n**. goud, goudwerk.
auspicium, **ii**, **n**. het waarnemen der voorzeggende vogels, opperbevel, leiding, voorteeken; *auspicia habere*, het recht hebben om auspicia te houden.
aut, conj. of.
autem, conj. maar, nu, verder, daarentegen.
autumnus, **i**, **m**. herfst.
auxiliāris, **e**, helpend, behulpzaam; *auxiliares milites* of *cohortes*, hulptroepen.
auxilium, **ii**, **n**. hulp, bijstand, ondersteuning; in plur. hulpmiddelen, hulptroepen; *alicui auxilio venire*, iemand ter hulp komen.
avaritia, **ae**, f. hebzucht, geldzucht, gierigheid.
avārus, **a**, **um**, gierig, hebzuchtig, begeerig, onverzadelijk.
avello, **velli** of **vulsi**, **vulsum**, **ĕre**, afrukken, losrukken.
Aventīnus, **i**, **m**. N. pr. Aventinus, een der zeven heuvelen, waarop Rome gebouwd is.
aveo, **ēre**, gezegend, welvarend zijn, hevig begeeren, — verlangen; in den imper. wees gegroet, vaarwel.
aversor, [1]. zich van iets afwenden, verfoeien, weigeren
aversus, **a**, **um**, afgekeerd, afgewend, van achteren, achterwaartsch, afkeerig, ongenegen.
averto, **ti**, **sum**, **ĕre**, afkeeren, afwenden, vervreemden.
avide, adv. begeerig.
avidus, **a**, **um**, begeerig, hebzuchtig, geldgierig, onmatig.
avis, **is**, f. vogel.

av

avunculus, **i**, **m**. oom van moeders zijde.
avus, **i**, **m**. grootvader.

B.

Baculus, **i**, **m**. of **baculum**, **i**, **n**. stok of staf om op te leunen, herdersstaf, augurstaf, scepter.
Bagrāda, **ae**, f. of **us**, **i**, **m**. N. pr. Bragada, een rivier in Numidië.
balista, **ae**, **f**. belegeringswerktuig, waarmede groote steenen tegen eene belegerde plaats geworpen werden, alle werpgeschut.
balneum, **i**, **n**. bad, badplaats.
barba, **ae**, **f**. baard.
barbārus, **a**, **um**, vreemd, buitenlandsch, onbeschaafd, ruw, hardvochtig.
beatus, **a**, **um**, zalig, gelukkig, welvarend.
bellicōsus, **a**, **um**, strijdhaftig.
bellicus, **a**, **um**, tot den krijg behoorend, strijdhaftig; *bellicum* (signum) *canere*, den aanval blazen.
bellum, **i**, **n**. krijg, oorlog, twist, veldslag.
belua, **ae**, **f**. een groot dier, ondier.
bene, adv. wel, goed.
beneficentia, **ae**, **f**. weldadigheid.
beneficium, **ii**, **n**. weldaad, gunst, dienst.
benevolentia, **ae**, **f**. welwillendheid, genegenheid, vriendelijkheid, zachtzinnigheid.
benigne, adv. welwillend, goedaardig, vriendelijk, genadig, mild.
benignus, **a**, **um**, welwillend, goedaardig, vriendelijk, genadig, mild, weldadig.
bibo, **bibi**, (**bibitum**) **ĕre**, drinken.
Bibulus, **i**, **m**. N. pr. Bibulus, toenaam der Calpurnii, Publicii.
biduum, **i**, **n**. een tijd van twee dagen.

biennium, **ii**, **n.** een tijdperk van twee jaren.
bini, **ae**, **a**, ieder twee, een paar, twee te gelijk.
bis, adv. tweemaal.
Bithynia, **ae**, **f.** Bythinië, ia-tisch landschap aan de Propontis en de Zwarte zee.
blanditia, **ae**, **f.** vleierij, liefkozing.
Blosius, **ii**, **m.** N. pr. Blosius.
Bocchus, **i**, **m.** N. pr. Bocchus, koning van Mauretanië.
bonum, **i**, **n.** goed, vermogen, voordeel, nut, voorrecht, geluk.
bonus, **a**, **um**, goed, aangenaam, gunstig, gelukkig.
bos, **bovis**, c. een rund, os of koe.
brachium, **ii**, **n.** arm.
brevi, adv. binnen korten tijd,
brevis, **e**, kort, klein, kort van duur.
Brittannus, **a**, **um.** Britsch, een Brittanniër.
Brundusium, **ii**, **n.** N. pr. Brundusium, stad in Calabrië.
Brutus, **i**, **m.** N. pr. Brutus, toenaam der gens Junia.
bulla, **ae**, **f.** een gouden halssieraad.

C.

Cadāver, **ĕris**, **n.** een dood lichaam, lijk.
cado, **cecidi**, **casum**, **ĕre**, vallen, omkomen, sneuvelen.
caduceātor, **ōris**, **m.** stafdrager, heraut, onderhandelaar.
Caecilius, **i**, **m.** N. pr.
caecus, **a**, **um**, blind, verborgen, donker.
caedes, **is**, f. het afhouwen, snijden, vermoorden, het bloedbad.
caedo, **cecidi**, **caesum**, **ĕre**, vellen, houwen, slaan, vermoorden.
Caelius, (**mons**) de berg Caelius, een der zeven heuvelen van Rome.
caelum, **i**, **n.** hemel, hemelstreek, luchtgesteldheid, weder.

caeremonia, **ae**, f. plechtige vereering, godsdienstig gebruik.
Caesar, **āris**, **m.** N. pr. Caesar, naam eener Rom. familie der gens Julia.
caesaries, **ēi**, **f.** hoofdhaar.
caestus, **us.** m. strijdhandschoen.
Cajus, **i**, m. N. pr.
calamitas, **ātis**, **f.** nadeel aan het graan, alle schade, verlies, onheil, ongeluk, nederlaag.
Calatīnus, **i**, **m.** N. pr.
calcar, **āris**, **n.** spoor.
calceamentum, **i**, **n.** schoeisel.
calceus, **i**, **m.** schoen, halve laars.
calendae, **ārum**, **f.** de eerste dag der maand.
calīgo, **ĭnis**, **f.** damp, nevel, rook, duisternis.
callĭdus, **a**, **um**, bedreven, geoefend, ervaren, slim, doortrapt, listig.
Calpurnius, **ii**, **m.** N. pr. Calpurnius, naam van eene plebejische gens.
calvitium, **ii**, **n.** kale plek op het hoofd.
calvus, **a**, **um**, kaal, zonder haren.
Camillus, **i**, **m.** N. pr.
Campania, **ae**, **f.** N. pr. Campanië, landschap van Italië, ten Z. van Latium.
Campānus, **a**, **um**, Campaansch, Campaniër.
campester, **tris**, **tre**, wat het vlakke veld betreft, landelijk, vlak.
candidātus, **a**, **um**, in het wit gekleed, die dingt naar een ambt, de kandidaat.
candĭdus, **a**, **um**, schitterend wit, rein, helder, vroolijk, gelukkig.
Caninius, **ii**, **m.** N. pr. Caninius, naam eener Plebejische gens.
canis, **is**, c. hond.
Cannae, **arum**, f. N. pr. Canna, vlek in Apulië.
Cannensis, **e**, Cannensisch.
cano, **cecini**, **cantum**, **ĕre**, zin-

gen, bezingen, verkondigen, verheerlijken; *receptui canere*, den aftocht blazen.

cantus, **us**, **m**. gezang, lied.

Canusium, **ii**, **n**. N. pr. Canusium, eene oude Grieksche stad in Apulië, thans Canossa.

capillus, **i**, **m**. hoofdhaar.

capio, **cepi**, **captum**, **ĕre**, vangen, nemen, vatten, begrijpen.

capitālis, **e**, het hoofd of leven betreffend, doodelijk.

capitolīnus, **a**, **um**, kapitolijnsch.

capitolium, **ii**, **n**. het kapitool.

capra, **ae**, f. geit.

captīvus, **a**, **um**, krijgsgevangen, veroverd, gevangen.

capto, [1]. naar iets jagen, -grijpen, -streven, iemand voor zich winnen: *insidiis hostem captare*, den vijand in hinderlagen vangen.

Capua, **ae**, f. Capua, hoofdstad van Campanië.

capŭlus, **i**, **m**. handvat, gevest.

caput, **ĭtis**, **n**. hoofd, leven, aanlegger, oorsprong.

Carbo, **ōnis**, **m**. N. pr. Carbo, toenaam der Papirii.

carbonarius, **a**, **um**, de kolen betreffend; *carbonarium negotium exercere*, in kolen handelen, of het kolenbranders bedrijf uitoefenen.

carcer, **ĕris**, m. gevangenis, kerker.

careo, **ui**, **ĭtum**, **ēre**, iets niet hebben, ontberen, missen.

carmen, **ĭnis**, n. gedicht, lied.

carnĭfex, **ĭcis**, m. beul.

carpentum, **i**, **n**. wagen, koets.

carpo, **psi**, **ptum**, **ĕre**, plukken, hekelen, smalen, (den vijand door kleine schermutselingen) plagen; *agmen carpens*, het (marcheerend) leger plagende.

Carthaginiensis, **e**, Cartaagsch, *subst.* Carthager.

Carthāgo, **ĭnis**, **f**. Carthago, stad van Afrika.

carus, **a**, **um**, duur, hoog in prijs, dierbaar, waard.

casa, **ae**, f. huisje, hutje, ieder klein gebouw, tuinhuis.

Casilīnates, **um**, of: *ātes*, *ium*, N. pr. de inwoners van Casilinum.

Casilīnum, **i**, **n**. N. pr. Casilinum, stad in Campanië.

Cassius, **ii**, **m**. N. pr. Cassius, naam eener Romeinsche gens.

castellum, **i**, **n**. versterkte plaats, kasteel, vesting.

castīgo, [1]. kastijden, berispen, verbeteren, beteugelen.

castra, **orum**, **n**. legerplaats; *castra ponere*, *of locare*, *of metari*, de legerplaats opslaan; *castra movere*, de legerplaats opbreken; *hostem castris exuere*, den vijand uit zijne legerplaats jagen, de legerplaats der vijanden innemen.

castrensis, **e**, tot het leger behoorend; *corona castrensis*, de legerkroon.

casus, **us**, **m**. val, voorval, onverwachte gebeurtenis, ongelukkig toeval, ongeluk. Abl. *casu*, toevallig.

catella, **ae**, f. hondje.

catēna, **ae**, **f**. keten, boei.

Catilīna, **ae**, **m**. N. pr. Catilina, de door zijne samenzwering beruchte Romein.

Cato, **ōnis**, **m**. N. pr. Cato, een Romeinsche familienaam van de gens Porcia, M. Porcius Cato Censorius en M. Porcius Cato Uticensis.

catŭlus, **i**, **m**. een jonge hond, de jongen van andere viervoetige dieren.

Catŭlus, **i**, **m**. N. pr. Catulus.

cauda, **ae**, f. staart.

caudex, **ĭcis**, m. een boomstam, (als scheldwoord) lompert.

Caudīnus, **a**, **um**, Caudijnsch; *caudinae furculae*, de Caudijnsche bergpassen.

cavea, **ae**, **f**. holte, omtuining, of insluiting voor dieren, vogelkooi.

caveo, **cavi**, **cautum**, **ēre**, zich

wachten, zekerheid geven, schriftelijk bepalen.

causa, ae, f. oorzaak, grond, aanleiding, recht, partij, zaak; *militiae causa*, om of wegens den krijgsdienst; *causam dicere*, pleiten, voor het gerecht verdedigen.

causor, ātus sum, āri, een grond aangeven, voorwenden.

cautus, a, um, zich wachtend, voorzichtig, sluw, verzekerd.

cedo, cessi, cessum, ĕre, weggaan, wijken, afloopen, verlaten; *cedere curia*, uit den Senaat gaan; *cedere ab oppido*, de stad verlaten; *ex sententia cedere*, naar wensch afloopen.

celeber, bris, bre, volkrijk, talrijk, plechtig, menigvuldig, beroemd.

celebratus, a, um, veelvuldig, gewoon, luisterrijk, beroemd.

celebro, 1. veelvuldig bezoeken, vieren, bekend maken, roemen; *celebrare ludos*, spelen, vieren.

celer, ĕris, ĕre, snel, vlug, driftig, overijld.

celeritas, ātis, f. vlugheid, snelheid.

celeriter, adv. spoedig, snel.

celo, 1. verhelen, verbergen.

Celtibēri, orum, m. N. pr. de Celtiberiërs, volk in Spanje.

censeo, ui, sum, ēre, waardeeren, schatten, oordeelen, besluiten, stemmen; *captivos reddendos in Senatu non censuit*, hij stemde in den Senaat tegen het uitleveren der gevangenen; *Patres censuerunt*, de Senatoren hebben besloten.

censor, ōris, m. censor, zedemeester.

censūra, ae, f. het ambt van den censor, een oordeel over iets, vooral een streng oordeel.

census, us, m. census of ambtsverrichting van den censor, censuslijst, bezitting, hoofdgeld of belasting op het vermogen; *censum agere of habere*, den census houden.

centies, adv. honderdmaal.

centum, indecl. num. card. honderd.

centuria, ae, f. eene centurie, kompagnie, eerst uit honderd, later uit zestig man bestaande; eene der 193 afdeelingen, waarin Servius Tullius het Romeinsche volk verdeeld had.

centuriātus, us, m. de indeeling bij centuriën, de post van centurie of hoofdman.

centuriātus, a, um. afgedeeld in centuriën.

centurio, ōnis, m. centurio, hoofdman eener centurie.

cera, ae, f. was.

Cerealis, e, tot Ceres of hare gaven betrekking hebbende.

cerebrum, i, n. hersenen, verstand.

Ceres, ĕris, f. N. pr. Ceres, godin van den landbouw, enz.

cerno, crevi, cretum, ĕre, afzonderen, onderscheiden, waarnemen, beslissen, besluiten.

certāmen, ĭnis, n. wedstrijd, wedijver, strijd, gevecht.

certātim, adv. ijverig, om strijd.

certe, adv. zeker, althans, ten minste.

certo, adv. gewis, met zekerheid, zonder twijfel.

certo, 1. strijden, wedijveren.

certus, a, um. vast, bepaald, zeker, onbedriegelijk, gerust; *certiorem aliquem facere de aliqua re*, iemand van iets bericht of kennis geven.

cerva, ae, f. hinde.

cervix, ĭcis, f. nek. hals.

cesso, 1. talmen, verzuimen, ophouden, niet werkzaam -, ledig zijn.

cetĕrum, adv. het overige, daarentegen, anders.

cetĕrus, a, um, de andere, de overige.

Chalcis, ĭdis, f. N. pr. eener stad op Eubea.

ch

charta, **ae**, f. papier, brief, schrift.
chlamys, **ĭdys**, f. grieksche krijgsmantel, staatsiemantel.
Chrisogŏnus, **i**, **m**. N. pr.
christiānus, **a**, **um**. christelijk.
Christus, **i**, **m**. N. pr.
cibus, **i**, **m**, spijs, voedsel.
cicātrix, **īcis**, f. lidteeken.
cicer, **ĕris**, m. erwt.
Cicĕro, **ōnis**, m. N. pr.
Cimber, **bri**, m toenaam van L. Tullius, een der moordenaars van Caesar. Zie verder *Cimbri*.
Cimbri, **orum**, m. N. pr. de Cimbren, een Noord-Germaansche volksstam.
Cimbricus, **a**, **um**. Cimbrisch.
Cincinnātus, **i**, **m**. N. pr. Cincinnatus (L. Quinctius), Romeinsch dictator.
Cineas, **ae**, **m**. N. pr. Cineas, een Thessaliër, vriend van koning Pyrrhus van Epirus.
cingo, **xi**, **ctum**, **gĕre**, omgorden, omringen, omsingelen.
cinis, **ĕris**, m. asch.
circa, adv. in het rond, rondom.
circa, praep. c acc. bij, ter zijde van, om, omstreeks, ten aanzien van.
Circensis, **e**, tot den Circus behoorend.
circulāris, **e**, cirkelvormig.
circŭlus, **i**, m. cirkel, kring, gezelschap
circum, adv. in het rond, rondom.
circum, praep. c. acc. om, rondom, in den omtrek van.
circumăro, [1]. omploegen.
circumdo, **dĕdi**, **dătum**, [1]. omheen plaatsen, omringen, omgeven; — *aliquid alicui rei*; — *aliquid aliqua re*.
circumdūco, **xi**, **ctum**, **ĕre**, rond voeren of leiden, bedriegen.
circumeo, **ii**, **itum**, **īre**, rondom, gaan, omringen, omsingelen, bedriegen, rondgaan.
circumfĕro, **tŭli**, **lātum**, **ferre**, ronddragen, overal verbreiden.

ci

circumfundo, **fūdi**, **fūsum**, **ĕre**, omgieten, omgeven.
circumpōno, **posui**, **positum**, **ĕre**, om heen zetten, — plaatsen, — leggen.
circumscribo, **psi**, **ptum**, **ĕre**, een kring ergens omtrekken, begrenzen.
circumsedeo, **ēdi**, **essum**, **ēre**, omheen zitten, belegeren, omsingelen.
circumsīdo, **ĕre**, belegeren, omsingelen.
circumsto, **stĕti**, **āre**, om iets heen staan, omsingelen, belegeren.
circumvenio, **vēni**, **ventum**, **īre**, omringen, omsingelen, bedriegen.
citerior, **us**, compar. aan deze zijde, naderbij (van plaats of tijd).
cito, [1]. hevig bewegen, opwekken, oproepen, met name noemen, aanhalen.
civicus, **a**, **um**, tot den burger behoorend, burgerlijk.
civilis, **e**, burgerlijk, staatkundig, *bellum civile*, de burgeroorlog.
civis, **is**, c. burger of burgeres.
civitas, **ātis**, f. burgerrecht, burgerij, staat: *civitate aliquem donare*, aan iemand het burgerrecht geven.
clades, **is**, f. schade, verlies, ramp, nederlaag; *cladem accipere*, nederlaag lijden.
Claelia, **ae**, f. N. pr. Claelia.
clam { adv. verholen, heimelijk. praep. c. abl. buiten weten van
clamĭto, [1]. luid schreeuwen, gedurig schreeuwen, luid toeroepen.
clamo, [1] roepen, schreeuwen, uitroepen.
clamor, **ōris**, m. het luide geroep, geschreeuw, het toejuichen, geraas.
clandestinus, **a**, **um**, geheim, verborgen.
clangor, **ōris**, **m**, het geschreeuw van dieren (vooral vogels), het

snateren van ganzen, geschal, geraas.

clareo, **ui**, **ēre**, schitteren, duidelijk zijn, beroemd zijn.

clarus, **a**, **um**, helder, schitterend, luid, verstaanbaar, beroemd.

classĭcum, **i**, **n**. het teeken met de trompet, krijgstrompet; *classicum canere*, het teeken geven met de trompet, op de trompet blazen.

classĭcus, **a**, **um**, de vloot betreffend; *corona classica*, de vlootkroon.

classis, **is**, f. klas (afdeeling van het volk), de vloot; *classem contrahere*, eene vloot verzamelen.

Claudĭa, **ae**, f. N. pr. Claudia.

Claudĭus, **ii**, **m**. N. pr. Claudius.

claudo, **si**, **sum**, **ĕre** sluiten, eindigen.

claustrum, **i**, **n**. grendel, slot.

clausŭla, **ae**, f. slot, eind.

clavus, **i**, **m**. nagel, spijker, scheepsroer.

clemens, **ntis**, goedertieren, zachtmoedig, mededoogend.

clementer, adv. zacht, liefelijk, zachtzinnig.

clementĭa, **ae**, f. zachtheid, liefelijkheid, goedertierenheid.

Cleopātra, **ae**, f. N. pr. Cleopatra, koningin van Egypte.

cliens, **tis**, **m**. onderhoorige, client, beschermeling.

clienta, **ae**, f. de vrouwelijke client, zie: *cliens*.

clipeŏlum, **i**, **n**. klein schild.

clipeus, **i**, **m**. schild.

Clodĭus, **ii**, **m**. N. pr. Clodius, naam van vele Romeinen.

Cloelĭa, **ae**, f. N. pr. Clelia.

Clusīni, **orum**, **m**. N. pr. de inwoners van Clusium.

Clusĭum, **ii**, **n**. N. pr. Clusium, eene stad in Etrurië.

Clypea, **ae**, f. Clypea, stad in Afrika.

Cnaeus, **i**, **m**. N. pr.

coaequālis, **e**, van gelijke jaren. *Subst. plur.* tijdgenooten, speelmakkers.

cocles, **itis**, m. eenoogige. Cocles was de bijnaam van Horatius, omdat hij een oog verloren had.

coccum, **i**, **n**, scharlakenroode kleur.

coena, **ae**, f. maaltijd, middagmaal.

coeno, [1]. maaltijd houden, eten.

coenōsus, **a**, **um**, vol slijk, moerassig.

coenum, **i**, **n**. slijk, vuilnis.

coepi, verb. defect, beginnen, ondernemen.

coerceo, **ui**, **ĭtum**, **ēre**, insluiten, bijeenhouden, beperken, beteugelen.

coetus, **us**, **m**. het samenkomen, verzameling, kring, vereeniging.

cogitatio, **ōnis**, f. het denken, overweging, gedachte, meening, plan, denkvermogen.

cogito, [1] denken, bedenken, bedacht zijn op, voornemens zijn.

cognatio, **ōnis**, f. bloedverwantschap, verwantschap.

cognōmen, **ĭnis**, **n**. bijnaam,

cognomĭno, [1]. een bij- of toenaam geven.

cognosco, **ōvi**, **ĭtum**, **ĕre**, erkennen, te weten komen; *de causa*, eene zaak, eene rechtszaak onderzoeken.

cogo, **coēgi**, **coactum**, **ĕre**, samendrijven, verzamelen, dwingen; *cogere agmen*, den trein sluiten.

cohaereo, **aesi**, **aesum**, **ēre**, samenhangen.

cohĭbeo, **ui**, **ĭtum**, **ēre**, terughouden, inhouden.

cohors, **tis**, f. cohort, het 10e deel van een legioen.

colăphus, **i**, **m**. vuistslag.

Collatĭa, **ae**, f. N. pr. Collatia, stad van Latium.

Collatīnus, **i**, **m**. N. pr. Collatinus, bijnaam van den echtgenoot van Lucretia.

collēga, **ae**, **m**. ambtgenoot.

colligo, lēgi, lectum, ĕre, verzamelen.
collis, is, m. heuvel.
collŏco [1] stellen, zetten, plaatsen.
colloquium, ii, n. samenspraak, mondgesprek.
collŏquor, cūtus sum, qui, met iemand spreken.
collum, i, n. hals.
colo, colui, cultum, ĕre, bouwen, bebouwen, beoefenen, eeren, hoogachten.
color, ōris, m. kleur, ver, schijn. uiterlijk, voorkomen.
columba, ae, f. duif.
comĕdo ēdi, ēsum, ĕre, **of** esse opeten, verteren.
comes, ĭtis, m. reisgenoot, gezel.
comis, e, vriendelijk, beleefd, aangenaam.
comitas, ātis, f. vriendelijkheid, beleefdheid, voorkomendheid.
comiter, adv. beleefd, vriendelijk.
comitia, orum, n. volksvergadering.
comitiātus, us, m. volksvergadering.
Comitium, ii, n. de plaats, waar de volksvergaderingen gehouden werden.
comĭtor, ātus sum, āri, vergezellen, begeleiden.
commeātus, us, m. verkeer, verlof om te gaan, het halen van levensmiddelen, levensmiddelen.
commendo, [1]. aanbevelen, bemind maken, prijzen.
commentarium, ii, n. gedenkschrift, dagboek, uitlegging.
commentatio, ōnis, f. het overdenken, het besturen eener zaak, eene verhandeling.
commĭgro, [1]. ergens heentrekken, verhuizen.
commilĭto, ōnis, m. wapenbroeder, kameraad.
committo, īsi, issum, ĕre, te zamenbrengen, vereenigen, overlaten; *committere pugnam*, een gevecht beginnen, leveren; *committere crimen*, eene misdaad begaan.
commŏde, adv. behoorlijk, goed, juist, beleefd.
commŏdus, a, um, bekwaam, passend, geschikt, beleefd.
commoneo, ui, ĭtum, ēre, nadrukkelijk herinneren, op het hart drukken, vermanen
commoveo, mōvi, mōtum, ēre, bewegen, te weeg brengen; *commovere bellum*, een oorlog aanstoken.
communio, īvi, ītum, īre, van alle kanten bevestigen, versterken.
commūnis, e, gemeenschappelijk, gemeenzaam, gewoon.
communiter, adv. in het algemeen, alles bijeen genomen.
commūto, [1]. veranderen, verwisselen, uitwisselen.
como, mpsi, mptum, ĕre, bijeenvoegen, ordenen, opsieren.
compar, āris, gelijk; *compar connubium*, een goed gepaard huwelijk; *subst.* gelijke, deelgenoot.
comparatio, ōnis, f. toerusting, vergelijking, vergelijk, overeenkomst; *comparatio divitiarum*, verzameling van rijkdommen.
comparo, [1]. verzamelen, vergelijken; *comparare aliquem alicui* en *cum aliquo*, met iemand gelijkstellen; *sibi comparare*, zich verwerven.
compello, [1]. aanspreken, verwijten, beschimpen, iemand aanklagen.
compello, pŭli, pulsum, ĕre, jagen, aandrijven, bewegen, dwingen.
comperio, pĕri, pertum, īre, te weten komen, ontwaren, bevinden.
compes, ĕdis, f. voetboei der slaven, boei, band.
compĭlo, [1]. plunderen, berooven.
compitalicius, a, um, tot de Compitaliën (zie Compitum) behoorend.

compĭtum, **i**, **n.** kruisweg.
complector, **exus sum**, **ecti**, omarmen, omvatten, bevatten, aangrijpen: *amore complecti*, beminnen.
compleo, **plēvi**, **plētum**, **ēre**, geheel vullen, vervullen, overladen, voltallig maken, voleindigen.
complexus, **us**, **m.** omvatting, omarming, het vijandelijk aanvatten, aanvallen.
comploratio, **ōnis**, **f.** het luide gejammer en geween.
complorātus, **us**, **m.** Zie: *comploratio*.
complūres, **a**, en **ia**, zeer velen.
compōno, **sui**, **sĭtum**, **ĕre**, samenstellen, in orde schikken, vervaardigen, ten einde brengen, vergelijken; *pacem componere*, vrede sluiten.
compos, **pŏtis**, iets in zijne macht hebbend, machtig, deelachtig.
compŏsĭto, of: *ex composito*, *adv*, volgens afspraak, met opzet.
comprehendo, **di**, **sum**, **ĕre**, begrijpen, bevatten.
comprĭmo, **pressi**, **pressum**, **ĕre**, te zamen-, ineen drukken, terughouden, inhouden, beteugelen.
comprŏbo, [1]. iets goedkeuren, billijken, toestemmen, bewijzen, bevestigen.
concēdo, **essi**, **essum**, **ĕre**, weggaan, de wijk nemen naar, toegeven, ergens toekomen, toestaan, veroorloven.
concelĕbro, [1]. in groot aantal bezoeken, vieren, beroemd maken.
concessus, **us**, **m.** eene toestemming, vergunning, verlof.
concha, **ae**, **f.** mossel, schelpdier, mosselschelp.
concīdo, **di**, **sum**, **ĕre**, in stukken snijden, hakken, vernielen, in de pan hakken.
concĭdo, **ĭdi**, **ĕre**, ineen vallen, te gronde gaan, vallen.
concĭlio, [1]. vereenigen, verbinden; *conciliare sibi*, zich verwerven, voor zich winnen, zich genegen maken; *conciliare pacem*, den vrede bewerken.
concĭlium, **ii**, **n.** eene samenvoeging, vereeniging, vergadering.
concinnĭtas, **ātis**, **f.** kunstige verbinding, overeenstemming.
concio, **ōnis**, **f.** vergadering, volksvergadering, redevoering.
concipio, **cēpi**, **ceptum**, **ĕre**, samenvatten, opvatten, ontvangen, in zijne gedachte nemen.
concĭto, [1]. opruien.
conclāmo, [1]. hevig, luid roepen, uitschreeuwen, te hulp roepen, oproepen.
concordia, **ae**, **f.** eendracht, overeenstemming
concupisco, **pīvi**, **pītum**, **ĕre**, hevig begeeren.
concurro, **curri**, **cursum**, **ĕre**, te zamen loopen, elkander ontmoeten, vechten.
concursus, **us**, **m.** het samenloopen, oploop, aanval, samenwerking.
concutio, **cussi**, **cussum**, **ĕre**, schudden, heen en weer bewegen, schokken.
condemno, [1]. aanklagen, beschuldigen, veroordeelen.
condiscīpŭlus, **i**, **m.** schoolmakker, medeleerling.
conditio, **ōnis**, **f.** voorwaarde, voorslag, beding.
conditor, **ōris**, **m.** stichter, bewerker, vervaardiger.
condo, **dĭdi**, **dĭtum**, **ĕre**, den grond tot iets leggen, aanleggen, stichten, verbergen.
condōno, [1]. iemand iets schenken, kwijtschelden, genade schenken; *condonare aliquid alicui*, iets ten gevalle van iemand niet straffen, genade schenken.
condūco, **xi**, **ctum**; **ĕre**, bijeenbrengen, verzamelen, pachten, huren.
confĕro, **tŭli**, **collātum**, **ferre**, te zamenbrengen, bijeenbrengen,

verzamelen; *se conferre*, zich heen begeven; *conerre in aliquem*, iemand iets opdragen.

confertus, **a**, **um**. (eig. part. van *confercio*), dicht opeen gedrongen, vol.

confessio, **ōnis**, **f.** bekentenis.

confessus, **a**, **um**, (eig. part. van *confiteor*), uitgemaakt, zeker.

confestim, **adv.** dadelijk, op het oogenblik.

conficio, **fēci**, **fectum**, **ĕre**, maken, vervaardigen, volbrengen, verzwakken, afmaken; *conficere viam* een weg afleggen; *bellum conficere*, den oorlog eindigen; *senectute confectus*, door ouderdom uitgeput.

confīdo, **fīsus sum**, **ĕre**, vertrouwen, zich op iets verlaten.

confīgo, **fixi**, **xum**, **ĕre**, aaneenhechten, doorsteken, vastnagelen.

confirmo, [1]. vast- sterkmaken, bevestigen, bekrachtigen, bemoedigen.

confiteor, **fessus sum**, **ēri**, verkondigen, verklaren, toegeven, bekennen.

conflāgro, [1]. geheel verbranden, in brand steken.

confligo, **ixi**, **ctum**, **ĕre**, slaags zijn, strijden.

conflo, [1]. samenblazen, samensmelten, vereenigen.

confluo, **uxi**, **xum**, **ĕre**, samenvloeien.

confodio, **fōdi**, **fossum**, **ĕre**, omgraven, doorboren; *confossus vulneribus*, met wonden overdekt.

confugio, **fūgi**, **gitum**, **ĕre**, ergens heen vluchten, zijne toevlucht nemen.

confundo, **fūdi**, **fūsum**, **ĕre**, bijeengieten, verwarren, het gemoed in verwarring, in ontsteltenis brengen.

congĕro, **essi**, **estum**, **ĕre**, samendragen of brengen.

congredior, **gressus** sum, **grĕdi**, samenkomen, handgemeen worden, vechten.

congressio, **ōnis**, **f.** bijeenkomst, vijandelijk samentreffen, aanval.

congressus, **us**, **m.** onderhoud, vijandelijke aanval, strijd.

congruo, **ui**, **ĕre**, te zamenkomen, overeenstemmen, bijeenpassen; *congruit alicui*, het voegt, past aan iemand.

conjicio, **jēci**, **jectum**, **ĕre**, ergens heen werpen, — brengen, vermoeden, gissen; *conjicere in sortem*, in de lotbus werpen, om iets loten.

conjugium, **ii**, **n.** echt, huwelijk.

conjuncte, **adv.** verbonden, vriendelijk, vertrouwd.

conjungo, **nxi**, **nctum**, **ĕre**, vereenigen, verbinden.

conjuratio, **ōnis**, **f.** verbindtenis bij eede, vereeniging, samenzwering.

conjūro, [1]. samenzweren; — *in aliquem*, — tegen iemand.

conjux, **ŭgis**, **c.** echtgenoot.

connubium, **ii**, **n.** het recht om een huwelijk aan te gaan, een huwelijk.

conor, **ātus sum**, **āri**, trachten, pogen, beproeven, wagen.

conquĕror, **estus sum**, **quĕri**, klagen, zich beklagen, zich bezwaren.

conquīro, **sīvi**, **sītum**, **ĕre**, bijeenzoeken, — brengen, opzoeken, naspeuren.

consalūto, [1]. iemand begroeten, aanspreken.

conscendo, **di**, **sum**, **ĕre**, beklimmen, bestijgen.

conscientia, **ae**, **f.** het bewustzijn, het geweten, de kennis.

conscius, **a**, **um**. zich bewust, ergens van wetend.

conscisco, **scīvi**, **scītum**, **ĕre**, begaan, volbrengen; *mortem sibi consciscere*, zich zelf dooden.

conscrībo, **psi**, **ptum**, **ĕre**, opschrijven, op eene lijst zetten, op schrift stellen; *Patres conscripti* (eig. Patres et conscripti); Raadsheeren (oude en nieuwe);

conscribere exercitum, een leger werven.

consĕcro, [1]. wijden, toewijden, toeheiligen.

consensus, **us**, **m.** overeenstemming; *consensu omnium*, eenstemmig.

consentaneus, **a**, **um**, overeenkomstig, passend.

consentio, **sensi**, **sum**, **īre**, overeenstemmen, eenstemmig-, eensgezind zijn, zich vereenigen tot iets.

consĕquor, **cūtus**, **sum**, **qui**, volgen, achterhalen, bereiken, verkrijgen.

consĕro, **ēvi**, **ĭtum**, **ĕre**, bezaaien, beplanten, zaaien, planten.

consĕro, **rui**, **sertum**, **ĕre**, aaneenvoegen, vereenigen; *conserere manum*, handgemeen worden; *conserere pugnam*, of *proelium*, of *certamen*, slag leveren.

conservo, [1]. behouden, bewaren.

consessus, **us**, m. het bijeenzitten, de vergadering.

considĕo, **ēdi**, **essum**, **ēre**, zitten, bijeenzitten.

considĕro, [1]. aandachtig beschouwen, bedenken.

considerātus, **a**, **um**, wel overdacht, behoedzaam.

consīdo, **ēdi**, **essum**, **ĕre**, gaan zitten, zich ergens vestigen, legeren.

consilium, ii, n. beraadslaging, raad, plan, oogmerk, maatregel; *consilium habere*, raad houden; *eo consilio*, met dat doel; *consilium inire*, een plan beramen.

consisto, **stĭti**, **sistĕre**, zich plaatsen, staan blijven, ergens uit- of in bestaan, gelegen zijn.

consŏbrīnus, **i**, **m.** neef, eig. een volle neef van moeders kant.

consōlor, **ātus sum**, **āri**, troosten.

conspectus, **us**, **m.** aanblik, tegenwoordigheid; *in conspectu*, in het gezicht.

conspĭcio, **exi**, **ectum**, **ĕre**, naar iets zien, in het gezicht krijgen, bezien.

conspĭcuus, **a**, **um**, zichtbaar, in het oog vallend, merkwaardig.

conspiratio, **ōnis**, **f.** overeenstemming, samenzwering.

conspīro, [1]. overeenstemmen, zich vereenigen, samenzweren.

constans, **tis**, vast, bestendig, standvastig.

constanter, adv. vast, onwankelbaar, volhardend.

constantia, **ae**, **f.** vastheid, onwankelbaarheid, standvastigheid.

consterno, [1]. verschrikken, schrik aanjagen, in ontsteltenis brengen.

constĭtuo, **tui**, **tūtum**, **ĕre**, vaststellen, oprichten, bepalen, besluiten.

consto, **ĭti**, **ātum**, **āre**, stilstaan, pal staan, uit iets bestaan; *constat*, het is zeker, staat vast, is bekend; *constare sibi*, met zich zelven overeenstemmen, zich gelijk blijven.

consuālis, **e**, ter eere van den god Consus.

consuesco, **ēvi**, **ētum**, **ĕre**, zich gewennen; *consuevi*, ik ben gewoon; *consuetus*, gewoon aan.

consuētūdo, **ĭnis**, **f.** gewoonte, omgang; *in consuetudinem abiit*, het is eene gewoonte, gebruik geworden.

consul, **ŭlis**, **m.** consul.

consularis, **e.** (vir) een gewezen consul, oud-consul.

consulātus, **us**, **m.** consulaat, het ambt of de waardigheid van consul.

consŭlo, **ui**, **ultum**, **ĕre**, zich beraden, overleggen; *consulere aliquem*, iemand raadplegen; *consulere alicui*, iemand raad geven, voor iemand zorgen.

consulto, adv. met voordacht, met opzet.

consulto, [1]. overwegen, beraadslagen, om raad vragen, raadplegen.

consūmo, **sumpsi**, **sumptum**,

ĕre, verteren, aanwenden tot iets, vernielen, verkwisten.
consumptio, ōnis, f. het verteren, onkosten, vertering.
consurgo, rexi, rectum, ĕre, opstaan, zich oprichten, zich verheffen.
Consus, i, m. N. pr. Consus, eene oude Romeinsche godheid.
Contebria, ae, f. N. pr. Contebria, stad van Spanje.
contemno, tempsi, temptum, ĕre, verachten, versmaden.
contemptor, ōris, m. versmader.
contemptrix, īcis, f. versmaadster.
contemptus, us, m. verachting, geringschatting.
contendo, di, tum, ĕre, spannen, uitstrekken, strijden; *contendere aliquid ab aliquo*, iets van iemand vorderen; *contendere ad aliquem*, zich naar iemand begeven.
contentio, ōnis, f. inspanning, het wedijveren, strijd.
contentus, a, um (eig. part. van *contineo*) tevreden, genoegzaam.
contĕro, trīvi, trītum, ĕre, stuk wrijven, vernietigen, verslijten; *tempus conterere*, den tijd besteden.
conticeo, ui, ēre, en:
conticesco, ui, ĕre, zwijgen.
continentia, ae, f. onthouding, matigheid.
contineo, ui, entum, ēre, samenhouden, terughouden, bedwingen, ingesloten houden, bevatten.
contingo, tigi, tactum, ĕre, aanraken, treffen, te beurt vallen; onpers. *contingit mihi*, ik heb het geluk, het valt mij te beurt.
continuo, adv. dadelijk, terstond.
continuo, ¹. aan elkander voegen, verbinden, doen voortduren, voortduren.
continuus, a, um, aanhoudend, voortdurend, onafgebroken.
contra, als adv. tegenover, integendeel; *contra*, als praep. c. acc. tegen, tegenover.

contradīco, ixi, ictum, ĕre, tegenspreken.
contrăho, axi, actum, ĕre. samentrekken, verzamelen, eene overeenkomst sluiten; *contrahere classem*, eene vloot verzamelen.
contrarius, a, um, tegenstrijdig, tegenovergesteld.
controversia, ae, f. strijd, strijdvraag.
contubernālis, is, m. tentgenoot, krijgsmakker, kameraad.
contumelia, ae, f. beschimping, mishandeling, smaad.
contumeliōsus, a, um, smaadvol.
contundo, tŭdi, tūsum, tundĕre, stuk stooten, verbreken, vernederen.
contus, i, m. stang, werpspies.
convalesco, ui, escĕre, gezond-, sterk-, machtig worden.
convecto, ¹. in menigte bijeenbrengen.
convĕho, xi, ctum, ĕre, te zamen brengen, rijden of dragen, invoeren.
convello, elli, ulsum, ĕre, losscheuren, stuk slaan, verpletteren.
conveniens, ntis, overeenstemmend, passend.
convenio, vēni, ventum, īre, samenkomen, iemand opzoeken, overeenkomen, passen; onpers. *convenit*, men komt omtrent iets overeen.
conventus, us, m. samenkomst, vergadering.
converto, ti, sum, ĕre, wenden, omkeeren, veranderen, verwisselen, ergens heen richten; *convertere se in fugam*, zich op de vlucht begeven; *convertere in usum suum*, tot eigen gebruik aanwenden.
convicium, ii, n. luid geschreeuw, smadelijk woord, scheldwoord.
convivium, ii, n. gastmaal, maaltijd.
convŏco, ¹. bijeen roepen.
coorior, ortus sum, rīri, plotse-

ling ontstaan, geschieden, uitbreken.

cophinus, **i**, m. korf.

copia, **ae**, f. overvloed, vermogen, macht, gelegenheid; in plur. *copiae*, troepen; *copiam facere alicui*, aan iemand gelegenheid verschaffen.

copiōse, adv. rijkelijk.

coquus, i, m. kok.

coram, *als adv.* tegenwoordig, openlijk, persoonlijk; *als praep. c. abl.* in tegenwoordigheid van.

Corinthius, **ii**, **m.** inwoner van Corinthe.

Corinthus, **i**, f. Corinthe, stad in Griekenland.

Coriolānus, **i**, **m.** N. pr.

Corioli, **orum**, m. Corioli, stad van Latium.

corium, **ii**, n. vel, huid.

Cornelius, **ii**, **m.** N. pr.

Cornelia, **ae**, f. N. pr.

corneus, **a**, **um**, van hoorn, hard, droog.

cornu, **us**, n. hoorn, krijgstrompet, vleugel van een leger.

corōna, **ae**, **f.** krans, kroon, kring; *sub corona vendere*, iemand als slaaf verkoopen; *corona civica*, burgerkroon.

corpus, **ŏris**, n. lichaam, zedelijk lichaam, corporatie.

corrigo, **exi**, **ectum**, **ĕre**, recht maken, verbeteren.

corripio, **ipui**, **eptum**, **ĕre**, aangrijpen, berispen, hevig doorhalen.

corrumpo, **rūpi**, **ruptum**, **ĕre**, bederven, omkoopen, verleiden, vervalschen.

corruo, **rui**, **ĕre**, ineen vallen, ten gronde gaan.

cortex, **ĭcis**, **m.** bast, schaal, kurk.

corvinus, **a**, **um**, wat een raaf betreft; de toenaam der afstammelingen van Valerius Corvus.

corvus, **i**, **m.** raaf, muurbreker, de toenaam van het geslacht Valerius.

cos, **cotis**, f. keisteen, slijpsteen.

crates, **is**, f. gevlochten teenwerk.

creber, **bra**, **brum**, menigvuldig, talrijk.

crebro, adv. dikwijls, menigvuldig.

credo, **dĭdi**, **dĭtum**, **ĕre**, toevertrouwen, geloof schenken, gelooven.

Cremĕra, **ae**, **f.** N. pr. riviertje in Etrurië.

cremo, [1]. verbranden, offeren.

creo, [1]. scheppen, voortbrengen, verkiezen, aanstellen.

crepida, **ae**, **f**, voetzool, sandaal, pantoffel.

crepĭtus, **us**, m. het klapperen, klinken, gedruisch.

cresco, **evi**, **etum**, **escĕre**, wassen, groeien, toenemen.

Creta, **ae**, **f.** eiland in de Middellandsche zee.

Cretensis, **e**, Cretensisch.

crimen, **ĭnis**, n. misdaad, beschuldiging; *alicui aliquid crimini dare*, iemand iets als eene misdaad toerekenen.

criminor, **ātus sum**, **āri**, aanklagen, beschuldigen, lasteren.

crinis, **is**, **m.** haar, hoofdhaar.

cruciātus, **us**, **m.** marteling, pijnlijke doodstraf.

crucio, [1]. martelen, pijnigen, kwellen.

crudēlis, **e**, wreed.

crudelĭtas, **ātis**, **f.** wreedheid.

cruentus, **a**, **um**, bloedig, wreed.

crumēna, **ae**, f. geldbeurs.

cruor, **ōris**, **m.** bloed, geronnen bloed.

crus, **cruris**, n. been, schenkel.

crux, **crucis**, f. kruis.

crystallĭnus, **a**, **um**, van kristal.

cubiculum, **i**, **n.** woon- of slaapvertrek.

cubile, **is**, **n.** het leger, legerstede, een vertrek.

cubĭtus, **us**, **m.** het liggen, leger, ligplaats.

cubo, **ŭi**, **ĭtum**, **āre**, liggen, slapen.

cujas, **ātis**, van welk land?

culcĭta, **ae**, **f.** kussen, matras.

culmen, ĭnis, n. hoogste punt, toppunt, dak.
culpa, ae, f. schuld, vergrijp.
cultellus, i, m. mesje.
culter, tri, m. ploegijzer, mes.
cultus, us, m. bearbeiding, bebouwing, beschaving, vereering, beschaafde levenswijze, sierlijkheid.
cum, praep. c. abl. met.
cum (quum), conj. daar, dewijl, als; *cum-tum*, niet alleen, maar ook.
Cumae, arum, f. N. pr. stad in Campanië.
cunctatio, ōnis, f. het talmen, dralen.
cunctor, ātus sum, āri, dralen, talmen.
cunctus, a, um, alles te zamen, geheel; gezamenlijk.
cupĭde, adv. begeerig, hevig, driftig.
cupiditas, ātis, f. begeerte, begeerlijkheid, geldzucht.
cupīdo, ĭnis, f. de begeerte.
cupĭdus, a, um, begeerig, verlangend, hebzuchtig.
cupio, īvi, ītum, ĕre, begeeren, wenschen.
cupressus, i, f. cipressenboom.
cur, adv. waartoe, waarom.
cura, ae, f. zorg, onrust, kommer.
Cures, ium, m. N. pr. oude hoofdstad der Sabijnen.
curia, ae, f. curie (eene afdeeling van het Romeinsche volk), de plaats, waar de raad vergadert, raadhuis.
Curiatii, orum, m. de drie broeders uit de stad Alba.
curiātus, a, um, tot de Curiën behoorend; *comitia curiata*, de volksvergaderingen, waarin bij curiën gestemd werd.
Curius, a, um, Curius, naam van een Romeinsch geslacht.
curo, 1. zorg dragen, iets bezorgen of laten doen, verplegen.
curro, cucurri, cursum, currĕre, loopen.
currus, us, m. een wagen, triumfwagen.
cursor, ōris, m. een looper, wedlooper, snelle bode.
cursus, us, m. loop, richting.
curūlis, e, tot den wagen behoorend; *triumphus curulis*, de zegepraal met den wagen; *sella curulis*, de met ivoor versierde zetel der Curules (Magistratus).
custodia, ae, f. bewaking, bescherming, toezicht, wachtpost, gevangenis; *in custodiam aliquem tradere*, iemand gevangen zetten.
custodio, īvi, ītum, īre, bewaken, beschermen, bewaren, gevangen houden.
custos, ōdis, c. wachter, bewaker, opzichter.
cutis, is, f. huid, leder, schil.
Cybēle, is, f. eene Phrygische godin.
Cyprus, i, f. eiland in de Middellandsche zee.

D.

Damno, 1. aanklagen, veroordeelen; *damnare capitis*, ter dood veroordeelen.
damnum, i, n. verlies, nadeel, schade.
daps, dapis, f. offermaal, maaltijd.
dea, ae, f. godin.
deambŭlo, 1. gaan wandelen, rondwandelen.
debeo, ui, itum, ēre, schuldig, verplicht zijn, moeten.
debĭtor, ōris, m. schuldenaar.
decēdo, cessi, cessum, ĕre, weggaan, wijken, sterven.
decem, (indecl.) tien.
december, bris, m. December.
decemviri, orum, m. de tienmannen.
decennium, ii, n. tijdperk van tien jaren.
decerno, crēvi, crētum, ĕre, beslissen, besluiten, bepalen; *de-*

cernere rem armis, ferro, eene zaak met de wapenen, met het zwaard beslissen; *decernere bellum alicui*, het voeren van een oorlog aan iemand opdragen; *decernere provinciam alicui*, aan iemand het bestuur over een wingewest opdragen.

decerpo, **psi**, **ptum**, **ĕre**, afplukken, afnemen.

decet, **uit**, **ēre**, het past, het betaamt.

decido, **cidi**, **ĕre**, nedervallen, afvallen, vallen, vergaan.

Decimus, **i**, **m**. N. pr.

decimus, **a**, **um**, de tiende.

decipio, **cēpi**, **ceptum**, **ĕre**, bedriegen.

Decius, **ii**, m. N. pr.

declāro, [1]. verklaren, verkondigen, voor oogen stellen.

declīno, [1]. buigen, wenden, neigen; *declinare urbem*, de stad mijden; *declinare impetum*, een aanval afwenden.

decŏro, [1]. versieren, verheerlijken.

decrētum, **i**, n. beslissing, uitspraak, besluit.

decumāni, **orum**, m. (*milites*) soldaten van het tiende legioen.

decuria, **ae**, f. afdeeling van tien personen, decurie.

decurio, **ōnis**, m. de eerste eener decurie.

decus, **ŏris**, n. sieraad, roem, eer, roemrijke daad.

decutio, **ussi**, **ussum**, **ĕre**, afslaan, afstooten, afwerpen.

dedecet, **uit**, **ēre**, het past niet, het voegt niet.

dedecus, **ŏris**, n. onteering, schande, schandvlek.

dedignor, [1]. weigeren, versmaden.

deditio, **ōnis**, f. overgave; *urbem in deditionem accipere*, de overgave eener stad aanvaarden.

dedo, **didi**, **ditum**, **ĕre**, overgeven, overlaten, uitleveren, zich toewijden aan.

dedūco, **xi**, **ctum**, **ĕre**, wegvoeren, afleggen, begeleiden.

defatigatio, **ōnis**, f. vermoeienis, afmatting.

defectio, **ōnis**, f. afval, (bijv. *ab Romanis*, van de Romeinen) verduistering, (bijv. *lunae*).

defectus, **us**, **m**. gemis, verduistering, (bijv. *solis*, *lunae*).

defendo, **di**, **sum**, **ĕre**, afkeeren, verwijderen, verdedigen, staande houden.

defensio, **ōnis**, f. het afwenden, verdediging

defĕro, **tŭli**, **lātum**, **ferre**, naar beneden brengen, ergens heen voeren, voordragen, opdragen, berichten

defetiscor, **fessus tum**, **fetisci**, zich afsloven, vermoeien.

deficio, **fēci**, **fectum**, **ĕre**, afvallen, afnemen, ontbreken, krachteloos worden, sterven; *sol deficit*, de zon verduistert.

defīgo, **xi**, **xum**, **ĕre**, invoegen, veranderen, afwijken.

defluo, **ūxi**, **uxum**, **ĕre**, afstroomen, voortvloeien, wegvloeien.

deformitas, **ātis**, f. wanstaltigheid, misvormdheid, leelijkheid.

defungor, **ctus sum**, **i**, een plicht vervullen, voleindigen; *defunctus vita*, die het leven ten einde gebracht heeft, gestorven is.

degĕner, **ĕris**, verbasterd, ontaard.

dego, **gi**, **ĕre**, den tijd doorbrengen, leven.

dehonestamentum, **i**, **n**. misvorming, onteering.

dein, zie: *deinde*.

deinceps, adv. daarna, achtereenvolgens.

deinde, adv. van hier af, verder, hierna, vervolgens.

dejicio, **jēci**, **ectum**, **ĕre**, afwerpen, nederwerpen, verslaan, dooden.

Dejotarus, **i**, **m**. N. pr. Dejotarus, tetrarch van Galatië, vriend van Pompejus.

delābor, **lapsus sum**, **lābi**, nedervallen, vervallen.

delecto, [1]. aanlokken, vermaken;

delectari aliqua re, in iets genoegen vinden.

delectus, us, m. keuze, onderscheiding, lichting (van soldaten); *delectum habere, agere*, soldaten werven.

deleo, ēvi, ētum, ēre, vernietigen, verdelgen, uitwisschen.

delibĕro, [1]. overwegen, beraadslagen, raadvragen (aan een orakel), besluiten; *mihi deliberatum est*, ik heb vast besloten.

delicāte, adv. streelend, zinnelijk, weekelijk.

deliciae, arum, f. genoegen, genot, bekoorlijkheid.

deligo, [1]. vastbinden.

deligo, ēgi, ectum, ĕre, uitkiezen.

deliteo, ui, ēre. verborgen zijn.

delitesco, tui, ĕre, zich verbergen.

Delphi, orum, m. N. pr. stad in Phocis.

demigro, [1]. weggaan, uit het land verhuizen.

demisse, adv. laag, deemoedig.

demitto, mīsi, missum, ĕre, afzenden, nederlaten.

demo, dempsi, demptum, demĕre, wegnemen, ontnemen, ontrukken.

demum, adv. eerst, eindelijk.

denarius, i, m. denarius (geldstuk).

denĕgo, [1]. volstrekt loochenen, volstrekt weigeren, afslaan.

denĭque, adv., eindelijk, kortom.

dens, dentis, m. tand.

denūdo, [1]. ontblooten, openbaren, berooven.

denuntio, [1]. aankondigen, verkondigen, dreigen.

deosculor, ātus sum, ari, kussen.

depello, ŭli, ulsum, ĕre, wegdrijven, verdrijven, verwijderen.

depereo, ii, ĭtum, īre, te gronde gaan, omkomen.

depōno, sui, sĭtum, ĕre, nederleggen, afleggen, laten varen.

deporto, [1]. wegdragen, wegbrengen, verbannen.

deposco, poposci, poscĭtum, ĕre, dringend vorderen, opeischen, de uitlevering van iemand vorderen.

deprĕcor, ātus sum, ari, iemand dringend bidden, verzoeken, door bidden van zich zoeken af te wenden, bijv. *deprecari mortem; deprecari munus*, een ambt door bidden van zich zoeken af te wenden.

deprehendo, di, sum, ĕre, aangrijpen, aantreffen, betrappen, waarnemen.

deprimo, essi, essum, ĕre, neerdrukken, in den grond boren, onderdrukken.

deripio, pui, reptum, ĕre, af-, los-, uitscheuren.

descendo, di, sum, ĕre, afstijgen, afdalen, heengaan; *descendere in certamen*, in het strijdperk afdalen, een kampstrijd aangaan.

descisco, īvi, ītum, ĕre, afvallen, verlaten, afwijken.

describo, scripsi, ptum, ĕre, afschrijven, beschrijven, afdeelen, regelen; *describere milites*, soldaten werven.

desĕro, ui, tum, ĕre, verlaten.

desiderium, ii, n. verlangen, wensch, gemis.

desidĕro, [1]. naar iets verlangen, iets missen.

designo, [1] aantoonen, afteekenen, bepalen.

desilio, ilui en ilii, ultum, īre, afspringen.

desĭno, īvi en ĭi, ĭtum, ĕre, nalaten, ophouden, eindigen.

desipio, ui, ĕre, waanzinnig zijn.

desisto, stĭti, stĭtum, ĕre, nederleggen, afdalen van iets, ophouden met iets.

despĕro, [1]. wanhopen, vertwijfelen; *desperatus, a, um*, hopeloos, opgegeven.

despicio, exi, ectum, ĕre, op iets neerzien, verachten.

despondeo, di, sum, ēre, plechtig beloven, verloven.

destĭno, [1]. bestemmen, zich iets voornemen, zich ten doel stellen.

desum, **defŭi**, **deesse**, ontbreken, niet aanwezig zijn, in den steek laten.

desūmo, **umpsi**, **umptum**, **ĕre**, zich uitzoeken, kiezen.

desŭper, adv. van boven neder, van boven af, over.

detĕgo, **xi**, **ctum**, **ĕre**, ontblooten. ontdekken.

deterreo, **ui**, **itum**, **ēre**, afschrikken, afbrengen, afhouden.

detestor, **ātus sum**, **āri**, tot getuige aanroepen, verwenschen, verafschuwen.

detineo, **ui**, **tentum**, **ēre**, terughouden, ophouden, afhouden.

detracto, [1]. weigeren, bijv. *militiam*, als soldaat te dienen, verkleinen, verachten.

detrăho, **axi**, **actum**, **ĕre**, aftrekken, onttrekken, rooven.

detrecto, [1]. zich onttrekken aan, weigeren, verkleinen.

detrimentum, **i**, n. het afslijten, verlies, schade, nederlaag.

deturbo, [1]. afdrijven, afstooten, verjagen.

Deus, **i**, **m**. God.

devasto, [1]. geheel verwoesten.

devĕho, **xi**, **ctum**, **ĕre**, afvoeren, ergens heenvoeren.

devincio, **inxi**, **inctum**, **īre**, vast omwinden, in zijne macht houden, aan zich verbinden.

devinco, **īci**, **ctum**, **ĕre**, overwinnen.

devius, **a**, **um**, afgelegen, ontoegankelijk.

devŏlo, [1]. afvliegen, naar beneden vliegen.

devoveo, **ōvi**, **ōtum**, **ēre**, toewijden, prijsgeven, vervloeken.

dexter, **tĕra**, **tĕrum** en **dextra**, **dextrum**, rechtsch.

dextra, **ae**, f. rechterhand.

diadēma, **ătis**, n. diadeem, koninklijke hoofdwrong of kroon.

Diāna, **ae**, f. naam eener godin.

dicax, **ācis**, praatziek, spottend, scherp, neuswijs.

dico, **xi**, **ctum**, **ĕre**, zeggen, noemen, voordragen; *causam dicere*, eene zaak bepleiten: *jus dicere*, recht spreken; *diem dicere alicui*, iemand voor het gerecht dagen; *dictātorem dicere*, tot dictator benoemen

dictātor, **ōris**, **m**. dictator.

dictatūra, **ae**, f. ambt van een dictator.

dicterium, **ii**, n. bijtende scherts.

dictito, [1]. bij herhaling zeggen, voorgeven.

dicto, [1]. vóórzeggen (dicteeren), als bevel voorschrijven, gedurig zeggen.

dictum, **i**, **n**. woord, gezegde, bevel.

didūco, **xi**, **ctum**, **ĕre**, vaneen scheiden, openen, verdeelen.

dies, **ēi**, **m**. dag; *alicui diem dicere*, iemand dagvaarden.

differo, **distŭli**, **dilātum**, **differre**, verschillen, onderscheiden zijn, uitstellen.

difficilis, **e**, moeielijk, lastig, gevaarlijk, onaangenaam.

difficultas, **ātis**, f. zwarigheid, moeielijkheid, gebrek.

diffido, **fisus sum**, **ĕre**, wantrouwen, twijfelen aan iets.

diffluo, **uxi**, **ctum**, **ĕre**, uiteenvloeien, zich verspreiden, zich oplossen; *diffluere otio*, krachteloos worden door werkeloosheid.

digĭtus, **i**, **m**. vinger.

dignĭtas, **ātis**, f. waarde, verdienste, waardigheid, aanzien; *dignitates*, eerambten.

dignor, **ātus sum**, **āri**, waardig keuren, goedkeuren. zich laten welgevallen, verwaardigen.

dignus, **a**, **um**, waardig.

digredior, **essus sum**, **ĕdi**, weggaan, zich verwijderen, scheiden.

diligenter, adv. oplettend, behoedzaam, voorzichtig.

diligentia, **ae**, f. oplettendheid, nauwkeurigheid, voorzichtigheid.
diligo, **lexi**, **lectum**, **ĕre**, hoog achten, in waarde houden, beminnen.
diluo, **lui**, **lūtum**, **ĕre**, oplossen, wederleggen, boeten.
dimicatio, **ōnis**, f. het vechten, kamp.
dimico, [1]. vechten, naar iets streven.
dimitto, **mīsi**, **missum**, **ĕre**, ontslaan, laten varen, van zich wegzenden.
dimoveo, **mōvi**, **mōtum**, **ēre**, uit elkander schuiven, verwijderen, heen en weer bewegen.
dirae, **ārum**, f. kwade voorteekens; *diris aliquem devovere*, iemand vervloeken, verwenschen.
diribitor, **ōris**, **m.** voorsnijder, uitdeeler (der stemtafeltjes).
dirigo, **rexi**, **rectum**, **ĕre**, recht maken, de richting bepalen, heen richten.
dirimo, **ēmi**, **emptum**, **ĕre**, scheiden, beslissen; *litem dirimere*, een geschil beslechten.
diripio, **pui**, **reptum**, **ĕre**, van een scheuren, verwoesten, plunderen, rooven.
diruo, **rui**, **ŭtum**, **ĕre**, van een scheuren, verwoesten.
discēdo, **cessi**, **cessum**, **ĕre**, uit een gaan, weggaan, wijken.
discerpo, **psi**, **ptum**, **ĕre**, verscheuren, verdeelen.
disciplīna, **ae**, f. onderwijs, leer, kennis, tucht, inrichting.
disco, **didici**, **ĕre**. leeren, leeren kennen.
discordia, **ae**, f. oneenigheid, tweedracht.
discordo, [1]. tweedrachtig zijn, twisten, niet overeenkomen met.
discrīmen, **ĭnis**, n. tusschenruimte, onderscheid, beslissing, gevaar.
discurro, **cucurri** en **curri**, **cursum**, **ĕre**, uit elkander loopen, overal rondloopen.
discus, **i**, **m.** werpschijf, schotel.
discutio, **cussi**, **cussum**, **ĕre**, uiteenslaan, verpletteren.
disertus, **a**, **um**, ordelijk, duidelijk, welbespraakt.
disjicio, **jēci**, **jectum**, **ĕre**, uiteenwerpen, verwoesten.
dispar, **āris**, ongelijk, verschillend.
dispensātor, **ōris**, **m.** de huisbestierder, rentmeester.
dispergo, **si**, **sum**, **ĕre**, verstrooien.
displiceo. **ui**, **ĭtum**, **ēre**, mishagen.
dispōno, **sui**, **sĭtum**, **ĕre**, hier en daar plaatsen, verdeelen, in orde stellen, regelen.
dispŭto, [1]. afrekenen, redetwisten.
dissensio, **ōnis**, f. zie: *dissensus*.
dissensus, **us**, **m.** oneenigheid, verschil.
dissentio, **si**, **sum**, **īre**, in meening verschillen. vijandig zijn.
dissĕro, **rui**, **rtum**, **ĕre**, uiteen zetten, ontwikkelen, verhandelen.
dissimilis, **e**. ongelijk.
dissimilitūdo, **ĭnis**, f. ongelijkheid, verschil.
dissimŭlo, [1]. onkenbaar maken, verbergen, ontveinzen.
dissĭpo, [1]. uiteenwerpen, verstrooien, verspillen.
dissuadeo, **āsi**, **āsum**, **ēre**, afraden.
distraho, **xi**, **ctum**, **ĕre**, met geweld uiteenrukken, verdelgen, scheiden.
distribuo, **ui**, **utum**, **ĕre**, verdeelen, uitdeelen, indeelen, in orde stellen.
distringo, **nxi**, **ctum**, **ĕre**, uiteen trekken, verdeelen; veelvuldig bezighouden, afleiden; *hostes*, den vijand verdeelen; *gladium*, het zwaard trekken.
disturbo, [1]. uiteenwerpen, in verwarring brengen, verwoesten.
ditesco, **ĕre**, rijk worden.
ditio, **ōnis**, f. macht over anderen, heerschappij, rechtsgebied.

di

dito, [1]. verrijken.
diu (diutius, diutissime), lang.
diuturnitas, ātis, f. langdurigheid.
diuturnus, a, um, langdurig.
divendo, didi, ditum, ĕre, in het klein verkoopen.
diversus, a, um, verscheiden, tegenoverstaande.
diverto, ti, sum, ĕre, en:
divertor, sus sum, i, zich afkeeren, verwijderen.
dives, ĭtis, rijk, kostbaar.
divinitus, adv. van Godswege, door goddelijke beschikking, door goddelijke ingeving.
divitiae, arum, f. rijkdom.
do, dedi, datum, dare, geven; *poenas dare*, gestraft worden; *aliquid alicui crimini dare*, iemand iets tot een misdrijf toerekenen.
doceo, cui, ctum, ēre, leeren, onderwijzen.
doctor, ōris, m. leermeester.
doctrina, ae, f. onderwijs, wetenschap.
doctus, a, um, geleerd, ervaren, bekwaam.
doleo, ui, ēre, pijn lijden, bedroefd zijn.
dolium, ii, n. vat.
dolor, ōris, m. smart, hartzeer.
dolōse, adv. bedriegelijk.
dolus, i, m. list, bedrog.
domicilium, ii, n. woonplaats.
dominatio, ōnis, f. heerschappij, overheersching, dwingelandij.
dominātus, us, m. zie: *dominatio.*
dominor, [1]. heerschen, den dwingeland spelen.
dominus, i, m. heer, eigenaar, gebieder.
Domitianus, i, m. N. pr.
domo, ui, itum, āre, temmen, bedwingen, in toom houden.
domus, us, f. huis; *domum*, naar huis; *domo*, van huis; *domi*, te huis; *domi militiaeque*, in vrede en oorlog.
donec, conj. tot aan, zoo lang totdat, zoo lang als.

dy

dono, [1]. schenken, beschenken; *donare aliquid alicui* en *aliquem aliqua re*, aan iemand iets schenken.
donum, i, n. gave, geschenk, offergave.
dormio, ivi, itum, īre, slapen.
dos, dotis, f. huwelijksgift, bruidsschat, gave, talent.
dotālis, e, tot den bruidsschat behoorend.
draco, ōnis, m. slang, draak.
Drusus, i, m. N. pr.
dubito, [1]. onzeker zijn, twijfelen, bedenking maken, overleggen, talmen, toeven.
dubium, ii, n. twijfel; *procul dubio*, buiten twijfel.
ducenti, ae, a, twee honderd.
duco, xi, ctum, ĕre, voeren, leiden, brengen, aanvoeren; *uxorem ducere*, eene vrouw huwen; *ducere fossam*, eene gracht graven; *ducere murum*, eene muur optrekken.
dudum, adv. reeds vroeger, voor kort; *jam dudum*, reeds sedert eenigen tijd.
Duilius, ii, m. N. pr.
dulcis, e, zoet, aangenaam.
dum, conj. zoo lang als, terwijl, zoo lang tot dat.
dummŏdo, conj. wanneer of indien slechts.
dumtaxat, adv. in zoo ver als, wat betreft, ten minste.
duo, ae, o, twee.
duodĕcim, twaalf.
duplex, icis, tweevoudig, dubbel.
duplico, [1]. verdubbelen, vergrooten.
duro, [1]. hard maken, ongevoelig maken, verdragen, volharden.
durus, a, um, hard, streng, onvriendelijk, drukkend.
dux, ducis, m. leidsman, aanvoerder, bevelhebber.
Dyrrachium, ii, n. naam eener stad in Grieksch Illyrië.

E.

E of **ex**, praep. c. abl. uit, van, van af, sedert, overeenkomstig.
ebur, ŏris, n. ivoor of elpenbeen.
eburneus, a, um. en:
eburnus, a, um, van ivoor of elpenbeen.
ecce, adv. ziedaar.
eclŏga, ae, f. klein, uitgelezen gedicht.
ecquando, adv. wanneer? wel eens.
ecquis, ecquid, wie? wat? wat toch? iemand, iets (vragende).
ecquisnam, ecquaenam, ecquodnam (**ecquidnam**), wie? wat?
edax, ācis, vraatzuchtig, knagend.
edīco, xi, ctum, ĕre, verklaren, afkondigen, bepalen, voorschrijven.
edictum, i, n. bekendmaking, bevel, stelling.
edo, ēdĭdi, ēdĭtum, ĕre, uitgeven, veroorzaken; *spectaculum edere*, een schouwspel geven; *stragem edere*, eene nederlaag toebrengen; *in lucem editus*, ter wereld gekomen; *collis editus*, een hooge heuvel.
edo, edi, esum, ĕre, eten.
edoceo, ui, ctum, ēre, duidelijk leeren, nauwkeurig onderwijzen, aantoonen.
edŭcatio, ōnis, f. opvoeding, opkweeking.
educātor, ōris, m. opvoeder, verzorger, leermeester.
edŭco, [1]. opvoeden, opkweeken.
edūco, xi, ctum, ĕre, uitvoeren, uittrekken, uithalen.
effemĭno, [1]. tot eene vrouw maken, verweeken.
effĕro, [1]. doen verwilderen, verbitteren, verwoed maken.
effĕro, extŭli, elātum, efferre, uitdragen, uitbrengen, begraven, in de hoogte heffen; *aliquem laudibus ad caelum efferre*, iemand hemelhoog prijzen.
effĕrus, a, um, wild.

el

effētus, a, um, verzwakt, krachteloos.
efficio, ēci, ectum, ĕre, uitwerken, bewerken, maken.
efflagito, [1]. dringend vorderen, verlangen.
effluo, xi, xum, ĕre, uitstroomen, uitvallen, vergaan.
effodio, ōdi, ossum, ĕre, uitgraven, opgraven, omgraven, doorwroeten; *effodere alicui oculos*, iemand de oogen uitsteken.
effugio, ūgi, gitum, ĕre, ontvluchten, ontsnappen, ontgaan.
effundo, fūdi, fūsum, ĕre, uitgieten, kwistig uitdeelen, verspillen.
effutio, (**īvi**), **ītum, īre**, praten, babbelen, uitflappen.
egēnus, a, um, gebrek hebbend aan iets, behoeftig.
egĕo, ui, ēre, arm zijn, gebrek hebben aan iets, behoeftig zijn.
Egeria, ae, f. N. pr. Egeria, eene Italiaansche nimf.
ego, pron. pers. ik; *ego vero*, ja ik! welzeker!
egredior, essus sum, ĕdi, uitgaan, uittrekken, overschrijden.
egregie, adv. boven allen, uitnemend, ongemeen.
egregius, a, um, uitgelezen, voortreffelijk, uitstekend.
ejicio, ēci, ectum, ĕre, uitwerpen, verdrijven, verbannen.
ejusmŏdi, adv. zoodanig, zoo.
elābor, apsus sum, bi, uit-, afglijden, ontsnappen, vervallen.
elangueo, ēre, en:
elanguesco, ui, ĕre, verslappen, traag-, loom worden.
eleganter, adv. met keuze, met smaak.
elegantia, ae, f. smaak, bevalligheid.
elephantus, i, m. olifant.
elīdo, si, sum, ĕre, uitslaan, uitpersen, verbrijzelen, verpletteren.
eligo, ēgi, ectum, ĕre, uitlezen, kiezen, uitwieden.

eloquentia, **ae**, f. welsprekendheid.
eluceo, **xi**, **ēre**, uitblinken, schitteren, in het oog vallen.
emetior, **mensus sum**, **īri**, uitmeten, afmeten, doorloopen, doorreizen.
emineo, **ui**, **ēre**, uitsteken, in het oog vallen.
emitto, **misi**, **missum**, **ĕre**, uitzenden, laten weggaan, loslaten.
emo, **emi**, **emptum**, **emĕre**, koopen.
emollio, **īvi**, **ītum**, **īre**, week maken, verzachten, verweekelijken.
emptor, **ōris**, **m**. kooper.
en, interj. zie, ziedaar.
enarro, [1]. omstandig verhalen, beschrijven
enĕco, [1]. dooden.
enervo, [1]. ontzenuwen, krachteloos maken.
enim, conj. want; *at enim*, maar toch, daarentegen; *sed enim*, maar zekerlijk, toch; *enim vero*, zekerlijk, inderdaad.
eniteo, **ui**, **ēre**, uitblinken, uitschitteren.
enitesco, **ui**, **ĕre**, zie: *eniteo*.
enixe, adv. met ingespannen kracht, ijverig.
Ennius, **i**, **m** N. pr.
ensis, **is**, **m**. zwaard.
eo, **ivi**, **itum**, **ire**, gaan.
eo, adv. daarheen, zoover; *quo... eo*, hoe...des te.
Ephesius, **a**, **um**, Ephesisch.
Ephĕsus, **i**, f. N. pr. eener Ionische stad in Klein-Azië.
epigramma, **ătis**, **n**. opschrift, puntdicht.
Epirōtes, **ae**, **m**. inwoner van Epirus.
Epirus, **i**, f. N. pr. landschap van Noord-Griekenland.
epistŏla, **ae**, f. brief.
epŭlae, **arum**, f. spijzen, maaltijd.
epulōnes, **um**, **m**. Epulonen, priesters, die voor de plechtige

maaltijden bij de feesten der goden zorgden.
epŭlor, **ātus sum**, **āri**, eten, gastmaal houden.
eques, **ĭtis**, **m**. ruiter, ridder.
equester, **tris**, **tre**, wat op de ruiterij betrekking heeft.
equitātus, **us**, **m**. ruiterij, ridders, ridderschap.
equito, [1]. paardrijden.
equus, **i**, **m**. paard.
ergo, praep. c. acc. jegens.
ergo, adv. wegens, daarom, dus, toch; *quid ergo?* waarom toch?
erĭgo, **exi**, **ectum**, **ĕre**, oprichten, verheffen.
eripio, **ui**, **eptum**, **ĕre**, uitrukken, ontrukken, bevrijden.
error, **ōris**, **m**. het ronddwalen, dwaling, fout, misgreep.
erubeo, **ui**, **ēre**, en;
erubesco, **bui**, **ĕre**, rood worden, zich schamen.
erudio, **īvi**, **ītum**, **īre**, van ruwheid bevrijden, onderrichten, onderwijzen.
erumpo, **ūpi**, **uptum**, **ĕre**, uitbreken, uitstorten, openbaar worden.
eruo, **ui**, **ūtum**, **ĕre**, uit-, opgraven, uitrukken, uitvorschen, onderste boven werpen, verwoesten.
esca, **ae**, f. toebereide spijs, eten.
et, conj. en; *et quidem*, en wel; *et etiam*, ook zelfs; *et vero*, en in waarheid; *et...et*, zoowel...als; niet alleen, maar ook.
etĕnim, conj. want.
etiam, conj. ook, ook nog; *magis etiam*, nog meer.
etiamsi, conj. zelfs indien, indien ook.
Etrusci, N. pr. de Etruscers.
Etruria, **ae**, f. N. pr. landschap van Italië.
etsi, conj. indien ook, ofschoon, maar.
Euripides, **is**, **m**. N. pr.
Europa, **ae**, f. N. pr. Europa.
evādo, **si**, **sum**, **ĕre**, uitgaan,

ontkomen, afloopen, uitloopen, worden.

evenio, **vēni**, **ventum**, **īre**, uitkomen, ontspruiten, gebeuren, ergens op uitloopen.

eventus, **us**, **m.** afloop, gevolg, toevallige gebeurtenis.

everto, **ti**, **sum**, **ĕre**, omverwerpen, verwoesten.

evīto, [1] vermijden.

evocāti, **orum**, **m.** oud-gedienden, die in gevaarvolle tijden, als vrijwilligers, opgeroepen werden.

evŏco, [1]. naar buiten roepen, oproepen, bij zich ontbieden.

evŏlo, [1]. uitvliegen, opvliegen, wegvliegen.

ex, praep. c. abl. zie: *e*.

exacerbo, [1]. verbitteren, vertoornen.

exactor, **ōris**, **m.** eischer, belastingheffer.

exanĭmis, **e**, ademloos, dood, gestorven.

exanĭmo, [1]. ontzielen, dooden.

exardeo, **arsi**, **ēre**, en:

exardesco, **arsi**, **arsum**, **ĕre**, in brand raken, ontbranden.

exăro, [1]. uitploegen, omploegen, op schrift stellen.

exaspĕro, [1]. verbitteren.

excalceo, **āvi**, **ātum**, **āre**, de schoenen uittrekken.

excēdo, **cessi**, **cessum**, **ĕre**, uitgaan, verlaten, overschrijden; *excedere (e) vita*, sterven; *excedere modum*, de maat te buiten gaan.

excellens, **tis**, uitstekend.

excello, **ĕre**, uitsteken, zich verheffen, uitstekend zijn, uitmunten.

excelsus, **a**, **um**, uitstekend, hoog verheven.

excidium, **ii**, **n.** verstoring, verwoesting.

excio, **īvi**, **ītum**, **īre**, opjagen, voortdrijven, ontbieden, aanzetten.

excipio, **cēpi**, **ceptum**, **ĕre**, uitnemen, uitzonderen, ontvangen, opnemen, zich aansluiten, volgen op.

excĭto, [1]. opjagen, oproepen, oprichten, opwekken.

exclāmo, [1]. uitroepen, luid roepen.

exclūdo, **si**, **sum**, **ĕre**, uitsluiten, afhouden.

excŏlo, **colui**, **cultum**, **ĕre**, bearbeiden, beoefenen, vormen, beschaven.

excusatio, **ōnis**, f. verontschuldiging.

excūso, [1]. verontschuldigen.

excutio, **cussi**, **cussum**, **ĕre**, uitschudden, afwerpen, verdrijven, hevig schudden.

exemplum, **i**, **n.** voorbeeld.

exeo, **ii**, **itum**, **īre**, uitgaan; voor den dag komen, bekend worden, ten einde loopen, overschrijden.

exercĕo, **ui**, **itum**, **ēre**, in beweging brengen, oefenen, uitoefenen, bewerken.

exercitatio, **ōnis**, f. beweging, oefening, uitoefening.

exercitio, **ōnis**, f. oefening, uitoefening.

exercitium, **ii**, **n.** oefening.

exercĭtus, **us**, **m.** oefening, (geoefend) leger.

exhibeo, **ui**, **itum**, **ēre**, overleveren, uitleveren, toonen, maken, aanwenden.

exhorreo, **ui**, **ēre**, huiveren, voor iets schrikken.

exhorresco, **ui**, **ĕre**, sidderen, schrikken.

exĭgo, **ēgi**, **actum**, **ĕre**, uitdrijven, wegdrijven, verjagen, voleindigen, invorderen; *exigere vitam* of *aetatem*, zijn leven doorbrengen.

exiguus, **a**, **um**, klein, bekrompen, onbeduidend.

exĭlis, **e**, dun, mager, krachteloos.

eximius, **a**, **um**, uitnemend, voortreffelijk.

exĭmo, **ēmi**, **emptum**, **ĕre**, uit-

nemen, ontrukken, bevrijden.
existimatio, **ōnis**, f. meening, oordeel, naam, achting.
existĭmo, ¹. meenen, gelooven.
exitium, **ii**, **n**. verderf, ondergang.
exĭtus, **us**, **m**. uitgang, uiteinde.
exordium, **ii**, **n**. begin, aanvang, inleiding.
exorior, **ortus sum**, **īri**, ontstaan.
expaveo, **ēre**, zeer bang zijn.
expavesco, **pāvi**, **ĕre**, zeer bang worden, schuwen.
expedio, **īvi**, **ītum**, **īre**, ontbinden, losmaken, redden.
expeditio, **ōnis**, f. ontwikkeling, verklaring, veldtocht, onderneming.
expello, **ŭli**, **ulsum**, **ĕre**, verdrijven, uitjagen.
expendo, **di**, **sum**, **ĕre**, afwegen, uitbetalen, beoordeelen.
expergiscor, **rrectus sum**, **gisci**, ontwaken.
experimentum, **i**, n. poging, proef, ervaring.
experior, **pertus sum**, **īri**, beproeven, onderzoeken, ondernemen, ondervinden.
expers, **ertis**, geen deel hebbend, ontberend, bevrijd, beroofd.
expĕto, **tīvi**, **tītum**, **ĕre**, naar iets trachten, verlangen.
expĭo, ¹. weder goed maken, verzoenen.
expleo, **ēvi**, **ētum**, **ēre**, opvullen, vervullen.
explorātor, **ōris**, **m**. uitvorscher, verspieder.
explōro, ¹. onderzoeken, verspieden, beproeven.
expōno, **sui**, **sītum**, **ĕre**, uitzetten, uit elkander zetten, verhalen.
exposco, **poposci**, **ĕre**, dringend verlangen, vorderen, bidden; *exposcere aliquem*, iemands uitlevering verlangen.
expositio, **ōnis**, f. uitlegging, uiteenzetting, verhaal.
exprimo, **essi**, **essum**, **ĕre**, uitdrukken, afdwingen, afbeelden, beschrijven; *expressus cera*, in was afgebeeld.
exprōbro, ¹. tegenwerpen, verwijten, voorwerpen.
exprōmo, **mpsi**, **mptum**, **ĕre**, voor den dag brengen, toonen, zich uitlaten, openbaren.
expugno, ¹. veroveren, bevechten.
expugnatio, **ōnis**, f. eene verovering, bedwinging, overwinning.
exquiro, **sīvi**, **sītum**, **ĕre**, naar iets vragen, onderzoeken, verlangen.
exscindo, **ĭdi**, **issum**, **ĕre**, uitroeien, verwoesten.
exsĕcror, **ātus sum**, **āri**, aan de wraak der goden toewijden, verwenschen.
exsequiae, **arum**, f. lijkstaatsie, plechtige begrafenis.
exsĕro, **rui**, **rtum**, **ĕre**, uitdoen, uitnemen, uitsteken, toonen.
exsilio, **ilui**, **ultum**, **īre**, uitspringen, opspringen.
exsilium, **ii**, **n**. ballingschap, verbanning.
exsolvo, **vi**, **ūtum**, **ĕre**, losmaken, bevrijden, betalen.
expectatio, **ōnis**, f. verwachting, verlangen.
exspecto, ¹. te gemoet zien, afwachten, verlangen.
exspīro, ¹. iets uitblazen, uitademen; *animam expirare*, sterven.
exstinguo, **inxi**, **inctum**, **ĕre**, uitblusschen, uitdooven, dooden; *exstingui*, sterven.
exsto, **stĭti**, **āre**, uitsteken, voorhanden zijn.
exstruo, **uxi**, **uctum**, **ĕre**, opbouwen, oprichten, voorzien.
exsŭgo, **xi**, **ctum**, **ĕre**, uitzuigen.
exsul, **ŭlis**, **m**. verbannene, balling.
exsŭlo, ¹. balling zijn.
exsulto, ¹. omhoog springen, uitgelaten zijn (van vreugde), zich verheffen.
extemplo, adv. terstond, oogenblikkelijk.

exterreo, **ui**, **ĭtum**, **ēre**, verschrikken, ontstellen.
extĕrus, **a**, **um**, van buiten, uitwendig, uiterlijk.
extimesco, **ui**, **ĕre**, voor iets bang worden, vreezen.
extollo, **tŭli**, **ĕre**, ergens uit wegnemen, opheffen, verheffen.
extra, } adv. buiten, behalve.
extra, } praep. c. acc. buiten.
extrăho, **axi**, **actum**, **ĕre**, uittrekken, omhoog heffen.
extraordinarius, **a**, **um**, buitengewoon.
extrēmus, **a**, **um**, de uiterste, *extrema senectus*, de hoogste ouderdom.
exuo, **ui**, **ūtum**, **ĕre**, uittrekken, afleggen, berooven, uitschudden.
exūro, **ussi**, **ustum**, **ĕre**, uitbranden, in de asch leggen, verteren.

F.

Fabia, **ae**, f. N. pr.
Fabius, **ii**, **m**. N. pr. *Fabii, orum*, de Fabiussen.
Fabricius, **ii**, **m**. N. pr.
fabrĭco, [1]. en:
fabrĭcor, **ātus sum**, **āri**, vervaardigen, maken.
fabŭla, **ae**, f. verhaal, fabel, tooneelspel.
facetiae, **arum**, f. aardige invallen, geestigheden, spotternijen.
facētus, **a**, **um**, wel gevormd, net, aardig, geestig
facies, **ēi**, f. voorkomen, gesteldheid, gelaat, aangezicht.
facĭlis, **e**, gemakkelijk, licht, zonder moeite, bereidwillig, vriendelijk.
facĭnus, **ŏris**, n. daad, schanddaad.
facio, **fēci**, **factum**, **ĕre**, maken, doen, bewerken, stellen, schatten; *quo facto*, nadat dit geschied was, hierop; *fac*, maak, zorg; *hinc factum est*, zoo kwam, gebeurde het; *pluris facere*, hooger schatten; *stipendia facere*, soldij verdienen, in den krijg dienen; *vela facere*, zeilen of met volle zeilen varen.
factio, **ōnis**, f. het doen, het vermogen om veel te doen, een aanhang, partij.
factum, **i**, n. daad, handeling, het gebeurde.
facultas, **ātis**, f. het vermogen om iets te doen, kracht, gelegenheid, stoffelijke middelen.
facundus, **a**, **um**, gemakkelijk sprekend, welbespraakt.
Falerii, **orum**, **m**. N. pr. hoofdstad der Falerii of Fatisci.
Falernus, **a**, **um**, Falernisch.
Falisci, **orum**, **m**. N. pr. volk in Etrurië.
fallo, **fefelli**, **falsum**, **ĕre**, bedriegen, teleurstellen.
fama, **ae**, f. gerucht, mare, de naam; *fama est*, het gerucht loopt, het verhaal luidt.
fames, **is**, f. honger.
familia, **ae**, f. familie, geslacht, huisgezin.
familiāris, **e**, die tot het huis of tot het geslacht behoort, vertrouwd, vriendschappelijk; *res familiaris*, het vermogen.
familiāritas, **ātis**, f. vertrouwde omgang, vriendschap, vertrouwelijkheid.
familiāriter, adv. gemeenzaam, vertrouwelijk.
fanum, **i**, **n**. tempel, heiligdom.
far, **farris**, n. spelt, grof meel.
fas, indecl. recht; *fas est*, het is geoorloofd, plichtmatig.
fasciae, **arum**, f. windsels, banden.
fascis, **is**. **m**. bundel; plur. *fasces*, de bijlbundels.
fasti, **orum**, (**dies**) **m**. dagen waarop de praetor recht mocht spreken, de Romeinsche kalender; *nefasti* (dies), die dagen, waarop zulks niet geoorloofd was;

ook *dies fasti*, feestdagen, en *dies nefasti*, onheilsdagen.

fastus, us, m. trotschheid, pronkzucht.

fatīgo, [1]. vervolgen, vermoeien, plagen.

fatum, i, n. het lot, noodlot, de dood.

Faustŭlus, i, m. N. pr.

faustus, a, um, zalig, gelukkig.

Faustus, i, m. N. pr.

faux, cis, f. de keel; *fauces*, een enge weg, bijzonder tusschen twee hoogten.

faveo, favi, fautum, ēre, begunstigen, bijstaan, toejuichen.

favor, ōris, m. gunst, bijval, toejuiching.

fax, facis, f. fakkel, toorts.

feciālis, is, m. fetiaal, bondspriester, heraut.

felicĭtas, ātis, f. geluk, vruchtbaarheid.

felix, īcis, gelukkig.

femina, ae, f. vrouw.

femur, ŏris, n. dij.

fenĕror, [1]. uitleenen tegen intrest, woekeren.

fenum, i, n. hooi.

fenus, ŏris, n. rente, woeker, schuldenlast.

fera, ae, f. een wild dier.

fere, adv. bijna, omtrent.

feriae, arum, f. rustdagen, vierdagen.

ferio, īre, stooten, houwen, treffen.

feritas, ātis, f. de wildheid.

ferme, adv. bijna.

ferentarii, orum, soort van lichte troepen.

ferĕtrum, i, n. draagbaar.

fero, tuli, latum, ferre, dragen. voortbrengen, opleveren, verhalen; *fertur*, hij of zij wordt gezegd, men zegt; *ferunt*, men zegt; *opem* of *auxilium ferre*, hulp verleenen; *prae se ferre*, voor zich uitdragen, openlijk toonen; *aegre, moleste, graviter ferre aliquid*, iets moeielijk verdragen, over iets bedroefd, verstoornd, verontwaardigd zijn; *aequo animo ferre*, met gelatenheid dragen; *ferri*, zich snel bewegen, ijlen.

ferox, ōcis, woest, wild.

ferreus, a, um, ijzeren, van ijzer.

ferrum, i, n, ijzer. staal, zwaard.

ferus, a, um, wild.

fervĭdus, a, um, kokend, gloeiend, bruisend, vurig.

fessus, a, um, moe, mat, krachteloos.

festinanter, adv. ijlings, overijld.

festinatio, ōnis, f. haast.

festino, [1]. zich haasten, iets verhaasten.

festīvus, a, um, bevallig, aardig, aangenaam, opgeruimd.

festus, a, um, feestelijk.

fictĭlis, e, van klei, van gebakken steen.

ficus, i en **us**, f. vijgenboom, vijg.

fidēlis, e, getrouw, eerlijk, rechtschapen.

Fidēna, ae, f. N. pr. stad van Latium.

fides, ēi, f. trouw, vertrouwen, nauwgezetheid, belofte; *alicui rei fidem facere*, aan eene zaak geloof doen slaan; *in fidem accipere*, een overwonneling in bescherming nemen; *fidem dare*, zijn woord geven, beloven.

fiducia, ae, f. vertrouwen, overmoed.

fidus, a, um, trouw, oprecht.

figo, fixi, fictum, figĕre, aanhechten, vasthechten, bevestigen.

figūra, ae, f. gedaante, hoedanigheid.

filia, ae, f. dochter.

filiŏla, ae, f. dochtertje.

filius, ii, m. zoon.

filum, i, n. draad.

fingo, finxi, fictum, ĕre, vormen, verzinnen, ontwerpen, voorgeven.

finio, īvi, ītum, īre, begrenzen, bepalen, eindigen.

finis, is, m. grens, einde.

fi

finitimus, a, um, aangrenzend, naburig.
fio, **factus sum**, **fieri**, worden, gemaakt worden, geschieden, gebeuren, ontstaan.
firmo, [1]. bevestigen, bekrachtigen.
firmitas, **ātis**, f. sterkte, stevigheid, kracht.
firmitūdo, **inis**, f. vastheid, duurzaamheid, standvastigheid, kracht.
firmus, a, um, vast staande, standvastig, sterk, deugdelijk, vast, zeker.
flagellum, i, n. zweep, geesel.
flagito, [1]. vorderen, eischen.
flagro, [1]. branden, gloeien.
flamen, **inis**, m. een Flamen (een priester).
Flaminius, ii, m. N. pr.
flamma, ae, f. vlam.
flammeum, i, n. vuurroode bruidssluier, ook een hoofddeksel van den Flamen.
flebilis, e, beweenenswaardig, schreiend, klagend.
flecto, **exi**, **exum**, **ĕre**, buigen, omwenden, bewegen, vermurwen.
fleo, evi, etum, **ēre**, weenen, beweenen.
flo, [1]. blazen, waaien.
floreo, ui, **ēre**, bloeien.
fluctus, us, m. golf.
flumen, **inis**, n. stroom, rivier; *flumine secundo*, stroomafwaarts.
fluvius, ii, m. een rivier, vlietend water.
focŭlus, i, m. kleine haard, klein altaar.
focus, i, m. stookplaats, haardstede, huisgezin, vuur.
foedĕro, [1]. tot bondgenoot maken, verbinden.
foedus, **ĕris**, n. verbond, verdrag.
follicŭlus, i, m. kleine lederen zak, een met wind gevulde bal.
fons, **tis**, m. bron, oorsprong.
foras, adv. naar buiten.
fores, **ium**, f. dubbele deur, deur.
foris, is, f. de deur, de toegang.
foris, adv. buiten, uit.

fr

forma, ae, f. gedaante, gestalte, schoonheid.
formidolōsus, a, um. vreesachtig, vreeselijk.
forsitan, adv. misschien.
fortasse, adv. misschien, wellicht.
forte, adv. bij geval, juist, (achter *ne*, *si*, *sin*, *nisi*, *ni*.) soms, wellicht.
fortis, is, dapper.
fortiter, adv. sterk, moedig, onverschrokken.
fortitūdo, **inis**, f. dapperheid, onverschrokkenheid, sterkte.
fortuitus, a, um, toevallig.
fortūna, ae, f. toeval, lot; *fortuna secunda*, geluk; *fortuna adversa*, ongeluk.
forum, i, n. markt, gerechtsplaats.
foveo, **fovi**, **fotum**, **ēre**, warmen, koesteren, begunstigen.
fragor, **ōris**, m. het breken, gekraak, gedruisch.
frango, **fregi**, **fractum**, **ĕre**, breken, verbreken, te gronde richten.
frater, **tris**, m. broeder.
fraternus, a, um, broederlijk.
fraudo, [1]. bedriegen, onttrekken.
fraus, **audis**, f. bedrog.
frendo (**frendeo**) **endui**, **esum** (**essum**), **ĕre** en **ēre**, knarsen, stuk bijten.
frenum, i, n. toom, gebit.
frequens, **entis**, menigvuldig, zeer bezocht, gewoon
frequenter, adv. talrijk, in menigte, dikwijls.
frequentia, ae, f. talrijke vergadering, groote menigte.
fretum, i, n. zeeengte, straat.
fretus, a, um, vertrouwend op, steunend op.
frigidus, a, um, koud, koel, onverschillig, flaauw.
frons, **tis**, f. voorhoofd.
fructus, **ūs**, m. genot, vrucht, winst, gevolg.
frugalitas, **ātis**, f. veldvruchten, soberheid.

fr

frumentarius, a, um, het koren betreffende; *res frumentaria* het koren- of graanwezen, proviand.
frumentor, ātus sum, āri, koren of voeder halen; *frumentatum ire*, uitgaan om te fourageeren of leeftocht te halen.
frumentum, i, n. koren, graan.
fruor, ĭtus of uctus sum, frui, genieten.
frustra, adv. tevergeefs.
fuga, ae, f. vlucht.
fugio, fugi, fugĭtum, ĕre, vlieden, ontloopen.
fugo, [1]. op de vlucht slaan, verdrijven, verjagen.
fulgeo, fulsi, ēre, bliksemen, schitteren, lichten, stralen.
fulmen, ĭnis, n. bliksemstraal, bliksem.
Fulvia, ae, f. N. pr.
fumo, [1]. rooken, dampen.
funāle, is, n. fakkel, flambouw, strik, riem.
funda, ae, f. slinger.
funditor, ōris, m. slingeraar.
funditus, adv. tot den grond toe, geheel en al.
fundo, fudi, fusum, ĕre, gieten, uitgieten, verdrijven, verslaan.
fundus, i, m. grond, akker, landhoeve.
funĕbris, e, wat tot de lijkstaatsie behoort, treurig.
fungor, functus sum, fungi, verrichten, waarnemen, volbrengen.
funicŭlus, i, m. dun touw.
funis, is, m. touw, strik.
funus, ĕris, n. lijkstaatsie, begrafenis, uitvaart, dood, verderf.
fur, furis, c. dief, diefegge.
furax, ācis, diefachtig.
furca, ae, f. tweetandige vork, gaffel; *furcae Caudinae*, bergengte van Caudium (in de gedaante eener V).
furcŭla, ae, f. gaffel met twee punten, enge bergpas; *furculae Caudinae*, de bergengte van

ge

Caudium (in de gedaante eener V.)
Furius, i, m. N. pr.
furor, ōris, m. razernij, woede.
fustis, is, m. kneppel, knods, stok.
futūrus, a, um, toekomstig.

G.

Gabii, orum, m. N. pr. eener stad in Latium.
Gabīni, orum, m. N. pr. inwoners van Gabii.
Gades, ium, f. N. pr. eener stad in Hispania Boetica.
galea, ae, f. helm.
Galli, orum, m. N. pr. Galliërs.
Gallia, ae, f. N. pr. Gallië; *Gallia Cisalpina* of *citerior*, het tusschen de Alpen en Etrurië en Umbrië gelegen Gallië, Cisalpijnsch Gallië.
Gallĭcus, a, um, Gallië betreffende, in of uit Gallië, Gallisch.
Gallus, i, m. N. pr. ook: een Galliër.
garrulĭtas, ātis, f. praatzucht, snapachtigheid.
gaudium, ii, n. vreugde.
gaza, ae, f. schatkamer, schat, vermogen.
gemĭno, [1]. verdubbelen, twee dingen vereenigen.
gemĭnus, a, um, tweeling, dubbel; *gemini fratres*, tweelingbroeders.
gemma, ae, f. edelgesteente.
gemo, mui, mĭtum, ĕre, zuchten.
gener, i, m. schoonzoon.
genĭtor, ōris, m. de vader.
gens, ntis, f. geslacht, stam, volk.
genu, us, n. knie.
genus, ĕris, n. geslacht, soort, manier of wijze.
Germāni, orum, m. N. pr. de Germanen.
Germania, ae, f. het land der Germanen.
gero, gessi, gestum, ĕre, dragen, voeren, doen; *res gestae*,

daden, krijgsdaden; *rem bene* of *male gerere*, gelukkig of ongelukkig zijn in den krijg; *alicui morem gerere*, iemand ter wille zijn.

gesta, **orum**, n. krijgsdaden.

gesto, 1. dragen.

gestus, **us**, m. houding, gebaren.

Getŭli, **orum**, m. N. pr. van een volksstam in het N. W. van Afrika.

Getulia, **ae**, f. N. pr. van een landschap in het N. W. van Afrika.

gigno, **genui**, **genĭtum**, **ĕre**, voortbrengen, ter wereld brengen; *genitus*, geboren.

gladiātor, **ōris**, m. zwaardvechter.

gladius, **ii**, m. zwaard.

gloria, **ae**, f. roem.

gloriōsus, **a**, **um**, roemvol, roemrijk, grootsprekend.

glorior, **ātus sum**, **āri**, zich beroemen, pochen.

Gracchus, i, m. N. pr.

gradus, **us**, m. stap, tred, trap.

Graecia, **ae**, f. Griekenland.

graecŭlus, **a**, **um**, Grieksch.

Graecus, **a**, **um**, Grieksch.

gramineus, **a**, **um**, van gras, uit kruiden; *corona graminea*, de graskroon of krans, die door belegerden aan hunne redders gegeven werd.

grandis, **e**, groot, bejaard, verheven.

granum, i, n. korrel, graankorrel.

graphium, **ii**, n. schrijf- of teekenstift.

grates, f. dank; *grates agere*, bedanken.

gratia, **ae**, f. bevalligheid, dank, gunst, vriendschap; *gratias agere*, dank zeggen; *gratiam reddere*, *referre*, zich dankbaar betoonen; *ambulandi gratia*, om te wandelen.

Gratiānus, **i**. m. N. pr.

gratiōsus, **a**, **um**, bevallig, aangenaam.

gratis, adv. voor niet.

gratulatio, **ōnis**, f. gelukwensching, dankfeest.

gratŭlor, **ātus sum**, **āri**, geluk wenschen, zich verheugen, zijn dank betuigen.

gratus, **a**, **um**, bevallig, aangenaam, dankbaar.

gravāte, en:

gravātim, adv. met bezwaar, ongaarne.

gravis, **e**, zwaar, gewichtig, streng, deftig.

gravĭtas, **ātis**, f. zwaarte, bezwaarlijkheid, strengheid, gewicht, deftigheid.

graviter, adv. zwaar, hevig, hard, waardiglijk.

gravor, **ātus sum**, **āri**, zich over iets bezwaard gevoelen, zwarigheid maken, iets ongaarne doen.

gremium, **ii**, n. schoot.

grex, **gregis**, m. kudde, schaar, groote menigte.

gubernātor, **ōris**, m. stuurman, bestuurder.

guttus, **i**, m. kan (waaruit men slechts bij druppels kan schenken).

gymnasium, **ii**, n. gymnasium, oefenschool.

H.

Habeo, **ui**, **ĭtum**, **ēre**, hebben, houden, ergens voor houden.

habĭlis, e, handig, bekwaam, geschikt.

habitatio, **ōnis**, f. woning.

habĭto, 1. bewonen, wonen.

habĭtus, **us**, m. houding, gestalte, kleeding, toestand.

haedĭnus, **a**, **um**, van jonge bokjes.

haereo, **si**, **sum**, **ēre**, vastgehecht zijn, vast blijven zitten, blijven hangen.

haesĭtatio, **ōnis**, f. het stotteren, weifelen, besluiteloosheid.

haesĭto, 1. blijven steken, besluiteloos zijn, weifelen.

ha

halĭtus, **us**, m. adem, uitdamping.
Hamilcar, **ăris**, m. N. pr.
hamus, **i**, **m.** haak, vischhaak.
Hannĭbal, **ălis**, m. N. pr.
Hanno, **ōnis**, m. N. pr.
Haruspex, **ĭcis**, m. een waarzegger.
Hasdrŭbal, **ălis**, m. N. pr.
hasta, **ae**, f. spies; *sub hasta vendere*, in het openbaar verkoopen.
hastātus, **a**, **um**, met eene werpspies gewapend; *hastati*, *orum*, m. speerdragers; *primus*, *secundus etc. hastatus*, de eerste, tweede centuria der hastati; of ook, de hoofdman der eerste, tweede centuria der hastati.
haud, adv. in het geheel niet, geenszins; *haudquaquam*, geenszins.
haurio, **si**, **stum**, **īre**, scheppen, putten, drinken, verslinden; *naves haustae mari*, schepen, door de zee verzwolgen.
hebĕto, 1. stomp maken, verstompen.
Hellespontus, i, m. de Hellespont of Dardanellen (zeeëngte tusschen Europa en Azie).
herba, **ae**, f. gras, kruid.
Hercŭles, **is**, m. N. pr.
hereditas, **ātis**, f. erfenis.
heres, **ēdis**, c. erfgenaam.
heri, adv. gisteren.
Herōdes, **is**, m. N. pr.
Herennius, **ii**, m. N. pr
herus, **i**, m. de heer des huizes, de huisvader.
heu, interj. he! wel! ach!
hiberna, **orum**, n. en:
hibernācŭla, **orum**, n. winterverblijf, wintertenten, winterkwartieren.
hic, **haec**, **hoc**, deze, dit.
hic, adv. hier.
hiems, **ēmis**, f. storm, regentijd, winter.

ho

Hiĕro, **ōnis**, m. N. pr.
hilăre, adv. vroolijk, vergenoegd.
hilăris, e, vroolijk, opgeruimd, vergenoegd.
hilaritas, **ātis**, f. vroolijkheid, opgeruimdheid.
hinc, adv. van hier, sedert.
hirundo, **inis**, f. zwaluw.
Hispania, **ae**, f. Hispanië, Spanje.
Hispānus, **a**, **um**, Hispanisch, Spaansch.
historia, **ae**, f. geschiedenis.
hodie, adv. heden, tegenwoordig.
homo, **inis**, m. mensch.
honestas, **ātis**, f. eer, achting, welvoegelijkheid, zedelijkheid.
honestus, **a**, **um**, fatsoenlijk, eervol, aanzienlijk, zedelijk.
honor of **honos**, **ōris**, m. eer, eerbewijs, waarde.
honorātus, **a**, **um**, in eer, in aanzien zijnde, eervol, aanzienlijk.
honorifice, adv. vereerend, eervol.
honorificus, **a**, **um**, vereerend, eervol.
honōro, **1.** eeren, beschenken.
hora, **ae**, f. uur.
Horatii, **orum**, m. N. pr.
Horatius, **ii**, m. N. pr.
horrendus, **a**, **um**, verschrikkelijk.
horreum, **i**, n. korenschuur, magazijn.
horror, **ōris**, m. huivering, schrik, ontzetting, heilige eerbied.
hortor, **1.** aanzetten, aanraden.
hortus, **i**, m. tuin.
hospes, **ĭtis**, m. vreemdeling, gastvriend.
hospita, **ae**, f. vreemde, gast, gastvrouw.
hospĭtium, **ii**, n. huisvesting, gastvriendschap; *aliquem hospitio accipere* of *excipere*, iemand in zijn huis opnemen, herbergen, gastvrij onthalen.
hospĭtus, **a**, **um**, vreemd, vreemdelingen ontvangend, gastvrij.
hostĭlis, e, vijandig.

hostiliter, adv. vijandig.
Hostilius, **ii**, m. N. pr.
hostis, **is**, m. vijand.
huc, adv. hier heen.
humanitas, **ātis**, f. menschelijkheid, beschaving, fijne smaak.
humānus, **a**, **um**, menschelijk, beschaafd.
humĕrus, **i**, m. schouder.
humilis, e, laag, nederig; *humili loco natus*, van geringe afkomst.
humor, **ōris**, m. vochtigheid.
hydra, **ae**, f. waterslang.

I.

Iarbas, **ae**, m N. pr.
ibi, adv. daar, aldaar.
ico, **ici**, **ictum**, **ĕre**, slaan; *ictus*, gewond, getroffen; *icere foedus*, een verbond sluiten.
ictus, **us**, m. stoot, slag, steek.
Idaeus, **a**, um, Idaeisch; *mons Idaeus*, de berg Ida.
idem, **eădem**, **idem**, dezelfde, hetzelfde.
ideo, adv. daarom.
idoneus, **a**, **um**, geschikt, bekwaam, passende.
iduo, **āre**, deelen.
idus, **uum**, de vijftiende dag (der maanden Maart, Mei, Juli en October), de dertiende (der overige acht maanden), de idus.
igitur, conj. derhalve, dan, dus.
ignārus, **a**, **um**, onkundig, onbewust.
ignavia, **ae**, f. nalatigheid, traagheid, lafhartigheid, krachteloosheid.
ignis, **is**, m. vuur.
ignobilis, e, onbekend, onberoemd.
ignominia, **ae**, f. smaad, beschimping.
ignorantia, **ae**, f. onwetendheid, onervarenheid.
ignōro, 1. niet kennen, niet weten.

ignosco, **ōvi**, **nōtum**, **ĕre**, vergiffenis schenken.
ignōtus, **a**, **um**, onbekend, vreemd.
ille, **illa**, **illud**, die, dat, hij, zij.
illic, adv. daar.
illico, adv. terstond, dadelijk.
illuc, adv. derwaarts, daarheen; *huc-illuc*, her- en derwaarts.
illuceo, **ēre**, lichten, schijnen bij iets.
illucesco, **xi**, **ĕre**, beginnen te schijnen, aanbreken (van den dag); *illucescit*, het wordt dag.
illūdo, **si**, **sum**, **ĕre**, schertsen, bespotten.
illustris, e, licht, luisterrijk, aanzienlijk,
imāgo, **inis**, f. beeld, beeldtenis.
imbecillis, e, en:
imbecillus, **a**, **um**, zwak, krachteloos, ziekelijk.
imbellis, e, onkrijgshaftig, zwak, laf, rustig.
imber, **bris**, m. slagregen.
imbuo, **ui**, **ūtum**, **ĕre**, bevochtigen, indompelen, vervullen, onderrichten.
immatūrus, a, **um**, ontijdig, onrijp.
immĕmor, **ŏris**, ongedachtig, vergetend.
immensus, **a**, **um**, onmetelijk, onbegrensd.
immĕreo, **ēre**, verdienen.
imminens, **tis**, boven het hoofd hangend, dreigend, nabij zijnde.
immineo, **ēre**, boven iets hangen, dreigen, zeer nabij zijn.
imminūtus, **a**, **um**, onverminderd, ongedeerd.
immitto, **isi**, **issum**, **ĕre**, inzenden, inlaten, toezenden, op iets afzenden, op iets werpen.
immobilis, e, onbewegelijk.
immŏlo, 1. opofferen, offeren.
immortālis, e, onsterfelijk.
immōtus, **a**, **um**, onbewogen, vast.
immo, adv. ja, ja, zelfs, wel zeker niet.

impar, āris, ongelijk, oneffen, niet bestand.
impatiens, entis, niet lijdzaam, ongeduldig.
impedimentum, i, n. hindernis, hinderpaal, bagage.
impedio, īvi, ītum, īre, voetboeien aanleggen, verstrikken, verhinderen
impello, pŭli, pulsum, ĕre, ergens tegen slaan, treffen, voortstooten, aandrijven.
impendo, di, sum, ĕre, te koste leggen.
impensa, ae, f. kosten.
imperātor, ōris, m. gebieder, veldheer, opperbevelhebber.
imperatorius, a, um, wat den veldheer, den opperbevelhebber, den keizer betreft.
imperfectus, a, um, onvolkomen, onvoleindigd.
imperium, ii, n. heerschappij, regeering, oppergezag.
impĕro, 1. gebieden, heerschen, bevelen.
impĕtro, 1. erlangen, verkrijgen.
impĕtus, us, m. hevigheid, hevige aandrang, drift, aanval; *impetum facere in aliquem*, iemand aanvallen.
impie, adv. goddeloos, snood.
impiger, gra, grum, onvermoeid, rusteloos, wakker.
impingo, ēgi, actum, ĕre, tegen aanslaan, -stooten, ergens heendrijven, -jagen.
impius, a, um, goddeloos, gewetenloos, snood.
implĕo, ēvi, ētum, ēre, vullen, vervullen.
implecto, xi, xum, ĕre, invlechten, inwikkelen.
implico, ui, ĭtum en āvi, ātum, āre, inwikkelen, invoegen; *implicari morbo* of *in morbum*, in eene ziekte vervallen.
implōro, 1. met tranen roepen, aanroepen, om hulp smeeken, bidden.
impōno, sui, sĭtum, ĕre, in-, bij-, op iets zetten of leggen; *imponere finem alicui rei*, aan eene zaak een einde maken.
impŏtens, tis, onmachtig, zwak, geen meester over iets.
imprimis, adv. hoofdzakelijk, vooral.
imprimo, essi, essum, ĕre, indrukken, tegendrukken.
improbus, a, um, niet goed, slecht, buitensporig, onbeschaamd.
improviso, adv. onvoorziens.
improvisus, a, um, niet voorzien, onvermoed.
imprudentia, ae, f. onwetendheid, onvoorzichtigheid.
impŭbes, ĕris, of:
impŭbis, e, onvolwassen, onmondig.
impŭdens, tis, onbeschaamd.
impugno, 1. aanvallen, bestrijden.
impunītus, a, um, ongestraft, straffeloos, teugelloos.
in, praep. c acc. naar, tot, jegens, tegen; c. abl. in, op; *in eo est ut*, het is op het punt, dat; *in dies*, van dag tot dag.
inaestimabilis, e, onwaardeerbaar, voortreffelijk.
inambŭlo, 1. op en neer wandelen.
inauditus, a, um, ongehoord.
incaleo, ui, ēre, en:
incalesco, ui, ĕre, warm, heet worden, ontgloeien.
incautus, a, um, onvoorzichtig, zorgeloos, onbewaakt, niet vertrouwd.
incēdo, cessi, cessum, ĕre, ingaan, voortgaan, optreden, overvallen, aantasten.
incendium, ii, n. brand.
incendo, di, sum, ĕre, in brand steken, verbranden, aanzetten.
inceptum, i, n. voornemen, onderneming.
inceptus, us, m. onderneming.
incertus, a, um, onzeker.
incesso, īvi en i, ĕre, aangrij-

pen, aanvallen, smaden, beschuldigen.

incessus, **us**, m. het optreden, gang, het voortrukken, inval.

incido, **idi**, **āsum**, **ĕre**, in- op vallen, voorvallen, aanvallen, overvallen; *incidere in insidias*, in eene hinderlaag geraken; *incidere in aliquem*, iemand bij toeval ontmoeten; *incidere in morbum*, ziek worden; *incidere in insaniam*, krankzinnig worden.

incipio, **cēpi**, **ceptum**, **ĕre**, beginnen, aanvangen.

incito, 1. aanzetten, opwekken, aansporen.

inclāmo, 1. aanroepen, toeroepen, om hulp roepen.

inclīno, 1. buigen, heenwenden, afnemen, wijken.

inclītus, **a**, **um**, bekend, beroemd.

inclūdo, **si**, **sum**, **ĕre**, insluiten, versperren, toesluiten.

incŏla, **ae**, m. inwoner.

incŏlo, **colui**, **cultum**, **ĕre**, bewonen, wonen.

incolŭmis, **e**, ongeschonden, ongedeerd.

incommŏdus, **a**, **um**, lastig, ongelegen, onaangenaam.

inconstantia, **ae**, f. onbestendigheid.

inconsulte, en:

inconsulto, adv. onbedacht.

inconsultus, **a**, **um**, onberaden.

incredibilis, **e**, ongeloofelijk.

incredibiliter, adv. ongeloofelijk, buitengemeen.

increpo, **ui**, **itum**, **āre**, tegen iemand uitvaren, schreeuwen, schelden.

increscо, **ēvi**, **ĕre**, aan iets groeien, opwassen, toenemen.

incultus, **a**; **um**, onbebouwd, verwilderd, onopgesierd, onbeschaafd, ruw.

incuria, **ae**, f. zorgeloosheid, nalatigheid, lichtzinnigheid.

incursio, **ōnis**, f. aanval, inval.

incutio, **cussi**, **cussum**, **ĕre**,

tegen aan slaan, inboezemen verwekken.

inde, adv. van daar.

index, **icis**, m. aanwijzer, kenteeken.

indĭco, 3. aanwijzen, ontdekken.

indīco, **xi**, **ctum**, **ĕre**, aanzeggen, aankondigen; *damnare aliquem indicta causa*, iemand zonder verhoor of verdediging, of zonder vorm van proces veroordeelen.

indigeo, **ui**, **ēre**, noodig hebben, behoeven, missen.

indignatio, **ōnis**, f. verontwaardiging.

indigne, adv. onwaardig, smaadvol, met onwil.

indignĭtas, **ātis**, f. onwaardigheid, laagheid, verontwaardiging.

indignor, **ātus sum**, **āri**, zich verontwaardigen, ergeren, zich boosmaken.

indo, **idi**, **itum**, **ĕre**, indoen, invoegen, op-, bij-, aanbrengen of leggen.

indŏcilis, **e**, onleerzaam, onwetend.

indŏles, **is**, f. aard, aanleg.

indūco, **xi**, **ctum**, **ĕre**, invoeren, inlokken, ergens toe bewegen.

indulgeo, **si**, **tum**, **ēre**, toegevend, vriendelijk zijn, ter wille zijn.

indumentum, **i**, n. kleeding, hulsel.

induo, **ui**, **ūtum**, **ĕre**, aantrekken, met iets bedekken, aannemen.

industria, **ae**, f. vlijt, werkzaamheid; *de* of *ex industria*, met opzet.

ineo, **ii**, **itum**, **īre**, ingaan, aangaan; *inire magistratum*, een staatsambt aanvaarden; *inire proelium*, een slag beginnen; *inire foedus* of *societatem*, een verbond sluiten; *inire consilium*, een plan vormen.

infacētе, adv. niet geestig, lomp

infacētus, **a**, **um**, niet geestig, lomp.
infamia, **ae**, f. de kwade naam, de schande.
infandus, **a**, **um**, ongehoord, afschuwelijk, onnatuurlijk.
infans, **tis**, c. die niet spreken kan, een klein kind.
infectus, **a**, **um**, onbewerkt, ongedaan, onafgedaan; *infecta re*, onverrichter zake.
infēlix, **īcis**, ongelukkig.
infensus, **a**, **um**, verbitterd, vertoornd, vijandig.
īnferior, **us**, de onderste (van twee).
infĕro, **tŭli**, **illātum**, **ferre**, inbrengen, aandoen, veroorzaken; *se inferre*, indringen, invallen; *inferre bellum*, den oorlog aandoen; *sibi inferre infamiam*, zich zelven onteeren.
infesto, [1]. aanvallen, verontrusten, schaden, verderven.
infestus, **a**, **um**, vijandig, verontrustend, gevaarlijk.
inficio, **fēci**, **fectum**, **ĕre**, indoen, verven, doortrekken, verpesten.
infĭmus, **a**, **um**, de onderste.
infirmus, **a**, **um**, zwak.
inflammo, [1]. ontvlammen, ontsteken.
inflīgo, **xi**, **ctum**, **ĕre**, tegen iets aanslaan, aandoen; *infligere alicui turpitudinem*, iemand schande, oneer aandoen; *infligere vulnus*, een wond toebrengen.
inflo, [1]. inblazen, opblazen, verheffen.
informo, [1]. vormen, voorstellen, afbeelden.
infra, } adv. beneden, laag.
} praep. c. acc. beneden, onder.
infŭla, **ae**, f. de hoofdband (der priesters en Vestaalsche maagden enz).
infundo, **fūdi**, **fūsum**, **ĕre**, in-

gieten, opgieten; *infundi*, zich uitstorten.
ingĕmo, **ui**, **ĕre**, over iets zuchten.
ingenium, **ii**, **n**, aard, karakter, verstand, geest, vernuft.
ingens, **tis**, zeer groot, zeer veel.
ingenuus, **a**, **um**, vrijgeboren, edel.
ingĕro, **gessi**, **gestum**, **ĕre**, ergens in- of bijbrengen, -dragen, -storten.
ingrātus, **a**, **um**, onvriendelijk, ondankbaar.
ingravesco, **ĕre**, zwaarder worden, toenemen, ineen zakken,
ingredior, **essus sum**, **i**, binnengaan, betreden, aanvaarden, gaan.
inhoneste, adv. schandelijk.
inimīcitia, **ae**, f. vijandschap.
inimīcus, **a**, **um**, vijandig.
inique, adv. ongelijk, onbillijk.
iniquus, **a**, **um**, ongelijk, onbillijk.
initio, [1]. beginnen, inwijden.
initium, **ii**, begin, oorsprong.
injicio, **ēci**, **ectum**, **ĕre**, inop-, omwerpen, aanleggen, veroorzaken.
injuria, **ae**, f. beleediging, onrecht.
injussu, adv. zonder bevel.
injustus, **a**, **um**, onrechtvaardig, drukkend, zwaar.
innītor, **ixus sum**, **nīti**, ergens op steunen.
innocentia, **ae**, f. onschadelijkheid, onschuld, rechtschapenheid, onbaatzuchtigheid.
innotesco, **tui**, **ĕre**, bekend worden.
innoxius, **a**, **um**, onschadelijk.
innumerabilis, e, ontelbaar.
innumĕrus, **a**, **um**, ontelbaar.
innuo, **ui**, **ūtum**, **ĕre**, toewenken.
inopia, **ae**, f. gebrek, armoede, nood.
inopinātus, **a**, **um**, en:

inopīnus, **a**, **um**, onvermoed, onverwacht.
inops, **ŏpis**, arm, behoeftig, onmachtig.
inquam, verb. defect. ik zeg.
inquiĕto, [1]. ontrusten.
inquiĕtus, **a**, **um**, onrustig.
inquĭno, [1]. bezoedelen.
insania, **ae**, f. razernij, waanzinnigheid.
inscendo, **di**, **sum**, **ĕre**, opstijgen, bestijgen.
inscītia, **ae**, f. onwetendheid, onervarenheid.
inscius, **a**, **um**, onwetend, onkundig.
inscribo, **psi**, **ptum**, **ĕre**, in of op iets schrijven.
insector, **ātus sum**, **āri**, vervolgen, hoonen.
insĕquor, **secūtus sum**, **i**, iemand achtervolgen, vijandelijk vervolgen, inhalen, op iets volgen.
insĕro, **sēvi**, **sĭtum**, **ĕre**, inzaaien, inplanten, inboezemen; *insitus*, *a*, *um*, aangeboren, van natuur eigen.
insĭdeo, **sēdi**, **sessum**, **ēre**, ergens op zitten, bezetten, zich bevinden.
insĭdiae, **arum**, f. hinderlaag; *insidias alicui parare* of *struere*, iemand eene hinderlaag leggen.
insĭdior, **ātus sum**, **āri**, op iemand loeren, belagen.
insīdo, **sēdi**, **sessum**, **ĕre**, zich zetten, zich neerlaten, bezetten.
insignia, **ium**, n. kenteekenen, onderscheidingsteekenen, eereteekenen.
insignis, e, kennelijk, zich onderscheidend, uitstekend.
insĭlio, **lui**, **ultum**, **īre**, ergens in- opspringen.
insĭnuo, [1]. in den boezem steken, indringen, te verstaan geven.
insisto, **stĭti**, **ĕre**, op iets gaan staan, aandringen, vervolgen.
insĭtus, **a**, **um**, aangeboren, van natuur eigen.
insŏlens, **tis**, tegen gewoonte, ongewoon, onbeschaamd, overmoedig.
insolenter, adv. tegen gewoonte, overmoedig; *insolenter agere*, zich trotsch gedragen.
insolentia, **ae**, f. de ongewoonheid, de overdrijving, de overmoed.
insolĭtus, **a**, **um**, ongewend, ongewoon.
inspecto, [1]. ergens op zien, toezien, aanzien.
inspicio, **exi**, **ectum**, **ĕre**, ergens in zien, op zien, bezien, in oogenschouw nemen, onderzoeken.
inspuo, **ui**, **ūtum**, **ĕre**, in- op iets spuwen.
instar, n. indecl. afbeeldsel, schets; *instar*, adv. *montis instar*, gelijk een berg.
insterno, **stāvi**, **strātum**, **ĕre**, bedekken, overdekken.
instĭtuo, **ui**, **ūtum**, **ĕre**, instellen, inrichten; *instituere heredem*, erfgenaam maken.
institūtum, **i**, n. voornemen, instelling, inrichting, grondregel.
insto, **stĭti**, **āre**, ergens in of op staan, nabij zijn, indringen, aandringen, dringend bidden; *instare operi*, met inspanning aan een zaak werken.
instrumentum, **i**, n. werktuig, gereedschap.
instruo, **uxi**, **uctum**, **ĕre**, ordenen, inrichten, bereiden, toerusten, met iets voorzien, leeren, onderrichten; *instruere epulas*, een maaltijd bereiden; *instruere aciem*, een leger in slagorde stellen.
insuesco, **ēvi**, **ētum**, **ĕre**, zich aan iets gewennen.
insŭla, **ae**, f. eiland.
insum, **fui**, **esse**, in of bij iets zijn.

insŭper, adv. boven op, bovendien.
insusurro, 1. influisteren.
intactus, **a**, **um**, onaangeraakt, onbeleedigd.
intĕger, **gra**, **grum**, ongedeerd, ongeschonden, geheel, onbesproken, rechtschapen.
intellĭgo, **exi**, **ectum**, **ĕre**, verstaan, inzien, zien, begrijpen.
intempestīve, adv. ontijdig.
intempestus, **a**, **um**, ongunstig (van tijd of luchtgestel): *nox intempesta*, het holle van den nacht.
intendo, **di**, **sum** of **tum**, **ĕre**, uitrekken, uitstrekken, ergens heen richten; *animo intendere aliquid*, ergens op denken, op iets doelen.
intentātus, **a**, **um**, onbeproefd, onaangetast.
intentus, **a**, **um**, gespannen, ijverig met iets bezig zijnde.
inter, praep. c. acc. tusschen, onder.
intercipio, **cēpi**, **ceptum**, **ĕre**, opvangen, wegnemen, onderscheppen.
interdīco, **ixi**, **ictum**, **ĕre**, verbieden.
interdiu, adv. bij dag.
interdum, **adv.** nu en dan, ondertusschen.
interea, adv. ondertusschen.
intereo, **ii**, **itum**, **ire**, vergaan, verloren, te gronde gaan.
interĭtus, **us**, **m.** de ondergang, vernietiging.
interfector, **ōris**, m. moordenaar.
interfĭcio, **ēci**, **ectum**, **ĕre**, dooden, ombrengen.
interim, adv. ondertusschen.
interĭmo, **ēmi**, **emptum**, **ĕre**, dooden, ombrengen.
interjĭcio, **jēci**, **jectum**, **ĕre**, tusschenwerpen; *anno interjecto*, na verloop van een jaar.
intermisceo, **scui**, **stum** en **xtum**, **ĕre**, inmengen.
intermitto, **misi**, **missum**, **ĕre**, iets onderbreken, voorbij laten gaan, ophouden.

internecio, **ōnis**, f. slachting, ondergang, volkomen nederlaag.
interpĕllo, 1. in de rede vallen, storen, verhinderen, aanhoudend vragen.
interpōno, **sui**, **situm**, **ĕre**, tusschen plaatsen.
interpres, **ētis**, m. middelaar, onderhandelaar, tolk.
interprĕtor, **ātus sum**, **āri**, uitleggen, verklaren.
interrŏgo, 1. vragen, ondervragen.
interrumpo, **rūpi**, **ruptum**, **ĕre**, vaneen scheuren, losbreken, verbreken, storen.
intersum, **fui**, **esse**, bij iets tegenwoordig zijn; *interest mea*, er is mij aan gelegen.
intervallum, **i**, n. tusschenruimte, afstand; *per intervalla*, op afstanden.
intervenio, **vēni**, **ventum**, **īre**, tusschen in komen, plaats hebben, verhinderen, bemiddelen.
interverto, **ti**, **sum**, **ĕre**, elders heenwenden, ontvreemden, doorbrengen.
intolerabilis, e, onverdragelijk.
intorqueo, **torsi**, **tortum**, **ĕre**, naar binnen omdraaien, verdraaien, verwarren.
intra, adv. en praep. c. acc. binnen.
intro, **adv.** naar binnen, inwendig
intro, 1. binnengaan, indringen.
introdūco, **duxi**, **ductum**, **ĕre**, binnenleiden, invoeren.
introeo, **ii**, **itum**, **ire**, intreden, binnentreden.
intromitto, **misi**, **missum**, **ĕre**, naar binnen zenden, binnen laten.
intueor, **itus sum**, **ēri**, aanzien, beschouwen.
intumesco, **ui**, **ĕre**, opzwellen, zwellen.
intus, adv. binnen, naar binnen, van binnen.

inultus, **a**, **um**, ongewroken, ongestraft.
inundo, [1]. overstroomen, overloopen.
inusitātus, **a**, **um**, ongewoon, ongebruikelijk, ongehoord.
invādo, **si**, **sum**, **ĕre**, indringen, aantasten, overvallen.
invĕho, **vexi**, **vectum**, **ĕre**, invoeren, inbrengen; **invehi**, inrijden, invliegen, doorhalen.
invenio, **ēni**, **entum**, **īre**, vinden, uitvinden, ontdekken.
inventor, **ōris**, m. uitvinder.
investīgo, [1] opsporen.
invĭcem, adv. beurtelings, onderling, beiderzijds.
invictus, **a**, **um**, onverwonnen, onoverwinnelijk.
invideo, **vīdi**, **vīsum**, **ēre**, benijden, misgunnen.
invidia, **ae**, f. nijd, afgunst, haat.
invidiōsus, **a**, **um**, nijdig, wangunstig, benijd, benijdenswaardig, gehaat, hatelijk.
inviolatus, **a**, **um**, ongedeerd, ongeschonden.
invīsus, **a**, **um**, ongezien, onzichtbaar, gehaat.
invĭto, [1]. uitnoodigen, opwekken, aanzetten.
invītus, **a**, **um**, tegen wil en dank, ongaarne.
involvo, **vi**, **volūtum**, **ĕre**, op iets wentelen, rollen, inwikkelen.
ipse, **ipsa**, **ipsum**, zelf, zelve, hij zelf, zij zelve, het zelf, hij, zij, het; *et ipse*, ook hij, insgelijks.
ira, **ae**, f. toorn.
iracundia, **ae**, f. gramstorigheid, opvliegendheid, wraakzucht.
irascor, **irātus sum**, **irasci**, toornig worden.
irātus, **a**, **um**, vertoornd.
irrequiētus, **a**, **um**, onrustig.
irrevocabĭlis, e, onherroepelijk.
irrideo, **si**, **sum**, ēre, ergens bij lachen, spotten, uitlachen, bespotten.
irrīsio, **ōnis**, f. bespotting, hoon.
irrīsus, **us**, m. het lachen over iets, beschimping, spotternij.
irrĭtus, **a**, **um**, niet geldig, ijdel, vergeefsch.
irrumpo, **ūpi**, **uptum**, **ĕre**, inbreken, indringen, invallen.
irruo, **rui**, **ĕre**, instorten, invallen, een aanval, inval doen.
is, **ea**, **id**, hij, zij, het; die, deze, dat; *id aetatis homo*, een man van dien leeftijd; *id aetatis sumus*, wij zijn op dien leeftijd; *in eo esse*, op het punt zijn.
iste, **a**, **ud**, die, dat.
Isthmĭcus, **a**, **um**, en
Isthmius, **a**, **um**, Istmisch; *Isthmii ludi*, de Isthmische spelen.
ita, adv. zoo.
Italia, **ae**, f. Italië.
Ităli, **a**, **um**, en
Italius, **a**, **um**, Italiaansch.
ităque, adv. aldus, daarom, derhalve.
item, **adv.** evenzoo, op dezelfde wijze.
iter, **itinĕris**, n. reis, weg, marsch; *iter facere*, reizen; *magnis itineribus contendere*, met lange dagreizen voortrukken.
itĕro, [1]. herhalen.
itĕrum, adv. ten tweede male, andermaal, nog eens.

J.

Jaceo, **ui**, **ēre**, liggen, gesneuveld zijn.
jactatio, **ōnis**, f. het slingeren, schudden van een schip, het pochen.
jactĭto, [1]. herhaaldelijk zeggen, snoeven.
jacto, [1]. heen en weer werpen, slingeren, herhaaldelijk over iets spreken, pochen op iets, zich beroemen.
jacŭlum, **i**, n. werpspies.
jam, adv. reeds, nu.

jamjam, adv. nu, nu al; *jam jamque*, zoo terstond, ten eerste.
Janiculum, **i**, n. N. pr. een der heuvels van Rome
janua, **ae**, f. deur, ingang, toegang.
Janus, i, m. N. pr. oudste Koning van Italië, eene godheid.
jentaculum, i, n. ontbijt.
jocor, **ātus sum**, **ari**, schertsen, in scherts zeggen.
jocus, **i**, m. scherts, grap.
Juba, **ae**, m. N. pr.
jubeo, **jussi**, **jussum**, **ēre**, bevelen, iets laten doen.
Judaei, **orum**, m. Joden.
judex, **icis**, m. rechter.
judicium, **ii**, **n.** rechtsgeding, vonnis, oordeel, meening.
judico, [1]. oordeelen, besluiten, gelooven, verklaren.
jugerum, **eri**, n. bunder land
jugulum, i, n. en:
jugulus, i, m. keel.
jugum, **i**, n. juk, kruin, rug of top van een berg.
Jugurtha, **ae**, m. N pr.
Jugurthinus, **a**, **um**, Jugurthijnsch.
Julia, **ae**, f. N. pr.
Julius, **ii**, **m.** N. pr. ook de maand Juli.
jumentum, **i**, n. trek- of lastdier
jungo, **unxi**, **unctum**, **ĕre**, vereenigen, verbinden; *jungere equos currui*, paarden aan den wagen spannen.
junior, **ōris**, jonger.
Junius, **ii**, m. N. pr.
Juno, **ōnis**, f. N. pr.
Juppiter, **Jovis**, m. N. pr.
juramentum, **i**, n. eed.
jure, adv. met recht.
juro, [1]. zweren.
jus, **juris**, n. recht; *jus civitatis*, burgerrecht; *jus dicere*, recht spreken; *aliquem in jus vocare*, iemand voor het gerecht dagen.
jusjurandum, **jurisjurandi**, n. eed.

jussus, **us**, m. bevel.
justa, **orum**, n. het behoorlijke, betamelijke; *justa (scil. funebria) facere*, de laatste eer bewijzen.
juste, adv. met recht, billijk, betamelijk.
justitia, **ae**, f. rechtvaardigheid.
justus, **a**, **um**, rechtvaardig, rechtmatig.
juvĕnis, **is**, c. jong, jeugdig, jongeling, jonkvrouw.
juventa, **ae**, f. en
juventus, **ūtis**, f. jeugd, jeugdige jaren; *princeps juventutis*, de eerste der ridders.
juvo, **juvi**, **jutum**, **juvāre**, helpen, bijstaan.

L.

Labes, **is**, f. val, instorting, ondergang, schandvlek.
labor, **ōris**, m. arbeid, moeite, inspanning.
labor, **lapsus sum**, **i**, vallen, glijden, vergaan, stroomen; *mente labi*, krankzinnig worden.
labōro, [1]. arbeiden, lijden, zich in nood bevinden; *morbo laborare*, ziek zijn; *fame laborare*, honger hebben.
lac, **lactis**, n. melk.
Lacedaemonii, **orum**, m. Lacedemoniërs.
lacerna, **ae**, f. overkleed, wollen mantel.
lacesso, **īvi**, **ītum**, **ĕre**, uitdagen, tergen.
lacrima, **ae**, f. traan.
lacrimabundus, **a**, **um**, in tranen uitbarstend.
lacrimo, [1]. weenen, beweenen.
lacus, **us**, m. meer.
laedo, **si**, **sum**, **ĕre**, kwetsen, beleedigen.
Laelius, **ii**, m. N. pr.
Laenas, **ae**, m. N. pr.
laetitia, **ae**, f. vreugde, blijdschap.
laetus, **a**, **um**, blijde, vroolijk.

laeva, **ae**, f. linkerhand; *laeva* links.
Laevinus, **i**, m. N. pr.
lambo, **bi**, **bitum**, **ĕre**, lekken.
lamentor, **ātus sum**, **āri**, weenen, weeklagen, beweenen, beklagen.
lamentum, **i**, n. het weeklagen, de weeklacht.
lamina, **ae**, f. blad, plaat, (bijv. van metaal), zwaardkling.
lancea, **ae**, f. lans, speer.
lanificium, **ii**, n. het bewerken, weven der wol.
lanista, **ae**, m. schermmeester.
lanius, **i**, m. slachter.
lapideus, **a**, **um**, van steen.
lapis, **idis**, m. steen, grenssteen, mijlpaal.
laqueus, **i**, m. strik, strop.
Lares, **ium**, m. Huisgoden.
largior, **ītus sum**, **īri**, rijkelijk mededeelen, schenken, verleenen, toestaan.
largitio, **ōnis**, f. kwistig geschenk, milddadigheid.
larix, **icis**, c. lorkenboom.
latĕbra, **ae**, f. sluiphoek, schuilhoek.
lateo, **ui**, **ēre**, verborgen zijn.
latericius, **a**, **um**, uit baksteenen vervaardigd.
Latini, **orum**, m. de inwoners van Latium, de Latijnen.
Latinus, **a**, **um**, Latijnsch, een Latijner.
latro, **ōnis**, m. roover.
latus, **ĕris**, n. zijde.
laudabilis, **e**, lofwaardig, loffelijk.
laudo, [1]. prijzen.
laurea, **ae**, f. laurierboom, lauwertak of krans.
laureatus, **a**, **um**, met laurieren bekranst.
laus, **dis**, f. lof, achting, roem.
lautus, **a**, **um**, sierlijk, prachtig.
laxe, adv. wijd, ruim, onbeperkt, los, ongebonden; *aliquem laxe vincire*, iemand los binden.
laxitas, **ātis**, f. wijdte, ruimte.
laxo, [1]. verwijden, uitbreiden, ontspannen.
lectica, **ae**, f. draagstoel, doodbaar.
lector, **ōris**, m. lezer, voorlezer.
lectŭlus, **i**, m. bed, rustbank.
lectus, **i**, m. bed, rustbank.
legatio, **ōnis**, f. gezantschap.
legātus, i, m. gezant, onderbevelhebber.
legio, **ōnis**, f. legioen, Romeinsche legerschaar.
legitimus, **a**, **um**, wettig, behoorlijk.
lego, **legi**, **lectum**, **ĕre**, lezen, voorlezen, kiezen, benoemen; *legere spolia*, buit verzamelen.
lenio, **īvi**, **ītum**, **īre**, verzachten, bevredigen.
lenis, **e**, zacht, zachtzinnig, zoetvloeiend.
leniter, adv. zacht, bedaard, zachtzinnig.
Lentŭlus, **i**, m. N. pr.
letālis, **e**, doodelijk.
letum, **i**, n. de dood, ondergang, vernietiging.
levis, **e**, licht, vlug, gering, onbestendig.
leviter, adv. licht, gering.
levo, [1]. opheffen, verlichten, verminderen.
lex, **legis**, f. wet, voorwaarde; *legem ferre*, eene wet maken.
libellus, i, m. klein boek of geschrift, verzoekschrift; *libellus supplex*, smeekschrift.
libens, **tis**, gewillig, goedwillig, gaarne.
libenter, **adv.** gaarne, met vermaak.
liber, **libri**, m. bast, schors, boek.
liber, **ĕra**, **ĕrum**, vrij.
liberālis, e, een vrijgeborene passend, edel, goedaardig, mild; *liberales artes*, de schoone kunsten; *liberalia studia*, de schoone letteren.
liberalitas, **ātis**, f. edele denken handelwijze, goedaardigheid, mildheid.

li

liberi, **orum**, m. kinderen.
libĕro, [1]. bevrijden, vrijspreken, *liberare aliqua re*, van iets bevrijden.
libertas, **ātis**, f. vrijheid.
libertinus, **i**, **m**. een vrijgelatene.
libertus, **i**, m een vrijgelatene.
libet, **buit** of **libĭtum est**, **ĕre**, het lust, het bevalt.
libido, **ĭnis**, f. lust, neiging, begeerte, wil, willekeur, uitspattingen.
libra, **ae**, f. weegschaal, Romeinsch pond.
libro, [1]. wegen, in evenwicht houden, slingeren.
licentia, **ae**, f. vrijheid, losbandigheid.
licet, **cuit**, of **licĭtum est**, **licēre**, het is geoorloofd, men mag.
licet, conj. ofschoon, hoewel.
Licinius, **i**, **m**. N. pr.
lictor, **ōris**, m. lictor.
ligneŏlus, **a**, **um**, van hout.
ligneus, **a**, **um**, van hout.
limbus, **i**, m. zoom, boord.
lineamentum, **i**, n. streep, lijn, gelaatstrek.
lingua, **ae**, f. tong, taal; *haesitare lingua*, stotteren.
Liternĭnus, **a**, **um**, van Liternum.
Liternum, **i**, **n**. N. pr. eener stad in Campanië, aan de rivier Liternus.
litigātor, **ōris**, m. die in een rechtsgeding gewikkeld is.
litterae, **ārum**, f. letteren, brief, wetenschappen, *bonae litterae*, de geleerdheid, de fraaie letteren.
litterarius, **a**, um, tot de letteren behoorende.
litterātor, **ōris**, **m**. een taalmeester, taalgeleerde.
litterātus, **a**, **um**, met letters gemerkt, taalgeleerd, wetenschappelijk.
litus, **ŏris**, n. strand, kust.

lu

Livius, **ii**, m. N. pr.
livor, **ōris**, m. blauwe kleur, loodkleur, afgunst.
loco, [1]. ergens plaatsen, verhuren, verpachten, aanbesteden.
locŭples, **ētis**, rijk, gegoed.
locuplēto, [1]. rijk maken, verrijken.
locus, **i**, m. (pl. loci en loca, orum) oord, plaats, post; *humili loco natus*, van geringe afkomst.
longe, adv. wijd, lang.
longinquus, **a**, **um**, lang, ver.
longus, **a**, **um**, lang.
loquacitas, **ātis**, **f**. snapachtigheid.
loquaciter, **adv**. snapachtig, woordenrijk.
loquax, **ācis**, snapachtig, praatziek.
loquor, **cūtus sum**, **loqui**, spreken.
lorica, **ae**, f. harnas, pantser.
lorum, **i**, n. riem, zweep.
Luceria, **ae**, f. N. pr. eener stad in Apulië.
Lucerini, **orum**, m. de inwoners van Luceria.
lucerna, **ae**, f. lamp.
Lucius, **ii**, **m**. N. pr.
Lucretia, **ae**, f. N. pr.
Lucretius, **ii**, m. N. pr.
lucrum, **i**, n. winst, voordeel.
lucta, **ae**, f. en
luctatio, **ōnis**, f. worstelen, worstelstrijd, inspanning.
luctus, **us**, m. droefheid, rouw.
Lucullus, **i**, m. N. pr.
lucus, **i**, m. heilig bosch, woud.
ludibrium, **ii**, n. scherts, spot; *ludibrio aliquem habere*, den spot met iemand drijven.
ludicrus, **a**, **um**, schertsend, vroolijk.
ludo, **si**, **sum**, **ĕre**, spelen.
ludus, **i**, m. spel; *ludus litterarius*, school, in welke men leert lezen en wetenschappelijk onderwijs ontvangt; *ludus gladiatorius*, zwaardvechtersschool,

schermschool; *ludi magister*, schoolmeester.

lugeo, **xi**, **ctum**, **ēre**, treuren, betreuren.

lugŭbris, **e**, tot den rouw behoorend, treurig, bedroefd, subst. *lugubria*, ium, rouwkleederen.

luna, **ae**, f. maan.

lupa, **ae**, f. wolvin.

lustro, [1]. verlichten, bezien, doorreizen, door een offer reinigen; *exercitum lustrare*, het leger monsteren.

lux, **lucis**, f. licht, sieraad, roem.

luxuria, **ae**, f. weelde, overdaad, pracht.

luxus, **us**, m. uitgelatenheid, overdadige pracht, zwelgerij.

Lydia, **ae**, f. N. pr. landschap in Klein-Azië.

M.

Macĕdo, **ŏnis**, m Macedoniër.

Macedonia, **ae**, f. N. pr.

Macedonĭcus, **a**, **um**, Macedonisch.

machĭna, **ae**, f. werktuig, machine, belegeringstoren, list.

macilentus, **a**, **um**, mager, schraal.

macte, interj. heil! geluk! *macte esto*, ik wensch u geluk; *macte virtute esto*, ik wensch u geluk met uwe dapperheid; *macte animo esto*, houd goeden moed.

macto, [1]. slachten, offeren.

Maecēnas, **ātis**, m. N. pr.

maereo, **ui**, **ēre**, treuren.

maeror, **ōris**, m. treurigheid.

maestus, **a**, **um**, weemoedig, treurig.

magis, adv. meer.

magister, **tri**, m. leeraar, leermeester; *magister equitum*, bevelhebber der ruiterij.

magistrātus, **us**, m. overheidsambt, overheidspersoon.

magnanimitas, **ātis**, f. grootheid van ziel, grootmoedigheid.

magnĭfice, adv. heerlijk, prachtig, roemvol, trotsch.

magnificentia, **ae**, f. grootheid van ziel en handelwijze, pracht.

magnificus, **a**, **um**, grootsch, prachtig, roemvol.

magnĭtūdo, **ĭnis**, f. grootheid.

magnopĕre, adv. grootelijks, zeer.

magnus, **a**, **um**, groot.

Maharbal, **ălis**, m. N. pr.

Majus, **i**, m. de Meimaand.

majestas, **ātis**, f. grootheid, verhevenheid, waardigheid, majesteit.

male, adv. slecht.

maledĭco, **ixi**, **ictum**, **ĕre**, kwaadspreken, schelden, vervloeken.

maledictio, **ōnis**, f. het schelden, schimpen, de vervloeking.

maledictum, **i**, n. scheldwoord, verwensching.

malevŏlus, **a**, **um**, kwalijk gezind, nijdig.

malo, **malui**, **malle**, liever willen.

malum, **i**, n. kwaad, ramp, ongeluk, lijden.

malus, **a**, **um**, slecht, kwaad.

mancipium, **ii**, n volledig eigendom, slaaf of slavin.

mandātum, **i**, n. opdracht, bestelling, bevel.

mandātus, **us**, m opdracht.

mando, [1]. opdragen, bestellen, toevertrouwen, overlaten.

mando, **di**, **sum**, **ĕre**, kauwen, eten.

mane, adv. vroeg, 's morgens.

maneo, **nsi**, **nsum**, **ēre**, blijven, duren, standvastig blijven, wachten.

Manes, **ium**, m. afgestorvenen, schimmen in de onderwereld.

manifestus, **a**, **um**, handtastelijk, openbaar, zichtbaar, overtuigd, betrapt.

Manilius, **ii**, m. N. pr.

manipŭlus, **i**, m. een handvol, kleine legerschaar, compagnie (soldaten).

Manlius, **ii**, m. N. pr.

ma

Manius, **ii**, N. pr.
mano, [1]. vloeien, stroomen.
mansuētūdo, **ĭnis**, f. tamheid, zachtzinnigheid, vriendelijkheid.
manubiae, **ārum**, f. buit.
manumitto, **mīsi**, **missum**, **ĕre**, een slaaf vrij laten.
manus, **us**, f. hand, eene handvol volks, bende.
Marcellus, **i**, m. N. pr.
Marcius, **ii**, m. N. pr.
Marcus, **i**, **m.** N. pr.
mare, **is**, n. zee; *terra marique*, te land en ter zee.
Mariānus, **a**, **um**, Mariaansch.
maritĭmus, **a**, **um**, tot de zee behoorend; *maritimae copiae*, zeemacht, zeetroepen.
marĭtus, **i**, m. echtgenoot, man.
Marius, **ii**, m. N. pr.
marmor, **ŏris**, n. marmer.
marmoreus, **a**, **um**, uit marmer.
Mars, **Martis**, m. N. pr.
Martiālis, **e**, aan Mars behoorend, geheiligd.
Martius (**mensis**), de maand Maart.
Massinissa, **ae**, m. N. pr.
Massīva, **ae**, m. N. pr.
mater, **tris**, f. moeder.
maternus, **a**, **um**, moederlijk.
matrōna, **ae**, f. deftige vrouw.
matūrus, **a**, **um**, rijp, tijdig, vroegtijdig.
Mauri, **orum**, m. N. pr. de bewoners van Mauritanië.
maxĭme, adv. voornamelijk, vooral.
medicāmen, **ĭnis**, n. geneesmiddel, artsenij, pleister.
medĭcus, **i**, m. geneesheer.
meditor, **ātus sum**, **āri**, nadenken, overdenken.
medĭus, **a**, **um**, midden; *medium*, het midden; *in media urbe*, midden in de stad.
Megăle, **es**, f. bijnaam van Cybele.
Megalensia, **ium**, n. feest ter eere van Cybele.
membrum, **i**, n. een lid; *membra*, de ledematen.

mi

memor, **ŏris**, gedachtig, dankbaar, bedachtzaam.
memorabĭlis, **e**, gedenkwaardig, merkwaardig.
memoria, **ae**, f. geheugen, aandenken, herinnering.
memŏro, [1]. vermelden, verhalen, zeggen.
Menenius, **ii**, m. N. pr.
mens, **mentis**, f. ziel, verstand, gemoed, geest, gedachte, inzicht.
mensa, **ae**, f. tafel.
mensis, **is**, m. maand.
mentio, **ōnis**, f. melding, vermelding.
mentior, **mentītus sum**, **īri**, liegen, voorliegen, verzinnen.
merces, **ēdis**, f. loon, prijs.
merenda, **ae**, f. lichte avondmaaltijd.
mereo, **ui**, **ĭtum**, **ēre**, en
mereor, **rĭtus sum**, **ēri**, verdienen; *meritus de aliquo*, zich verdienstelijk gemaakt hebbende jegens iemand.
mergo, **si**, **sum**, **ĕre**, doopen, indompelen.
meridies, **ēi**, m. middag.
merĭtum, **i**, n. verdienste.
merus, **a**, **um**, onvermengd, zuiver; *vinum merum*, onvervalschte wijn.
Messāna, **ae**, f. N. pr.
Metellus, **i**, m. N. pr.
metor, **ātus sum**, **āri**, meten, uitmeten, afpalen; *castra metari*, eene legerplaats afmeten, opslaan.
metuo, **ui**, **ūtum**, **ĕre**, vreezen, bevreesd zijn; *metuere vitae suae*, voor zijn leven bevreesd zijn.
metus, **us**, m. vrees.
meus, **a**, **um**, mijn.
Micipsa, **ae**, m. N. pr.
mico, **ui**, **āre**, trillen, vonkelen, flikkeren.
migro, [1]. uit een land verhuizen, weg gaan.
miles, **ĭtis**, m. soldaat.

Milētus, **i**, f. N. pr. eene stad in Jonië.
militāris, **e**, den krijg betreffende; *res militaris*, het krijgswezen.
militia, **ae**, f. krijgsdienst, krijg, soldaten; *domi militiaeque*, te huis en in den krijg.
milito, [1]. soldaat zijn, dienen.
mille, duizend; *duo milia equitum*, twee duizend ruiters.
millies, adv. duizendmaal.
mimus, **i**, m. tooneelspeler, tooneelspel.
minae, **arum**, f. dreigingen, bedreigingen.
Minerva, **ae**, f. N. pr.
minime, adv. volstrekt niet, in het minste niet.
ministerium, **ii**, n. dienst.
minitor, [1]. dreigen.
minor, **ātus sum**, **āri**, dreigen, bedreigen.
minotaurus, **i**, m. minotaurus, monster, half mensch en half dier.
minuo, **ui**, **ūtum**, **ĕre**, kleiner maken, verminderen; *minui*, minder worden, afnemen.
minus, adv. minder.
Minūtus, **ii**, m. N. pr.
Minutius, **ii**, m. N. pr.
minūtus, **a**, **um**, klein, onbeteekenend.
mirabilis, **e**, wonderbaar.
mirabundus, **a**, **um**, vol verwondering.
miraculum, **i**, n. wonder, wonderwerk.
mirificus, **a**, **um**, wonderbaar, zonderling, buitengewoon.
miror, **ātus sum**, **āri**, zich verwonderen, bewonderen.
mirus, **a**, **um**, bewonderenswaardig, wonderlijk.
miserabiliter, adv. beklagenswaardig, klagend, jammerend.
misericordia, **ae**, f. medelijden, barmhartigheid.
missile, **is**, n. werpspies.
mitesco, **ĕre**, zacht, rijp, tam worden.

Mithridātes, **is**, m. N. pr.
Mithridaticus, **a**, **um**, Mithridatisch.
mitis, **e**, zacht.
mitto[3], **misi**, **missum**, **ĕre**, laten gaan, zenden, wegzenden, werpen; *sub jugum mittere*, onder het juk laten doorgaan.
Mitilēnae, **arum**, f. N. pr. de hoofdstad van het eiland Lesbos.
moderatio, **ōnis**, f. matiging, gematigdheid.
moderātus, **a**, **um**, gematigd.
moderāte, adv. gematigd.
moderor, **ātus sum**, **ari**, beteugelen, beheerschen, regelen, matigen.
modestia, **ae**, f. ingetogenheid, zelfbeheersching, gematigdheid.
modicus, **a**, **um**, matig.
modius, **ii**, **m**, schepel, maat.
modo, adv. zoo even; *modo .. modo*, nu eens .... dan eens.
modo, conj. indien maar, zoo maar.
modŭlor, **ātus sum**, **āri**, meten, afmeten, regelen.
modus, **i**, m. maat, de wijze; *modi*, toonmaat, melodie, muziek, *nullo modo*, geenszins.
moenia, **ium**, n. stadsmuur, de muren.
moles, **is**, f. gevaarte, zwaarte, last.
moleste, adv. ongaarne, met onwil, lastig, onaangenaam.
molestia, **ae**, f. last, onwil, verdriet, smart.
molestus, **a**, **um**, moeielijk, lastig.
molior, **ītus sum**, **īri**, door kracht in beweging brengen, ondernemen, pogen.
mollio, **īvi**, **ītum**, **īre**, week maken, weeken, verzachten.
mollis, **e**, week, zacht.
molliter, adv. weekelijk, zacht
Molo, **onis**, m. N. pr.
momentum, **i**, n. beweging, tijdperk, oogenblik, gewicht.

moneo, ui, itum, ēre, herinneren, vermanen, waarschuwen.
monitus, us, m. herinnering, waarschuwing.
mons, montis, m. berg.
monstrum, i, n. eene zeldzame verschijning, iets zonderlings, een monster.
mora, ae, f. vertoef, uitstel.
morbus, i, m. ziekte; *morbo exstingui*, aan eene ziekte sterven.
mordax, ācis, bijtend, scherp.
morior, mortuus sum, mori, sterven.
moror, ātus sum, āri, ophouden, vertoeven.
mors, mortis, f. dood.
morsus, us, m. beet.
mortales, ium, m. de stervelingen.
mos, mōris, m gebruik, gewoonte; *mores, um*, zeden, karakter, gedrag; *pro more, de more*, volgens gebruik, naar gewoonte; *morem gerere alicui*, iemand gehoorzamen, iemand ter wille zijn.
motus, us, m. beweging.
moveo, movi, motum, ēre, bewegen; *movere aliquem senatu*, iemand uit den senaat verwijderen.
mox, adv. aanstonds, kort daarop.
Mucius, ii, m. N. pr.
mucro, ōnis, m. degen, zwaard.
muliebriter, adv. verwijfd, op vrouwelijke wijze.
mulier, ēris, f. vrouw.
muliercula, ae, f. vrouwtje.
mulio, ōnis, f. muilezeldrijver.
multa, ae, f. boete, geldboete.
multiplex, icis, veelvoudig, veelzijdig; *ingenium multiplex*, een dubbelzinnig karakter.
multitūdo, inis, f. menigte.
multo, 1. straffen.
multo, adv. veel; *multo major*, veel grooter.
multum, adv. veel; *multum auri*, veel gouds.
multus, a, um, veel; *multa*, vele dingen, veel.
Mummius, ii, m. N. pr.

munditia, ae, f. en
mundities, ēi, f. zindelijkheid, netheid, sierlijkheid.
munia, ium, n. ambtsplichten, ambtsbezigheden.
municipium, ii, n. eene bevoorrechte stad.
munio, īvi, ītum, īre, bevestigen, beschutten; *viam munire*, een weg aanleggen, banen.
munus, ĕris, n. ambt, geschenk, dienst.
murēna, ae, f. zeevisch.
murālis, e, den muur betreffende; *corona muralis*, muurkroon.
muria, ae, f. pekel.
murtus, i, f. mirtenboom.
murus, i, m. muur.
mus, muris, m. muis.
mutatio, ōnis, f. verandering, verwisseling.
Mutina, ae, f. Modena, N. pr. eener stad in Gallia Cispadana.
Mutinensis, e, van of bij Modena.
muto, 1. veranderen, verwisselen.
mutuus, a, um, geborgd, geleend, wederkeerig.

N.

nam, en
namque, conj. want.
nanciscor, nactus sum, nanci, verkrijgen, erlangen.
naris, is, f. neusgat; *nares, ium*, f. neus.
narro, 1. verhalen; *narrant*, men verhaalt.
nascor, natus sum, nasci, geboren worden, ontstaan: *natu major*, de oudste (van twee); *octoginta annos natus*, tachtig jaren oud.
Nasica, ae, m. N. pr.
nasus, i, m. neus.
natālis, e, de geboorte betreffend *dies natalis*, geboortedag.
natio, ōnis, f. aard, geslacht, volksstam, volk.
natu, zie: *nascor*.
natūra, ae, f. natuur.

natūralis, e, natuurlijk.
natus, a, um, zie *nascor*.
naufragium, ii, n, schipbreuk, ramp, verwoesting.
naumachia, ae, f. scheepsstrijd, zeeslag.
navālis, e, tot de schepen behoorende; *navale proelium*, een zeeslag.
naviĕula, ae, f. scheepje, boot.
navigium, ii, n. de scheepvaart, het vaartuig.
navĭgo, [1]. varen.
navis, is, f. schip.
navo, [1]. met ijver, -werkzaamheid verrichten; *alicui operam navare*, iemand ijverig ten dienste staan, helpen.
ne, conj. opdat niet, dat niet; *ne... quidem*, niet eens, zelfs niet; *ne*, vraagw. dat altijd aan een ander woord gehecht wordt, bijv. *scisne*, weet gij?
nebŭla, ae, f. nevel, damp, wolk.
nec, conj. noch, en niet; *neque... neque*, noch... noch.
necessarius, a, um, noodig, noodwendig.
necessĭtas, ātis, f. noodzakelijkheid.
necnon, conj. en, ook.
neco, āvi, ātum, āre, dooden.
nedum, adv. veel minder, laat staan dan.
nefarius, a, um, goddeloos.
nefastus, a, um, verboden, onheilig, ongelukkig: *dies nefasti*, dagen, waarop geen recht mocht gesproken worden, onheilsdagen.
neglĭgo, exi, ectum, ĕre, verwaarloozen, verzuimen, niet achten.
nego, [1]. loochenen, ontkennen, zeggen dat niet, afslaan, weigeren.
negotium, ii, n. eene bezigheid, eene zaak, arbeid, moeite, eene onderneming.
nemo, ĭnis, m. niemand.
nempe, adv. immers, toch.
nepos, ōtis, m. kleinzoon.
neptis, is, f. kleindochter.
neque, conj. en niet, ook niet; *neque... neque*, noch... noch.
nequeo, īvi, ĭtum, īre, niet kunnen.
Nero, ōnis, m. N. pr.
nescio, īvi, ītum, īre, niet weten, niet kennen.
neu of **neve**, conj. noch, en dat niet; *neve ... neve*, noch ... noch.
neuter, tra, trum, geen van beide.
nex, necis, f. gewelddadige dood, moord, verderf.
ni, (voor *nisi*) conj. indien niet, tenzij; *ni* (voor *ne*) b.v. *quidni*, waarom niet.
niger, gra, grum, zwart, donker.
nihil, indecl. niets, in niets, in geen opzicht.
nihildum, nog niets.
nihĭlo, niets.
nihilominus, conj. desniettemin.
Nilus, i, m. N. pr.
nimĭrum, adv. zekerlijk, zonder twijfel, wezenlijk.
nimis, en:
nimium, adv. al te zeer.
nimius, a, um, te groot, te veel.
nisi, conj. zoo niet, indien niet, tenzij.
nitor, nixus of **nisus sum, niti**, ergens op of tegen leunen, standhouden, voortdringen, alle krachten inspannen, streven; *nixus genibus*, geknield.
no, [1]. zwemmen.
nobĭlis, e, bekend, beroemd, voornaam, edel.
nobilĭtas, ātis, f. roem, adel, edele denkwijze.
nobilĭto, [1]. bekend maken, verheerlijken.
nocens, tis, schadelijk, schuldig; als *subst*, misdadiger.
noceo, ui, ĭtum, ēre, nadeelig zijn, schade.
noctu, adv. bij nacht, des nachts.
noctua, ae, f. nachtuil.
nocturnus, a, um, nachtelijk.
Nola, ae, f. N. pr. eener stad in Campanië.

nolo, nolui, nolle, niet willen.
nomen, ĭnis, n. naam.
nomĭno, [1]. noemen, vermelden, benoemen.
non, adv. niet.
nonae, arum, f. de *vijfde* dag der maand, (behalve in Maart, Mei, Juli en October, waarin het de *zevende* was).
nondum, adv. nog niet.
nonne, vraagw. niet?
nonnullus, a, um, eenig; plur. sommigen, deze en gene, de een en ander.
nonnunquam, adv. somtijds.
nonus, a, um, de negende.
noster, tra, trum, ons, onze.
noto, [1]. kenmerken, opmerken, berispen, aanteekenen.
notus, a, um, bekend, uitstekend.
novacŭla, ae, f. scheermes.
novem, negen.
noverca, ae, f. stiefmoeder.
novĭtas, ātis, f. nieuwheid, onberoemdheid.
novus, a, um, nieuw.
nox, ctis, f. nacht.
nubes, is, f. wolk.
nubo, psi, ptum, ĕre, bedekken, omhullen, *nubere alicui*, huwen, (van eene vrouw).
nudo, [1]. ontkleeden, berooven, openbaren.
nudus, a, um, naakt, beroofd, kaal.
nullus, a, um, geen, geene.
num, adv. leidt eene *vraag* in.
Numa, ae, m. N. pr.
Numantia, ae, f. N. pr. eener stad in Hispania Tarraconensis.
Numantīni, orum, m. N. pr. de Numantijnen.
numĕro, [1]. tellen.
numĕrus, i, m. getal.
Numida, ae, m. inwoner van Numidië, Numidiër.
Numidia, ae, f. N. pr. Numidië in Afrika.
Numidĭcus, a, um, Numidisch.
Numĭtor, ōris, m. N. pr.

nummo, [1]. met geld voorzien.
nummus, i, m. geldstuk, penning.
nunquam, adv. nooit.
nunc, adv. nu, thans.
nuntio, [1]. melden, verkondigen.
nuntius, ii, m. bode, verkondiger, bericht.
nuper, adv. onlangs.
nurus, us, f. schoondochter.
nusquam, adv. nergens.
nuto, [1]. wankelen, weifelen; *acies nutat*, het leger wankelt, wijkt.
nutrix, īcis, f. voedster.
nux, nucis, f. noot.

O.

ob, praep. c. acc. om, wegens.
obeo, ii, itum, īre, rondgaan, waarnemen, sterven; *obire diem*, of *diem supremum*, of *mortem*, sterven.
obēsus, a, um, doorvoed, dik.
objicio, jēci, jectum, ĕre, voorwerpen.
objurgo, [1]. berispen, verwijten.
oblector, ātus sum, āri, zich vermaken.
obligo, [1]. verbinden, verplichten.
oblino, lēvi, litum, ĕre, besmeren, bestrijken, bedekken.
obliquе, adv. zijwaarts, schuins.
oblivio, ōnis, f. het vergeten, de vergetelheid.
obliviscor, lītus sum, visci, vergeten.
oblongus, a, um, langwerpig.
obnoxius, a, um, onderworpen, onderhevig, blootgesteld.
obrēpo, repsi, reptum, ĕre, nadersluipen, overvallen, verrassen.
obruo, rui, rūtum, ĕre, bedekken, overstelpen, begraven.
obscūro, [1]. verduisteren, verdonkeren.
obscūrus, a, um, duister, onberoemd.
obsepio, psi, ptum, īre, omheinen, afsluiten.
obsĕquens, tis, toegevend, meegaande.

obsĕquor, cūtus sum, qui, toegeven, gehoorzamen.
observans, tis, in acht nemend, hoogachtend.
obses, sidis, c. gijzelaar.
obsideo, sēdi, sessum, ēre, belegeren
obsidio, ōnis, f. bezetting, insluiting, (eener stad); *cinxit urbem obsidione*, hij sloot de stad in.
obsidionālis, e, de belegering betreffende; *corona obsidionalis*, belegeringskroon.
obsisto, stĭti, stĭtum, ĕre, zich voor iets plaatsen, zich tegenoverstellen, wederstreven.
obsonium, ii, n. toespijs.
obstino, 1. op zijn stuk staan, halsstarrig zijn.
obstrĕpo, ui, ĭtum, ĕre, ruischen, klinken, storen.
obstringo, inxi, ctum, ĕre, toebinden, bijeenbinden, verbinden, inwikkelen.
obstupefacio, fēci, factum, ĕre, doen verstommen, gevoelloos maken, verbaasd maken.
obstupeo, ui, ēre, en:
obstupesco, ui, ĕre, gevoelloos worden, buiten zijne zinnen komen, in verwondering geraken.
obtempĕro, 1. iemand ter wille zijn, gehoorzamen.
obtestatio, ōnis, f. eed, plechtige bezwering, dringende bede
obtineo, nui, entum, ēre, vasthouden, bezetten, bezwaren, iets bekomen.
obtingo, tĭgi, ĕre, gebeuren, ten deel vallen.
obtorqueo, si, tum, ēre, omdraaien.
obtrectans, tis, m. kwaadspreker, afgunstige benijder.
obtrectātor, ōris, m. zie: *obtrectans*.
obtrunco, 1. den kop, het bovenste afsnijden, verminken, neersabelen, vermoorden.
obvenio, vēni, ventum, īre, ergens bijkomen, ontmoeten, overvallen, te beurt vallen.
obviam, adv. te gemoet; *obviam ire alicui*, iemand te gemoet gaan.
obvius, a, um, te gemoet, op den weg, bij de hand liggend.
obvolvo, vi, ūtum, ĕre, inwikkelen, omhullen.
occasio, ōnis, f. gelegenheid.
occāsus, us, m. ondergang (der zon), avond.
occidens, tis, m. avondtijd, het westen.
occido, cīdi, cīsum, ĕre, dooden.
occido, cĭdi, cāsum, ĕre, neervallen, sterven, ondergaan, te gronde gaan.
occlūdo, si, sum, ĕre, toesluiten, insluiten.
occultus, a, um, verborgen, heimelijk.
occumbo, ubui, cubĭtum, ĕre, nederzinken, vallen, sterven.
occŭpo, 1. innemen, bemachtigen, bezetten.
occurro, ri, sum, ĕre, tegenkomen, ontmoeten.
occurso, 1. te gemoet gaan, aantasten, naderen.
Octavia, ae, f. N. pr.
Octavius, ii, m. N. pr.
octo, indecl. acht.
Octŏber, bris, m. Oktober.
octogesĭmus, a, um, de tachtigste.
octoginta, indecl. tachtig.
ocŭlus, i, m. oog.
ode, es, f. lierzang, lied.
odium, ii, n. haat.
odor, ōris, m. reuk; *odores*, reukwerken.
offa, ae, f. beet, mondvol, meelprop.
offendo, di, sum, ĕre, ergens tegen stooten, nadeel lijden, een fout begaan, aanstootelijk zijn, aantreffen, beschadigen, beleedigen.
offensa, ae, f. het aanstooten, beleediging, misnoegen.
offĕro, obtŭli, oblātum, offerre, te gemoet dragen, aanbieden.
officiōsus, a, um, plichtmatig, beleefd, dienstvaardig.

officium, **ii**, n. plicht, dienst, dienstbetoon, gedienstigheid, beleefdheid.
olea, **ae**, f. olijf, olijfboom.
oleum, **i**, n. olie.
olim, adv. eenmaal, voorheen.
omen, **ĭnis**, n. voorteeken, aanduiding.
omĭnor, **ātus sum**, **āri**, waarzeggen, voorzeggen.
omitto, **mīsi**, **missum**, **ĕre**, laten varen, ongebruikt laten, voorbijgaan, uit het oog verliezen.
omnīno, adv. in het geheel, in het algemeen, kortom, volstrekt.
omnis, **e**, elk, een ieder, geheel.
onĕro, [1]. beladen, belasten, bezwaren.
onus, **ĕris**, n. last, vracht.
onustus, **a**, **um**, beladen, bevracht.
operа, **ae**, f. moeite, dienst; *operam dare alicui rei*, zich op iets toeleggen; *operae pretium est*, het is der moeite waard; *opera sua*, door zijn toedoen; *navare operam alicui*, iemand ijverig ten dienste staan, helpen.
operio, **rui**, **rtum**, **īre**, overdekken, bedekken, sluiten.
opifex, **ĭcis**, m. de vervaardiger, handwerker, kunstenaar.
Opimius, **ii**, m. N. pr.
opinio, **ōnis**, f. de meening, het vermoeden.
opĭnor, [1]. vermoeden, zich verbeelden, denken.
oportet, **uit**, **ēre**, het moet, behoort.
oppĕto, **īvi**, **ītum**, **ĕre**, tegemoet gaan; *mortem oppetere*, sterven.
oppidāni, **orum**, m. de inwoners eener stad, stedelingen.
oppidŭlum, **i**, n. stadje.
oppĭdum, **i**, n. stad.
Oppius, **ii**, m. N. pr.
oppleo, **ēvi**, **ētum**, **ēre**, vullen, vervullen.
oppōno, **sui**, **sĭtum**, **ĕre**, tegen stellen, tegen inbrengen; *oppositus*, tegenover liggend, tegen gesteld

opportunĭtas, **ātis**, f. gunstige ligging, gunstige gelegenheid, geschiktheid, ledige tijd
opportūnus, **a**, **um**, goed gelegen, geschikt, gunstig.
opprĭmo, **essi**, **essum**, **ĕre**, onderdrukken, overweldigen, doen bukken; *aere alieno oppressus*, onder schulden gebukt.
oppugnatio, **ōnis**, f. bestorming.
oppugno, [1]. bevechten, bestormen.
ops, **opis**, f. hulp; in plur. rijkdom, schatten; *opem ferre alicui*, aan iemand hulp of bijstand verleenen.
optimātes, **ium**, m. aanzienlijken, aristokratie.
optĭmum, adv. superl. van *bonus*, *a*, *um*, het best.
optio, **ōnis**, f. keus.
opto, [1]. wenschen.
opulentus, **a**, **um**, machtig, vermogend, rijk.
opus, **ĕris**, n. werk, arbeid.
opus, **n.** indecl. behoefte, nood; *opus est*, het is noodig.
ora, **ae**, f. rand, kust.
oraculum, **i**, **n.** een orakel, godspraak.
oratio, **ōnis**, f. rede, redevoering, smaak.
orātor, **ōris**, m. redenaar.
orbĭculus, **i**, m. kleine schijf.
orbis, **is**, m. kring; *orbis terrarum*, aardrijk.
orbo, [1]. berooven,
orbus, **a**, **um**, van ouders of kinderen beroofd.
ordĭno, [1]. ordenen, schikken.
ordior, **orsus sum**, **īri**, een weefsel opzetten, beginnen, aanvangen.
ordo, **ĭnis**, m. rij, rang, gelid, stand, orde.
oriens, **tis**, m. opgaande zon, het oosten.
orĭgo, **ĭnis**, f. oorsprong; *originem ducere*, afstammen.
orior, **ortus sum**, **orīri**, ontstaan, opgaan.
oriundus, **a**, **um**, afstammend van

ornamentum, i, n. sieraad, opschik.
ornāte, adv. met opschik, sierlijk.
ornātus, us, m. sieraad, opschik.
orno, [1]. uitrusten, toebereiden, opsieren.
oro, [1]. bidden.
ortus, us, m. opgang (der zon), oorsprong, begin.
os, oris, n. mond, monding, gelaat, wezen.
os, ossis, n. been, bot.
orsen, ĭnis, m. vogel, uit wiens stem de toekomst door de augurs werd opgemaakt.
osculor, ātus sum, āri, kussen.
oscŭlum, i, n. kus.
ostendo, di, sum, ĕre, toonen, te kennen geven.
ostento, [1]. voor oogen stellen, pralen, pochen, aan den dag leggen.
ostium, ii, n. deur, mond, monding.
otiōse, adv. zonder bezigheden, ledig, bedaard.
otiōsus, a, um, ambteloos, zonder bezigheden, ledig, bedaard.
otium, ii, n. ledigheid, beschikbare tijd, rust.
ovatio, ōnis, f. kleine zegetocht.
Ovidius, ii, m. N. pr.
ovis, is, n. schaap.
ovo, juichen, eene kleine zegetocht houden.

P.

pacātus, a, um, tot vrede, tot rust gebracht, rustig.
paciscor, pactus sum, pacisci, een verdrag sluiten; *pactus, a, um*, afgesproken, bedongen.
pactio, ōnis, f. overeenkomst, afspraak, verdrag.
pactus, a, um, zie: *paciscor* en *pango*.
paene, adv. bijna, bijkans.
pagānus, i, m. heiden.
paedagōgus, i, m. opvoeder van kinderen.

palaestra, ae, f. oefenplaats, worstelkunst.
palam, adv. openlijk.
palatium, ii, n. de Palatijnsche heuvel, een paleis.
pallium, ii, n. deken, dekkleed, mantel.
palor, atus sum, āri, rondzwerven, zich verstrooien.
palmātus, a, um, met palmen versierd; *toga palmata*, de met palmen geborduurde toga.
palpĕbra, ae, f. ooglid.
paludamentum, i, n. krijgsmantel.
palus, ūdis, f. moeras.
palus, i, m. paal.
pando, di, nsum en **ssum, ĕre**, uitbreiden, open doen; *crines passi*, loshangende haren; *viam pandere*, een weg banen.
pango, pepigi, pactum, ĕre, bevestigen, vastmaken, bepalen; *foedus pangere*, een verbond sluiten.
panis, is, m. brood.
pannus, i, m. stuk laken, lap.
papāver, ĕris, n. maankop, slaapbol.
Papirius, ii, m. N. pr.
par, paris, n. het gelijke, een paar, de tegenpartij; *par pari referre*, gelijk met gelijk vergelden; *parem se offerre*, zich als tegenpartij aanbieden.
par, paris, gelijk.
parabilis, e, gemakkelijk aan te schaffen, te bekomen.
parcimonia, ae, f. spaarzaamheid.
parco, peperci, parsum, ĕre, sparen, verschoonen.
parcus, a, um, spaarzaam, zich matigend; *parcissimus vini*, zeer matig in het gebruik van wijn.
parens, entis, c. vader, moeder; *parentes, um*, m. de ouders.
pareo, ui, ēre, gehoorzamen.
pario, pepĕri, partum, ĕre, voortbrengen, verwerven, veroorzaken.

pa

paro, 1. bereiden, verschaffen, verwerven.
pariter, adv. op gelijke wijze, evenzoo.
pars, **partis**, f. deel, partij; *partes agere*, een rol spelen.
partim, adv. deels.
partior, **tītus sum**, **īri**, deelen, verdeelen.
partus, **us**, m. geboorte, kind.
parum, adv. weinig, te weinig.
parumper, adv. voor een korten tijd, een poosje.
parvŭlus, **a**, **um**, klein, zeer klein; als *subst.* een klein kind.
parvus, **a**, **um**, klein.
pasco, **pavi**, **pastum**, **ĕre**, en:
pascor, **pastus sum**, **pasci**, weiden, zich voeden.
passim, adv. hier en daar.
passus, **us**, m. schrede.
pastor, **ōris**, m. herder.
patella, **ae**, f. platte schotel, offerschaal.
patens, **tis**, open, vrij, toegankelijk.
pateo, **ui**, **ēre**, open staan, zich uitstrekken.
pater, **tris**, m. vader; *patres conscripti*, zie: *conscribo*.
paternus, **a**, **um**, vaderlijk.
patiens, **tis**, geduldig, lijdzaam.
patior, **passus sum**, **pati**, lijden, dulden, zich laten welgevallen, toelaten.
patria, **ae**, f. vaderland, vaderstad.
Patricii, **orum**, m. de Patriciërs.
Patricius, **a**, **um**, Patricisch, adellijk.
patrimonium, **ii**, n. vaderlijk erfgoed, vermogen.
patro, 1. volbrengen, volvoeren.
patrocinium, **ii**, n. verdediging, bescherming.
patruus, **i**, **m.** vaders broeder, oom.
pauci, **ae**, **a**, weinigen.
paulātim, adv. allengs, langzamerhand.
paulo, adv. een weinig.
paulŭlum, adv. een weinigje.
paulum, adv. een weinig.

pe

Paulus, **i**, m. N. pr.
pauper, **ĕris**, onbemiddeld, niet rijk, arm.
paupercŭlus, **a**, **um**, armoedig.
paupertas, **ātis**, f. armoede.
paveo, **vi**, **ēre**, van angst beven, sidderen, bang zijn.
pavesco, **ĕre**, vreezen, beven.
pavidus, **a**, **um**, angstig, vreesachtig.
pavor, **ōris**, m. het sidderen, de angst.
pax, **pacis**, f. vrede.
peccātum, **i**, n. misdaad, zonde, fout, dwaling.
pecco, 1. falen, een misslag begaan, zondigen.
pectus, **ŏris**, n. borst, hart.
pecunia, **ae**, f. geld; *pecunia publica*, de schatkist, geld uit de schatkist; *pecunia magna*, veel geld.
pecus, **ŭdis**, f. een stuk vee, schaap; *pecudes*, kudde.
pecus, **ŏris**, n schaap, vee, kudde.
pedes, **ĭtis**, m. voetganger; *pedites*, voetvolk.
pediculāris, **e**, tot de luizen behoorend; *herba pedicularis*, luizenkruid; *morbus pedicularis*, luisziekte.
pediculus, **i**, m. een voetje, allerlei ongedierte, luis.
pellicio, **exi**, **ectum**, **ĕre**, aanlokken.
pellis, **is**, f. huid, vel.
pello, **pepŭli**, **pulsum**, **pellĕre**, verdrijven.
penātes, **ium**, m. huisgoden, vaderlandsche goden, huis, haardstede.
pendeo, **pependi**, **sum**, **ēre**, hangen.
pendo, **pependi**, **pensum**, **ĕre**, wegen, schatten, betalen; *poenas pendere*, gestraft worden.
penes, praep. c. acc. bij, in de macht van.
penitus, adv. innerlijk, diep, geheel en al, door en door.
penŭla, **ae**, f. regenkleed, krijgsmantel.

penuria, ae, f. gebrek.
per, praep. c. acc. doorheen, door middel van, gedurende; *per intervalla*, op afstanden.
perăgo, ēgi, actum, ĕre, voortdurend bewegen, drijven, jagen, volbrengen, uiteen zetten; *mandata peragere*, een last uitvoeren; *postulata peragere*, eischen uiteen zetten of voordragen.
perăgro, [1]. doorwandelen, doorreizen.
peramoenus, a, um, zeer liefelijk.
percelĕbro, [1]. zeer dikwijls vermelden, hemelhoog prijzen.
percello, cŭli, culsum, ĕre, ter neer werpen, over hoop werpen, te gronde richten.
percontor, ātus sum, āri, vragen, navorschen.
percussor, ōris, m. moordenaar.
percunctor, [1]. navragen, navorschen.
percutio, cussi, cussum, ĕre, hevig slaan, doorsteken; *securi percutere*, onthoofden.
perdifficilis, e, zeer moeielijk.
perdisco, didici, ĕre, goed leeren, van buiten leeren.
perdĭtus, a, um, hopeloos, ongelukkig, bedorven, verloren; *perditus aere alieno*, met schulden overladen; *perditus deliciis*, hartstochtelijk op goede sier, lekkernijen.
perdiu, adv. zeer langdurig, zeer lang.
perdo, dĭdi, dĭtum, ĕre, ten gronde helpen, verderven, ongelukkig maken, verliezen.
perdoceo, cui, ctum, ēre, leeren, onderwijzen; *perdoctus*, wel onderwezen, zeer bekwaam.
perdūco, uxi, uctum, ĕre, ergens heen voeren.
peregrīnus, a, um, uitlandsch, vreemd.
pereleganter, adv. zeer smaakvol, zeer sierlijk.
perennis, e, het geheele jaar door, voortdurend, bestendig.
pereo, ii, īre, ten gronde gaan, omkomen.
perfĕro, tŭli, lātum, ferre, ten einde brengen, overbrengen, doorzetten, dulden, uitstaan.
perficio, fēci, fectum, ĕre, voleindigen, bewerken.
perfidia, ae, f. trouweloosheid.
perfĭdus, a, um, trouweloos.
perfodio, ōdi, ossum, ĕre, doorgraven, doorboren.
perfŏro, [1]. doorboren.
perfruor, ctus sum, i, genieten.
perfŭga, ae, m. overlooper.
perfugio, fūgi, fugĭtum, ĕre, zijn toevlucht nemen, ergens heen vluchten.
Pergămus, i, f. naam eener stad in Klein-Azië.
pergo, rrexi, rrectum, ĕre, voortgaan, voortvaren.
periclĭtor, ātus sum, āri, eene proef nemen, wagen, in gevaar zijn.
periculōsus, a, um, gevaarlijk.
periculum, i, n. proef, gevaar, kans.
perinde, adv. eveneens.
peritia, ae, f. ervaring, bekwaamheid.
perītus, a, um, ervaren, kundig.
perlĕgo, ēgi, ectum, ĕre, nauwkeurig bezien, doorlezen, voorlezen.
perlĭno (lēvi) lĭtum, ĕre, besmeren.
permaneo, mansi, mansum, ēre, voortdurend blijven.
permitto, misi, missum, ĕre, overlaten, toestemmen.
permulceo, si, sum, ēre, streelen, stil-, zachtzinnig maken.
permūto, [1]. veranderen, verruilen, verwisselen.
pernicies, ēi, f. verderf, ondergang; *vincere ultima pernicie*, de diepste, volkomenste nederlaag toebrengen.
perniciōsus, a, um, verderfelijk.
pernicĭtas, ātis, f. handigheid, vlugheid van beweging.

pe

perōro, [1]. mondeling voordragen, eene rede ten einde brengen; *perorare causam* of *litem*, eene gerechtszaak bepleiten.

perpauci, ae, a, zeer weinigen, zeer weinig.

perpello, pŭli, pulsum, ĕre, met geweld aanzetten, iets doordrijven.

perpetuo en:

perpetuum, adv. in eens door, onafgebroken, eeuwig.

perrumpo, rūpi, ruptum, ĕre, doorbreken, doordringen, zich met geweld een weg banen.

Perse, es, f. N. pr.

persentio, si, sum, īre, diep gevoelen, duidelijk bemerken.

persĕquor, cūtus sum, qui, navolgen, vervolgen, naar iets streven, zich ergens mede bezighouden, verhalen, beschrijven.

Perseus, i, m. N. pr.

persevĕro, [1]. volharden.

persolvo, vi, lūtum, ĕre, oplossen, ontwikkelen, betalen, voldoen.

perspicio, exi, ectum, ĕre, doorzien, inzien, leeren kennen.

persto, stĭti, āre, blijven staan, voortduren, volharden.

perstringo, inxi, ictum, ĕre, vastbinden, bijeenbinden, slaan, treffen.

persuadeo, si, sum, ēre, overtuigen, overreden, overhalen, verleiden; *persuasum est mihi*, ik ben overtuigd; *persuasum habere*, overtuigd zijn; *utinam id persuadeatur hostibus*, och, of de vijanden dit gelooven mochten.

pertĭca, ae, f. stang, staak.

pertinaciter, adv. vast, standvastig, hardnekkig.

pertineo, ui, ēre, zich uitstrekken, reiken.

pertingo, ĕre, aanraken, tot eene plaats reiken, strekken.

pertrăho, axi, actum, ĕre, met geweld heen slepen, met list trekken.

pi

perturbo, [1]. in wanorde brengen, verstoren, verontrusten.

perutilis, e, zeer nuttig, zeer bruikbaar.

pervenio, vēni, ventum, īre, ergens heen komen, geraken.

pervicacia, ae, f. volharding, hardnekkigheid.

pervŏlo, volui, velle, gaarne willen, verlangen.

pervŏlo, [1]. doorvliegen, rondvliegen.

pes, pedis, m. voet.

Pessinus, untis, f. N. pr. eener stad in Galatië.

pestĭlens, tis, besmettelijk, verderfelijk.

pestilentia, ae, f. pest, aanstekelijke ziekte.

pestis, is, f. aanstekelijke ziekte, pest, verderf.

petitio, ōnis, f. aanval, aanzoek, het dingen naar een ambt.

peto, īvi, ītum, ĕre, op iets losgaan, aantasten, zich ergens heen begeven, bidden, iets zoeken te verkrijgen, halen; *aliquem bello petere*, iemand beoorlogen; *petere Romam*, naar Rome gaan.

Phaedrus, i, m. N. pr.

phalĕrae, ārum, f. sieraad, paardentuig.

phalerātus, a, um, versierd, opgetuigd.

pharĕtra, ae, f. pijlkoker.

Pharnăces, is, m. N. pr.

Pharsalia, ae, f. N. pr. eener stad in Thessalië.

Pharsalicus, a, um, Pharsalisch.

Philippi, orum, m. N. pr. eener stad in Macedonië.

Philippus, i, m. N. pr.

philosophia, ae, f. wijsbegeerte.

philosŏphus, i, m. wijsgeer.

pica, ae, f. ekster.

pictor, ōris, m. schilder.

piĕtas, ātis, f. deugdzaamheid, godsdienstigheid, ouder-, kinder-, vaderlandsliefde, zachtzinnigheid.

pignus, ŏris, n. pand, onderpand, bewijs.
pila, **ae**, f. bal, kaatsbal.
pileus, **i**, m. ronde vilten muts, vrijheid.
pilum, **i**, n. korte lans.
pilus, **i**, m. haar.
pinguis, **e**, vet.
pīrāta, **ae**, m. zeeroover.
piraticus, **a**, **um**, tot de zeeroovers behoorend; *bellum piraticum*, oorlog tegen de zeeroovers.
piscatorius, **a**, **um**, tot de visscherij behoorend.
piscicŭlus, **i**, m. vischje.
piscīna, **ae**, f. vischvijver, vijver.
piscis, **is**, m. visch.
piscor, **ātus sum**, **āri**, visschen.
Piso, **ōnis**, m. N. pr.
placabĭlis, **e**, licht verzoenbaar, verzoenend.
placenta, **ae**, f. koek.
placeo, **ui**, **ĭtum**, **ēre**, behagen; *placet*, het behaagt, men vindt goed, men besluit.
placidus, **a**, **um**, stil, bedaard, vreedzaam.
placo, [1]. glad, rustig maken, doen bedaren, verzoenen.
plaga, **ae**, f. slag, stoot.
plane, adv. geheel, volkomen.
planta, **ae**, f. stek, plant, voetzool.
Plato, **ōnis**, m. N. pr.
plaudo, **si**, **sum**, **ĕre**, klappen; *alicui*, iemand toeklappen.
plaustrum, i, n. wagen.
plausus, **us**, m. geklap, geraas, handgeklap.
plebecŭla, **ae**, f. gemeen.
plebeji, **orum**, m. de Plebejers.
plebeus, **a**, **um**, plebeïsch, burgerlijk, gemeen.
plebs, **plebis**, f. volk.
plecto, **xi**, **xum**, **ĕre**, vlechten.
plecto, **ĕre**, straffen.
plenus, **a**, **um**, vol.
plerīque, **aeque**, **āque**, de meesten, het meeste.
plumbeus, **a**, **um**, van lood, looden.

plumbum, **i**, n. lood.
plures, **plura**, **ium**, meerderen.
plurĭmus, **a**, **um**, de meeste, zeer veel; *plurimum*, adv. het meeste, zeer veel, meestentijds.
plus, meer; *plus pecuniae*, meer geld.
pocŭlum, **i**, n. beker.
podāgra, **ae**, f. voeteuvel, podagra.
poēma, **ătis**, n. gedicht.
poena, **ae**, f. straf; *poenas* of *poenam dare*, boeten, gestraft worden; *poenas expetere*, straf eischen.
Poeni, **orum**, m. Karthagers.
poenĭtet, **uit**, **ēre**, het berouwt, ontevreden, boos zijn.
Poenus, **a**, **um**, Karthager.
poēta, **ae**, m. dichter.
poēticus, **a**, **um**, dichterlijk; *ars poëtica*, dichtkunst.
polleo, **ēre**, vermogen, sterk zijn.
pollĭceor, **ĭtus sum**, **ēri**, beloven.
pollinctor, **ōris**, m. lijkwasscher, lijkaflegger.
Pollio, **ōnis**, m. N. pr.
Polybius, **ii**, m. N. pr.
pompa, **ae**, f. plechtige optocht, pracht, staatsie.
Pompejānus, **a**, **um**, van Pompejus.
Pompējus, **ii**, m. N. pr
Pompilius, **ii**, m. N. pr.
Pomponius, **ii**, m. N. pr.
pondo, indecl. pond.
pondus, **ĕris**, n. gewicht, pond.
pone, adv. achter, achteraan.
pone, praep. c. acc. achter.
pono, **sui**, **sĭtum**, **ĕre**, zetten, stellen, leggen.
pons, **pontis**, m. brug.
pontifex, **ĭcis**, m. opperpriester.
Pontius, **ii**, m. N. pr.
Pontus, **i**, m. N. pr. een koningrijk in kl. Azië, aan de Zwarte zee, de Zwarte zee.
pontus, **i**, **m**, de diepte, de zee.
Popedius, **ii**, m. N. pr.
Popilius, **ii**, m. N. pr.
populāris, **e**, tot hetzelfde volk

behoorend, volksgezind, als *subst.* landgenoot.

popŭlor, ātus sum, āri, plunderen, verwoesten.

popŭlus, i, m. volk.

Porcia, ae, f. N. pr.

Porcius, ii, m. N. pr.

porrĭgo, rexi, rectum, ĕre, uitstrekken, uitbreiden, toereiken.

porro, adv. verder, dus, daarentegen.

Porsenna, ae, m. N. pr.

porta, ae, f. deur, poort.

portendo, di, tum, ĕre, voorspellen, aankondigen.

portentum, i, n. wonderteeken, voorteeken.

porticus, us, f. galerij

porto, [1]. dragen.

portus, us, m. haven.

posco, poposci, ĕre, vorderen, opeischen.

Posidonius, ii, m. N. pr.

possum, potui, posse, kunnen, vermogen, in staat zijn.

post, praep. c. acc. na; als *adv.* daarop, daarna; *paulo post,* kort daarop.

postea, adv. vervolgens, daarna.

postĕri, orum, m. nakomelingen.

postĕrus, a, um, daaraanvolgende; *postero die,* den volgenden dag; *in posterum,* in het vervolg.

posthabeo, ui, ĭtum, ēre, achterstellen.

posthac, adv. daarna.

Posthumius, ii, m. N. pr.

postĭcum, i, n. achterdeur.

postis, is, m. deurpost, deur.

postquam, conj. nadat.

postrēmo, adv. ten laatste.

postridie, adv. den volgenden dag.

postŭlo, [1]. verlangen, vorderen.

potentia, ae, f. het vermogen, de kracht, vatbaarheid, aanzien, macht.

potestas, ātis, f. macht, geweld.

potior, us, voortreffelijker, verkieselijker.

potior, ītus sum, īri, zich meester maken, in zijne macht krijgen.

potius, adv. veel meer, liever, bij voorkeur.

poto, potatum en **potum, are,** drinken, inzuigen.

potus, a, um, *passive,* gedronken; *active,* gedronken hebbende.

prae, praep. c. abl. voor, vooruit, in vergelijking met, jegens, wegens; *prae se ferre,* voor zich uitdragen, aan den dag leggen; *prae gaudio,* van blijdschap, (bijv. weenen)

praeacuo, (ui), ūtum, ĕre, aanpunten, vooraan spits maken.

praebeo, ui, ĭtum, ēre, aanbieden, verschaffen; *praebere se,* zich prijs geven, toonen, maken, veroorzaken.

praecēdo, cessi, cessum, ĕre, voorgaan, vooruitgaan.

praeceptor, ōris, m. gebieder, leermeester.

praecīdo, cīdi, cīsum, ĕre, van voren afsnijden, afsnijden.

praecĭno, nui, centum, ĕre, voorzingen, voorspelen, voorzeggen.

praecipio, cēpi, ceptum, ĕre, voorschrijven, bevelen.

praecipĭto, [1]. afstorten, nederstorten.

praecipue, adv. voornamelijk, bijzonder.

praecipuus, a, um, uitnemend, de voornaamste.

praeclārus, a, um, voortreffelijk, luisterrijk, adv. *praeclare.*

praeco, ōnis, m heraut, uitroeper.

praecox, ōcis, vroeg rijp, ontijdig.

praeda, ae, f. buit.

praedico, [1]. openlijk uitroepen, bekend maken, zeggen, roemen.

praedico, ixi, ictum, ĕre, voorafzeggen, voorspellen.

praedium, ii, n. stuk gronds, grondbezit.

praedo, ōnis, m. plunderaar, roover.

praedor, ātus sum, āri, op buit of roof uitgaan, plunderen.

praefectus, **i**, m. opziener, aanvoerder.

praefĕro, **tŭli**, **lātum**, **ferre**, vooruitdragen, aan den dag leggen, openbaren, hooger stellen, voorbijsnellen.

praefīca, **ae**, f. vrouw, gehuurd om bij eene lijkstatie te weenen.

praefīgo, **xi**, **xum**, **ĕre**, vooraanhechten, van voren voorzien.

praeluceo, **xi**, **ēre**, voorlichten, boven anderen schitteren.

praelūdo, **si**, **sum**, **ĕre**, voorspel houden, zich vooruit oefenen; *praeludere pugnam*, den strijd openen.

praemitto, **mīsi**, **missum**, **ĕre**, vooruitzenden.

praemium, **ii**, n. belooning.

Praenestīnus, **a**, **um**, van Praeneste, eene stad in Latium.

praepăro, [1]. voorbereiden, toebereiden.

praepes, **ĕtis**, snel, gevleugeld, vogelen uit wier vlucht men iets gelukkigs voorspelde.

praepilātus, **a**, **um**, van voren met een knop voorzien.

praeripio, **ui**, **reptum**, **ĕre**, voor den mond wegnemen, wegkapen, voorkomen, ontrukken.

praesagio, **īvi**, **īre**, een voorgevoel hebben, vermoeden, voorspellen.

praesagior, **ītus sum**, **īre**, zie: *praesagio*.

praescio, **īvi**, **ītum**, **īre**, vooraf weten.

praescisco, **īvi**, **ĕre**, vooraf vernemen.

praesens, **entis**, tegenwoordig; *praesens pecunia*, gereed geld; *praesentia*, ium, n. het tegenwoordige.

praesertim, adv. bijzonder.

praesidium, **ii**, n. beschutting, bezetting, de soldaten (eener bezetting).

praestans, **ntis**, uitmuntend, voortreffelijk.

praesto, **iti**, **ĭtum**, **āre**, bewijzen, aan den dag leggen, nakomen, betalen; *praestare alicui* of *aliquem aliquâ re*, iemand in iets overtreffen; *praestat*, het is beter; *praestare se*, zich betoonen.

praesum, **fui**, **esse**, vooraan zijn, aan het hoofd staan.

praesūmo, **umpsi**, **umptum**, **ĕre**, vooraf- vooruitnemen, zich voorstellen.

praeter, praep. c. acc. voorbij, voor, behalve, tegen; *praeter spem*, tegen de verwachting in.

praeterea, adv. daarenboven.

praetereo, **ii**, **ĭtum**, **īre**, voorbijgaan, overschrijden

praetermitto, **mīsi**, **missum**, **ĕre**, voorbij laten gaan, nalaten, overlaten.

praetexta, **ae**, f. de (met een purperen rand voorziene) toga, de toga der hooge overheidspersonen, de vrijgeborene knapen.

praetextātus, **a**, **um**, met de toga praetexta bekleed.

praetor, **ōris**, m. praetor.

praetorium, **ii**, n. de woning van den stadhouder eener provincie, de veldheerstent.

praetorius, **a**, **um**, tot den praetor betrekkelijk.

praetūra, **ae**, f. waardigheid eens praetors.

praevalĭdus, **a**, **um**, zeer sterk, zeer machtig.

praevenio, **vēni**, **ventum**, **īre**, voorkomen.

praeverto, **ti**, **sum**, **ĕre**, en:

praevertor, **versus sum**, **i**, voortrekken, vooruitgaan, iets bij voorkeur doen.

praevideo, **di**, **sum**, **ēre**, vooraf bezien, vooruitzien.

prandium, **ii**, n. tweede ontbijt, maaltijd.

pravus, **a**, **um**, krom, verkeerd, slecht.

precario, adv. zonder rechtstitel, tot wederopzeggens toe, voorloopig.

preces, **um**, f. het bidden, gebed.

precor, ātus sum, āri, bidden.
prehendo, di, sum, ĕre, vatten, aangrijpen.
premo, pressi, pressum, ĕre, drukken, persen.
pretiōsus, a, um, kostbaar, duur.
pretium, ii, n. prijs, waarde, losgeld; *operae pretium est*, het is der moeite waard.
pridie, adv. daags te voren.
primāni, orum, m. soldaten van het eerste legioen.
primarius, a, um, de voornaamste, de voortreffelijkste, voornaam, aanzienlijk.
primipilus, i, m. een centurio der triariërs.
primo, adv. het eerst, vooreerst.
primōres, um, m. de eersten, voornaamsten.
primum, adv. vooreerst, het eerst, voor de eerste maal.
primus, a, um, de eerste.
princeps, cipis, de eerste, voornaamste, aanvoerder, vorst.
principium, ii, n. begin, beginsel, grondslag.
prior, us, eerder, vroeger, (van twee) de eerste, de voorste.
priscus, a, um, oud, ouderwetsch.
pristĭnus, a, um, vroeger, voormalig.
prius, adv. eer, vroeger.
priusquam, conj. voor dat.
privātus, a, um, beroofd; (als *subst.*), een ambteloos burger.
privo, 1. berooven.
pro, praep. c. abl. voor, in plaats van, naar gesteldheid van, overeenkomstig.
proăvus, i, m. overgrootvader, voorvader.
probo, 1. beproeven, onderzoeken, goedkeuren.
proboscis, ĭdis, f. snuit.
probrum, i, n. schanddaad, schimp, smaadrede.
probus, a, um, braaf, rechtschapen, deugdzaam.
Procas, ae, m. N. pr.
procēdo, cessi, cessum, ĕre, voorgaan, voortrukken, vooruittreden, afloopen, gelukken.
procella, ae, f. hevige storm, orkaan.
proceritas, ātis, f. slankheid, rankheid, lengte.
procērus, a, um, lang, hoog opgegroeid, slank.
proclāmo, 1. uitroepen, hevig roepen.
proconsul, ŭlis, m. proconsul, stadhouder van den Consul in eene provincie.
procreo, 1. voortbrengen.
procul, adv. ver, van verre; *procul dubio*, zonder, buiten twijfel; *non procul est, quin*, het scheelt niet veel, of.
Procŭlus, i, m. N. pr.
procumbo, cubui, cubĭtum, ĕre, zich voorover buigen, nedervallen, zich nederleggen.
prodeo, ii, ĭtum, īre, voor den dag komen, optreden, voortgaan, voortrukken.
prodigium, ii, n. voorteeken, wonderteeken.
proditio, ōnis, f. verraad, verraderij.
proditor, ōris, m. verrader.
prodo, dĭdi, dĭtum, ĕre, verhalen, verraden.
produco, xi, ctum, ĕre, voor den dag brengen, voortbrengen, uitlokken, vooruitbrengen; *productis obsidibus*, de gijzelaars vertoond hebbende.
proelium, ii, n. slag, gevecht; *proelium committĕre, facĕre, agĕre*, strijd leveren; *lĕvia proelia*, schermutselingen.
profectio, ōnis, f. reis, afreis.
profecto, adv. wezenlijk, inderdaad.
profĕro, tŭli, lātum, ferre, voor den dag brengen; *proferre in medium*, voor den dag, in het midden brengen.
proficio, fēci, fectum, ĕre, vooruitkomen, vorderen, nuttig zijn.
proficiscor, fectus sum, ci, reizen, vertrekken.

pr

profiteor, fessus sum, ēri, openlijk voor iets uitkomen, belijden.
profligo, 1. ter neer slaan, verslaan.
profugio, fūgi, fugitum, ĕre, zijne toevlucht nemen.
profŭgus, a, um, vliedend, vluchtend, voortvluchtig omzwervend.
profundo, fūdi, fūsum, ĕre, uitgieten, uitstorten, doen vloeien, verspillen.
progredior, essus sum, di, vooruitgaan, voortrukken.
proh, interj. o! och! helaas! *proh scelus!* o misdaad
prohibeo, ui, itum, ēre, afhouden, verhinderen, beletten; *prohibere aditu,* den toegang beletten.
proinde, adv. deswegens.
projicio, jēci, jectum, ĕre, wegwerpen, heenwerpen.
prolābor, lapsus sum, bi, voorovervallen, nedervallen, ontvallen, vervallen
promineo, ui, ēre, uitsteken, zich uitstrekken.
promitto, misi, missum, ĕre, beloven, toezeggen.
prompte, adv. gemakkelijk, snel, zonder aarzelen.
promptus, a, um, zichtbaar, openbaar, gemakkelijk, gereed, bereidwillig.
pronĕpos, ōtis, m. achterkleinzoon.
pronuntio, 1. uitspreken, verkondigen.
pronus, a, um, vooroverhellend, gemakkelijk.
propāgo, 1. voortplanten.
prope, { adv. kort bij, nabij, bijna. praep. c.acc.nabij,dichtbij.
propediem, adv. eerstdaags.
propemŏdum, adv. bijna.
propensus, a, um, geneigd.
propĕre, adv. haastig, driftig.
propĕro, 1. zich haasten, spoeden.
Propertius, ii, m. N. pr.
propinquus, a, um, nabij gelegen; *subst.,* een bloedverwant.

pr

propior, us, naderbij.
propōno, sui, sĭtum, ĕre, voorleggen, ten toon stellen, voorstellen, voorslaan.
propositum, i, n. voornemen, plan, stelling.
proprie, adv. eigenlijk.
proprius, a, um, eigen, eigenaardig.
propter, praep. c. acc. nabij, om, wegens, door.
propterea, adv. deswegens.
propulso, 1. terugdrijven, afwenden.
propŭpio, ui, reptum, ĕre, voor den dag slepen, voortslepen; *se propŭpere,* zich wegmaken, wegloopen.
prorōgo, 1. verlengen, verschuiven.
prorsus, adv. voorwaarts, rechtuit, zeker, juist, geheel en al.
proscindo, scĭdi, scissum, ĕre, splijten, scheuren; *proscindere aliquem,* iemand met woorden verscheuren, lasteren.
proscrībo, psi, ptum, ĕre, iets openlijk bij geschrift bekend maken, op de verbanningslijst plaatsen, vogelvrij verklaren.
proscriptio, ōnis, f. vogelvrijverklaring.
proscriptor, ōris, m. de vogelvrijverklaarde.
prosilio, (ui, ii), īre, voor den dag springen, heensnellen.
prospectus, us, m. uitzicht, aanblik.
prospĕre, adv. gelukkig, naar wensch.
prosterno, strāvi, strātum, ĕre, overhoopwerpen, omverwerpen.
prosum, fui, desse, nuttig, voordeelig zijn.
protendo, di, sum en tum, ĕre, vooruitsteken, strekken.
proterve, adv. moedig, onbeschaamd.
protervus, a, um, hevig, geweldig, onbeschaamd.
protinus, adv. terstond daarop, dadelijk.
prout, conj. naar mate.

pr

provectus, **us**, **m.** de bevordering in rang, de wasdom.
provectus, **a**, **um**, zie: *proveho.*
provideo, **īdi**, **īsum**, **ēre**, vooruitzien, zorgen, bezorgen.
providus, **a**, **um**, vooruitziende, voorzichtig, bezorgd.
provincia, **ae**, f. provincie, wingewest.
provŏco, 1. uitroepen, uitdagen; *provocare ad aliquem*, zich op iemand beroepen.
proxĭme, adv. naast, zeer nabij.
proxĭmus, **a**, **um**, de naaste.
prudens, **tis**, verstandig, voorzichtig, ervaren.
prudentia, **ae**, f. voorzichtigheid, doorzicht, schranderheid.
Prusias, **ae**, m. N. pr.
Pseudo-Philippus. **i**, m. N. pr.
psittăcus, **i**, papegaai.
psylli, **orum**, m. slangenbezweerders (een volk in Afrika).
Ptolemaeus, i, m. N. pr.
pubes, **ĕris**, volwassen.
publĭce, adv. van staatswege, algemeen.
Publicŏla, **ae** **m.** N. pr.
publĭcum, **i**, **n.** eigendom van den staat, inkomsten van den staat; *in publicum prodire*, zich in het openbaar vertoonen.
publĭcus, **a**, **um**, den staat betreffende, openlijk, algemeen; *pecunia publica*, het geld van de schatkist.
Publius, **ii**, m. N. pr.
pudeo, **ui**, **ĭtum**, **ēre**, zich schamen, met schaamte vervullen; *pudet*, onpersoonlijk, ik schaam mij.
pudĭcus, **a**, **um**, eerbaar, zedig.
pudor, **ōris**, m. schaamte, ontzag, schande.
puella, **ae**, f. meisje.
puer, **ĕri**, m. kind, knaap.
puerĭtia, **ae**, f. kinderjaren, jeugd.
puerŭlus, **i**, m. een kleine knaap, — slaaf.
pugio, **ōnis**, m. dolk.
dugna, **ae**, f. strijd, gevecht.

qu

pugno, 1. strijden, vechten.
pugnus, **i**, m. vuist.
pulcher, **chra**, **chrum**, schoon.
pulchritūdo, **ĭnis**, f. schoonheid.
pullarius, **ii**, **m.** hij, die de heilige hoenders voederde en uit hunne bewegingen de toekomst voorspelde.
pullus, **a**, **um**, vuil, donker, zwart.
pullus, **i**, m. jong van een dier (vooral van een vogel), een kuiken.
puls, **pultis**, f. brei uit meel, erwten, enz.
pulvis, **ĕris**, m. stof.
pungo, **pupŭgi**, **punctum**, **ĕre**, steken, prikken.
Punicus, **a**, **um**, Punisch, Karthaagsch.
punio, **īvi**, **ītum**, **īre**, straffen, bestraffen, wreken.
purgo, 1. reinigen, zuiveren.
purpŭra, **ae**, f. purper, purperslak.
purpŭreus, **a**, **um**, purperen, van purper.
puto, 1. gelooven, meenen.
Pyrenaei, **orum**, m. N. pr. de Pyreneën, een gebergte.
Pyrrhus, **i**, **m.** N. pr.

Q.

Quacunque, adv. waarheen ook, waarheen het zij.
quadragesĭmus, **a**, **um**, de veertigste.
quadraginta, indecl. veertig.
quadrans, **tis**, m. vierde deel van een as, een vierde van iedere maat.
quadrātus, **a**, **um**, vierkant.
quadrīga, **ae**, f. vierspan, wagen (met vier paarden bespannen).
quadrīmus, **a**, **um**, vier jaar oud.
quadringenti, **ae**, a, vierhonderd.
quaero, **sīvi**, **sītum**, **ĕre**, zoeken, vragen, vorderen.
quaeso, **īvi**, (**ītum**) **ēre**, zoeken, bidden, vragen; als *interj.* ik bid u!

quaestio ōnis, f. vraag, gerechtelijk onderzoek.
quaestor, ōris, m. quaestor.
quaestūra, ae, f. het ambt eens quaestors.
quaestus, us, m. gewin, voordeel, beroep.
qualis, e, hoedanig, van welken aard.
qualiscunque, qualecunque, hoe het ook zijn moge.
quam, conj. hoe, dan, als; *quam maxima voce*, zoo luid mogelijk.
quamdiu, adv. hoe lang, zoo lang als.
quamobrem, conj. waarom, weshalve.
quamprīmum, conj. ten eerste, zoodra mogelijk.
quamquam, conj. alhoewel, ofschoon.
quamvis, conj. hoe zeer ook, ofschoon.
quando, adv. wanneer, ooit, te eenigertijd.
quandōnam, adv. wanneer.
quandoquĭdem, adv. daar, juist, daar toch.
quanti, hoe duur, hoe hoog, zoo duur als, zoo hoog als.
quantum, adv. hoeveel, hoezeer, zoo veel als, zoo zeer als; *tantum... quantum*, zooveel... als.
quantus, a, um, hoe groot, zoo groot als.
quapropter, conj. waarom, weshalve.
quare, adv. waardoor, waarom, weshalve.
quartāna, (febris), f. de derdendaagsche koorts.
quarto, adv. in de vierde plaats.
quartum, adv. voor de vierde maal.
quartus, a, **um**, de vierde.
quasi, adv. en conj. even alsof, als het ware.
quater, adv. num. viermaal.
quatio, (quassi), quassum, quatĕre, schudden, schokken, slaan, verbreken.
quattuor, indecl. vier.
quattuordĕcim, indecl. veertien.
que, conj. en.
quemadmŏdum, conj. hoe, op welke wijze, evenals.
queo, ivi, itum, īre, ik kan.
querēla, ae, f. klacht, bezwaar.
querimonia, ae, f. klacht, bezwaar.
queror, questus sum, queri, klagen, zich beklagen.
questus, us, m. klacht.
qui, adv. hoe, op welke wijze.
qui, quae, quod, wie, welke, wat.
quia, conj. dewijl, omdat.
quicunque, quaecunque, quodcunque, wie ook, al wie.
quidam, quaedam, quoddam, zeker, zeker iemand, zeker iets.
quidem, conj. wel, ten minste; *ne... quidem*, zelfs niet, niet eens.
quidnam, zie: *quisnam*.
quidni, conj. waarom niet.
quies, ētis, f. rust.
quiesco, ēvi, ētum, ĕre, rusten, uitrusten.
quiētus, a, um, rustig, stil, vreedzaam.
quilĭbet, quaelĭbet, (quidlĭbet), wie het ook zij, iedereen, de eerste de beste.
quin, conj. dat niet, of; *non est dubium, quin*, er is geen twijfel, of.
Quinctius, ii, m. N. pr.
quinquaginta, indecl. vijftig.
quinque, vijf.
quinquies, adv. num. vijfmaal.
Quintius, ii, m. N. pr.
quinto, adv. in de vijfde plaats.
Quintus, i, m. N. pr.
quintus, a, um, de vijfde.
quippe, conj. wel zeker, daar toch, immers.
Quirīnus, i, m. N. pr.
Quirītes, ium m. N. pr. de Romeinen (naar hun oorsprong uit de Latijnsche stad Cures.)
quis, (qui), quae, quid, (quod), wie

wat (na *si*, *nisi*, *ne*, *an*, *num*, *quo*, staat het in plaats van *aliquis*.)

quisnam, quaenam, quidnam, (quodnam), wie toch? wie?

quisquam, quaequam, quidquam, (quodquam), iemand, iets, eenig.

quisque, quaeque, quidque, (quodque), ieder voor zich, elk.

quo, adv. waarheen, waar.

quo (voor **ut eo**), conj. opdat daardoor, opdat, dat.

quoad, adv. tot hoe lang, totdat, zoolang als, voor zoover als.

quod, conj. dat, omdat, dewijl.

quominus, conj. dat niet, om.

quomŏdo, adv. op welke wijze, hoe.

quoniam, conj. dewijl, omdat.

quoque, conj. ook.

quorsum, waarheen, waartoe.

quotidiānus, a, um, dagelijksch.

quoties, adv. hoe dikwijls, zoo dikwijls als.

quousque, adv. hoe lang, hoe ver.

quum of **cum,** conj. toen, zoo dikwijls als, sinds, daar, omdat.

R.

Racilia, ae, f. N. pr.

radix, īcis, f. wortel; *radices montis*, de voet van een berg.

ramus, i, m. tak.

rapa, ae, f. wortel, raap.

rapĭdus, a, um, snel, voortschietend.

rapīna, ae, f. het rooven, roof.

rapio, ui, ptum, ĕre, rooven.

rapum, i, n. wortel, raap.

raro, adv. zelden, nu en dan.

rarus, a, um, zeldzaam, weinig, buitengemeen.

ratio, ōnis, f. vrede, verstand, grond, rekenschap, verantwoording, gesteldheid, wijze; *rationem habere alicujus rei*, acht slaan op eene zaak; *ratio vitae*, levenswijze.

ratus, a, um, (zie *reor*) berekend, uitgerekend, bepaald, rechtsgeldig; *ratum habere*, bekrachtigen.

rebello, 1. den krijg hernieuwen, een oproer beginnen.

Rebĭlus, i, m. N. pr.

recēdo, cessi, cessum, ĕre, terugtreden, wijken, weggaan, aftrekken.

recens, tis, jong, nieuw, versch; als adv. pas, onlangs.

receptus, us, m. het terugtrekken, teruggang, aftocht; *receptui canere*, den aftocht blazen.

recessus, us, m. teruggang, afgelegene plaats, hoek.

recido, cidi, cāsum, ĕre, terugvallen, vervallen, ergens op uitloopen.

recipio, cēpi, ceptum, ĕre, terugnemen, waarnemen, nemen, opnemen, ontvangen; *se recipere*, zich terug begeven, ergens heen begeven; *animum* of *se recipere*, tot zich zelven komen.

reconciliatio, ōnis, f. herstelling, hernieuwing, verzoening.

reconcilio, 1. herstellen, hereenigen, verzoenen.

recreo, 1. weder herstellen, weder tot zich zelven brengen, verkwikken.

recta, adv. rechtstreeks.

recte, adv. wel, goed, behoorlijk, te recht.

recupĕro, 1. weder verkrijgen, weder innemen.

recūso, 1. weigeren, niet willen, tegenspreken.

redarguo, ui, ūtum, ĕre, door bewijzen wederleggen, logenstraffen.

reddo, dĭdi, dĭtum, ĕre, wedergeven, teruggeven; *reddere rationem*, rekenschap geven; *reddere litteras alicui*, iemand een brief ter hand stellen.

redeo, ii, ĭtum, īre, terugkeeren.

redĭgo, ēgi, actum, ĕre, terugvoeren; *in potestatem redigere*, weder onder zijne macht brengen.

redimio, īi, ītum, īre, omwinden, omkransen.

redĭmo, ēmi, emptum, ĕre, wederkoopen, loskoopen.

redintĕgro, [1]. hernieuwen, herstellen, verfrisschen.

redĭtus, us, m. terugkeer, opbrengst, inkomsten.

redūco, xi, ctum, ĕre, terugbrengen, terugvoeren.

refĕro, tŭli, lātum, ferre, terugbrengen; *par pari referre*, gelijk met gelijk vergelden; *referre gratiam*, dank bewijzen.

refert, tŭlit, ferre, het belang brengt mede, er ligt aan gelegen, het is dienstig.

reflecto, xi, xum, ĕre, terugbuigen, omkeeren, omwenden.

reformīdo, [1]. hevig bevreesd zijn, schrikken, huiveren.

refoveo, vi, tum, ēre, doen herleven, verkwikken, opfrisschen.

refringo, ēgi, actum, ĕre, verbreken, openbreken.

refugio, gi, gĭtum, ĕre, terugvluchten, zijne toevlucht nemen.

regālis, e, koninklijk.

regia, ae, f. koninklijke woonplaats, koninklijk paleis.

Regillus, (**lacus, us, m.**) het meer Regillus in Latium.

regīna, ae, f. koningin.

regio, ōnis, f. streek, landschap, gewest.

regius, a, um, koninklijk.

regno, [1]. regeeren.

regnum, i, n. koningrijk, koningschap.

rego, xi, ctum, ĕre, regelen, richten, regeeren.

regrĕdior, essus sum, ĕdi, teruggaan, terugkeeren.

Regŭlus, i, m. N. pr.

reipsa, zie: *res*.

rejicio, ēci, ectum, ĕre, terugwerpen, afleggen, verwerpen.

relābor, lapsus sum, bi, terug of achteruitglijden, -vallen; *flumen relabens*, de terugstroomende vloed.

relaxo, [1]. verwijden, verruimen, losmaken, ontspannen.

relĕgo, [1]. verwijderen, wegzenden, verbannen.

religio, ōnis, f. godsdienst, godsdienstig gebrnik, nauwgezetheid, eed, gelofte.

religiōsus, a, um, heilig, gewijd, nauwgezet.

relĭgo, [1]. aanbinden, vasthechten.

relinquo, liqui, lictum, ĕre, nalaten, achterlaten, verlaten; *relinquere animam*, sterven.

reliquiae, arum, f. overschot.

reliquus, a, um, overig.

reluceo, luxi, ēre, stralen, schitteren, lichten.

remaneo, mansi, mansum, ēre, achterblijven, vertoeven, blijven.

remedium, ii, n. geneesmiddel, middel tegen iets.

remissio, ōnis, f. het weerkaatsen, ontspanning, het ophouden.

remitto, īsi, issum, ĕre, terugzenden, laten schieten, doen ophouden, toestaan, schenken; *animum* of *se remittere*, zich ontspannen.

remŏror, [1]. vertoeven, verwijlen, ophouden, afhouden.

removeo, vi, tum, ēre, verwijderen.

remunĕro, [1]. vergelden.

Remus, i, m. N. pr.

renascor, nātus sum, nasci, weder ontstaan, geboren worden.

renŏvo, [1]. hernieuwen, herstellen.

renuntio, [1]. een boodschap terugbrengen, melden, bekend maken.

renuo, ui, utum, ĕre, neen zeggen, weigeren.

renūto, [1]. weigeren, weerstreven.

reor, ratus sum, reri, rekenen, gelooven, meenen.

repello, pŭli, pulsum, ĕre, terug-

stooten, afwijzen, verstooten, versmaden.

rependo, di, sum, ĕre, met gelijk gewicht vergelden, wegen, vergoeden.

repente, adv. plotseling, eensklaps.

repentīno, adv. zie: *repente.*

reperio, ri, rtum, īre, vinden.

repĕto, tīvi, tītum, ĕre, terugeischen, terugvorderen, teruggaan, herhalen; *res repetere,* schadevergoeding eischen; *viam repetere,* op zijn weg terugkeeren; *repetere auspicia,* op nieuw de vogels raadplegen; *poenas repetere ab aliquo,* zich op iemand wreken.

repetundae, arum, f. geldafpersing; *aliquem de repetundis postulare,* iemand van geldafpersing beschuldigen.

repleo, ēvi, ētum, ēre, vervullen, aanvullen.

repōno, sui, sĭtum, ĕre, terugleggen, ter zijde leggen, in zijn vorigen stand brengen.

reporto, [1]. terugdragen, behalen, bekomen.

reposco, ĕre, terugvorderen; *reposcere rationem ab aliquo,* rekenschap van iemand vorderen.

reprehendo, di, sum, ĕre, vastgrijpen, berispen.

reprehensio, ōnis, f. berisping.

repromitto, īsi, issum, ĕre, eene wederkeerige belofte geven, wederkeerig beloven.

repudio, [1]. afwijzen, verwerpen, versmaden, verstooten.

repuerasco, ĕre, weder kind worden.

repugno, [1]. wederstreven, zich verzetten.

repulsa, ae, f. afwijzing, weigering.

repurgo, [1]. weder reinigen, zuiveren.

repŭto, [1]. rekenen, berekenen, bedenken, overwegen.

requīro, sīvi, sītum, ĕre, wedervragen, zoeken, vorderen.

res, rei, f. zaak, ding, aangelegenheid, omstandigheid, gebeurtenis; *res gestae,* daden, krijgsverrichtingen; *res publica,* gemeenebest, staat, staatsbestuur; *res familiaris,* huiselijk vermogen; *res prosperae* of *secundae,* geluk, voorspoed; *res adversae,* ongeluk, tegenspoed; *reipsa* of *revera,* in waarheid, in de daad; *ea re* of *hac re* of *ob eam rem,* daarom, om die reden.

rescindo, cīdi, cissum, ĕre, stukscheuren, afscheuren, breken.

rescio, īre, weder weten, weder vernemen.

resĕco, cui, ctum, āre, afsnijden.

resĕro, [1]. opensluiten, openen.

reservo, [1]. bespareń, bewaren, redden.

resīdeo, sēdi, sessum, ēre, zitten, achterblijven, rusten.

resisto, stĭti, ĕre, wederstaan, stilstaan, zich verzetten.

respergo, si, sum, ĕre, besprenkelen, besproeien.

respicio, exi, ectum, ĕre, achteruitzien naar iets, acht slaan, zien.

respīro, [1]. uitademen, adem halen, weder bij zijn adem komen.

respondeo, di, sum, ēre, antwoorden, beantwoorden.

responsio, ōnis, f. antwoord.

responsum, i, n. antwoord.

respublica, zie: *res.*

restituo, ui, ūtum, ĕre, herstellen, terugbrengen, teruggeven.

resto, ĭti, āre, zich verzetten, weerstand bieden, overblijven.

resūmo, umpsi, umptum, ĕre, wedernemen, wederopnemen, wederkrijgen.

Rethogĕnes, is, m. N. pr.

retineo, ui, entum, ēre, terughouden, vasthouden.

retrăho, xi, ctum, ĕre, terugtrekken.

retro, adv. achteruit, naar achteren, van achteren.
reus, i, m. en **rea, ae**, f. aangeklaagde, schuldige; *reum facere aliquem*, iemand aanklagen.
revēra, adv. inderdaad, werkelijk.
reverentia, ae, f. vrees, schaamte, eerbied.
reverto, ti, sum, ĕre, en:
revertor, sus sum, ti, terugkeeren.
revincio, inxi, inctum, īre, vastbinden, bevestigen.
revŏco, 1. terugroepen, herroepen.
rex, regis, m. koning.
Rhea Sylvia, ae, f. N. pr.
Rhenus, i, m. de Rijn.
rhetor, ŏris, meester der welsprekendheid.
Rhodănus, i, m. de Rhône, eene rivier in Gallië.
Rhodus, i, f. eiland in de Karpatische zee.
ricinium, ii, n. kleine sluier.
rideo, si, sum, ēre, lachen, schertsen.
rigo, 1. besproeien, bevochtigen.
ripa, ae, f. oever.
risus, us, m. het lachen, gelach; *risum movere alicui*, iemand doen lachen.
rite, adv. volgens godsdienstig gebruik, plechtig, in behoorlijken vorm, te recht.
ritus, us, m. godsdienstig gebruik, gebruik, gewoonte.
rixa, ae, f. twist, strijd.
rixor, 1. twisten, strijden.
robur, ŏris, n. sterkte, kracht, kern.
robustus, a, um, sterk.
rogo, 1. vragen, bidden; *rogatus sententiam*, naar zijn gevoelen gevraagd,
rogus, i, m. brandstapel.
Roma, ae, f. N. pr.
Romānus, a, um, Romeinsch.
Romŭlus, i, m. N. pr.
rorarii, orum, m. jonge, lichtgewapende soldaten.
rostra, orum, n. spreekgestoelte (op de markt te Rome).
rostrum, i, n. sneb, snavel, snuit.
rudis, e, ruw, onwetend, onervaren.
Rufinus, i, m. N. pr.
ruina, ae, f. val, instorting, ondergang.
rumor, ōris, m. dof geluid, gemompel, gerucht.
rumpo, rupi, ruptum, ĕre, breken, afbreken.
ruo, rui, rutum, ĕre, nederstorten, storten, zich snel voortbewegen, ijlen.
rupes, is, f. rots, klip.
rursum, en:
rursus, adv. wederom.
rus, ruris, n. land; plur. *rura*, velden, landerijen.
rusticānus, a, um, boersch, eenvoudig, onbeschaafd.
rusticor, āri, op het land leven, boer zijn, het land bebouwen.
rusticus, a, um, tot het land behoorend; *subst.* boer, landman.
Rutilius Rufus, i, m. N. pr.

S.

Sabīni, orum, m. Sabijnen.
sacer, cra, crum, heilig: *sacrum, i*, of *sacra, orum*, heiligdom, godsdienst, offer.
sacerdos, ōtis, c. priester, priesteres.
sacerdotium, ii, n. priesterschap, priesterambt.
sacra, orum, m. zie: *sacer*.
sacramentum, i, n. krijgseed.
sacrarium, ii, n. plaats, waar de heilige voorwerpen bewaard worden, heiligdom, bedehuis.
sacrificium, ii, n. offerande.
sacrifico, 1. offeren.
sacrum, i, n. zie: *sacer*.
saeculāris, e, tot eene eeuw behoorend; *ludi saeculares*, eeuwspelen.
saepe, adv. dikwijls.
saepenumĕro, adv. dikwijls, menigmaal.
saevio, ii, ītum, īre, woeden.
saevitia, ae, f. en:

saevities, ei, f. woede, woestheid.
sagīno, 1. mesten.
sagittarius, a, um, tot pijlen behoorend; subst. boogschutter.
sagŭlum, i, n. en:
sagum, i, n. krijgsmantel, reismantel.
Saguntum, i, n. en:
Saguntus, i, f. N. pr. eener stad in Hispania Tarraconensis.
Salii, orum, m. Priesters, die de heilige schilden ter eere van Mars door de stad droegen.
Salinātor, ōris, m. N. pr.
salinum, i, n. zoutvat.
salīva, ae, f. speeksel.
Salustius, ii, m. N. pr.
saltem, adv. ten minste.
salto, 1. dansen.
saltus, us, sprong, bergachtige, boschrijke streek, uit- of ingang van een woud, bergpas.
salūber, bris, e, gezond, heilzaam.
salus, ūtis, f. redding, heil, welzijn.
salutāris, e, heilzaam, voordeelig,
salutatio, ōnis, f. begroeting, groet.
salutātor, ōris, m. begroeter.
salūto, 1. groeten, begroeten.
salvus, a, um, ongeschonden, onverlet, behouden, zeker.
sambucus, a, um, uit vlierhout.
Samnites, ium, m. pl. Samniten.
sanctĭtas, ātis, f. heiligheid, onschendbaarheid.
sane, adv. voorwaar, wel zeker.
sanguinolentus, a, um, bloedig, bloedrood.
sanguis, ĭnis, m. het bloed, het bloedvergieten, de bloedverwantschap.
sapiens, tis, wijs, een wijze.
sapienter, adv. verstandig, wijs.
sapio, ii, (ui) ĕre, smaken, wijs zijn.
sarmentum, i, n. twijg, rijshout.
satelles, ĭtis, c. lijfwacht, trawant.
satio, 1. verzadigen.
satĭra, ae, f. spot, hekeldicht.
satius, adj. beter, dienstiger; als adv. liever.
satis, adv. genoeg, voldoende.
Saturnīnus, i, m. N. pr.
saucius, a, um, gewond, gekwetst.
saxum, i, n. rots, klip.
Scaevŏla, ae, m. N. pr.
scapha, ae, f. boot.
Scaurus, i, m, N. pr.
scelerāte, adv. goddeloos.
scelerātus, a, um, misdadig, goddeloos, verderfelijk.
sceleste, adv. goddeloos.
scelus, ĕris, n. goddelooze daad, gruweldaad, snoodheid, booswicht.
scena, ae, f. tooneel.
scenicus, a, um, tot het tooneel behoorend.
scheda, ae, f. blad papier.
schola, ae, f. school.
scientia, ae, f. kennis, wetenschap.
scilĭcet, adv. men moet weten, zeker, te weten, namelijk.
scindo, scidi, scissum, ĕre, splijten, scheuren, verscheuren.
scio, ivi, itum, īre, weten.
scipio, ōnis, m. staf, wandelstok.
Scipio, ōnis, m. N. pr.
scisciter, ātus sum, āri, navorschen, onderzoeken.
scriba, ae, m. schrijver.
scribo, psi, ptum, ĕre, schrijven.
scriptor, ōris, m. schrijver.
scurra, ae, m. hansworst, tafelschuimer.
scutātus, a, um, met een lang schild gewapend.
scutum, i, n. groot, langwerpig schild.
secēdo, cessi, cessum, ĕre, op zijde gaan, weggaan, uittreden.
secerno, crēvi, crētum, ĕre, afzonderen, scheiden, onderscheiden.
secessus, us, m. scheiding, tweespalt.
seco, ui, ctum, āre, snijden, afsnijden.

secrēto, adv. heimelijk.
secrētum, **i**, n. eenzaamheid, afzondering.
secundarius, **a**, **um**, tot den tweeden rang behoorend.
secundo, adv. ten tweede, ten tweede maal.
secundus, **a**, **um**, de tweede, voorspoedig, gelukkig; *secundae res of fortuna secunda*, voorspoed.
secūris, **is**, f. bijl.
secus, adv. anders, niet zoo; *haud secus ac*, niet anders dan, even als.
sed, conj. maar, doch; *sed enim*, maar doch.
sedeo, **sedi**, **sessum**, **ēre**, zitten.
sedes, **is**, f. zit- of woonplaats.
seditio, **ōnis**, f. oproer.
sedulitas, **ātis**, f. bezigheid, ijver.
segnis, **e**, langzaam, traag.
segniter, adv. langzaam, traag, lui.
segnities, **ēi**, f. langzaamheid traagheid.
selibra, **ae**, f. half pond.
sella, **ae**, f. stoel, zetel.
semel, adv. éénmaal.
semen, **ĭnis**, n. zaad, stam, geslacht.
semicirculāris, **e**, in den vorm van een halven cirkel, halfrond.
semper, adv. altijd.
sempiternus, **a**, **um**, altijddurend, bestendig, eeuwig.
Sempronius, **ii**, m. N. pr.
semuncia, **ae**, f. een halve uncia (het 24e deel van ieder geheel, van een as, eene maat, gewicht, enz.)
Sena, **ae**, f. N. pr. eener stad in Italië.
senātor, **ōris**, m. senator.
senatorius, **a**, **um**, een senator betreffend.
senātus, **us**, m. de Romeinsche Senaat of Raad; *senatus consultum*, raadsbesluit; *aliquem senatu movere*, iemand uit den senaat stooten.
senecta, **ae**, f. en:
senectus, **ūtis**, f. ouderdom.
senesco, **nui**, **nescĕre**, verouderen, afnemen.
senex, **is**, m. een oud man, een grijsaard.
senilis, **e**, oud.
senior, **us**, ouder, bejaarder; plur. grijsaards, voorouders, raadsheeren of senatoren.
senium, **ii**, n. zwakheid des ouderdoms.
Senŏnes, **um**, m. N. pr. eener stam in Gallia Lugdunensis.
sensim, adv. ongemerkt, langzamerhand; *sensim sine sensu*, onmerkbaar.
sensus, **us**, m. zintuig, gevoel, gewaarwording.
sententia, **ae**, f. meening, gevoelen, stelling, spreuk; *mea sententia*, volgens mijn gevoelen.
sentio, **si**, **sum**, **īre**, voelen, gewaarworden, merken.
separātim, adv. afzonderlijk.
sepelio, **īvi**, **ultum**, **īre**, begraven.
sepio, **psi**, **ptum**, **īre**, omheinen, omtuinen, omgeven, beschermen.
septem, card. zeven.
September, **bris**, (**mensis**) de zevende maand, September.
septendĕcim, card. zeventien.
septēni, **ae**, **a**, distrib. bij zeventallen, elk zeven.
septĭmo, adv. voor den zevenden keer.
Septimaleius, **I**, **m.** N. pr.
septĭmus, **a**, **um**, ord. de zevende.
septuagesĭmus, **a**, **um**, ord. de zeventigste.
sepulcrum, **i**, n. graf.
sepultūra, **ae**, f. begrafenis.
sequor, **cūtus sum**, **qui**, volgen, navolgen.
Sergius, **ii**, **m.** N. pr.
serio, **adv.** in ernst.
serius, **a**, **um**, ernstig.
sermo, **ōnis**, **m.** rede, gesprek, spraak, taal.

serpo, **psi**, **ptum**, **ĕre**, kruipen, sluipen, zich langzaam verbreiden.
sero, adv. laat.
Sertorius, **ii**, m. N. pr.
sertum, **i**, **n.** krans.
serva, **ae**, **f** slavin.
Servilia, **ae**, f. N. pr.
servĭtus, **ūtis**, f. dienstbaarheid, slavernij
Servĭus, **ii**, m. N. pr.
servo, [1]. bewaren, behouden, redden, acht geven.
servus, **i**, m. slaaf.
sessor, **ōris**, m. die ergens gezeten is, inwoner.
sesteritus, **ii**, **m.** een sestertius (geldstuk).
seu, conj. zie: *sive*.
sevēre, adv. ernstig, streng.
severĭtas, **ātis**, **f.** ernst, strengheid.
sevērus, **a**, **um**, ernstig, streng.
sex, card. zes.
sexaginta, card, zestig.
sexcenti, **ae**, **a**, card. zes honderd.
sextĭlis, **e**, de zesde onder de maanden, Augustus.
Sextilius, **ii**, **m**. N. pr.
sexto, adv. zesmaal.
Sextus, **i**, m. N. pr.
sextus, **a**, **um**, de zesde.
sexus, **us**, m. (mannelijk en vrouwelijk) geslacht.
si, conj. indien, zoo.
sic, adv. zoo, aldus, op deze wijze.
siccus, **a**, **um**, droog.
Sicilia, **ae**, f. N. pr. een eiland in de Middellandsche zee.
Sicŭli, **orum**, m. de Sicilianen.
Sicŭlus, **a**, **um**, Sicilisch.
sicut, en:
sicŭti, adv zoo als.
significo, [1]. een teeken geven, beteekenen, te kennen geven.
signum, **i**, n. teeken, beeld, krijgsteeken, vaandel.
silentium, **ii**, n. stilzwijgen.
sileo, **ui**, **ēre**, zwijgen.
silva, **ae**, bosch, woud.
simĭlis, **e**, gelijk.
similitūdo, **inis**, f. gelijkenis.
simplex, **icis**, eenvoudig.
simul, adv. te gelijk, zoodra; *simul ac* of *simul atque*, zoodra als.
simulācrum, **i**, n. beeld.
simŭlo, [1]. gelijkend maken, afbeelden, nabootsen, veinzen; part. *simulatus*, *a*, *um*, schijnbaar, logenachtig.
simultas, **ātis**, f. naijver, ijverzucht.
sine, praep. c. abl. zonder.
singulāris, **e**, enkel in zijne soort, eenig, bijzonder; *certamen singulare*, tweegevecht.
singŭli, **ae**, **a**, distrib. enkel, één alleen, elk één, elk.
sinister, **tra**, **trum** linker, linksch.
sino, **sivi**, **situm**, **ĕre**, dulden, laten geschieden; part. *situs*, *a*, *um*. nedergelegd, liggend, gelegen.
sinus, **us**, m. boezem, zeeboezem, golf.
sisto, **stiti** of **steti**, **statum**, **ĕre**, plaatsen, stellen, doen stilstaan, eindigen; *sistere gradum*, stilstaan, halt maken.
sitis, **is**, f. dorst.
sive, conj. of indien, of zoo, of; *sive.... sive*, hetzij ... hetzij.
soböles, **is**, f. jong gewas, spruit, afstammeling, kind, kroost.
socer, **cĕri**, m. schoonvader.
sociālis, **e**, gezellig, de bondgenooten betreffend; *bellum sociale*, de oorlog tegen de bondgenooten.
societas, **ātis**, f. deelneming, gemeenschap; *in societatem accipere*, in een bondgenootschap opnemen.
socius, **ii**, m. deelnemer, bondgenoot, makker.
sodālis, **is**, m. kameraad, makker.
sol, **solis**, m. zon.
solea, **ae**, f. sandaal, voetzool.
soleo, **itus sum**, **ēre**, plegen, gewoon zijn.

solĭdus, **a**, **um**, hecht, vast, geheel.
solitūdo, **ĭnis**, f. eenzaamheid, woestijn.
sollemnis, e, jaarlijksch, ieder jaar gevierd, plechtig, feestelijk, gewoon.
sollers, **tis**, bekwaam, geschikt, schrander.
sollicĭtus, **a**, **um**, bekommerd, bezorgd, onrustig.
solum, adv. slechts, alleen.
solus, **a**, **um**, alleen.
solvo, **vi**, **solūtum**, **ĕre**, losmaken, ontbinden, oplossen, smelten, betalen, openen, verbreken, verslappen.
somnium, **ii**, n. droom.
somnus, **i**, m. slaap.
sonĭtus, **us**, m. klank, geluid, geraas.
sono, **nui**, **nĭtum**, **āre**, klinken weergalmen.
sopio, **īvi**, **ītum**, **īre**, in slaap maken, tot rust brengen, stillen.
sordidātus, **a**, **um**, vuil gekleed, in treurgewaad.
sordĭde, adv. haveloos, gemeen, vuil.
sordĭtus, **a**, **um**, morsig, vuil.
soror, **ōris**, f. zuster.
sororius, **a**, **um**, zusterlijk; *tigillum sororium*, de zusterbalk.
sors, **sortis**, f. lot, toeval, rang, stand; *in sortem conjicere*, in de lotbus werpen, om iets loten.
sortior, **ītus sum**, **īri**, loten, door het lot verdeelen of bepalen, door het lot verkrijgen.
sospes, **ĭtis**, ongedeerd, behouden, gelukkig.
spargo, **si**, **sum**, **ĕre**, strooien, uitstrooien.
spatium, **ii**, n. wijdte, ruimte, streek.
species, **ēi**, f. schijn, gedaante; *per speciem* of *specie* in schijn, onder voorwendsel.
spectacŭlum, **i**, n. schouwspel.
spectātor, **ōris**, m. beschouwer, aanschouwer.
specto, [1]. zien, bedoelen.
speculātor, **ōris**, m. verspieder, navorscher.
specŭlor, **ātus sum**, **āri**, rondzien, uitkijken, bespieden.
specŭlum, **i**, n. spiegel, beeld.
sperno, **sprevi**, **spretum**, **spernĕre**, voorwerpen, verachten.
spero, [1]. hopen.
spes, **ei**, f. hoop, verwachting; *praeter spem*, buiten verwachting.
sphinx, **gis**, f. sphinx.
spirĭtus, **us**, m. adem, leven, geest, gezindheid, moed.
spiro, [1]. ademen.
splendĭdus, **a**, **um**, schitterend, glinsterend.
splendor, **ōris**, m. helderheid, glans, pracht.
spolio, [1]. berooven.
spolium, **ii**, n. buit.
spondeo, **spopondi**, **sponsum**, **ēre**, beloven, toezeggen,
sponsio, **ōnis**, f. belofte, borgtocht.
sponsus, **i**, m. bruidegom, verloofde.
sponte, abl. van zelf, uit eigen beweging; *sponte alicujus*, met iemands wil; *sponte* of *sponte mea*, *tua*, *sua* of *suapte sponte*, uit eigen beweging, van zelf.
spureus, **a**, **um**, vuil, leelijk, gemeen.
Spurius, **ii**, m. N. pr.
squalĭdus, **a**, **um**, morsig, haveloos.
squama, **ae**, f. schub.
statim, adv. terstond; *statim atque*, terstond als.
statio, **ōnis**, f. verblijf, ankerplaats, wachtpost.
statua, **ae**, f. standbeeld.
statuo, **ui**, **ūtum**, **ĕre**, vaststellen, bestellen, besluiten, beslissen.
statūra, **ae**, f. grootte, gestalte.
status, **us**, m. staat, toestand, gesteldheid.
stercus, **ŏris**, n. drek, mest.

st

Sthenius, ii, m. N. pr.
stimŭlo, [1]. prikkelen, aanzetten.
stimŭlus, i, m. prikkel.
stipendium, ii, n. schatting, belasting, ondersteuning, soldij; *prima stipendia facere*, eersten veldtocht mede maken; *voluntaria stipendia, facere*, vrijwillig dienst nemen.
stipo, [1]. dichtstoppen, omgeven, omringen.
stirps, pis, f. stam, geslacht.
sto, eti, atum, are, staan; *status dies*, bepaalde dag.
stola, ae, f. lang afhangend kleed van deftige vrouwen.
stolide, adv. dom, dwaas.
stomăchus, i, m. maag, smaak, gevoeligheid, boosheid; *stomachum movere alicui*, iemand boos maken.
strages, is, f. nederlaag.
stragŭlum, i, n. dekkleed, sprei, lijkkleed.
stragŭlus, a, um, wat over of onder gespreid wordt, een matras, sprei, lijkkleed.
strenuus, a, um, wakker, dapper, moedig.
strepĭtus, us, m. geruisch, geraas.
strĭdor, ōris, m. geknars, geratel.
strigōsus, a, um, mager.
stringo, inxi, ictum, ĕre, sterk aantrekken, aftrekken; *stringere gladium*, het zwaard trekken.
studeo, ui, ēre, zich op iets toeleggen, naar iets streven.
studiōse, adv. ijverig, zorgvuldig.
studiōsus, a, um, ijverig, zich op iets toeleggend, naar iets strevend, geneigd, gunstig.
studium, ii, n. ijver, neiging, vlijt, vlijtige beoefening.
stultitia, ae, f. dwaasheid.
stultus, a, um, onnoozel, dwaas.
stupeo, ui, ēre, en:
stupesco, ui, ĕre, getroffen zijn, verwonderd staan.
suadeo, si, sum, ēre, raden.
suapte, zie: *sponte*.

su

sub, praep. c. acc. et abl. onder, bij, tegen.
subdūco, xi, ctum, ĕre, onttrekken, heimelijk wegvoeren.
subeo, ii, ĭtum, īre, onder iets gaan, ondergaan, ondernemen, doorstaan.
suber, ĕris, n. kurkeik, kurkboom, kurk.
subĭgo, ēgi, actum, ĕre, onder het juk brengen, onderwerpen.
subĭto, adv. plotseling.
subĭtus, a, um, plotseling, onverwacht.
subjĭcio, ēci, ectum, ĕre, onder iets leggen, plaatsen, onderwerpen.
sublĕvo, [1]. omhoog houden, oprichten, ondersteunen.
sublĭcius, a, um, op palen rustend.
sublīmis, e, hoog, verheven, uitstekend.
sublustris, e, een weinig licht; *nocte sublustri*, bij een niet duisteren, bij een eenigszins helderen nacht.
submitto, īsi, issum, ĕre, nederlaten, heimelijk zenden.
submoveo, vi, tum, ēre, verwijderen, verbannen.
subrideo, īsi, īsum, ēre, glimlachen.
subrōgo, [1]. iemand als plaatsvervanger aan het volk voordragen.
subscrībo, psi, ptum, ĕre, onderschrijven, onderteekenen.
subséquor, cūtus sum, i, onmiddelijk volgen, navolgen.
subsidium, ii, n. achterhoede, hulp, bescherming.
subsimilis, e, bijna gelijk.
substituo, ui, ūtum, ĕre, op een plaats zetten, in de plaats stellen.
subter, praep. onder, onder langs.
subucŭla, ae, f. kleed der mannen onder de tunica.
subvĕho, xi, ctum, ĕre, opvoeren, naar boven voeren, stroom opwaarts voeren.
succēdo, cessi, cessum, ĕre, vol-

gen, opvolgen, naderen, gelukken.

successor, **ōris**, m. opvolger.

successus, **us**, m. opvolging, voortgang, gelukkige afloop.

succingo, **inxi**, **inctum**, **ĕre**, opschorten, omgorden.

succlāmo, [1]. toeschreeuwen, toeroepen.

sudor, **ōris**, m. zweet.

sufferō, **sustŭli**, **sublātum**, **sufferre**, op zich nemen, verdragen.

Suffetius, **ii**, m. N. pr.

sufficio, **fēci**, **fectum**, **ĕre**, voldoende zijn, genoegzaam zijn: *in alicujus locum sufficere*, in iemands plaats aanstellen.

suffīgo, **xi**, **ctum**, **ĕre**, aan- of op iets vasthechten.

suffŏco, [1]. de keel toedrukken, verstikken.

suffodio, **fōdi**, **fossum**, **ĕre**, ondergraven, ondermijnen.

suffragium, **ii**, n. scherf, stem, keus, stemrecht.

suggestum, **i**, n. spreekgestoelte.

sui, **sibi**, **se**, van zich, zich; *suopte* = *sui ipsius*.

Sulpicius, **ii**, m. N. pr.

sum, **fui**, **esse**, zijn, tot iets dienen of strekken; *in eo esse ut*, op het punt zijn, om; *risui esse*, belachelijk zijn; *meum est hoc facere*, het is mijn plicht dit te doen; *est quod*, er is reden om.

summa, **ae**, f. som, menigte; *summa imperii*, het opperbewind.

summus, **a**, **um**, hoogste, grootste.

sumo, **sumpsi**, **sumptum**, **ĕre**, nemen.

sumptus, **us**, m. uitgaaf, kosten.

suopte beteekent hetzelfde als *sui ipsius*, zie: *sui* en *ipse*.

supellex, **ectilis**, f. huisraad.

super, praep. c. acc. et abl. bovenop, boven, overheen, over.

superadsto, **stĭti**, **āre**, boven- of over iets staan.

superbe, adv. trotschelijk.

superbia, **ae**, f. trotschheid, hoogmoed.

superbus, **a**, **um**, trotsch.

superinduo, **ui**, **ūtum**, **ĕre**, overheen trekken.

superior, **us**, hooger, vorig, voortreffelijker.

superjacio, **ēci**, **actum**, **ĕre**, ergens over of op werpen, over iets heen storten.

supernăto, [1]. bovenop zwemmen.

supĕro, [1]. overtreffen, overwinnen, over iets heen trekken.

supersum, **fui**, **esse**, overig zijn, overblijven.

supervenio, **vēni**, **ventum**, **īre**, over iets komen, onverwachts komen, verraden.

supervŏlo, [1]. overheen vliegen.

suppleo, **ēvi**, **ētum**, **ēre**, aanvullen, voltallig maken, vergoeden.

supplex, **ĭcis**, smeekende, deemoedig.

supplicatio, **ōnis**, f. biddag, dankdag, dankfeest.

suppliciter, adv. deemoedig.

supplicium, **ii**, n. straf, doodstraf.

supplĭco, [1]. deemoedig zijn, smeeken, bidden, danken.

suppōno, **sui**, **sĭtum**, **ĕre**, onder iets leggen, onderschuiven, voor-onderstellen.

supra, praep. boven, boven op, vroeger, meer, over.

suprēmus, **a**, **um**, de hoogste, uiterste, het bovenste gedeelte, laatste, voornaamste.

surgo, **rrexi**, **rrectum**, **ĕre**, omhoog richten, oprichten, opstijgen, opgroeien.

surrĭgo, **exi**, **ectum**, **ĕre**, omhoog richten, oprichten.

surripio, **ui**, **eptum**, **ĕre**, ontvreemden, onttrekken, ontstelen.

sus, **suis**, m. en f. zwijn.

suscipio, **cēpi**, **ceptum**, **ĕre**, ondernemen, aanvangen, op zich nemen, aannemen.

suspendo, **di**, **sum**, **ĕre**, ophangen, tegen houden, schorsen.

suspicio, ōnis, f. argwaan, verdenking; *in suspicionem venire*, in verdenking komen.
suspĭcor, ātus sum, āri, vermoeden.
sustineo, ui, entum, ēre, ophouden, dragen, verdragen.
sustollo, ĕre, opnemen, omhoog houden.
sutor, ōris, m. schoenmaker.
suus, a, um, zijn, zijne, haar, hare, hun, hunne.
Sylla, ae, m. N. pr.
Syllānus, a, um, Syllaansch.
Syphax, ācis, m. N. pr.
Syracūsae, arum, f. N. pr. Syracuse, eene stad op Sicilië.
Syracusānus, a, um, van Syracuse, Syracusaansch.
Syracusius, a, um, zie *Syracusanus a, um*.
Syria, ae, f. N. pr. Syrië, een land in Azië.

T.

Tabella, ae, f. klein plankje, bordje, schilderij, rekenbord, schrijftafeltje, stemtafeltje.
tabernacŭlum, i, n. hut, tent.
tabes, is, f. tering, vermagering,
tabŭla, ae, f. plank, bord, schilderij; *tabulae, arum*, f. schuldboek, rekening.
tabulātum, i, n. planken vloer, zoldering, stellage.
taceo, ui, itum, ēre, zwijgen.
taedium, ii, n. walging, verdriet.
talentum, i, n. talent.
talis, e, zulk, zoodanig; *talis ... qualis*, zoodanig ... als.
talus, i, m. knokkel, enkel, dobbelsteen.
tam, adv. zoo.
tamdiu, adv. zoolang.
tamquam, adv. zoozeer als, even als, gelijk.
tamen, adv. doch, echter, nochtans.
Tanăquil, f. N. pr.
tandem, adv. eindelijk.
tantopĕre, adv. zoo zeer.
tantum, adv. slechts, *tantum ... quantum*, zooveel .... als.
tantummŏdo, adv. alleen maar.
tantus, a, um, zoo groot; *tantus ... quantus*, zoo groot... als.
tarde, adv. langzaam.
tarditas, ātis, f. langzaamheid, traagheid.
tardus, a, um, langzaam, talmend.
Tarentīnus, a, um, Tarentijnsch.
Tarentum, i, n. N. pr. Tarente, eene stad in Italië.
Tarpēja, ae, f. N. pr.
Tarquinius, ii, m. N. pr.
Tarquinii, orum, m. N. pr. eener. stad van Etrurië.
Tatius, ii, m. N. pr.
taxus, i, f. taxusboom, palmboom
tectorium, ii, n. al wat dekt, kalk, riet, stukadoorwerk.
tectum, i, n. dak, huis.
tego, exi, ectum, ĕre, dekken, bedekken.
tegŭla, ae, f. dakpan.
telum, i, n. werpspies, pijl.
tellus, ūris, f. aarde.
temerarius, a, um, zonder plan, onbezonnen, roekeloos.
temĕre, adv. zonder plan, op goed geluk af, onbezonnen.
temeritas, ātis, f. onbedachtzaamheid, onbezonnenheid, roekeloosheid.
temperans, tis, matig, zich bedwingend; *lacrimis temperans*, zijne tranen bedwingend.
temperantia, ae, f. matigheid, zelfbedwang, zelfbeheersching.
tempĕro, 1. zich matigen, betoomen, beheerschen, zich onthouden.
tempestas, ātis, f. tijd, storm, onweder.
templum, i, n. tempel.
tempus, ŏris, n. tijd.
tenax, ācis, vasthoudend, halsstarrig.
tendo, tetendi, tensum en **tentum, ĕre**, spannen.

tenebricōsus, a, um, duister.
teneo, ui, entum, ēre, houden, behouden, hebben, in bezit hebben, weten.
tener, ĕra, ĕrum, teeder, week.
tenĕre, adv. zacht, week.
tento, 1. betasten, beproeven, op de proef stellen, trachten te verleiden.
tentorius, a, um, tot uitspannen dienend, bijv. *pelles*, vellen voor tenten; *tentorium*, een tent.
ter, adv. num. driemaal.
Terentius, ii, m. N. pr.
tergiversor, ātus sum, āri, den rug toekeeren, weifelen, talmen.
tergum, i, n. rug; *a tergo*, van achteren.
terni, ae, a, distrib. elk drie.
tero, trivi, trītum, terĕre, wrijven, stukwrijven, verslijten; *tempus terere*, den tijd slijten.
terra, ae, f. aarde, land.
terreo, ui, ĭtum, ēre, verschrikken.
terrester, tris, tre, aardsch; *terrestria* of *terrestres*, landdieren; *exercitus terrester*, landmacht; *proelium terrestre*, een gevecht te land; *iter terrestre*, een reis of marsch te land.
terribilis, e, schrikkelijk.
terror, ōris, m. het schrikken, schrik.
tertio, adv. voor de derde maal, ten derde.
tertius, a, um, de derde.
testimonium, ii, n. getuigenis, bewijs.
testis, is, c. getuige.
Teutŏnes, um, m. en:
Teutŏni, orum, m. N. pr. Teutonen, een Germaansche volksstam.
theātrum, i, n. schouwburg, schouwplaats.
Thebae, arum, f. N. pr. Thebe eene stad in Griekenland.
Thelesīnus, i, m. N. pr.
thesaurus, i, m. voorraad, schat.
Thessalia, ae, f. N. pr. eener landstreek in Griekenland.
thus, uris, n. wierook.
Tiberis, is, m. N. pr. de Tiber, eene rivier in Italië.
Tiberius, ii, m. N. pr.
tibia, ae, f. fluit.
tibīcen, ĭnis, m. fluitspeler.
Tibullus, i, m. N. pr.
Ticīnus, i, m. Tessino, naam eener rivier in Italië.
tigillum, i, n. kleine balk.
Tigrānes, is, m. N. pr.
timeo, ui, ēre, vreezen.
timĭdus, a, um, vreesachtig.
timor, ōris, m. vrees, bezorgdheid; *in timore esse*, vreezen; *pro timore*, uit vrees.
tiro, ōnis, m. jong soldaat, leerling.
tirocinium, ii, n. eerste veldtocht (van jonge soldaten); *tirocinia ponere*, zijn eersten veldtocht maken.
titŭlus, i, m. opschrift, titel, eerenaam.
Titus, i, m. N. pr.
Titus Livius, m. N. pr.
toga, ae, f. toga (opperkleed der Romeinen).
togātus, a, um, eene toga dragend.
tolĕro, 1. dulden, verdragen, dragen.
tollo, sustŭli, sublātum, ĕre, opheffen, verheffen, uit den weg ruimen; *sustulerunt animos*, zij werden oproerig.
tondeo, totondi, tonsum, tondēre, scheren.
tonĭtru, us, n. donder.
tonsor, ōris, m. barbier.
tonsorius, a, um, tot scheren behoorend; *culter, tonsorius*, scheermes.
Torquātus, i, m. N. pr.
torquātus, a, um, eene halsketen dragend.
torqueo, si, tum, ēre, draaien, omdraaien, folteren, pijnigen.
torques, is, m. en:

torquis, is, m. halsketen.
torreo, ui, tostum, ēre, braden, roosteren, schroeien.
torvus, a, um, stuursch, scherp, grimmig.
tot, indecl. zooveel; *tot ... quot* zooveel ... als.
totidem, indecl. even zooveel.
toties, adv. zoo dikwijls; *toties ... quoties*, zoo dikwijls ... als.
totus, a, um, gansch, geheel.
trado, didi, ditum, ĕre, overgeven, overleveren, verhalen, leeren; *traditur*, er wordt verhaald, men verhaalt; *traditum est*, het verhaal luidt, de overlevering zegt.
tradūco, xi, ctum, ĕre, overbrengen, -zetten, doorheen voeren, voorbijvoeren.
traho, xi, ctum, ĕre, trekken; *bellum trahere*, den oorlog rekken.
trajicio, ēci, ectum, ĕre, overzetten, oversteken.
trans, praep. c. acc. over, aan gene zijde.
transeo, ii, ĭtum, īre, overgaan, doorgaan.
transfĕro, tŭli, lātum, ferre, overdragen, overbrengen.
transfīgo, xi, xum, ĕre, doorsteken, doorboren.
transfodio, ōdi, ossum, ĕre, doorboren.
transfŭga, ae, m. overlooper.
transfugio, ūgi, ugĭtum, ĕre, overloopen (tot den vijand).
transgredior, essus sum, ĕdi, over iets heengaan, overschrijden.
transigo, ēgi, actum, ĕre, doorbrengen, volbrengen.
transilio, ui, en **ii, īre**, over iets heen springen.
transmitto, īsi, issum, ĕre, overbrengen, overzenden, overvoeren, overgeven, overslaan.
transno, [1]. overzwemmen.
transvĕho, xi, ctum, ĕre, overvoeren.
transverto, ti, sum, ĕre, van de eene plaats naar de andere wenden.
transversus, a, um, dwars liggende, scheef of schuinsch.
Trasimēnus lacus, m. N. pr. het meer Trasimene in Italië.
Trebia, ae, f. N. pr. eener rivier in Italië.
trecenti, ae, a, driehonderd.
tredĕcim, dertien.
tremo, ui, ere, beven, sidderen.
tremŭlus, a, um, sidderend, bevend.
trepidatio, ōnis, f. het trippelen, onrust, angst.
trepĭdo, [1]. trippelen, onrustig-, bang zijn.
trepĭdus, a, um, trippelend, onrustig, bevreesd.
tres, tria, drie.
triarii, orum, m. triariërs, oudgediende soldaten, die als reserve de derde slagorde vormden.
tribūnal, ālis, n. verheven gestoelte, rechtbank.
tribunātus, us, m. ambt van tribuun.
tribunicius, a, um, tot de tribunen behoorend.
tribūnus, i, m. tribuun.
tribuo, ui, ūtum, ĕre, geven, verleenen, toekennen, opdragen.
tribus, us, f. een der drie stammen van het Romeinsche volk, ook een der afdeelingen der Romeinsche burgers; *tribu movere*, uit de tribus stooten.
tribūtum, i, n. belasting, schatting.
tribūtus, a, um, volgens tribus ingericht; *comitia tributa*, vergaderingen, waarin bij tribus gestemd werd.
tricesĭmus, a, um, de dertigste.
triduum, i, n. drie dagen; *per triduum*, drie dagen lang.
trigemĭnus, a, um, drievoudig.
triginta, indecl. dertig.
triplex, ĭcis, drievoudig.
tripudium, ii, n. het springen,

het gulzig eten der heilige hoenders, goed voorteeken.
tristĭcŭlus, a, um, een weinig treurig.
tristis, e, droevig, bedroefd.
triumphālis, e, tot de zegepraal behoorend.
triumpho, [1]. zegepralen.
triumphus, i, m. zegepraal.
triumvir, i, m. een van de Driemannen, die te zamen hetzelfde staatsambt waarnamen.
Trojānus, a, um, Trojaansch.
trucīdo, [1]. neerhouwen, slachten.
truncus, i, m. stam van een boom.
trux, ucis, wild, schrikkelijk.
tu, gij.
tuba, ae, f. trompet.
tueor, ĭtus sum, ēri, beschutten, beschermen, in stand houden, onderhouden.
tugurium, ii, n. hut.
Tullia, ae, f. N. pr.
Tullius, ii, m. N. pr.
Tullus, i, m. N. pr.
tum, adv. dan, hierop, toen; *tum ... tum,* niet alleen ... maar ook; *tum demum,* toen eerst.
tumultuor, ātus sum, āri, in beweging zijn, onrustig zijn.
tumultus, us, m. opschudding, geraas, leven, oproer.
tumŭlus, i, m. aardheuvel, grafheuvel.
tunc, adv. toen, dan.
tundo, tŭtŭdi, tunsum en **tusum, ĕre,** stooten, slaan, kloppen.
tunĭca, ae, f. tunica (onderkleed der Romeinen).
turba, ae, f. onordelijk geraas, gewoel, menigte, het gemeen.
turbo, [1]. verwarren, in verwarring brengen, roeren.
turbulentus, a, um, onrustig, stormachtig.
turdus, i, m. lijster, ook zekere visch.
turma, ae, f. schaar, menigte, eskadron (van 30 ruiters).
turmātim, adv. bij turmae, troepsgewijze, escadronsgewijze.
turpis, e, leelijk, schandelijk.
turpĭter, adv. leelijk, schandelijk.
turris, is, f. toren, kasteel.
Tusculum, i, n. N. pr. eener stad in Latium.
tute, en:
tuto, adv. veilig.
tutēla, ae, f. toezicht, zorg, voogdij.
tutor, ōris, m. voogd.
tutus, a, um, veilig.
tuus, a, um, uw.

U.

Uber, ĕris, n. borst, uier.
ubi, adv. waar; conj. toen, als; *ubi primum,* zoodra als.
ubīque, adv. waar het ook zij, overal.
ulciscor, ultus sum, sci, wreken.
ullus, a, um, eenig, eenige.
ultĭmo, adv. eindelijk, ten laatste.
ultĭmus, a, um, de laatste.
ultio, ōnis, f. wraak.
ultra, } adv. wijder, verder.
} praep. c. acc. aan gene zijde.
ultro, adv. aan gene zijde, naar den anderen kant, daarenboven.
ululātus, us, m. gehuil.
umbra, ae, f. schaduw, schim.
umquam, adv. ooit.
unde, van waar, waaruit, waarom.
undique, adv. overal, van alle kanten.
ungo, xi, ctum, ĕre, zalven, bestrijken.
unguis, is, m. klauw, nagel.
unicus, a, um, eenig, buitengemeen.
universus, a, um, geheel, gansch.
unus, a, um, één, alleen.
unusquisque, unaquaeque, unumquodque, een ieder.
urbānus, a, um, tot de stad behoorend, beschaafd, geestig.
urbs, urbis, f. stad, hoofdstad.
urgeo, si, ēre, dringen, voort-

drijven, geen rust laten, benauwen.
urinātor, **ōris**, m. duiker.
urna, **ae**, f. waterkruik, kruik, lijkbus, lotbus.
usquam, adv. ergens.
usque, adv. steeds, tot; *usquedum*, zoolang tot dat.
usūra, **ae**, f. gebruik, rente, woeker.
usurpo, 1. gebruik maken van iets, zich aanmatigen.
usus, **us**, m. gebruik.
ut, conj. dat, opdat, zoodat, ofschoon.
ut, adv. gelijk, hoe, als.
uter, **tris**, m. lederen zak.
uter, **utra**, **utrum**, wie van beide.
uterque, **utraque**, **utrumque**, beide, ieder (van twee.)
Utica, **ae**, f. N. pr. eener stad van Africa.
Uticensis, **e**, van Utica.
utilis, **e**, bruikbaar, nuttig, dienstig.
utilitas, **ātis**, f. bruikbaarheid, nut, voordeel.
utĭnam, adv. och, of, mocht het zijn!
utor, **usus sum**, **uti**, gebruiken, zich bedienen van, omgaan met iemand, genieten, hebben.
utpŏte, adv. namelijk, als; *utpote qui*, *quae of quod*, als die, die namelijk.
utrimque, adv. van beide zijden, aan weerskanten.
uxor, **ōris**, f. echtgenoote, gemalin; *uxorem ducere*, huwen.

V.

Vaco, 1. ledig, vrij zijn; *vacare philosophiae*, zijn tijd besteden aan de wijsbegeerte, zich op de wijsbegeerte toeleggen.
vacuus, **a**, **um**, ledig, ijdel, vrij.
vado, **si**, **ĕre**, gaan, driftig gaan.
vae, interj. wee, ach!
vagītus, **us**, m. het schreien, geschrei.
valde, adv. zeer, hevig.
valeo, **ui**, **ēre**, sterk zijn, vermogen; *valere corpore*, groote lichaamskracht hebben; *valere auctoritate*, in groot aanzien zijn; *valere gratia*, grooten invloed hebben; *valere eloquentia*, redenaar zijn.
Valerius, **ii**, m. N. pr.
valetūdo, **inis**, f. gezondheidstoestand.
valĭdus, **a**, **um**, sterk, krachtig.
vallis, **is**, f. dal.
vallo, 1. verschansen, beschutten.
vallum, **i**, n. verschansing, legerwal.
vallus, **i**, m. paal, legerpaal.
vanus, **a**, **um**, ledig, hol, ijdel, pralend, grootsprekend.
vapŭlo, 1. slaag krijgen.
varius, **a**, **um**, bont, verscheiden, afwisselend, menigvuldig.
Varius, **ii**, m. N. pr.
varix, **icis**, c. krampader.
Varro, **ōnis**, m. N. pr.
vas, **vasis**, n. pl. *vasa*, *vasorum* vat, vaas.
vasto, 1. verwoesten.
vastus, **a**, **um**, uitgestrekt, groot.
Vatinius, **ii**, **m.** N. pr.
ve, (wordt achter aan een woord gevoegd) of.
vecordia, **ae**, f. krankzinnigheid, dolzinnigheid.
vectīgal, **ālis**, n. tol, belasting.
Vedius, **ii**, **Pollio**, **ōnis**, m. N. pr.
vegĕtus, **a**, **um**, levendig, opgewekt, vroolijk.
vehĕmens, **tis**, hevig.
vehementer, adv. hevig, sterk, zeer.
vehĭculum, **i**, n. voertuig, schip, wagen.
veho, **xi**, **ctum**, **ĕre**, dragen, voeren; *carpento vehi*, in een wagen of koets rijden.
Veji, **orum**, m. N. pr. eener stad in Etrurië.
Vejentes, **um**, m. inwoners van Veji.
vel, conj. of, ook, zelfs; *vel ... vel*, of ... of.

velāmen, ĭnis, n. Zie: *velamentum*.
velamentum, i, n. deksel, bedeksel, sluier, band, gewaad.
vellĭco, 1. plukken, trekken, hekelen, doorhalen.
vello, vulsi en **velli, vulsum, ĕre**, trekken, plukken.
velĭtes, um, m. pl. lichtgewapende soldaten.
velo, 1. bedekken, inhullen.
velocĭtas, ātis, f. snelheid, vlugheid.
velox, ōcis, snel, vlug.
velum, i, n. zeil, voorhang, gordijn: *vela dare in altum*, in zee steken.
velut en:
velŭti, adv. gelijk, even als, alsof.
venabŭlum, i, n. jachtspriet.
venditio, ōnis, f. verkoop.
venditor, ōris, m. verkooper.
vendo, dĭdi, dĭtum, ĕre, verkoopen.
venēnum, i, n. vergift.
veneo, ii, ĭtum, īre, te koop zijn, verkocht worden.
veneratio, ōnis, f. vereering, hoogachting.
venĕror, ātus sum, āri, godsdienstig, eerbiedig vereeren.
venia, ae, f. welwillendheid, toegevendheid, vergiffenis, verlof.
venio, veni, ventum, īre, komen; *alicui auxilio venire*, iemand ter hulp komen.
venor, ātus sum, āri, jagen.
venter, tris, m. buik.
ventito, 1. dikwijls komen.
ventus, i, m. wind; *ventus secundus*, of *adversus*, voorspoedige of ongunstige wind.
venustas, ātis, f. bevalligheid, liefelijkheid.
ver, is, n. de lente; *vere*, in het voorjaar.
verber, ĕris, n. geeselslag, zweepslag, slag.
verbĕro, 1. geeselen, slaan.
verbum, i, n. woord.
vere, adv. in waarheid, naar waarheid, juist.
verecundia, ae, f. schuchterheid, schaamte, eerbied.
verecundus, a, um, schuchter, beschaamd, bescheiden, zedig.
verendus, a, um, eerwaardig, vreeselijk.
vereor, ĭtus sum, ēri, vreezen, ontzien, eerbied hebben, achten; *vereor ut*, ik vrees, ben bang, dat niet; *vereor ne*, ik vrees, ben bang, dat.
veritas, ātis, f. waarheid, waarheidszin.
verna, ae, c. slaaf of slavin (in het huis van den heer geboren).
vero, adv. in waarheid, in der daad, *conj.* maar.
verrūca, ae, f. wrat.
versicŭlus, i, m. regeltje, versregel, vers.
versor, ātus sum, āri, zich omdraaien, zich ergens ophouden, overleggen.
versus, us, m. regel, vers, gedicht.
versus, adv. en praep., naar den kant van, naar... toe.
vertex, ĭcis, m. schedel, kruin.
verto, ti, sum, ĕre, wenden, keeren; part. *versus*, gekeerd, gewend.
verum, conj. maar, doch.
verumtămen, conj. evenwel, maar toch.
verus, a, um, waar, echt, geloofwaardig.
vescor, vesci, zich met iets voeden, eten; *carne vesci*, vleesch eten.
vesper, ĕri, m. avondster, avond; *vespere* en *vesperi*, des avonds.
vespĕra, ae, f. avond; *vespera*, des avonds.
vespillo, ōnis, m. lijkbezorger (voor armen).
Vesta, ae, f. N. pr. eener godin.
Vestālis, e, tot Vesta behoorend; *virgo Vestalis*, of alleen *Vestalis*, Vestaalsche maagd, priesteres van Vesta.
vester, tra, trum, uw.
vestibŭlum, i, n. voorhuis, voorhof.

vestigium, **ii**, n. voetstap, spoor.
vestimentum, **i**, n. kleeding, kleedingstuk, tapijt.
vestis, **is**, f. kleed, sprei, tapijt.
veterāni, **orum**, m. oude gedienden.
veto, **tui**, **tĭtum**, **āre**, verbieden.
Veturia, **ae**, f. N. pr.
vetus, **ĕris**, oud; *veteres*, *um*, m. de ouden.
vexo, [1]. sterk bewegen, schudden, mishandelen, kwellen, beschadigen.
vexillum, **i**, n. vaandel, standaard.
via, **ae**, f. weg, gang, reis, marsch; *viam munire*, een weg aanleggen, banen; *alicui viam dare*, voor iemand plaats maken.
vicarius, **a**, **um**, plaatsvervangend; *subst.* plaatsvervanger.
vicesimus, **a**, **um**, de twintigste.
vicinus, **a**, **um**, naburig, nabijgelegen, nabuur.
vicis, (komt niet voor in Nom.) f. dat. *vici*, acc. *vicem*, abl. *vice*, afwisseling, beurtwisseling, ambt, plaats; *vice alterna*, *vicibus*, *alternis*, elk op zijn beurt of plaats, achtereenvolgens; *in vicem* of *invicem* of *in vices*, beurtelings, bij afwisseling, wederkeerig; *praestitit vicem alvei*, bewees den dienst van speelbord, diende tot speelbord.
victima, **ae**, f. offerdier, offer.
victor, **ōris**, m. overwinnaar; *adj.* overwinnend.
victoria, **ae**, f. overwinning.
victus, **us**, m. leven, levenswijze, levensonderhoud.
vicus, **i**, m. wijk, straat, dorp, landgoed.
videlicet, adv. duidelijk, natuurlijk, namelijk.
video, **di**, **sum**, **ēre**, zien.
videor, **visus sum**, **ēri**, schijnen.
vigil, **ilis**, wakend, wakker; *subst.* wachter.
vigilantia, **ae**, f. waakzaamheid.
vigilia, **ae**, f. het waken, nachtwaak, waakzaamheid.
vigiliae, **arum**, f. wacht.
viginti, indecl. twintig.
vigor, **ōris**, m. levenskracht, levendigheid, frischheid.
vilis, **e**, goedkoop, zonder waarde, verachtelijk.
villa, **ae**, f. landhuis, buitenplaats, landgoed.
villicus, **i**, **m.** opziener van een landgoed, pachter.
vincio, **xi**, **ctum**, **ire**, binden, omwinden, boeien.
vinco, **vici**, **victum**, **ĕre**, overwinnen, overtreffen.
vinculum, **i**, n. band, strik, boei; *in vincula conjicere*, in de boeien of in de gevangenis werpen.
vindex, **ĭcis**, c. wreker, beschutter, verdediger.
vindico, [1]. wreken, zich toeëigenen, aanmatigen, straffen.
vinum, **i**, n. wijn.
viŏlo, [1]. mishandelen, schenden, onteeren, kwetsen.
vir, **viri**, m. man.
virga, **ae**, f. roede, dunne staf.
Virgilius, **ii**, m. N. pr.
Virginia, **ae**, f. N. pr.
Virginius, **ii**, m. N. pr.
virgo, **inis**, f. maagd, meisje.
viridis, **e**, groen, jong, frisch.
virilis, **e**, mannelijk, manhaftig, moedig, krachtig.
viritim, adv. man voor man.
virtus, **ūtis**, f. voortreffelijkheid, goede eigenschappen, deugd, waarde, kracht, dapperheid.
vis, acc. *vim* abl. *vi*; pl. *vires*, *ium*, f. kracht, sterkte, geweld, macht, dwang, menigte; *vires*, strijdkrachten; *vim facere* of *inferre*, geweld aandoen, gewelddadig behandelen.
viso, **si**, **sum**, **ĕre**, nauwkeurig bezien, bezoeken.
visus, **us**, m. gezicht.
vita, **ae**, f. het leven.
vitium, **ii**, n. fout, gebrek, schuld, ondeugd.
vito, [1]. vermijden, ontwijken.
Vitruvius, **ii**, m. N. pr.

vitta, **ae**, f. band, haarband.
vituperatio, **ōnis**, f. berisping, afkeuring.
vitupĕro, 1. bederven, beleedigen, berispen, laken.
vivo, **ixi**, **ictum**, **ĕre**, leven.
vivus, **a**, **um**, levend, levendig.
vix, adv. ternauwernood, met moeite.
vociferor, **ātus sum**, **āri**, zijne stem verheffen, luid schreeuwen.
vocito, 1. noemen, dikwijls noemen, hevig schreeuwen.
voco, 1. roepen, noemen.
volātus, **us**, m. vlucht, het vliegen.
volito, 1. rondvliegen, in het rond loopen.
volo, 1. vliegen.
volo, **volui**, **velle**, willen.
Volsci, **orum**, m. de Volskers, een volksstam in Latium.
volŭcris, **is**, f. vogel.
volūmen, **ĭnis**, n. boekrol, boek, geschrift, kring.
Volumnia, **ae**, f. N pr.
voluntarius, **a**, **um**, vrijwillig; *subst.* vrijwilliger; *voluntaria stipendia*, vrijwillige dienst.
voluntas, **ātis**, f. wil, geneigdheid, voornemen.
voluptas, **ātis**, f. lust, wellust, vermaak, genoegen.
votivus, **a**, **um**, beloofd, gewijd.
votum, **i**, n. gelofte, wensch.
voveo, **vi**, **tum**, **ēre**, eene gelofte doen, wenschen.
vox, **vocis**, f. stem, woord, uitspraak.
vulgāris, **e**, algemeen, gewoon, overal bekend.
vulgo, adv. overal, in het algemeen, gewoonlijk.
vulnĕro, 1. wonden, kwetsen.
vulnus, **ĕris**, n. wond, slag.
vultur, **ŭris**, m. gier.
vultus, **us**, m. gelaatstrekken, gelaat.
Vulturnus, **i**, m. N. pr. eener rivier in Campanië.

X.

Xanthippus, **i**, m. N. pr.
Xerxes, **is**, m. N. pr.

Z.

Zama, **ae**, f. N. pr. eener stad in Numidië.

FINIS.

ELENCHUS.

Pag.

MORES ET INSTITUTA POPULI ROMANI. . V—XX.

Proca, rex Albanorum 1
Romulus 3
Numa Pompilius 5
Tullus Hostilius 7
Ancus Marcius 10
Lucius Tarquinius Priscus 12
Servius Tullius 13
Tarquinius Superbus 15
Junius Brutus 17
Horatius Cocles 18
Mucius Scævola 19
Clælia Virgo 20
Publicus Valerius Publicola. 21
Fabii Trecenti Sex 21
Aulus Posthumius 23
Menenius Agrippa 24
Quinctius Cincinnatus 25
Cajus Marcius Coriolanus 26
Lucius Virginius 28
Marcus Furius Camillus 29
Cajus Licinius Stolo 32
Titus Manlius Torquatus 34
Publius Decius 36
Valerius Corvus 37
Spurius Posthumius 38
Lucius Papirius Cursor 40
Publius Valerius Lævinus 42
Cajus Fabricius 45
Manius Curius 47

PRIMUM BELLUM PUNICUM 50

Appius Claudius Caudex 50
Cajus Duilius 51
Aulus Atilius Calatinus 52
Marcus Atilius Regulus 54
Appius Claudius Pulcher 57
Cajus Lutatius 58

Pag.

SECUNDUM BELLUM PUNICUM . . . 59

Quintus Fabius Maximus 59
Paulus Æmilius et Terentius Varro 64
Marcus Claudius Marcellus 66
Claudius Nero et Marcus Livius Salinator 70
Publius Cornelius Scipio Africanus 71
Lucius Scipio Asiaticus 83
Publius Scipio Nasica 84
Marcus Porcius Cato 86
Titus Quinctius Flaminius 93
Lucius Paulus Æmilius Macedonicus 95
Cajus Popilius Lænas 101
Publius Scipio Æmilianus 102

TERTIUM BELLUM PUNICUM . . . 104

Tiberius S. Gracchus et C. Gracchus 109
Lucius Mummius Achaicus 113
Quintus Metellus Macedonicus 114
» Cæcilius Metellus Numidicus 116
Marcus Æmilius Scaurus 118
Publius Rutilius Rufus 119
Marcus Livius Drusus 121
Cajus Marius 123

PRIMUM CIVILE BELLUM . . . 126

Lucius Cornelius Sylla 128
» Lucullus 131
Quintus Sertorius 133
Cnæus Pompejus Magnus 135

SECUNDUM CIVILE BELLUM . . . 141

Cajus Julius Cæsar 143
Marcus Cato Uticensis 149
» Tullius Cicero 154
» Junius Brutus 159
Octavius Cæsar Augustus 160

LEXICON LATINO-BELGICUM . 174—258.

FINIS ELENCHI.

Errata.

Pag.	XX	reg.	11	Magister equĭtum,	lees:	Mag. equĭtum.
„	19	„	15	Musius,	„	Mucius.
„	21	„	3	Vaberius,	„	Valerius,
„	45	„	4	lectĭca,	„	lectīca.
„	72	„	3	Aedliem,	„	Aedĭlem.
„	76	„	4	Syphăcem,	„	Syphācem.
„	150	„	12	Syllum,	„	Sylam.
„	152	„	9	potuera,	„	potuerat.
„	152	„	14	Senătus,	„	Senātus.
„	153	„	7	ase,	„	a se.
„	153	„	7	etribunis,	„	e tribunis.
„	158	„	4	lectĭcam,	„	lectīcam.
„	166	„	1	supplicum,	„	supplĭcem.
„	167	„	2	loquacitanti,	„	loquaci.
„	171	„	21	commodo,	„	commode.